

Зоран Милосављевић

**МИГРАЦИЈЕ:
ИЗМЕЂУ НАЈЕЗДЕ И ЛОГИКЕ ПРОФИТА**

Доц. др Зоран Милосављевић
МИГРАЦИЈЕ: ИЗМЕЋУ НАЈЕЗДЕ И ЛОГИКЕ ПРОФИТА

Рецензенти

проф. др Владимир Гречић, редовни професор у пензији,
експерт за међународне миграције

проф. др Драган Ђукановић, редовни професор
Факултета политичких наука, Универзитета у Београду

др Владе Симовић, ванредни професор
Факултета политичких наука, Универзитет у Бања Луци

др Владан Станковић, Виши научни сарадник
Института за политичке студије у Београду

проф. др Сергеј Флере, Емеритус професор
Универзитета у Марибору, Словенија

За издавача

др Миша Стојадиновић, научни саветник

Издавач

Институт за политичке студије,
Добрињска 11/4, Београд

Штампа

Донат Граф, Београд

Тираж

50

ISBN 978-86-7419-414-0

Зоран Милосављевић

**МИГРАЦИЈЕ:
ИЗМЕЂУ НАЈЕЗДЕ
И ЛОГИКЕ ПРОФИТА**

Институт за политичке студије
Београд, 2025.

Захвалност, за добронамерне савете и напор да књигу учиним потпунијом, дугујем генералном, међународном рецензенту проф. др Сергеју Флере са Универзитета у Марибору, експерту за мигрантска питања у Европској унији, као и проф. др Владимиру Гречићу истраживачу који је читав свој радни век посветио проблему миграција. Захваљујем се и проф. др Драгану Ђукановићу са Факултета политичких наука у Београду, проф. др Владимиру Симовићу са Факултета политичких наука у Бања Луци, као и драгом колеги др Владану Станковићу, Вишем научном сараднику са Института за политичке студије у Београду, који је својим коменторским саветима и стручним сугестијама битно допринео квалитету књиге.

Садржај

УВОДНА РАЗМАТРАЊА.....	7
1. ЖЕЉЕНА ДЕСТИНАЦИЈА: ЕВРОПСКА УНИЈА.....	11
2. ТРАСЕ КРЕТАЊА.....	15
3. ЗАПЛЕТ.....	29
4. ИЗВОРИ.....	31
5. РАЗЛОЗИ МИГРАЦИЈА.....	35
5.1. ДЕМОГРАФИЈА.....	35
5.2. КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ.....	42
5.3. ЕКОНОМИЈА.....	51
5.4. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА.....	60
5.5. БЕЗБЕДНОСНЕ УСЛОВЉЕНОСТИ.....	71
6. ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.....	83
6.1. ДИРЕКТИВЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.....	83
6.2. АКТИВНОСТИ ЗВАНИЧНИКА ЕУ.....	93
7. НЕМАЧКА И МАЂАРСКА – СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА.....	111
7.1. НЕМАЧКА ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА – ИНТЕГРАЦИЈА ИМИГРАНАТА КРОЗ ЛОКАЛНУ УПРАВУ И САМОУПРАВУ.....	111
7.1.1. ПОЛИТИЧКО-ПРАВНА ИНТЕГРАЦИЈА.....	115
7.1.2. ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ АМБИЈЕНТ.....	124
7.1.3. КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ.....	130
7.1.4. БЕЗБЕДНОСНИ ОКВИР.....	137
7.1.5. ЗАКЉУЧАК.....	142
7.2. МАЂАРСКА ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА ОДВРАЋАЊА.....	145
7.2.1. ПОЛИТИЧКО-ПРАВНЕ РЕСТРИКЦИЈЕ.....	147
7.2.2. ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНА РЕАКЦИЈА.....	165
7.2.3. ОДБРАНА КУЛТУРЕ И ИДЕНТИТЕТА.....	170
7.2.4. БЕЗБЕДНОСНА ПРЕВЕНТИВА.....	176
7.2.5. ЗАКЉУЧАК.....	185
8. ИМИГРАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ: ШТА ЈЕ ТУ ЛИБЕРАЛНО, А ШТА РЕСТРИКТИВНО?.....	187

9. УСЛОЖЊАВАЊЕ СИТУАЦИЈЕ: 2015–2020.	191
10. ЛОКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ МИГРАНАТА . . .	195
11. МИГРАЦИЈЕ КА ЕУ СЕ НАСТАВЉАЈУ: 2020–2024.	201
12. НАЈЕЗДА ПРЕКО РИО ГРАНДЕ: МИГРАЦИЈЕ У САД И КАНАДУ	215
13. КРИЈУМЧАРЕЊЕ ЉУДИ У АУСТРАЛИЈУ И ОКЕАНИЈУ	227
14. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	237
РЕГИСТАР ПОЈМОВА	243
ЛИТЕРАТУРА	245
О АУТОРУ	274
РЕЦЕНЗЕНТИ О КЊИЗИ	275

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Ова књига која носи наслов: Миграције: између најезде и логике профита није случајно тако насловљена. Са једне стране високоразвијена друштва сусрећу се са проблемом демографског пада становништва и недостатка радне снаге. Без прилива миграната та би друштва убрзо доживела колапс. Већ сада она најразвијенија међу њима суочавају се са озбиљним недостатком радне снаге, који омета функционисање капиталистичке привреде и одржање целокупног система. Уколико би ова друштва остала без подршке свежих мигрантских снага то би битно нарушило економско-социјалну равнотежу и друштво увело у кризу са несагледивим последицама. Управо из тих разлога високоразвијене економије опредељују се за концепт националних држава у којима припадност држављанству игра кључну улогу у индентификацији и идентитету. Са друге стране и најезда миграната представља озбиљну претњу за националну безбедност високоразвијених земаља. Неконтролисани улаз миграната нарушава једва постигнуту унутрашњу равнотежу, повећава издатке за социјалну помоћ и обара цену рада домаћих држављана. Отуда и не чуди да је имигрантско питање постало водећа тема председничких избора у САД-у, али и неизбежна тема страначких кампања у земљама западне Европе. Сведоци смо масовних миграција из земаља Трећег света ка развијеном „Центру”. Десетине и стотине хиљада људи настоје да се домогну: Европске уније, САД и Аустралије. Мигранти у тим земљама виде „обећани рај”. Они не бирају средства и начине да остваре свој циљ: да почну да живе као „бели човек”, да имају солидне приходе, кров над главом, социјалну и здравствену заштиту. Неки од њих су кренули са мотивом да остваре право на социјалну помоћ, други да новац шаљу својим укућанима у домицилна друштва, трећи покушавају да читаवे породице доведу у новопридошла друштва.

Различити су мотиви, још су различитије судбине сваког мигранта понаособ. Па ипак, све њих обједињава чињеница, и наше истраживачко сазнање, да масовна кретања „савремених номада” изазивају тектонске промене у новопридошле заједнице. Није овде реч о појединачним судбинама, нити се ради о изолованим случајевима и ситуацијама које кроз појединачно разматрање наводе на закључке. Не, напротив! Овде се ради о појави која ланчано изазива

нове друштвене процесе, најчешће потресе, који радикално мењају друштвени оквир у државама које треба да приме непрегледне масе „савремених номада”.

Стога је ова књига пре свега посвећена политичким наукама. Истовремено, она обрађује и социолошке феномене, међународне односе, безбедносне студије и залази у међународно јавно право. Настојали смо да феномену миграција приђемо интердисциплинарно, и да ову савремену, пре свега политичку појаву, обрадимо на свеобухватан начин, узимајући у обзир прегршт метода из друштвених наука.

Истраживање је имало за циљ да феномену миграција приђе на свеобухватан начин. Стога и наслов: „Миграције: између најезде и логике профита” настоји да феномену миграција приђе двојако: у распону између безбедносног тумачења овог феномена као најезде или пошаста, од које се треба бранити свим расположивим, правним и репресивним средствима и логике профита која се налази у темељу капиталистичког система привређивања.

Ваља нагласити и позитивну страну миграција која доноси добробити и користи пре свега логици капиталистичког облика привређивања. У таквом систему, профит се налази на пијадесталу система вредности. Већи профит је данас један од основних друштвених покретача друштвених односа. Долазак миграната у високоразвијена друштва колективног Запада, не само да попуњава дефицит радника, који по биоморфолошком детерминизму одлазе у заслужену мировину, већ се на тај начин одржава постојећи систем производних односа, али и обара или бар одржава, цена рада за одређене послове. Тако из миграција проговара и она економска страна логике профита, или логике капитализма. Систем остаје очуван, јер су економски односи који постоје опстали. Капиталистички начин производње проценио је да је ова логика мање штетна него дизање цене рада у мануфактурним пословима на све глобализованијем тржишту. Једноставно речено: систем се миграцијама брани од друштвених промена које изазивају тектонске промене.

Ове су промене не само друштвене већ и политичке, економске, културалне, у европским друштвима и идентитетске, и свакако социјалне, а неизбежно и безбедносне. Настојали смо да свим овим сазнањима приђемо тражећи мотиве дешавања и упоришне тачке сукоба, али и да проникнемо у предвиђање и дамо извесна решења. Политичке промене у Европи, али и у САД-у, имају свој корен

и узрок у миграцијама, а имиграционе политике стоје у средишту политичког врења. На нама је било да све ове релације прикажемо што објективније, и да проникнемо у њихове извесне правилности кретања и функционисања.

Стога читаоце молимо да пажљиво и темељно простудирају све ове процесе који су у књизи обрађени.

У Београду,
октобра месеца 2024.
(Аутор)

1. ЖЕЉЕНА ДЕСТИНАЦИЈА: ЕВРОПСКА УНИЈА

Земље Блиског истока и северне Африке стекле су независност након вишевековног колонијалног статуса иза Другог светског рата. Међутим, оне су и даље задржале значајну функционалну зависност спрема својих колонизаторских метропола у привредном, културном, дипломатском и сваком другом смислу. Њихов независни статус првенствено се огледао кроз зависну привреду: извоз јефтиних, махом непрерађених сировина и увоз знатно скупљих финалних производа. Револуције арапског национализма и суверенизма током 60-их и 70-их година 20. века настоје да промене ово стање. Након успешних револуција на власт се успиње револуционарна БААС, социјалистичка партија, чија се идеологија заснива на арапском национализму и арапском социјализму. Партију су основали 7. априла 1947. године у главном граду Сирије, Дамаску: Мишел Афлајк и Акрам ал-Хаврани. Данас је то најјача партија у Сирији, а раније је била и у Ираку. Башар ел Асад је вођа партије у Сирији. У Ираку, 16. маја 2003. године збачен је режим партије БААС на челу са Садамом Хусеином по одлуци окупационе власти. Данас, басисти у Сирији и Ираку су различити, и неретко се политички сукобљавају. Такође, БААС партија постоји и у Либану, коју предводи шиитски радник курдског порекла Асем Кансо.¹ У програму ових партија стоји и отклон од догматског исламизма који спречава развој друштва. Ипак, основа програма БААС партије била је заштита домаћих ресурса од јефтине експлоатације мултинационалних компанија из земаља некадашњих колонијалиста. Ако анализирамо ова арапска друштва, полувековну владавину БААС партије обележила је: планска национална привреда, велика издвајања у области социјалне политике, енормна улагања у војску и националну безбедност, ауторитарни политички поредак једног човека или једне породице...

Геополитички посматрано, ове земље су имале тесну војну и привредну сарадњу са земљама припадницама Покрета несврстаних и држава Источног лагера. Током педесет година постојања ових режима, те земље су значајно напредовале: инфраструктурно,

¹ <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Баас> (приступ: 11/26/2019, време: 8:41)

у описмењавању становништва, модернизацији пољопривреде, извозу сировина, индустријализацији... Ипак, након полувековне владавине арапских националиста и социјалиста затечено је друштвено стање које бележи и негативне трендове: привредну стагнацију, енормну незапосленост (нарочито млађе популације), незадовољство народа укупном економском и политичком ситуацијом... (Политика спољне и унутрашње безбедности земље кочила је привредни раст.)

Привредна стагнација, незапосленост и бесперспективност младих у земљама високог демографског прираштаја створили су услове за побуну против ауторитарних власти које су земљама управљале патерналистички. Таласи побуна су се ширили дуж северних обала Африке и Блиског истока, па се све чешће говорило и писало о „арапском пролећу”. Побуне добијају нескривену подршку од земаља Запада, посебно из политичких центара бивших колонијалиста. Тако су земље Запада подржавале свргавања режима, а понекад се и посредно, па чак и непосредно, укључивале на страну побуњеника. У неким земљама изазван је грађански рат између различитих политичких фракција. Војна безбедност ових земаља је подривена, њихове границе су начете и постале су порозне, па је маса избеглица кренула у потрагу за бољим животом ван подручја у коме су до тада живели.

У почетку сукоба, мигрантске руте биле су недефинисане: иза њих су стајале неорганизоване кријумчарске групе и импровизовани канали шверца људи. Међутим, с временом, са заоштравањем кризе, кријумчарске групе постале су све организованије, па су кријумчарски канали задобијали обресе утабаних миграцијских траса преко којих су се пребацивале десетине и стотине (а касније и хиљаде) миграната из правца северне Африке ка јужној Европи и са Блиског истока, преко Турске и Грчке, ка средњој Европи и даље на Запад.

У непрегледним колонама затичемо махом младе људе у потрази за бољим животом. Тај бољи живот укључивао је проналазак добро плаћеног посла у некој од земаља чланица Европске уније, а понекад је мотив био да се стекну права по основу социјалне помоћи у „социјално издашнијим” земљама северне и западне Европе. Стога су у колонама миграната често биле присутне читаве породице: очеви, мајке и њихова деца. Међутим, како су оружани сукоби унутар земаља из којих су мигранти долазили све више личили на озбиљне праве грађанске ратове, тако су непрегледне масе миграната

све мање чиниле породице (са мајкама и малолетном децом), а све више искључиво млади, војно способни младићи од 18 до 30 година. Они су се на границама ЕУ првенствено појављивали са захтевом да буду третирани као политички азиланти, односно као лица која су због војно-политичке климе у земљама порекла постали предмет политичке тортуре. И поред тога што се мигранти представљају као пацифисти који су одбили да узму учешће у грађанском рату у земљама из којих долазе, процењује се да је један значајан део њих војно оспособљен, те да би они могли бити, као придошлице у друштва ЕУ, потенцијална безбедносна опасност. Нека сазнања говоре нам да се ради о дезертерима из регуларних војски, али, што је много опасније, у редовима новопридошлих миграната има и добро обучених војника из поражених радикално исламистичких фракција. Ове групе представљају озбиљну потенцијалну опасност јер могу постати терористи који застрашују и доводе у ред европска друштва у складу са исламским шеријатом.

У почетној фази неорганизованих миграција ка ЕУ, мигранти су махом неометано стизали до европских обала Медитерана. Већ у приобаљу били би дочекивани у сабирне центре и спровођени у избегличке кампове, где им је нуђена основна нега и здравствена заштита. Потом би били евидентирани и након неког времена прослеђивани у даљу процедуру за стицање политичког азила, боравишне и радне дозволе. Међутим, како су се трасе усталиле а миграције увећавале, сабирни центри и избеглички кампови постајали су све преоптерећенији, па се контрола уласка миграната поопштравала.

Тренутно се налазимо у ситуацији када одређене земље чланице ЕУ користе појачане заштитне мере, чиме своју имиграциону политику чине рестриктивнијом, па уводе чврсту појединачну контролу лица која могу да бораве у њиховим избегличким центрима. У најрадикалнијим случајевима спроводи се аутоматска депортација миграната у земљу у којој су последњи пут боравишно и на друге одређене начине регистровани.

Управо смо сведоци недавних активности Европског парламента који је институционализовао проблемско питање миграната, па је донео читав низ нових прописа и тиме ојачао борбу против незаконитих миграција.

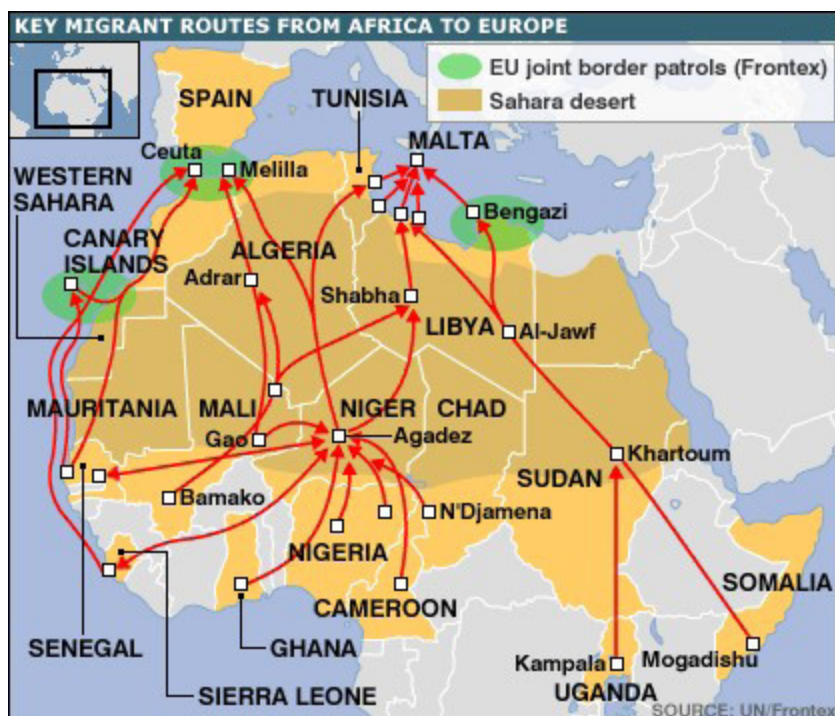
2. ТРАСЕ КРЕТАЊА

Трасе миграција представљају географске мапе миграционих кретања, појашњавајући: актере миграционих кретања, полазне тачке и правце миграција дајући прогнозу могућих нових рута. Овде ће бити појашњене трасе миграција од 2011. године до сада на простору три континента: Африке, Азије, Блиског истока и Европе.

Најфреквентније миграције дешавају се на тзв. рути између Африке и Европе. Кључна миграциона рута иде из подсахарске Африке и захвата следеће земље источне и западне Африке: Сомалију, Уганду, Судан, Камерун, Нигерију, Гану, Сијера Леоне и Сенегал. Осим ових, претежно западноафричких земаља, и земље сахарског појаса, су у последње време подложне интензивном миграционом одливу: Мауританија, Мали, Нигер и Чад. Веома жива миграција одвија се и у земљама које излазе на Средоземно море, попут: Марока, Алжира, Туниса, Либије и Египта. Две су главне миграционе трасе: источна и западна. Источна траса полази из Сомалије, земље која је похарана дугогодишњим грађанским ратом, која је претрпела потпуно економско разарање, где не постоје елементарни чиниоци владавине права: сиромаштво, корупција, криминал, тероризам, обално разбојништво, трговина оружјем и људима... Центар из кога полазе миграције из Сомалије је главни град Могадиш. Друга источна полазна дестинација је Уганда, која је такође преживела грађанске сукобе, економску девастацију и велики губитак становништва, због рата, болести и природних непогода. Центар њихове миграционе емисије је такође главни град Кампала. Из Могадиша и Кампале мигранти се сабирају у Картуму, главном граду Судана, који је препознат и као једно од главних стедишта исламског екстремизма и тероризма. Из Картума, мигранти одлазе преко либијског места Ел Џаф ка медитеранској луци Бенгази и ка Триполију, највећем и главном граду Либије. Од пада режима Моамера ел Гадафија, овај правац Картум Бенгази, односно Триполи, постаје потпуно отворен и проходан. Из Бенгазија и Триполија, мигранти се шверцерским каналима пребацују на острво Лампедуза или на једно од острва малтешког архипелага, а одатле пут Италије ка средњој и северној Европи.

Западна рута, има прихватни центар у Агадезу (Нигер) одакле се сабирају мигранти из околних земаља: Чада, Камеруна, Нигерије, Гане, Сенегала, Малија... Из Агадеза, мигранти се упућују у два

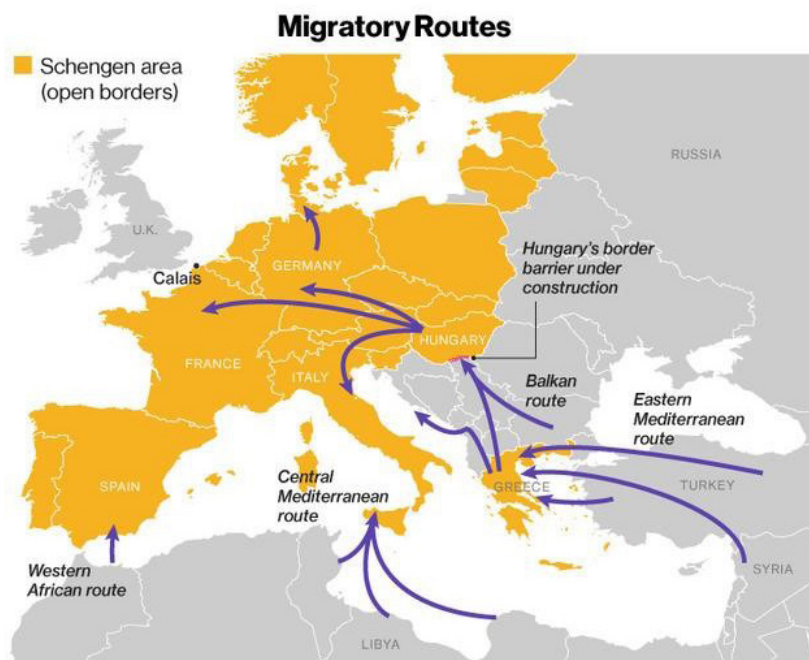
правца преко сахарске пустиње, до градова Сабе у Либији, односно Адрара у Алжиру. Из Сабе се мигранти упућују ка Триполију и даље преко мора. Пошто алжирску обалу добро контролишу кријумчарски канали из Адрара, мигранти доспевају на шпанску територију која се налази на афричком тлу: у Мелиљу и Сеуту. Мигранти који доспеју до поменутих шпанских градова на афричкој обали већ добијају специјални статус, па је њихов улазак на европско тло олакшан. Коначно, трећа траса пута иде од Сенегала ка главном западноафричком емитеру, сенегалској луци Дакар, преко Канарских острва, која су територија Краљевине Шпаније, где избеглице стичу одређена права, па се даље отискују у Сеуту и Мелиљу, а одатле на Иберијско полуострво. Три су главне „безбедносне оазе” где се спроводи контрола миграционих токова ка ЕУ: једна је на Канарским острвима, друга је у шпанским енклавама на афричкој обали, Сеути и Мелиљи, а трећа је у Бенгазију и његовој околини.

Мапа бр. 1. – Главна мигрантска рута од Африке до Европе

Извор: https://www.researchgate.net/figure/Migrants-routes-from-Africa-to-Europe-Source-UN-Frontex-European-Agency-for-the_fig1_264632153

Мапа бр. 1 указује на три главне тачке мигрантског притиска. Ове руте су већ устаљене трасе: једна је из Магреба ка Андалузији, друга је из Туниса и Либије ка Малти и Сицилији, трећа рута је балканска и иде са подручја Блиског истока и Турске до Грчке и даље кроз Бугарску, Македонију и Србију ка Мађарској и даље ка средњој, западној и северној Европи.

Мапа бр. 2. – Руте миграција

Извор: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2015-09-02/hungary-s-xenophobia-europe-s-crisis>

Мапа бр. 2 приказује главне правце, односно руте миграција уласка у земље чланице ЕУ. Један правац иде из источне Европе преко Белорусије, Украјине и Молдавије. Ради се највише о мигрантима који долазе из земаља централне Азије: Казаси, Туркмени, Азери, али и Паштуни, Хиндуси, Пакистанци, Авганистанци и други. Из правца Молдавије, мигранти улазе на простор Румуније и међу њима је највише Молдаваца који су класични економски мигранти.

How the routes compare

Numbers of migrants by route

Мапа бр. 3. – Како мигранти доспевају до Европе,
копненим и морским путем

Извор: <https://www.bbc.com/news/world-europe-28770346>

Југоисточни медитерански правац иде преко Турске и тренутно је најпробитачнији. Мигрантска популација са ове трасе углавном обухвата избеглице са ратом захваћених подручја Сирије, али има и веома много економских миграната из Авганистана и Пакистана. Овај правац се продужава у тзв. балканску руту која, преко егејских острва и Тракије у Бугарској, улази на простор Македоније, односно Србије и даље, преко Мађарске и Хрватске, односно Словеније, пут средње и северне Европе. Како је влада мађарског председника Орбана потпуно затворила границу са Србијом, то се притисак на српскохрватску границу повећава што се прелама и на спољнополитичке односе ове две земље. Тврда граница између Србије и Мађарске пробила је нови правац преко Србије и Хрватске,

Централномедитеранска рута иде из либијских лука Бенгази и Триполи и туниске луке Сус ка Сицилији и даље ка Напуљу и Калабрији на југу Италије, где је нови сабирни центар за наставак пута ка средњој и северној Европи. (Мигранти са централномедитеранске трасе пристижу ка обалама северне Африке у добро организованим камионским караванима преко Сахаре.)

[illegible]

ИЗБОР: <https://shabaka.org/wp-content/uploads/2015/10/HRW.-eu0615-map-01.png>

19

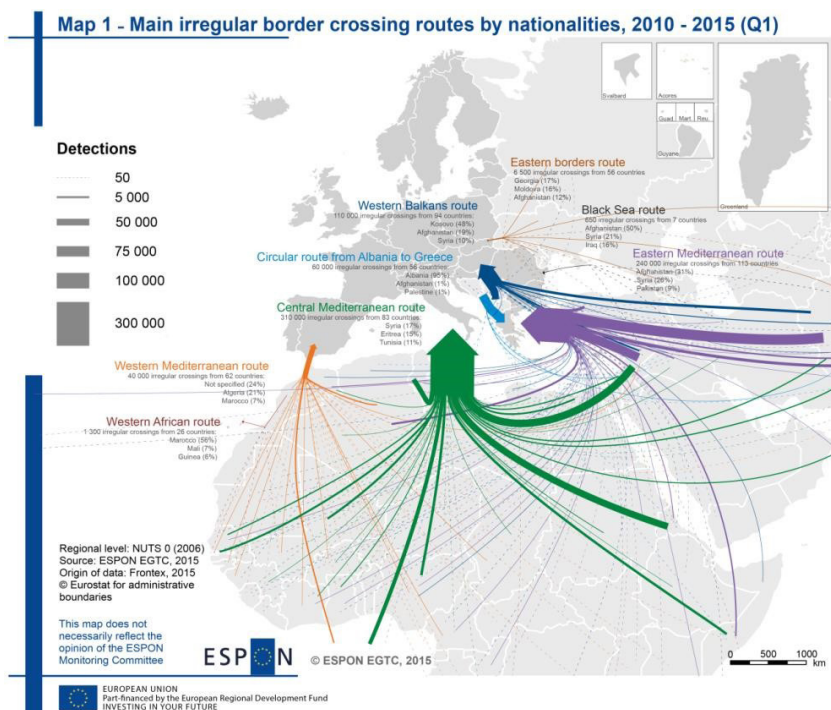
избеглице, које преко турске обале егејског мора доспевају у Грчку и даље пут Европе. Али и две главне земље источне Африке из којих се регрутује највећи број расељених лица: Еритреја (пут Судана и Либије ка јужној Италији) и Сомалија (пут Етиопије и Судана до либијске обале и даље преко Средоземног мора).

Мапа бр. 5. – Главне тачке притиска миграната на обалама Африке

Извор: https://cdn2.opendemocracy.net/media/images/image-20150417-3212-prrhq3_9WjJ9Oa.width-800.jpg

На мапи бр. 5 можемо уочити главне тачке притиска миграната на обалама Африке, који иду из три правца: из западне Сахаре ка Канарским острвима, из Сеуте и Мелиље на афричкој обали ка Малаги и Алмерији на југу Иберијског полуострва и трећи правац притиска, који иде са обала западне Либије и Туниса ка острву Лампедуза и Сицилији на југу Италије.

Мапа бр. 6. – Главне нерегуларне руте преласка границе по националностима

Извор, Espon: https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Migrants_Map1_0.png

Мапа бр. 6 указује на размештај прекограничних мигрантских рута и заступљеност миграната у зависности од земље емитера. Тако источна прекогранична рута у периоду од 2010. до 2015. године бележи 6.500 нелегалних прелазака из 56 земаља. Највише миграната забележено је из Грузије (17%), из Молдавије (16%) и Авганистана (12%). Нешто јужнија, црноморска траса бележи 650 нелегалних прелазака из 7 земаља. Од њих, на Авганистан отпада чак 50%, Сирију 21% и Ирак 16%. Источномедитеранска траса је једна од највећих и она врши притисак на југоисточном правцу Блиски исток–Балкан–средња и западна Европа. У њој је забележено 240.000 нелегалних прелазака из чак 113 земаља света. Од тог броја 31% отпада на држављане Авганистана, 26% на избеглице из Сирије, а 9% на оне који долазе из Пакистана.

На Балкану постоји још једна мања миграциона траса која бележи 60.000 незаконитих прелазака из 56 земаља света, међу којима је предоминантно чак 95% миграната Албанаца према Грчкој. Већи део ових албанских избеглица долази са Косова, прелази порозну границу између јужне српске покрајине и Албаније, па онда преко албанско-грчке границе улазе на територију ЕУ. Главна траса избеглица и даље долази са југа, из Африке, и броји 310.000 нелегалних прелазака из 83 земље света.

Избегличка структура је шаролика, али међу њом највише има сиријских избеглица (17%), потом Еритрејаца (15%), и Тунижана (11%). Главне тачке притиска на овој траси су острва Лампедуза и Сицилија, те јужне италијанске регије Напуља и Калабрија. Коначно, западномедитеранска рута има своје главне центре на мароканској обали, у градовима Казабланка и Рабат, те у шпанским енклавама Сеута и Мелиља, где је у периоду од 2010. до 2015. године забележено 40.000 нелегалних прелазака из 62 земље света, међу којима је највише Алжираца (21%), а иза њих су Мароканци са 7% заступљености. Као нека врста споредне западне руте идентификује се и западноафричка рута у којој је забележено 1.300 нелегалних прелазака из 26 земаља, махом западне Африке, па је у овој популацији чак 58% Мароканаца, док је знатно мањи удео становништва из Малија (7%) и Гвинеје (6%).

2. ТРАСЕ КРЕТАЊА

Мапа бр. 7. – Три основне трасе миграција

Извор: <https://www.researchgate.net/publication/311938800/figure/fig5/AS:668529279909889@1536401209065/Europes-refugee-crisis-The-Washington-Post.png>

Мапа бр. 7 приказује три основне трасе миграција, при чему је најдетаљнија југоисточна траса која иде из Ирана и Сирије, преко Турске ка Грчкој и даље према Македонији, Србији, Хрватској, Словенији, Аустрији и даље у друге земље западне Европе. Један мањи правац иде из Турске, преко Бугарске и Румуније, до Мађарске, међутим, пошто је Мађарска пооштрила режим проходности миграната према Румунији, и пошто је Бугарска увела велике мере предострожности на својој граници са Турском, то само један мањи број миграната сада из Турске преко Бугарске улази у небрањени гранични простор Србије и даље, пут Хрватске, се запућује у ЕУ.

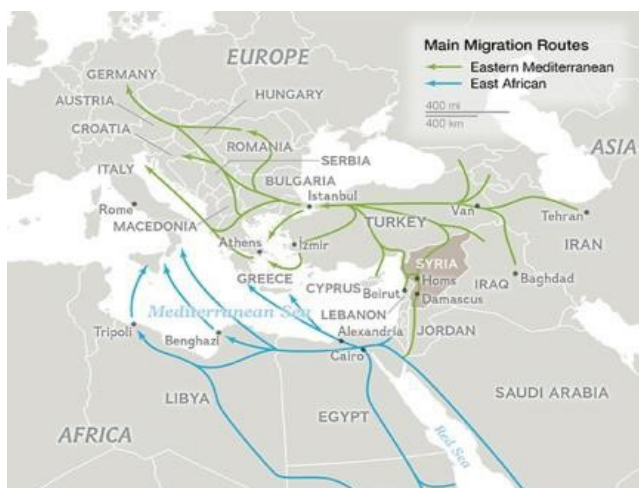
Друга траса југоисточног правца је споредна и она се обавља бродским превозом између Грчке и југа Италије (Калабрије). На мапи се уочава и јужна траса, над којом је Фронтекс (Европска агенција за граничну и обалску стражу) успоставио делимичну контролу, и она обухвата главне базе у Бенгазију, Триполију и туниским лучким центрима, даље ка острву Лампедуза, Малти и јужној Италији. Коначно, мапа приказује и тзв. западну трасу која иде, из Марока и шпанских енклава на обалама северне Африке, бродским рутама ка обалама Андалузије и даље дуж Иберијског полуострва ка западној Европи.

Мапа бр. 8. – Траса миграција преко јужног Балкана

Извор: <https://focusonrefugees.org/wp-content/uploads/2017/02/UNHCR-Desperate-Journeys-route-out-of-Turkey-2016.png>

Мапа бр. 8 показује трасу миграција преко јужног Балкана и укључује четири балканске земље: Грчку, Македонију, Бугарску и Србију. На овој мапи може се видети главна траса миграторних кретања из Грчке, преко Македоније, до Србије и даље пут земаља ЕУ, и друга, која указује на споредну трасу путева преко ретко настањених подручја Старе планине у граничном подручју између Бугарске и Србије.

Мапа бр. 9. – Главне миграционе руте

Извор: <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/>

Мапа бр. 9 указује на миграторне правце кретања исељеничке популације из средње Азије, са Блиског истока и из источне Африке ка Средоземном мору и даље пут западне Европе. Мапа даје две главне трасе кретања миграната: прва траса је источномедитеранска и она као земље емитере означава Ирак и Иран, те Сирију.

Главно чвориште прилива миграната на источномедитеранској траси миграција је источна Турска, односно провинција Ван у коју се сливају мигранти из Ирака, Ирана, али и из закавказких земаља попут Грузије и Јерменије. Пошто је ова област ванпогранична регија где се спајају Закавказје, Персија и земље Залива, она је једна од најнеуралгичнијих тачака на миграционим мапама.

Друго значајно чвориште источномедитеранске руте је Балканско полуострво, где су назначена два правца: први правац иде из Турске, преко Бугарске, Румуније, Мађарске и Аустрије у Немачку. Међутим, како је мађарска влада увела потпуно рестриктивне мере миграционе политике, то је ова траса делимично промењена, па је сада велики притисак на бугарско-српској граници где су мигранти у великој мери донедавно надирали преко ретко насељеног и тешко брањеног подручја Старе планине и источне Србије.

У најновије време, бугарска влада спроводи знатно рестриктивнију миграциону политику, па је број миграната који пролази кроз ту земљу значајно смањен, тако да је сада као главна рута

источномедитеранске трасе остала она која из Грчке и Македоније, преко Србије, Хрватске и Словеније, води до Аустрије и Немачке. На мапи се може уочити још једна путања источномедитеранске трасе: успостављена бродска веза која води од грчких лука ка лукама северног Јадрана: Ријеци, Копру, Трсту и Венецији. Друга велика траса на овој мапи означена је као источноафричка траса миграција и она има два велика крака: један који иде из Саудијске Арабије, Судана и Египта до Александрије, а одатле до јужних грчких острва и даље пут Европе, и други, који иде до две највеће луке у Либији (Бенгазија и Триполија) ка јужним ободима Италије (Сицилија и Калабрија).

Мапа бр. 10. – Балканске миграционе руте

Извор: Blic, <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/balkanska-ruta-i-dalje-radi-ovi-delovi-srpske-granice-su-meka-za-krijumcare-migranata/ps54yr0>

Мапа бр. 10 приказује две новонастале трасе на простору југо-источне Европе. Прва траса има два крака. Први крак иде правцем:

Грчка–Македонија, потом мигранти улазе у јужну српску покрајину Косово и Метохију, а одатле преко Рожаја у Црној Гори и Републике Српске прелазе у Федерацију БиХ где се сабирају у прихватне центре Цазинске крајине у Бихаћу, да би потом ушли на простор ЕУ у Хрватској и даље, пут Словеније и Аустрије, на Запад.

Други крак трасе иде директно преко Албаније ка Црној Гори, улази у Републику Српску, па у Федерацију БиХ, да би се преко Цазинске крајине мигранти отиснули пут Хрватске и Словеније ка Аустрији и даље на Запад. Друга траса указује на правац кретања готово искључиво албанских миграната са тзв. Косова и из Албаније који, користећи српска документа, имају нову „излазну стратегију”, преко Србије и Румуније ка најразвијенијим земљама чланицама Европске уније.

Мигранти који су остали заробљени у нашем непосредном окружењу на Балкану користе нову руту преко Румуније за улазак у ЕУ.² Међу њима посебну улогу имају косовски Албанци и они из Албаније. Када је дошло до затварања мађарске границе у пролеће 2016. године, мигранти који су по сваку цену хтели да напусте Косово и Албанију отворили су алтернативни пут ка ЕУ који их води преко северне Србије, па се одатле упућују у Румунију и одатле пут средње Европе ка Западу и Скандинавији.

Од 2016. године мигранти су пронашли илегалан прелаз на југозападу Румуније који сада обилато користе на путу ка земљама шенгенске зоне. Они имигранти који буду ухапшени, или им се суди, смештени су у месту Ђурђу у Румунији. Од почетка 2016. године до марта 2018. године румунска погранична полиција идентификовала је 148 имигранта са Косова и 95 држављана Албаније. Како Румунија препознаје Косово као саставни део Србије није се детаљније оглашавала у вези са имигрантима са Косова.

Исти став је заузела и Србија. Став према оваквим мигрантима је комплексан и компликован у случају репатријације. Мигранти са тзв. Косова и из Албаније неретко, поред Немачке коју су изабрали као своју дестинацију имигрирања, користе и Швајцарску која није у ЕУ и нема имплементиране законске регулативе ЕУ. Дакле, овде имамо веома компликовану и комплексну ситуацију на европском континенту по питању миграната, тј. имиграната.

² <https://javno.rs/analiza/blokirani-migranti-sa-balkana-koriste-rumuniju-za-ulazak-u-eu-> (приступ: 03. 07. 2019, време: 12:50)

Да појаснимо и другу легалну руту коју користе косовски Албанци. Они путују са српским пасошима које су добили јер су рођени у бившој Југославији. Они који немају легалне папире за путовање плаћају кријумчаре који их даље илегално преводe преко границе, у Румунију и даље ка ЕУ. Румунија постаје нова шверцерска рута након што су Мађарска и Хрватска знатно отежале прелазак миграната на својим граничним прелазима. „Привремена идентификациона докумената за путовање” у трајању до 15 дана издају се оним становницима Косова који немају српске личне карте, па им се на тај начин помаже да без већих проблема при коришћењу кријумчарских рута доспеју до земаља шенгенске зоне.³

С друге стране, косовске власти са својим пратећим институцијама, Србија сматра нелегалним јер делују на територији Србије у чијем саставу се налази покрајина Косово. Косовске власти покушавају да умање значај миграције преко Румуније. Баки Келани, портпарол косовске полиције, изјавио је да полиција не располаже информацијама о депортацијама грађана са тзв. Косова, из Румуније и Бугарске. Фронтекс, европска агенција за границе недавно је организовала скуп посвећен миграцији. Званичници косовске полиције су били позвани и учествовали су на скупу. Међутим, извештај румунског Генералног инспектората за имиграцију из 2017. године показује да је 4,5% људи који су сами затражили репатријацију од власти у Букурешту било са Косова.⁴

³ Привремени идентификациони документ је папир формата А4, привремена дозвола коју српске власти издају на граници у трајању до 15 дана само оним становницима Косова који немају српске личне карте. Такви документи су уведени после Бриселског споразума између Београда и Приштине, постигнутог 2013. године, чиме је остварена могућност за издавање привремених дозвола за путовање.

⁴ Репатријација је акт добровољног повратка у земљу рођења из земље избеглиштва. Репатријација је термин који се користи у случају лица која се депортују због илегалне имиграције, или су због неког другог разлога била задржана у страниј земљи. Даље, то је очекивани и жељени резултат у случају многих избеглица јер се особа враћа у блиску културу и познату мрежу социјалних односа. <https://www.masina.rs/?p=957>.

3. ЗАПЛЕТ

Кретање миграната преко мигрантских рута подразумева покрет лица, али и оних који су учествовали у грађанским ратовима и побунама означеним као „Арапско пролеће”. Налази граничних полиција указују да су у покрету махом млада, војно способна лица мушког пола, а међу њима има и оних који су изузетно војно оспособљени (завршили војне обуке и баратају наоружањем). Дешавало се да се међу мигрантима поткраду лица са ратним и чак злочиначким досијеом, па је њихово присуство на простору ЕУ процењено као „изузетно безбедносно осетљиво питање”.

Уз то, на границама ЕУ појављује се и међународни организовани криминал у свим својим појавним облицима: трговина оружјем, људима, наркотицима итд... Истовремено, покрет миграната ствара на траси кретања читав низ безбедносних проблема, попут: опасности од тероризма, побуна миграната, агресивног понашања према домаћем становништву и цивилним властима... Посебан аспект проблема су деловања којима се атакује на живот и/или здравље људи, посебно деце и жена, али и она којима се угрожава имовина људи. Такође, у значајне ризике спадају и деловања којима се нарушава сигурност и безбедност људи и имовине у земљама проласка или прихвата.

У посебне факторе ризика спада измена демографске слике друштава у које се пристиже. Услед састава становништва, ово стање обавезно прати опасност од конфликта између култура „дошљака” и „домаћих”. Масовни долазак људи другачијег расног, етничког, језичког и верског идентитета може код домицилног становништва створити утисак угрожености домаће културе, навика и обичаја. Подвојеност култура може да изроди страхове, поделе и сукобе, а страхови стварају стереотипе и умножавају опасност од физичких обрачуна.

Са овим негативним трендом расте опасност од појачаног екстремизма и ксенофобије. Услед такве ситуације негативно јавно мњење каналише свој политички став који нимало није наклоњен мигрантима. За значајан део домаћег становништва усељеници постају „дошљаци”, „странци који се крећу у групама” и који би могли да угрозе животе, здравље и имовину људи. Управо због тог разлога настају и јачају радикалне политичке опције које препоручују „лака и једноставна” решења за „успешно вођење мигрантске политике”.

Проблем се продубљује уколико имамо у виду да мигранти својим приливом могу да врше притисак на домицилно тржиште рада и да обарају цену рада на тржишту радне снаге. Домаћа популација има осећај да су нападнута њихова радна места од „нелојалне конкуренције” која је у одређеним занимањима спремна да ради за знатно ниже наднице. Ако имамо у виду флексибилно тржиште рада у савременој неолибералној економији, онда ни овај економски аспект мигрантског и имигрантског проблема није занемарљив. Истовремено, мигрантска популација врши снажан притисак и на буџетско оптерећење по питању социјалних издатака за мигранте: избеглице, азиланте и имигранте. Многи од миграната и не крију да је основни мотив покрета у неизвесност био бољи и лагоднији живот. Социјални програми за незапослене унутар Уније представљају значајно краткорочно решење за овај проблем.

4. ИЗВОРИ

Прва истраживања о миграцијама појавила су се непосредно након Првог светског рата. То су углавном биле обимне теоријске студије ојачане статистичким подацима о: приливу и одливу миграната; полној, старосној и социјалној структури; степену стручне спреме; етничком саставу; навикама и обичајима приспелих и слично...

Једна од најстаријих научних студија, својеврсна претеча истраживања миграција и миграционих кретања, објављена је још далеке 1924. године у Великој Британији. Реч је о студији: Ernest Blecher, James Williamson, *Migration within the Empire*, W. Collins Sons and Company, London, 1924. Ова пионирска књига о миграцијама у првих шест поглавља даје одличан пресек миграторних кретања из британских прекоморских колонија ка метрополи за период до средине 18. века.

Роналд Волшов (*Ronald Stanley Walshaw*) је истраживао социјални феномен прилива ирских радника у велике индустријске центре Енглеске.⁵ Волшов је у својој социјалној студији истраживао утицај миграција на кретање рада и капитала. Истовремено је пратио и културолошка, политичка и демографска гигања у Енглеској у зависности од прилива ирских миграната. Занимљиво је да је истраживање испратило и прилив становништва из колонија ка Енглеској, па је Волшов понудио једну општу демографску слику британског друштва у међуратном периоду.

Професор социјалне географије, руководилац пројеката на Институту за друштвене промене и кретања Универзитета у Манчестеру, најпрепознатљивији је по студији кретања миграната из британских колонија у метрополу. У свом раду аутор Сери Пич настојао је да истражи: генезу и последице прилива миграната из Индије у Британију, те промене које су том приликом настале, као и последице које су наступиле након имигрантских промена.⁶

Темом миграната у савременој Француској позабавио се и зборник радова Филипа Огдена.⁷ Истраживање прати четири сту-

⁵ Ronald Stanley Walshaw: *Migration to and from the British Isles – Problems and Policies*, Jonathan Cape, London, 1941.

⁶ Ceri Peach, *West Indian Migration to Britain – A Social Geography*, Oxford, 1968.

⁷ Philip Ernest Ogden (ed): *Migrants in modern France – four studies*, Occasional Paper, N°23, Queen Mary College, University of London, 1984.

дије случаја које на мултидисциплинаран начин настоје да обухвате и одгонетну феномен значајних миграција у Француској након Другог светског рата.

Сличним предметом истраживања бави се и француски историчар и политиколог Патрик Вејл, истраживач социјалне историје. Вејл у својој књизи прати миграторна кретања најпре из колонија у Француску од 1938–1960, да би се потом позабавио и феноменом „гастарбајтера” из земаља јужне и југоисточне Европе, који су значајно утицали на динамику француског друштва у послератном периоду.⁸

На нашим просторима први помени научних библиографских јединица на ову тему бележе се још између два светска рата. Тако се: Душан М. Јеремић, (*О проблему емиграције и имиграције – и о међународним споразумима за његово уређење*, 1928) позабавио међународним и међународноправним аспектима емиграције и имиграције. Након Другог светског рата видан траг на тему миграција, па посредно и на пољу имиграционе политике, остављају истраживања професора Владимира Гречића. Поменути аутор у раду: Владимир Гречић, *Миграција и интеграција страног становништва – процеси у земљама северне, западне и средње Европе*⁹, позабавио се феноменом прилива миграната у развијене европске земље: Скандинавије, западне и средње Европе.

Међу ауторима са јужнословенског говорног подручја, о миграторним кретањима, и имиграционим политикама писали су још и: Мирјана Oklobdžija, „Imigranti i društvo useljenja – problematika društvenih interakcija”¹⁰, *migracijske i etničke teme*, Vol.7, №3–4/1991: 259–275; Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 1991; Владимир Гречић, Срђан Кораћ: *Политички дискурс екстремне деснице у Западној Европи – питање имиграције*, Међународни проблеми, Vol. LXIV, 2/2012, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2012; Тања Мишчевић: *Остваривање слободе кретања радника према споразумима о придруживању Европској унији*, Социјални рад и социјална политика, Зборник радова III, Факултет политичких

⁸ Patrick Weil, *La France et ses l'étrangers – L'aventure d'une politique de l'immigration de 1938. à nos jours*, Édition Calman-Lévy, Paris, 1991, p. 0–397.

⁹ Владимир Гречић, *Миграције и интеграција страног становништва – процеси у земљама северне, западне и централне Европе*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1989.

¹⁰ Мирјана Oklobdžija, „Имигранти и имиграцијско друштво – проблеми друштвених интеракција», миграције и етничке теме, вол.7, бр. 3–4 / 1991: 259–275; Институт за миграције и етничке студије, Загреб, 1991.

наука, Београд, 1997, стр. 217–233; Владимир Станковић, *Србија у процесу спољних миграција – статистички преглед*, Београд, 1998; Драгана Пауновић, Радмила Јовановић, *Проблематика миграционих кретања Европске уније*, Зборник радова са међународног научног скупа: Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш, 2012; Ivo Rozić, Petar Jasak, Nenad Božiković, *Ekonomski potencijal slobodnog kretanja radnika u EU*, Zbornik radova: Aktuelnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, N°12/2014, Sveučilište u Mostaru, Pravni fakultet, Mostar/Neum, 2014, str. 292.

У издању Института за политичке студије у Београду, један број часописа „Национални интерес” за 2016. годину био је посвећен мигрантској кризи. У том зборнику посебно занимљиви су радови: Миомир Степић, *Геополитички аспекти емиграционе ерупције из Блискоисточне Велике пукотине*, Национални интерес, vol.25, N°1/2016, стр.19-41; и Милош Кнежевић, *Мигрантска криза у фокусу Демополитике*, Национални интерес, Vol.25, 1/2016, стр. 103–146.

5. РАЗЛОЗИ МИГРАЦИЈА

Међу мноштвом друштвених чинилаца издвојићемо оне, који по суду аутора дисертације, представљају релевантне показатеље који утичу на имиграциону политику, и из којих се могу издвојити непроменљиви (независни) показатељи и променљиве или зависне варијабле, како би се спровело тестирање њиховог утицаја на имиграционе политике. Из мноштва друштвених чинилаца издвојили смо следеће факторе: демографске, идентитетскокултуролошке, економске, социополитичке и безбедносне.

5.1. ДЕМОГРАФИЈА

Бројност становништва у једном друштву у значајној мери доприноси моделовању имиграционих политика на скали у распону од: либералне до рестриктивне имиграционе политике. Овде се сада, само по себи, намеће питање: Како демографски пад и поустајање, а како популациони „бум”, утичу на имиграционе политике и који су демографски фактори од значаја за једно овакво друштвено разматрање?¹¹

Подаци који су нам доступни указују на то да је просечан фертилитет (број рођене деце по жени) 1,6 на нивоу Европске уније за 2009. годину, а да проста репродукција изискује бар 2,1. Из овога се може извести далекосежан закључак да су земље Европске уније, и ЕУ у целини, у дебелом заостатку, бар када је реч о простој репродукцији.¹² Међутим, већ током 1990-их истраживања показују да у земљама са великим популацијама: Немачкој и Уједињеном Краљевству имигранти представљају 35% нето популационог раста, а у Шведској или нпр. Републици Ирској чак 40%.¹³

¹¹ О миграцијама као средству демографског раста становништва земаља чланица ЕУ у: Ruby Gropas, Anna Triandafyllidou, *European Immigration – A Sourcebook*, Ashgate Publishing, 2007, p. 361.

¹² Yannis Tirkides, „Europe’s Demographic Challenge and Immigration”, *Think Global – Act European*, <http://www.institutdelors.eu/media/tgae2011/tirkides.pdf?pdf=ok>, p. 59.

¹³ Giovanni Peri, „Immigration and Europe’s demographic problems”, *Analysis and policy considerations, migration – challenges and policies*, CESifo dice Report N°4/2011, Center for Economic Studies CES, CESifo GmbH – Munich Society for the Promotion of Economic Research, Munich, Bayern-Bavaria, BR Deutschland, 2011, http://giovanniperi.ucdavis.edu/uploads/5/6/8/2/56826033/peri_immigration_europe_demographic_problems.pdf, p. 6. „Већ током деведесетих, имигранти су представљали око 35

Демографско кретање становништва, његов прираст или осетнији пад играју важну улогу у одржању система јавних услуга у једном друштву.¹⁴ Мањак радне снаге најпре се може осетити у квалитету услуга које грађани једне земље могу осетити у здравственој заштити, превенцији и лечењу. Број лекара по глави становника, њихов распоред на територији једне земље, одржавање здравствених станица и клиничких центара, те довољан број тзв. кућних лекара битно утичу на квалитет животног стандарда, негу и заштиту људи. Такође, и мањак запослених у образовању, социјалној заштити, органима јавног реда (полицији) и правосудју могу систем учинити нефункционалним и хаотичним, са суженим капацитетом услуга и лошом заштитом грађана.

Слична је ситуација и када је у питању мањак радне снаге на тржишту рада. Мањак радне снаге има за последицу већу потражњу за радницима, нарочито онима који су обучени у специјализованим професијама, па је цена сатнице њиховог рада веома висока. Друштва која због ниског природног прираштаја имају проблем да одшколују нове генерације стручних и високообразованих људи покушаће да овај проблем надоместе неким помоћним начинима. Показало се да логика капитализма захтева брзе и ефикасне мере у прибављању радника за које постоји потражња на тржишту рада.¹⁵ Приватна предузећа, моћни концерни и корпорације овај проблем настоје да разреше „увозом радника” из нижеразвијених земаља. Логика предузетника је показала да је послодавцу једноставније да издржава новог „увезеног” радника и његову породицу, него да удовољава домаћим радницима.

Високоразвијене земље Европске уније све теже могу да изађу на крај са озбиљним демографским проблемима за које не могу да пронађу стратешка и одржива решења кроз инструменте националне популационе политике. И поред повећања друштвеног богатства

процената нето раста становништва у Немачкој и Великој Британији и око 40 процената нето раста становништва у Шведској и Ирској.”

¹⁴ Paul Knox, *The Geography of Western Europe – A Socio-Economic Study*, Routledge, 2015, p. 42.

¹⁵ Demetrios Papademetriou, Kevin O’Neil: *Efficient Practices for the Selection of Economic Migrants*, DG Employment and Social Affairs European Commission, Hamburg institute of International Economics/Migration Policy Institute Washington D.C., 2004, p. 14: „У другој општој стратегији избора имиграната, влада идентификује сегменте на тржишту рада који имају недостатак снабдевања или им треба јачање са добро припремљеним странцима и даје предност подносиоцима захтева који су квалификовани за та занимања или намеравају да раде у тим секторима.”

и раста животног стандарда, то за последицу нема „популациони бум”, већ се родитељи задовољавају са 1–2 детета.¹⁶ Најчешће је, дакле, реч о нуклеарним породицама (два родитеља и једно, евентуално двоје деце), што је недовољно и за саму просту репродукцију. Управо се због тога још средином 50-их година прошлог века посегло за „увозом радне снаге”, па се од тада спроводи вештачка мера популационог раста посредством имиграционе политике, односно – усељавањем.¹⁷

Први имигранти у нове усељеничке заједнице пристижу индивидуално и неорганизовано – као *гастарбајтери*. Замисао је била да се њихов рад заправо подводи под ренту, да им се дају скромни услови за живот у друштвима у која су дошли (зарада, здравствена заштита, најнужнија социјална помоћ), и да по завршетку радног века са евентуалном уштеђевином и пензијом буду враћени у своје матичне земље.

Такав концепт показао се неодрживим, јер су радници-придошлице имали потребу за својим породицама, па им је земља имиграције омогућила да привремено бораве са својим породицама на тлу „нове земље”. Касније долази до укључивања чланова мигрантских породица у социјални миље новог окружења, а држава у коју су стигли издваја значајна средства за социјализацију њихових супружника и деце (учење језика, укључивање у систем образовања и обуку за будуће радне активности у новом друштву). Овај концепт се, пре свега, односио на имигранте који су као гастарбајтери долазили са југа Европе: Грци, Југословени, и, у нешто мањем обиму: Италијани, Шпанци и Португалци (земље Источног блока строго су забрањивале својим држављанима да одлазе у „печалбу”).¹⁸

¹⁶ О вези између демографије и потребе за радном снагом у капиталистичким привредама, на тржишту радне снаге у: David Turton, Julia Gonzalez, *Immigration in Europe*, University of Duesto, Bilbao, 2003, p. 50.

¹⁷ James Frank Hollifield, *Immigrants, Markets, and States* – The Political Economy of Postwar Europe, Harvard University Press, 1992, p. 4.

¹⁸ Guus Extra, Durk Gorter: *The Other Languages of Europe* – Demographic, Sociolinguistic, and Educational, Multilingual Matters, 2001, p. 195: „Следећи велики ток имиграције у Немачку чини група Гастарбајтера, гостујућих радника који су се углавном запослили у медитеранским земљама од 1955.; у 1999. години око 4,5 милиона људи припадало је овој групи имиграната. Билатерални уговори потписани су до раних седамдесетих са: Италијом, Југославијом, Мароком, Португалом, Шпанијом, Тунисом, Турском и накратко, Корејом.” Georgia Papagianni, *Institutional and Policy Dynamics of EU Migration Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 273.

У највећем броју западноевропских земаља тога доба имигранти су били потпуна непознаница. Међутим, са интензивирањем међународних трговинских токова ове земље предузимају прве политичке и правне потезе ка либерализацији својих имиграционих политика. У то доба пресудну улогу у контроли миграната имале су националне државе које су имиграциону политику „пропуштања странаца” обављале врло селективно, на основу „Конвенције УН-а о избеглицама” и „Европске конвенције о људским правима”.¹⁹ Нешто касније, током 70-их и 80-их година прошлог века, у ове земље масовно пристижу и имигранти из једне од највећих муслиманских земаља, из Турске.²⁰ Релативна близина Турске Европи, млада турска радна снага и велико интересовање Турака да живе и раде у западноевропским земљама, за само неколико година су довели до тога да у земљама тадашње Европске економске заједнице (ЕЕЗ) борави неколико милиона гастарбајтера из Турске.

Ако се томе дода да су држављани бивших француских, британских, холандских и португалских колонија из Африке, Азије и Латинске Америке долазили у матичне метрополе, онда имамо прилично измењену слику демографског стања у земљама чланица ЕУ већ крајем 20. века.²¹ Највећи број имиграната који су тада ушли у земље чланице тадашње ЕЕЗ више се никада нису вратили у своје постојбине из којих су дошли. Они су наставили да живе у новим друштвима, у својеврсним „гетима” у којима су друштвено саобраћали, и која су напуштали само и искључиво када су одлазили на посао.²² Степен интеграције ових миграната се, дакле, сводио на пословну активност и грађанско-правну заштиту коју им је обезбеђивала држава или послодавац.

Социокултурни и демографски феномен „размажене домаће радне снаге”, јавио се већ веома рано у тзв. гастарбајтерским друштвима. Он не само да није превазиђен, већ се стиче утисак као

¹⁹ Gallya Lahav, Virginie Guiraudon: *Actor and Venues in Immigration Control – Closing the Gap between Political Demands and Policy Outcomes*: 1–27, (ed. Virginie Guiraudon, Gallya Lahav) *Immigration Policy in Europe – The Politics of Control*, West-European Politics, Routledge, 2007, p. 15.

²⁰ Ahmed Al-Shahi, Richard Lawless: *Middle East and North African Immigrants in Europe – Current Impact, Local and National Responses*, Routledge, 2013, p. 127.

²¹ *The Impact of demographic change – in a changing environment* Publication Office of European Union, 2023.

²² Bill Edgar, Joe Doherty, Henk Meert: *L'Immigration et les sans-abri en Europe*, The Policy Press Université de Bristol, 2004, p. 89.

да се појачао (посебно у Француској, Аустрији, Белгији). Домаћи држављани често одбијају да раде неодговарајуће, друштвено и статусно непривлачне и непожељне послове.²³ Они радије подижу скромну накнаду за незапослене са тржишта рада, него да за привлачнију зараду раде непожељне и недостојне (тзв. прљаве) послове.

Отуда се притисак капиталистичког система окреће странцима, као једином могућем решењу како би систем наставио да не-сметано функционише. Прећутни савез политичко-економске класе/касте и грађана, где је грађанима обећан добар животни стандард и добри радни услови, могао би бити доведен у питање ако би се квалитет живота урушио, тј. ако би животни и радни стандард био доведен у питање. Због тога је „увоз радне снаге” преко либерализације имиграционе политике један од значајних начина да се прећутни договор политичко-економске класе и грађана одржи. Систем у најразвијенијим земљама Европске уније настоји по сваку цену да одржи обим капиталистичке производње на зацртаном нивоу, како би одржао квалитет живота својих грађана и њихову подршку у изборним циклусима.²⁴ Оно што се намеће, када је о популационој политици реч, јесте питање: Какве последице имају мере популационе политике, које настоје да сузбију демографски пад становништва, или подстакну његов популациони раст, на ниво реално пројектованих вредности по питању имиграционе политике?

Овде је за очекивати да се теже може повући извесна корелативност, јер је за значајне мере поправљања демографског статуса неопходна добро осмишљена планска политика која захтева: добро осмишљене и ефикасне стратегије (упутства и конкретна решења), значајна финансијска средства поспешивања високог наталитета, посебне мере заштите институције мајчинства и рађања, детаљне и ефикасне методе заштите деце у процесу одгајања, васпитања и образовања... Инерција система у високоразвијеним друштвима

²³ Anthony Messina: *West European Immigration and Immigrant Policy in the New Century*, Greenwood Publishing Group, 2002, p. 49: „Коначно, проналажење радне снаге за нежељене послове постаће посебно тешко. Само имиграција из сиромашних земаља са ниским очекивањима прихода и престижа посла, тврди се, може да попуни нежељене послове које је тешко механизовати и које домаћа радна снага неће преузети.”

²⁴ Danhong Cang, Darko Janjević: „Tajna uspeha nemačke privrede”, *Deutsche Welle*, 21. oktobar 2013, <https://www.dw.com/sr/tajna-uspeha-nema%C4%8Dke-privrede/a-17170947>; „Највећа економија у Европи фасцинира остатак света. Развија се упркос економској кризи, запошљавањем нових радника...”

трага за начинима да се ови процеси скрате и учине економски исплативим. Стога читав проблем демографског посустајања тзв. „стarih нација” покушава да се убрзано и ефикасно разреши кроз увоз радника и њихових породица.²⁵

Данас се демографски проблеми додатно компликују. Посебан проблем лежи у социобиолошком феномену „старења нације”, које је најизразитије у земљама Западне Европе, тзв. земљама старим чланицама ЕУ. Такав тренд старења становништва доводи до опадања популације радног узраста.²⁶ Послодавци су све више у проблему да пронађу раднике са потребном посебном квалификацијом, па је обновљено интересовање за услуге радника-миграната.

Документом под насловом: „Замена популације путем миграција: да ли је то решење за смањење и старење популације?” Уједињене нације су још 2000. године припремиле програм замене остареле европске популације мигрантима из земаља трећег света. Овај документ наводи налазе стања водећих стратега на пољу: демографије, популационе социологије, економије развоја и стратешке политике, према којима већ на самом преласку два миленијума постоје озбиљни проблеми у „недостатку радне снаге и паду пореских прихода”, што битно урушава животни стандард и квалитет живота у високоразвијеним друштвима.²⁷ Оцењено је да „имигранти неће спречити дугорочно старење популације, осим уколико дође до изузетно неочекиваног десетоструког повећања у годишњим имиграционим нивоима”.²⁸

Потреба за мигрантима поклопила се растућом глобалном кризом незапослености, као и интересовањем миграната да оду из својих „земаља рођења” у развијене економије због бољег животног стандарда и већих шанси да свој живот среде. Тренд регрутације миграната посебно је изражен у Немачкој. Ова појава је најприсутнија

²⁵ Philippe Legrain. *Immigrants: Your country needs them*. Princeton University Press, 2014.

²⁶ Ronald Schoenmaeckers, Irena Kotowska, *Population Ageing and Its Challenges to Social Policy* – Study Prepared for the European Population Conference, Issue 50, Edition du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2005, p. 127.

²⁷ *The Impact of demographic change – in a changing environment* Publication Office of European Union, 2023.

²⁸ „Процењује се да су током 2015. године 75% азиланата били младићи од којих многи немају потребну обуку или образовање. (...) У Холандији 90% сиријских и еритрејских азиланата који су дошли током претходних година остају зависни од социјалних издвајања.” (*Ibidem*)

управо у високоразвијенијим друштвима тзв. светског Центра (Јапан, најразвијенија друштва Европске уније, САД, Канада).

Социобиолошка појава „старења нације” јесте демографска ситуација у којој се непрестано повећава удео старог становништва у укупној популационој структури нације. Ово има за последицу увећање броја пензионисаних радника. Тако добијамо ситуацију у којој се линеарном прогресијом увећава број пензионера, а (истовремено) све је мање младог и радно активног становништва.

Како се повећава прилив пензионера, и како се животни век становништва продужава, тако пензиони фондови постају претесни, па се јављају тзв. „рупе у пензионом буџету” које ваља „закрпити”.²⁹ „Крпљење” пензионог фонда спроводи се на више начина, а као једна од најрадикалнијих мера јесте посезање за средствима из буџета, позајмицама и кредитима често и код иностраних поверилаца и пословних банака.³⁰

Ипак, ове мере су незахвалне јер утичу на повећање јавног дуга, и коче владе земаља у креирању економског амбијента. Због све већег учешћа пензионера у укупној популационој маси, и због продужавања радног века, многе земље увеле су и непопуларне мере продужења радног века (који у неким земљама досеже и 67., па и 68. годину живота).³¹

Наравно да су демографске последице старења нације директно и индиректно повезане са имиграционом политиком. У том случају имигранти се виде као решење проблема за мањак радне

²⁹ Поред миграције радне снаге из других држава, разматрају се и предлози пензионе реформе како би се радна активност старијег становништва продужила, и то, пре свега, вишим нивоом образовања и компетенција. (Марина Савковић: „Запошљавање у националним стратегијама одрживог развоја”, докторска дисертација, Универзитет Сингидунум, Београд, 2016. стр. 77)

³⁰ Ricardo Bebczuk, Alberto Musalem, „How can Financial Markets be Developed to Better Support Funded System?”, *Aging Population, Pension Funds and Financial Markets – Regional Perspectives and Global Challenges for Central, Eastern and Southern Europe*, (ed. Robert Holzmann), World Bank Publications, 2009, p. 56.

³¹ „Све дужи очекивани животни век и боље здравље у старости велики су успеси и представљају потенцијал у смислу радне снаге, квалификације и искуства које друштва треба продуктивно да искористе. Искуство са активним старењем показује да старије особе које су интегрисане у друштво воде квалитетнији живот и живе дуже у бољем здрављу. Друштво треба да активније узме у разматрање питање како интегрисати старије и обезбедити њихову партиципацију у кохезивном друштву свих доба.” (Економска комисија Уједињених нација за Европу, „Политика старења – интеграција и учешће старијих особа у друштву”, *Извод из Политике старења*, N°4/novembar 2009, UNECE, 2009, стр. 2)

снаге.³² Све мањи прилив становништва у подручје активног рада, проблем у попуни неатрактивних послова и делатности, потреба да се добије „готова”, већ обучена радна снага са иностраних тржишта и слично, довела је у посредну и непосредну везу демографско питање са имиграционим питањем.

Ако се има у виду да имигранти долазе из земаља у којима је наталитет значајно већи него у домицилним друштвима, као и да ће земље у које се имигрира сада добити популационо „плодоносно становништво”, које ће се већ у другој и трећој генерацији потпуно интегрисати у новопридошлу средину, онда долазимо до закључка да су демографија и популационе политике детерминишуће када је о миграцијама реч, нарочито у сфери имиграционе политике.

На средњи и дужи рок, као што се из анализе земаља чланица ЕУ може закључити, посебно најразвијеније земље Запада имају добитак у здравој репродуктивно способној маси нових становника, чиме се оснажује маса радно активног потенцијала једне замље која је доведена у питање процесом старења становништва. Дакле, између осталог, очекује се да нови мигранти буду млађи и да имају већу стопу наталитета него домаће становништво.

Стопа рађања, наталитет, морталитет и природни прираштај свакако да одлучујуће делују, нарочито у оним привредама чија је будућност тесно повезана са робноновчаним односима, висином надница, величином потрошачког тржишта и слично. Обрнуто, друштва која нису конкурентна на светским тржиштима, мале привреде, као и традиционалне етничке нације логику поправљања демографске слике не сагледавају из економских потреба једне типично капиталистичке привреде, већ кроз одбрану свог етничког и културног идентитета.

5.2. КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ

Имиграционо питање најчешће се, данас, везује за расправе о негативним трендовима популационе политике у једном друштву, како би се указало на опасност по национални и културни идентитет

³² European Commission, *Population ageing in Europe – fact, implications and policies*, Bruxelles, 2014, p. 51. Такође и у: Dieter Fuchs, Hans-Dieter Klingemann: *Cultural Diversity, European Identity and the Legitimacy of the EU*, Edward Elgar Publishing, 2011, p. 181.

једне нације. Често се негативна конотација везује за судар културних матрица „домаћих” и „придошлица” на истом простору.³³

Европска унија, сама по себи, представља хетерогену организацију са сложеним механизмима који је чине. У погледу имиграционе политике она се, бар до скоро, могла поделити у неких пет категорија: а) „старе државе-домаћини”, или „стари пријемници”; б) „нове земље-домаћини”, или „нови пријемници”; в) транзитне земље, али и земље у транзицији ка ЕУ; г) мале острвске земље, и коначно, д) „неимигрантска друштва у ЕУ”.³⁴ Међутим, са таласом Велике мигрантске кризе од 2011. године наовамо, и та се класификација мења, и задобија нове обресе, а сва друштва Европске уније бивају заокупљена мигрантском кризом која притиска и њихове границе.

Већина критичара либералне имиграционе политике сматра да неконтролисани улаз имиграната, њихово настањивање на територијама земаља пријемника у саставу ЕУ, њихов живот и рад на новом простору и њихов демографски успон могу да наруше постојећу етничку структуру домицилне нације и да угрозе културни идентитет на коме почива једна национална заједница.³⁵

Имиграционе промене могу бити толико силовите и моћне да се статистичка слика друштва значајно мења у корист „дошљака”, који обично имају толико већи наталитет да се то мери и до неколико пута. Ово за последицу рађа масован страх од угрожености у домицилној популацији, тзв. страх од другости и производи колективну фрустрацију, па и хистерију, нарочито у заједницама које су по традицији биле етнички мање-више хомогене. У таквим друштвима појачана је свест о опасности од инвазије странаца, о угрожености не само домицилне културе и цивилизације, већ и о могућим променама у биолошком ткиву нације и њеној етничкој структури.³⁶

³³ „Данцигиеров главни интерес лежи у објашњавању зашто, где и када имиграција доводи до сукоба у областима насељавања имиграната.” (Sara Wallace Goodman, „Immigration and Conflict in Europe”, *The Journal of Politics*, Vol. 74, N° 3, 2013, p. 1)

³⁴ Anna Triandafyllidou, Ruby Gropas: *European Immigration – A Sourcebook*, Routledge, 2016, p. 13.

³⁵ На ову тему у: Victoria Esses, John Dovidio, Lynne Jackson, Tamara Armstrong: „The Immigration Dilemma – The Role of Perceived Group Competition, Ethnic Prejudice, and National Identity”. *Journal of Social Issues*. Vol.57: 389–412, The Society for the Psychological Study of Social Issues, 2001.

³⁶ Katrine Anspaha, „The Integration of Islam in Europe – Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy”, *Fourth Pan-European Conference on EU Politics*, University of Latvia, Riga, 2008, p.5: „Према његовој тези о сукобу

Све ово у великој мери утиче на јавно мњење домицилних земаља по питању имиграната и врши снажан политички притисак на владе држава, законодавну политику и политичке партије.³⁷ Ствара се ксенофобна клима која у имигрантској популацији види опасност од „увоза” другачије културе, индентитета, чак и цивилизације.³⁸ Порозност политичких граница и генерално умањење значаја државних међа у постмодерном, технократском поретку, развијене капиталистичке привреде су актуелизовале имигрантско питање више него икада до сада у историји.

Имиграциону политику овде генеришу тензије, чак и сукоби на релацији политичког национализма и економске глобализације. Конфликти који искрсавају нису само партијски, класни или регионални, већ задобијају обресе етничких, расних и верских сукоба „цивилизација”.³⁹ Тако постављена, нова међународна политичка реалност чини да етнички, расни и верски конфликти постају снажан катализатор креирања нових имиграционих политика пуних заштитних мера и ограничења у свој својој рестриктивности.⁴⁰ Ово има за последицу могућност сукоба између супротстављених култура и цивилизација у земљи прихвата.

цивилизација, западна култура је угрожена од исламске и конфучијанске цивилизације. Како религија пружа основу за идентитет, будући сукоби ће се одвијати дуж линија раскола између цивилизација, култура и различитих религија, између запада и муслиманског света.”

³⁷ Mark Cooney, „Ethnic conflict without ethnic groups – a study in pure sociology”, *The British Journal of Sociology*, Vol.60 Issue 3, London School of Economics, London, 2009, p. 474.

³⁸ Katrine Anspaha, „The Integration of Islam in Europe – Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy”, *Fourth Pan-European Conference on EU Politics*, University of Latvia, Riga, 2008, p.4: „Многи Европљани доживљавају ислам као претњу европској култури и цивилизацији, али и западу у целини.” Anthony Richmond, *Immigration and Ethnic Conflict*, Palgrave Macmillan UK, 1988, p. 1.

³⁹ Citizens and Governance in a Knowledge based Society, „*Accommodation policies in European ethnic conflicts review of current theories*”, Peace processes in community conflicts – from understanding the roots of conflicts to conflict resolution, p. 5: „Етничка разноликост је један од одлучујућих фактора величине јавног сектора. Одлуке о јавној потрошњи одражавају не само сукоб између класа и политичких партија заснованих на класама, већ и подложне поделе које прелазе класне границе, попут расног, језичког и верског расцепа. Што је већи степен етничке фракционализације, веће су потешкоће у доношењу колективних одлука, а самим тим и мања очекивана величина власти.”

⁴⁰ Gallya Lahav, *Immigration and Politics in the New Europe-Reinventing Borders*, Cambridge University Press, 2004, p. 205.

Сукоб цивилизација региструје се као непомирљив сукоб између придошлица и њихових породица, с једне стране, и домицилне популације, с друге. Прилив миграната у значајнијем броју ствара код домицилног становништва најпре хладан пријем, а касније и одбојан однос, нарочито према култури придошлица коју мигранти уносе у заједницу у коју су доспели.

Домицилно становништво најпре има осећај зазирања од друштвених група придошлица, касније се, као последице предрасуда, јављају страх, отпор и побуна. Култура и идентитет овде постају посебан разлог непремостивих разлика, потенцијалних непријатељстава и могућих озбиљних друштвених сукоба.

Највећи број имиграната не исказује настојање да се потпуно адаптира на нове услове живота и рада, нити исказује тенденцију ка акултурацији, како би се потпуно интегрисао у ново окружење прихватањем основних вредносних матрица нове културе.⁴¹

Наиме, имигранти углавном у земље ЕУ долазе да би решили своје горуће egzистенцијалне проблеме и задовољили најосновније потребе, те тако за себе и своје породице прибавили минимум животних услова, које не могу да задовоље у матичним земљама из којих долазе. Због тога имигранти врло брзо проналазе послове који им се нуде на тржишту, али истовремено не исказују никакву тежњу да се укључе у шире интегративне процесе заједница у које су доспели. Они напросто не проналазе време за те активности, па занемарују друштвени и културни аспект заједница у које су пристигли.⁴²

Највећи део њих (поготово они из муслиманских земаља), иако нормално и конструктивно ради на пословима за које је плаћен, не исказује никакву тенденцију ка обогаћивању свог социјалног и приватног садржаја, већ наставља да саобраћа у затвореним групама,

⁴¹ „У многим европским земљама интеграција миграната значи њихову асимилацију са постојећим, јединственим друштвеним поретком, са хомогеном културом и сетом вредности. Интеграција се доживљава као једносмерни процес, који ставља промене на промене само на мигранте. Од њих се очекује да прођу једностран процес промена, посебно у јавној сфери, тако да могу да се уклопе у задати поредак.” (Anja Rudiger, Sarah Spencer: „Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities – Policies to Combat Discrimination”. *The Economic and Social aspects of migration*. The European Commission and OECD, Brussels, 21–22. January 2003, p. 4)

⁴² На ову тему у: Ronald Inglehart, Pippa Norris: „Muslim Integration into Western Cultures – Between Origins and Destinations”, *Faculty Research Working Papers Series*, John F. Kennedy School of Government Harvard University, 2009.

међу својим рођацима, пријатељима и сународницима.⁴³ То је једна врста добровољног гета у коме имигранти живе супкултурално.⁴⁴

Ради се о породичним гетима фамилијарног типа, у коме важе неписана и писана правила (најчешће) исламског света, и у коме је утицај секуларног друштва и вредноснонормативни систем домицилне земље пријемника практично занемарен.⁴⁵ Последица овога је да шира друштвена заједница земље-пријемника нема утицаја на токове и кретања у гетоизираним заједницама имиграната.

Због описаних показатеља, који отежавају интеграцију миграната у ново окружење, Европска комисија је прописала препоручујућу директиву о поштовању начела *мултикултурализма*, који произлази из основног корпуса људских права и слобода о потреби заштите индивидуалних права свих, па и миграната.

У том смислу мултикултурализам се препознаје као „поштовање увек присутног културног плуралитета у модерним друштвима и регулисање плурализма кроз принцип једнакости. Овде се најчешће мисли на то да различите културне групе треба да буду у могућности да остварују своја културна и верска права која треба да буду заштићена од дискриминације.”⁴⁶

Веома је важно истаћи да се поштовање начела мултикултурализма и мултиконфесионалности доводи у непосредну везу са механизмима остваривања кохезије у етнички и културолошки

⁴³ Vladan Stanković, „Islamski fundamentalizam i sekularizam – razlozi migracija stanovništva”, Zbornik: *Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 173–188, Niš, 2017, str.174: „Највећи број усељеника остаје да егзистира негде на ничијој земљи, обављају основне радне и грађанске активности као и остали грађани нове државе, али у животном и социјалном погледу настављају верски, културни и социјални живот какав су водили у земљи порекла.”

⁴⁴ Nezar Al-Sayyad, Manuel Castells: *Muslim Europe or Euro-Islam – Politics, Culture and Citizenship in the Age of Globalization*, Lexington Books, 2002, p. 37: „Имајући у виду ове стварности, централно питање мора бити хоће ли ови муслимански мигранти бити у стању да се политички интегришу у Европу као грађани муслиманске вере или ће наставити да живе у муслиманским гетима, подељеним по етничким и секташким линијама...”

⁴⁵ Vladan Stanković, „Islamski fundamentalizam i sekularizam – razlozi migracija stanovništva”, Zbornik: *Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 173–188, Niš, 2017, str. 185: „Они живе на рубовима европских друштава, најчешће субкултурално, затворени у својеврсна гета.”

⁴⁶ Anja Rudiger, Sarah Spencer: „Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities – Policies to Combat Discrimination”, *The Economic and Social aspects of migration*, The European Commission and OECD, Brussels, 21–22. January 2003, p. 7.

плурализованим друштвима. Тако се ствара интеракција различитих заједница и граде међусобне везе кроз узајамно препознавање разлика.⁴⁷

Посебно место и улогу у етничко-културолошким факторима, који су од значаја за формирање имиграционих политика, је *религијски* чинилац. Вера у најдубљој својој суштини чини људе духовно, душевно, па и телесно крепосним, а њена етика проповеда човекољубље. Међутим, културолошке различитости које произлазе из религијског доводе до политизације верског, и до истицања различитости међу религијама. Ове идеолошке разлике, нарочито када се вера и религија сагледавају искључиво или претежно као традиција и конститутиван елемент идентитета друштвене групе, етноса и нације, нужно воде формалне вернике у „неразумевање другости”, антипатију, подозрење, а понекад и мржњу која ескалира до сукоба са другима на бази различитости.⁴⁸

Да у томе има истине указује и податак да усељенички прираст муслимана у срце Европе, те њихов демографски раст, доносе значајне измене у западна друштва, која су већ од раније захваћена виталном декаденцијом и ниским наталитетом, те високом стопом старости становништва.⁴⁹ Миграције усељавањем, са аспекта демографије придошлих имиграната, постају рат за задобијање душа обезбожених и легитиман облик „џихада”.

⁴⁷ Ibidem, p.6: „Вишедимензионални појмови идентитета, вишеструки осећаји припадности и везаности често додају самопоуздање и тиме стабилност друштвеним мрежама. Далеко да коче процес интеграције, они могу додати слој поштовања и препознавања у друштвену интеракцију, продубљујући тако кохезију заједница.” Данас је верско више религијско него „исконски верско ранијих векова”, јер су друштва секуларизована. Савремени човек данас много више него раније веру повезује са идентитетским конституентима, са обичајем, традицијом, ритуалом. (На ову тему у: Carls Tejlor, *Doba sekularizacije*, Albatros plus, Beograd, 2011, str. 523: „(...) однос људи према религији, у којем они држе извесну дистанцу према њој, али ипак желе да је у извесном смислу негују. (...) делимично као носиоци сећања на претке, делимично због тога што је посматрају као средство за задовољавање неке своје будуће потребе или као извор помоћи и оријентације.”)

⁴⁸ Jean Jacques Waardenburg, *Islam – Historical, Social, and Political Perspectives*, Walter de Gruyter, 2002, p. 333.

⁴⁹ Report, „An Uncertain Road – Muslims and the Future of Europe”, *The Pew Forum on Religion and Public Life*. 19/10/2005, p.1: „Ислам је већ најбрже растућа религија у Европи. Вођен имиграцијом и високим наталитетом, број муслимана на континенту у последњих 30 година се утростручио. Већина демографа прогнозира сличну или чак већу стопу раста у наредним деценијама.”

Сведоци смо својеврног „исламског бума” у срцу Европе, где значајна популација муслиманског становништва (која сада у неким земљама ЕУ досеже и близу 10%) не исказује претерану ревност да се потпуно интегрише у европске постмодерне цивилизацијске токове. Они живе на рубовима европских друштава, најчешће супкултурално, затворени у својеврсна гета.⁵⁰

Немоћ да у гетима остваре пуноћу садржаја своје вере, која је за њих сам живот и срећа, фрустрира их и уводи у ланац исламизма и фундаментализма, који их потпуно искључује из новог секуларног поретка, и окреће верском екстремизму и безбедносном авантуризму са потенцијално несагледивим последицама.⁵¹

Унутар заједница-гета фамилијарног типа упражњава се исламизам, а понекад и знатно радикалније варијанте исламског екстремизма, попут фундаментализма,⁵² и у најекстремнијем виду, тероризам као појавни облик верски мотивисаног политичког насиља.⁵³ Услед свега овога, земље-пријемници улажу значајна буџетска и парабуџетска средства како би јаким безбедносним мерама омогућиле какав-такав мир и сношљив живот међу заједницама унутар друштва које „безбедносно покривају”. Уз то, значајна средства издвајају се и у циљу превентивног деловања, како би се мигранти што брже и безболније интегрисали у ново окружење.⁵⁴

⁵⁰ „Ако томе додамо да се акомодација исламских миграната, нарочито оних нижег образовног нивоа, не одвија на начин и темпом како се то очекује, да је прилагођавање у таквој популацији поприлично отежано, нарочито у последњих деценију-две, да је акултурација приметна само у уским интелектуалним и имућнијим друштвеним слојевима усељеника из исламских земаља, а да је пуна интеграција права реткост, онда наилазимо на проблемску ситуацију на коју треба под хитно дати неки смислени одговор.” (Владан Станковић, „Исламски фундаментализам и секуларизам – разлози миграција становништва”, *Zbornik: Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 173–188, Ниш, 2017, стр. 174)

⁵¹ Robert Leiken, *Europe's Angry Muslims – The Revolt of The Second Generation*, Oxford University Press, 2012, p. 63.

⁵² Видети: Bassam Tibi, *Political Islam World Politics and Europe – From Jihadist to Institutional Islamism*, Routledge 2014.

⁵³ За разлику од фундаментализма који има приватна и, тек понекад и понегде, јавна обележја, тероризам је чисто јавна појавна манифестација исламског екстремизма.

⁵⁴ Истраживања су већ истакла да бржа интеграција имиграната умањује ризик од криминалитета. (Тако, управо на ову тему у: Arjen Leerkes, Godfried Engbersen, Erik Snel, Jan de Boom: „Civic stratification and crime. A comparison of asylum migrants with different legal statuses”, *Crime, Law and Social Change*, Vol. 68, № 3: 1–26, Springer, 2017, p. 23: „то сугерише да социјална искљученост заправо доприноси одређеним питањима криминала и да се шансе да таква питања настану

За имигранте је од пресудног значаја да се што брже и у пуном обиму интегришу у друштво у које су приспели. Процес верификације (папир о пријему, путне исправе и друга документа која имигранту омогућавају остваривање права у средини у коју су дошли) убрзо бива замењен ступањем у процес рада.

Већ током рада траје прилагођавање на нове животне услове, али и ступање у друштвене односе са другим припадницима групе са којима новозапослени саобраћају на послу. Од великог је значаја већ у тој фази код имигранта подстаћи осећај припадности, најпре друштвеној групи са којом имигрант ради, али и широј заједници у којој дотични живи и унутар које саобраћа. Овде друштвена интеракција, по правилу, рађа осећај припадности.⁵⁵

Од великог значаја су и различити програми који подржавају мултикултурални и мултиконфесионални живот у усељеничким друштвима. На тим пројектима веома важно проблемско питање, које се посебно апсолвира, је интеграција миграната у нова друштва. Оно укључује мере подршке за укључивање миграната у заједнице у које су дошли, попут: учења домицилног језика, учења историје новог друштва, његове културе, природних лепота и слично.

Концепт плуралног друштва мултиетничке коегзистенције и мултиконфесионалног разумевања, међутим, често не даје очекиване резултате, па смо сведоци честих сукоба и излива насиља на улицама великих метропола земаља чланица Европске уније, што друштва захваћена сукобима чини „безбедносно ровитим

смањују када се мигранти из азила потпуније интегришу...” Anja Rudiger, Sarah Spencer: „The economic and social aspect of integration”, Conference: The Economic and Social Aspects of Migration - European Commission & OECD. Brussels, 2003.

⁵⁵ Anja Rudiger, Sarah Spencer: „The economic and social aspect of integration”, *International Conference: Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities – Policies to Combat Discrimination*, The European Commission and the OECD, Brussels, 21–22 January 2003, p. 6: „Улога социјалне интеракције је пресудна у процесу интеграције. Путем друштвених контаката и климе створене могућношћу таквих контаката људи развијају осећај припадности у одређеном друштвеном простору. То је један од разлога зашто су расизам и ксенофобија главне препреке за било какве напоре на интеграцији, јер производе контекст несигурности, изолације и непријатељства. Ови ефекти се такође могу појавити када се отворени расизам замени индиректном дискриминацијом, која мигранте и етничке мањине гура на маргине друштва. У таквим ситуацијама долази до друштвеног распада, без непостојеће или противничке интеракције. Супротност овом негативном стању је она у којој је интеракција међу људима, као и између људи и институција, конструктивна и заснована на поштовању разлика. Ово може подстаћи интеграцију и довести до кохезивног друштва.”

заједницама”, а у њима мир и спокој може у сваком тренутку да буде озбиљно нарушен.⁵⁶

Концепт отвореног друштва, од кога полазе западне земље, мултинационална толеранција и верска сношљивост, као прокламована начела у етнички, национално и расно подвојеним друштвима, изискује огромна средства како у репресивно-безбедносном сектору, тако и на плану инклузивне превенције: за социјализацију, образовање и васпитање, што додатно исцрпљује јавне политике ових земаља у многим сегментима управљања.

Данас се сматра да су мере које се предузимају на плану културне интеграције миграната од велике важности за сваку усељеничку заједницу, јер су нека врста безбедносне превенције. Стога су ови програми добро и детаљно осмишљени, а њихов циљ је да покажу имигрантима да су постали саставни део нових заједница.⁵⁷ И неинституционални фактори социјализације путем проширеног утицаја домаће културе представљају значајан облик смањеног конфликта у усељеничким заједницама.

То се најчешће чини премошћавањем јаза између домаћег становништва и миграната, повезивањем људи (дружење, културне манифестације и сл.) и превазилажењем предрасуда и стереотипа о животима миграната и разлозима миграција.⁵⁸

Сада бисмо, на основу изнетог, могли да изнесемо закључак да друштва која свој национални идентитет заснивају на етничком самоодређењу нације, посебно она која унутар себе поседују традиционалне етничке мањине и која немају усељеничког искуства, по природи ствари су мање наклоњена имигрантима, па су и владе ових земаља склоније да воде рестриктивнију имиграциону политику.

Нације које своју хомогеност изводе из етничког идентитета обично свој идентитет самоодређују спрам етничких мањина које у овим друштвима постоје. Искуство односа спрам другости овде је самоодређујуће за изградњу сопственог идентитета, а недостатак усељеничког искуства ствара одбојан однос према свему што долази споља и што може да наруши „постојећу идилу”.

⁵⁶ Thomas Banchoff, *Democracy and the New Religious Pluralism*, Oxford University Press, 2007, p. 63.

⁵⁷ Тако се нпр. у Холандији одвијају ТВ-програми на арапском, турском и другим усељеничким језицима на локалним ТВ-станицама. Ruud Koopmans, *Contested Citizenship – Immigration and Cultural Diversity in Europe*, Minnesota Press, 2005, p. 63.

⁵⁸ Erik Snel, Godfrid Engbersen, Arjen Leerkes: „Transnational involvement and social integration”, *Global Networks*, Vol.6, N°3: 285–308, John Wiley & Sons, 2006.

Обрнуто, за претпоставити је да она друштва која су етнички хетерогенија, где постоји традиција суживота различитих расних, етничких, и религијских заједница, са мање зазора гледају на „новопридошлице”.

Да ли је у том случају реч о вишевековној навикнутости на имигранте, или је у питању вишевековна колонијална традиција спрам људи друге расе, етничког порекла, језика и вероисповести, није баш најјасније, али је за очекивати да у таквим, расно и етнички измешаним, а национално хомогеним друштвима, треба очекивати либералнији однос према усељеницима, па и либералнију имиграциону политику.

5.3. ЕКОНОМИЈА

Када се расправља о мигрантском питању, поготово о имиграционој политици (као одговору на имигрантске изазове) немогуће је да се не узму у разматрање економски фактори. Управо економски чиниоци успешно појашњавају основне имиграционе мотиве као главне покретаче миграција, али и имиграционе концепције политичких одговора који граде амбијент за успешну интеграцију миграната у ново окружење.

У великом броју истраживања многих светских истраживача и аналитичара, који се баве миграторним питањем, најзаступљенија су управо истраживања која у свој предмет укључују економске детерминанте. Тако су економски фактори који се баве миграцијама и имиграционим политикама на првом месту, или су при самом врху одабира предмета истраживања.⁵⁹ Масован прилив избеглица, односно миграната, у врло кратком временском периоду може изазвати велику неравнотежу у понуди и (по)тражњи за радном снагом, па се она понекад означава и термином: „бујица радне снаге”. Тако миграције постају не само геополитички, већ и геоекономски феномен. Тренд политике затворених врата који је захватио земље Западне Европе и Северне Америке, због економије спојених судова, има дубок утицај на мигрантско питање не само за земље коначног

⁵⁹ Тако нпр. у: Jonathan Portes, „Immigration Is Good for Economic Growth. If Europe Gets It Right, Refugees Can Be Too”, *The World Post*, https://www.huffingtonpost.com/jonathan-portes/economic-europerefugees_b_8128288.html: „Несумњиво је тачно да је економски разлог за имиграције снажан.” Gerrard Quille, „The European External Action Service and the Common Security and Defence Policy”, *EU Crisis Management – Institutions and Capabilities in the Making*, Istituto Affari Internazionali, Roma, 2010.

одредишта, већ и за суседна мање стабилна транзитна друштва која мигрантску кризу осећају тек посредно.⁶¹

Миграторна кретања могу имати позитивне ефекте, али и негативна дејства. У позитивне ефекте спадају: „релаксација” великог притиска незапослености у земљама одашиљачима, смањивање социјалних напетости и нпр. увећање прихода по основу дознака.

Са друге стране, и земља-пријемник може имати позитивне ефекте од пријема имиграната (нарочито ако је пријем дозиран и селективан), па у пожељна дејства имиграција спадају: индустријски раст, успоравање демографског пада, повећање потрошње роба и услуга...⁶⁰

Негативни економски чиниоци миграција су: депопулација земаља из којих се емигрира, потенцијални недостатак радне снаге, потреба за увозом радне снаге из земаља трећег света, привредна стагнација и економски пад... Када је реч о земљама у које се имигрира, нежељена дејства су: смањење броја слободних радних места, трошкови за социјализацију, интеграцију и обуку имиграната, већа социјална издвајања...⁶¹

Логика капитализма, која у средиште свог механизма смешта профит и цену радне снаге, у великој мери диктира конкурентност на тржишту радне снаге у високоразвијеним друштвима „центра” Европске уније.

Недостатак радне снаге, велики број потенцијалних радника који одбијају да раде у мање пожељним професијама и да обављају непожељне послове, старење популације, преоптерећеност пензионих фондова, као и друга важна популациона и демографска питања, која готово непрестано забрињавају државе у својим развојним стратегијама запошљавања, сада су додатно оптерећена додатним узроцима.

Владе држава чланица ЕУ, нарочито оних најразвијенијих, где је производни циклус остао мање-више нетакнут Великом

⁶⁰ О овоме и у: Dragan Simeunović, „Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi”, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*: 1–19, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015, str. 5.

⁶¹ Тако нпр. у: Asaf Razin, Jackline Wahba: „Migration Policy and the Generosity of the Welfare State in Europe”, CESifo DICE Report 4/2011, <http://www.cesifo-group.de/DocDL/dicereport411-forum5.pdf>, p. 29: „С друге стране, великодушност државе благостања привлачи неквалификоване (сиромашне) мигранте, јер очекују да ће од користи социјалне државе добити више од онога што очекују да би платили порезима за ове бенефиције: то јест, они нису корисници великодушне државе благостања.”

светском економском кризом из 2008. године (и које су извршиле „продор на источна тржишта Руске Федерације, централне Азије и Далеког истока”), настоје да по сваку цену сачувају производни замајак и експанзивну конјунктуру.

Стратези најразвијенијих чланица ЕУ уверени су да добар разлог привредног напретка и економског раста у тим земљама ваља тражити управо у приливу миграната, међу којима је добар део стручног, високообразованог кадра, који је добијени као готов производ, са врло мало улагања у њихову обуку и доквалификацију, готово „на тацни”.⁶²

Од 50-их година 20. века дошло је до одобравања првих усељеничких виза у Западну Европу.⁶³ У том периоду, њихове привреде биле су у повоју. Многе од њих су изашле из Другог светског рата као девастирана друштва са уништеном економијом.

Након свега 10 година инфраструктурне обнове покренут је замајак индустријског развоја који је требало да доведе до високих стопа економског раста и развоја друштва. Већ тада се јавила потреба да се попуне радна места у неатрактивним делатностима, али и да се надомести губитак радно активног становништва, настао као последица ратних губитака. Читав економски концепт замишљен је тако да се рентира радна снага помоћу економског инструмента који је тада добио назив: „гастарбајтер” (*gastarbeiter*, дословно „гостујући радник” или „радник гост”⁶⁴).

Гастарбајтери су лица која су требала да попуне радна места у неатрактивним делатностима и да тако омогуће несметано функционисање система, да развију домаћу капиталистичку производњу

⁶² Многе земље чланице ЕУ имају склопљене билатералне аранжмане са земљама у развоју ван уније о сарадњи у науци, образовању, на научним пројектима... Успостављајући сарадњу са тим земљама добар део стручног и научног кадра привлаче у своја друштва нудећи им боље радне услове, веће приходе и слично. (European Commission, „Synthesis Report – Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals”, European Migration Network Study, 2013, p. 4)

⁶³ Већ током 50-их година 20. века статистика бележи да се са Истока на Запад преселило 13,3 милиона становника. (О томе у: Bob Vandererf, Liesbeth Heering, *Causes of International Migration – Proceedings of a Workshop*, DIANE Publishing, 1996, p. 258-futnote)

⁶⁴ „*Gastarbeiter* наглашава привремени статус и на тај начин имплицира различитост имиграната. Седамдесетих година термин је преузет у неким суседним земљама, попут Швајцарске и Холандије. *Gastarbeiter*, који се користи у свакодневном језику, служио је службеним називом *ausländische Arbeitnehmer* (страни радници)” (Dietrich Thränhardt: *Europe, a New Immigration Continent – Policies and Politics in Comparative*, LIT Verlag Münster, 1992, p. 199)

засновану на широком пласману роба и услуга и да домаћу популацију покрену ка привлачним делатностима.

С почетка, гастарбајтери долазе сами, да би након неког времена, из хуманих разлога, почели да доводе и своје породице које махом нису показивале склоност ка потпуној интеграцији у ново друштво.⁶⁵ Међутим, већ потомци прве генерације стицали су шансу да равноправно учествују у друштвеним процесима тих земаља.

Почетком 80-их година двадесетог века високоразвијене светске регије захвата криза социјалне државе, па политички трендови теже повратку у либерализам, кроз неолибералну политичку доктрину већих слобода, отвореног тржишта, ослобађања државних стега од дерегулације, слабљења рада пред профитом и капиталом. Међутим, светски планери тада нису били спремни да потпуно ослободе тржиште рада за мигранте из читавог света.⁶⁶

Током 90-их година 20. века са Истока Европе стижу усељеници са вишим или високим образовним нивоом, и они, након извесног периода прилагођавања и социјализације у ново друштво, бивају укључени у процес рада, углавном преко разних облика обука, усавршавања, преквалификација, доквалификација, специјализација итд.

Међутим, како су се светски економски трендови на прелазу два миленијума све више комерцијализовали, интернационализовали и глобализовали, како је слабила проточна функција новца, како је дошло до укрупњавања капитала, тако су се и привреде европских земаља нашле пред тешким искушењима.

Привреде малих економских земаља југа Европе, које су махом биле засноване на малим и средњим предузећима, без икаквог концепта озбиљног економског развоја, суочиле су се са огромним јавним дугом и великом незапосленošћу. Убрзо је из тих земаља чланица ЕУ дошло до исељавања становништва у развијене земље, чланице ЕУ.

Њихове економије, и данас су девастиране, а привреде су им опустошене (тако да и оно мало запослених ради у пренапрегнутом јавном сектору). Последице њихових исцрпљених економија су: нестабилне услужне делатности, висока сива економија

⁶⁵ Тако нпр: Refik Erzan, Kemal Kirisci, *Turkish Immigrants in the European Union – Determinants of Immigration and Integration*, Routledge, 2013.

⁶⁶ На ову тему у: James Frank Hollifield, *Immigrants, Markets, and States – The Political Economy of Postwar Europe*, Harvard University Press, 1992, p. 4–10.

и значајна присутност корупције.⁶⁷ Велика незапосленост младих довела је до тога да ова друштва постану емиграциона друштва – иселеничке заједнице. Млади, махом високообразовани људи, немајући стрпљење да чекају боља времена, напуштају земљу и одлазе у високоразвијене земље чланице ЕУ, где углавном обављају послове који су ниже плаћени у односу на њихову квалификацију, знања и способности.⁶⁸

Главни економски фактор који данас додатно оптерећује проблем прибављања радника јесте конкурентност производа на светском тржишту.⁶⁹ Ова врста конкурентности није толико у квалитету роба и услуга, колико у погледу цена робе. Робе из земаља Европске уније на светском тржишту важе за квалитетне али и за скупље, па често нису у стању да издрже конкуренцију мање квалитетних али јефтинијих и доступнијих роба „далекоисточних тигрова” (Кине, Тајвана, Јужне Кореје, па и Јапана).

У таквим условима, европски капиталиста је принуђен да прибави раднике изван матичне земље и да у калкулацију цена трошкова за добијање производа укључи и јефтинију цену радне снаге. Отуда се капиталистички картел најразвијенијих земаља Европске уније групише на политичкој сцени као група за притисак и лобира при владама матичних земаља покушавајући да либерализују имиграциону политику по овом питању.⁷⁰ Преко либералне имиграционе политике долази до остваривања јефтиније цене радне снаге, попуне упражњених радних места у неатрактивним професијама и делатностима, и обнове поприлично старе и ниско-наталитетне нације...⁷¹

Тако је осмишљен начин да се флексибилизацијом радног законодавства, либерализацијом односа између послодавца и запосленог,

⁶⁷ Diana Schmidt-Pfister, Holger Moroff, *Fighting Corruption in Eastern Europe – A Multilevel Perspective*, Routledge, 2013, p. 105.

⁶⁸ W.R. Böhring, *The Migration of Workers in the United Kingdom and the European Community*, Oxford University Press for the Institute of Race Relations, 1972.

⁶⁹ На ову тему у: Joseph Stiglitz, *With a New Foreword – Globalization and Its Discontents*, W. W. Norton, Incorporated, 2017.

⁷⁰ „Capitalism and Immigration”, www.cpgb-ml.org/download/publications/CapitalismAndImmigration.pdf, H. Brar, New Delhi, 2009, p. 23: „Постоји много статистичких доказа који показују да постоји јасна и директна веза између имиграције и доступности радних места (у земљи порекла и одредишта имиграната).”

⁷¹ Mathias Czaika, Hein de Haas, „The Effectiveness of Immigration Policies”, *Population and Development Review*, Volume 39, Issue 3: 487–508, The Population Council Inc, 2013, p. 492.

увођењем либералних института у радне односе (рад на одређено време, повремено рад, хонорарни рад...) омогући лиферирација или замена радника, а да на њихово место дођу имигранти из земаља „трећег света”.⁷²

Уосталом, „капитал тражи привремене раднике и мигранте, као резервну радну снагу... Он жели да сви будемо мигранти и несигурни, искоришћени, увек у покрету, деколонизовани, атомизирани, без развијене класне свести и подложни манипулацији и инструментализацији.”⁷³

Посебно место међу економским факторима имиграционих политика има „одлив мозгова” претежно младог високообразованог кадра из нижеразвијених земаља у високоразвијена друштва. Унутар ЕУ постоји јасна стратегија укључивања младих научника, истраживача на докторске и постдокторске студије, као и на пројекте који би водили интеграцији мање развијених чланица, и земаља-кандидата из Источне и Југоисточне Европе.⁷⁴

„Одлив мозгова” последица је неколико чинилаца, међу којима су два претежна: глобализација знања на светском нивоу, и неједнака алокација капитала и ресурса смештена у мултинационалне компаније најразвијенијих земаља света. Светска конкурентност условила је „лов на кадрове”, јер друштва из којих потичу таленти

⁷² Sara de la Rica, Albrecht Glitz, Francesc Ortega: *Immigration in Europe – Trends, Policies and Empirical Evidence*, IZA, 2013, p. 52: „Размишљајући о утицају имиграције на тржиште рада, економисти рада су обично претпоставили да је главни механизам путем којег се тржиште рада земље домаћина прилагођава приливу имиграната промене у факторним ценама, нарочито промене у платама специфичним за вештине. У једноставној неокласичној економији, пропорције фактора приступају постулатима да се све док имигранти у саставу вештина разликују од постојеће радне снаге у земљи домаћину, њихов долазак доводи до промена у релативном снабдевању различитих група вештина и, заузврат, променама у релативним платама.”

⁷³ Ljubiša Mitrović, „Uzroci i posledice globalnih migracija u savremenosti – sociološki, geopolitički i bezbednosni aspekti”, Zbornik: *Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 53–68, Niš, 2017, str. 57.

⁷⁴ Adrian Favell, „The new face of East-West migration in Europe”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol.34, №5: 701–716, Taylor & Francis (Routledge), 2008, p.705: „Чitava нова генерација истраживача из источне и централне Европе сада завршава фасцинантне докторате из социологије, антропологије и људске географије на новој миграцији исток–запад, многи на престижним западноевропским академским институцијама. Сами њихови скрбници плод су будућег укључивања кандидата-кандидата у ЕУ програме шеме за мобилност у будућности, пре пуноправног чланства...”

нису у могућности да задрже кадрове и да им понуде услове за неометани рад и развој.⁷⁵

По овој економској концепцији имигранти би требало да спасу постојеће односе економске и политичке моћи. Одговор на кризу, како светски планери капитализма предвиђају, морао би бити у повећању производње и јачој конкурентности на светском тржишту.⁷⁶

Изабрани политичари морају озбиљно да се забрину због неконтролисане имиграције, и које последице миграције изазивају у садејству са људским правима, економским интересима и пословним лобијима који углавном фаворизирају либералну имиграцијску политику.⁷⁷ Овде је реч о једној (нео)либералној економској политици која настоји да либерализује и имиграциону политику и да омогући неометано функционисање капиталистичке привреде у условима несигурности и неизвесности по сваког појединца, а све то зарад одржања релативно високе профитне стопе, буџетских прихода, куповине социјалног мира кроз одржање релативно високог животног стандарда у земљама високоразвијеног „центра“, и значајних издвајања за социјалне издатке који треба да послуже као мамац за имигранте из сиромашних земаља другог и трећег света.⁷⁸ Истовремено, имигранти у читавој овој економској причи за себе виде шансу и прилику да се лично домогну радног места у високоразвијеним друштвима, и да члановима својих породица

⁷⁵ „Истраживачи, такође, показују да је из земаља у транзицији, из Источне и Југоисточне Европе, отишло преко милион високообразованих стручњака, младих истраживача, научника. То је значајно ослабило интелектуални, национални и иновациони потенцијал ових земаља, али и могуће актере брже демократизације ових земаља. Као да неоконзервативној политократији ових друштава одговара овај одлив професионалних способних кадрова и могућих демократских бораца; јер тиме се смањује конкурентска способност опозиције текућим елитама и компрадорској буржоазији које владају овим друштвима.” (Ljubiša Mitrović, „Uzroci i posledice globalnih migracija u savremenosti – sociološki, geopolitički i bezbednosni aspekti”, *Zbornik: Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 53–68, Niš, 2017, str. 59)

⁷⁶ „Стручњаци светске банке сматрају да се одрживи економски раст у условима старења становништва може једино обезбедити кроз раст продуктивности.” Марина Савковић: „Запошљавање у националним стратегијама одрживог развоја”, докторска дисертација, Универзитет Сингидунум, Београд, 2016. стр. 77.

⁷⁷ На ову тему у: Christopher Matthews, „The Economics of Immigration – Who Wins, Who Loses and Why”, *Time*, January 30-th 2013, <https://business.time.com/2013/01/30/the-economics-of-immigration-who-wins-who-loses-and-why/>

⁷⁸ О вези имиграната и социјалне политике буџетских давања у: Gary Freeman, Nikola Mirilović: *Handbook on Migration and Social Policy*, Edward Elgar Publishing, 2016, p. 1.

омогуће завидну социјалну помоћ, која би додатно ојачала породични буџет.⁷⁹ (Ваља имати у виду да су мигрантима нарушени основни егзистенцијални услови за преживљавање, нарушена је чак и индивидуална и колективна безбедност самих миграната и њихових породица, па је бекство са огњишта једина преостала алтернатива у многим случајевима.)

Сиромаштво и уништавање животне средине у комбинацији са одсуством мира и безбедности, као и кршење људских права, су фактори који директно утичу на појаву масовних међународних миграција и егзодуса. Управо економски фактори указују да је већина миграната сконцентрисана у малом броју најразвијенијих држава ЕУ.

Из овога се може уочити да једно наднационално и метапартикуларно деловање економских законитости руши основне принципе на којима су заснована политичка, институционална и безбедносна ограничења када је реч о миграцијама и имиграционој политици. Економски захтеви (нео)либералног капитализма иду ка укидању граница и либерализацији имиграционих политика, како би се кроз конкурентност роба на светском тржишту обезбедила максимализација профита, и омогућили буџетски расходи за социјална питања и одржање постојећег животног стандарда становништва.⁸⁰

Садашњи систем међународних односа, поред опадања доминације САД-а, као једине преживеле суперсиле из ере Хладног рата, прати и опадање легитимитета либералног концепта у економији, који САД желе да очувају као кључни оквир за регулисање билатералних, али и мултилатералних односа.

Посебно значајна је веза економских фактора са демографским стопама. Ваља имати у виду да су земље Магреба, али и оне на Блиском истоку, у демографском смислу потенцијално снажна друштва јер је њихов наталитетни прираштај и по неколико пута већи од земаља ЕУ.

Економска стагнација у земљама севера Африке и Блиског истока, уз велики демографски раст становништва, има за последицу незадовољство младе популације радно способног а незапосленог

⁷⁹ О социјалним приходима имиграната у земљама чланицама Европске уније у: Richard Berthoud, Maria Iacovou: *Social Europe – Living Standards and Welfare States*, Edward Elgar Publishing, 2004, p. 193. и даље.

⁸⁰ На ову тему у: James Hollifield, *Immigrants, Markets, and States – the Political Economy in PostWar Europe*, Harvard University Press/ Cambridge/Massachusetts/London, 1992.

становништва.⁸¹ Млади се у тим друштвима осећају бескорисно и немоћно, а немоћ води у депресију и нагле изливе незадовољства каква су већ виђена током Арапског пролећа.

Тако је незапосленост постала и безбедносно питање. Економије ових земаља нису у моћи да апсорбују радну снагу која из године у годину, природним прирастом демографског раста, доспева на тржиште (не)запослених. Падом ауторитарних режима, контрола овог становништва је ослабљена, границе су порозније, па је и фреквентност миграција учесталија и то и до неколико пута. Европска комисија и међународне институције заказале су у предупређењу кризе, и не пружају довољну подршку новим режимима у консолидацији неразвијених привредних активности.⁸²

Из свега што је речено о економским чиниоцима произлази закључак да су богатија друштва чланица ЕУ веома заинтересована да, следећи логику одржања производне потенције на глобалним тржиштима, растерете своју имиграциону политику како би усељенике укључили у нови производни циклус јефтиније радне снаге. Ту се заправо ради о спуштању цене рада кроз повећање конкурентности на тржишту рада.

Ово указује на непосредну повезаност стабилних капиталистичких привреда, развијених економија и намере владајућих структура да воде либералну јавну политику према имигрантима. То нас наводи на закључак да развијенија друштва капиталистичких привреда настоје преко животног стандарда својих суграђана да купе социјални мир, а да је цена тог социјалног мира управо толерантнији однос јавних политика према имигрантима, па владе

⁸¹ Mladen Bodiroža, Duško Masleša: „Geopolitički uzroci i posljedice migrantske krize sa posebnim osvrtom na sigurnosne izazove za Evropsku uniju i njene države članice”, *Zbornik: Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 17–24, Niš, 2017, str. 19: „У раздобљу од 1980. до 2010. године све су удвостручиле своје становништво, дакле велики је проценат младог и незапосленог становништва. Спори привредни раст, праћен знатним технолошким заостајањем за ЕУ, (...) резултирао је изнадпросјечном незапосленošћу младих и прије преврата у Арапском пролећу. Незапосленост младих у просјеку је већа од 25% уз примјер Египта и Туниса са 30% незапосленог младога становништва.”

⁸² Тунис треба да створи десетине хиљада, а Египат стотине хиљада нових радних места сваке године за оне који уђу на своје тржиште рада. Тешко је замислити како се то може догодити без политика које подстичу и домаће и стране директне инвестиције, као и јачање трговинских односа (О овој теми у: Uri Dadush, Michele Dunne, „American and European Responses to the Arab Spring: What's the Big Idea?”, *The Washington Quarterly*, Vol.34, N°4: 131–145, Center for Strategic and International Studies, Washington D.C, 2011, p. 136–138)

ових земаља спроводе либералну имиграциону политику са знатно мање заштитних мера. С друге стране, у земљама чланицама у којима је друштвени бруто производ нижи, и где је нижи и животни стандард становништва, исказује се тенденција ка рестриктивнијим мерама имиграционих политика.⁸³

Ради се о мање развијеним тржиштима, са скромнијим произвођачким капацитетима, са економијом махом услужно-потрошачког карактера. Овде постоји борба за свако радно место, јер су боље плаћени послови у дефициту. У таквим условима толеранција према (и)мигрантима је нижа, јавно мњење исказује захтеве ка рестриктивнијим имиграционим политикама, а уместо имиграционе толеранције, појављују се страх, зебња и забринутост за очување радних места.

5.4. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

Наше истраживање полази од претпоставке да стабилне политичке институције креирају такав друштвени и политички амбијент да се у њему ствара максимални праг толеранције спрам усељеника или миграната.⁸⁴

Претпоставка је да су друштва, у којима је политички систем стабилан и јак, таква да стварају атмосферу у којој су имигранти добродошли. Стабилне политичке и правне институције омогућавају функционисање система и када број усељеника није занемарљив.⁸⁵ У том случају политички систем и његове снажне и уходане институције делују у правцу функционализације односа у друштву, обезбеђујући мир и стабилност поретка – оснажујући имигранте да се успешно: сместе, прилагоде, прихвате радне улоге у „новом друштву”, да се с временом социјализују, прођу процес акултурације, и коначно интегришу у нову средину као њени равноправни грађани.

⁸³ Развијеније земље су укалкулисале и већа издвајања из БДП-а за укључивање имиграната на тржиште рада, мање развијена друштва по том питању издвајају знатно мањи удео БДП-а, и то не инвестиционо-развојно, него као вид социјалног збрињавања пристиглих. (Migration Policy Debates, „How will the refugee surge affect the European economy?”, N°8, November, 2015)

⁸⁴ Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity – Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, 2006, p. 47.

⁸⁵ О значају политичких и још уже владиних институција на креирање овог амбијента у: Jonathan Xavier Inda, *Targeting Immigrants – Government, Technology, and Ethics*, John Wiley & Sons, 2008, p. 3–8.

Свакако да друштва са дугом традицијом неговања имиграционе политике имају један уходанији и стабилнији однос према овом питању.⁸⁶ Истовремено снажне политичке институције, у споју са развијеним економским и социјалним инструментима укључивања имиграната у друштвене токове својих земаља, отварају могућност ка већој толеранцији према имигрантима, па је претпоставка да ова друштва теже либералнијој имиграционој политици.⁸⁷

Оно што је за социјални фактор веома битно истаћи јесте спремност одређеног броја развијених чланица ЕУ да посвете значајну пажњу тзв. ризичним групама. То су друштвене групе које због одређених предиспозиција нису у стању да се старају о себи. Земље севера, тзв. скандинавски блок, воде социјалну политику прогресивног опорезивања која омогућава свим друштвеним групама пристојан живот чак и када нису укључене у процес рада. Слично је и у Немачкој и Аустрији и још неким земљама „развијене социјалдемократије”.⁸⁸

У овим земљама социјални програм усмерен је на то да „помогне и подстакне” лица тренутно искључена из процеса рада да се у њега врате и да наставе да задовољавају своје потребе и потребе својих породица. Социјални фактор има посебно место у мотивисању имиграната приликом одабира земаља у које желе да се настане. Често су то друштва са високим животним стандардом и још бољим квалитетом живота (који је претпоставка за хармоничан и дуг живот и остварење људске среће).

Међутим, слика је данас далеко од идеалне. Са великом економском кризом из 2008. године и са сломом неолибералног економског модела, повећано је учешће незапослених лица у укупној популацији. Данас је у земљама Западне Европе много теже пронаћи пристојан посао, него што је то било само 20 година раније.

⁸⁶ Lauren McLaren, *Immigration and Perceptions of National Political Systems in Europe*, Oxford University Press, 2015, p. 153.

⁸⁷ Fenella Fleischmann, Jaap Dronkers: „Unemployment among immigrants in European labour markets – an analysis of origin and destination effects”, *Work, employment and society*, Vol. 24, N°2: 337–354, British Sociological Association, 2010, p. 342: „Хипотеза је да имигранти у земљама са вишим резултатом на (једној од димензија) Европског индекса инклузије имају ниже стопе незапослености него у земљама које имају овај индекс низак.” О имигрантском доприносу фискалној стабилности и одрживости фискалног система у Скандинавији у: Dorte Sindbjerg Martinsen, Gabriel Pons Rotger, *The Fiscal Impact of EU Immigration on the Universalistic Welfare State*, The Danish national centre for social research, Copenhagen, 2016.

⁸⁸ Bent Greve, *The Routledge Handbook of the Welfare State*, Routledge, 2013, p. 6.

Са отварањем тржишта радне снаге унутар ЕУ и са великом мигрантском кризом из 2010. године долази до значајне конкурентности на тржишту високообразоване радне снаге. Високообразовано становништво најпре је похрлило у западне чланице ЕУ из источноевропских земаља (Пољска, Словачка, Мађарска, Румунија, Бугарска, прибалтичке земље), а од 2010. године и значајан број миграната са високошколском стручном спремом из Сирије и других емигрантских исламских земаља стичу право да се боре за радна места у најразвијенијим земљама ЕУ. Улазак високообразованих имиграната на тржиште ЕУ отворило је „Пандорину кутију” незадовољства међу домицилним становништвом. Они стичу право да партиципирају у буџетским расходима по питању социјалних издатака кроз: накнаду за незапослене, право на здравствено осигурање за себе и чланове својих породица, право на дечји додатак и слично... У неким земљама и нижеобразовани аутоматски стичу ова права.

У процесу прибављања јефтине високообразоване радне снаге нарочито је под удар дошла домаћа популација младих, која се осетила угроженом. Посла је све мање, а накнаде за незапослене не задовољавају њихове основне потребе. Незадовољство је нарасло у политички отпор према владајућим политичким елитама у земаљама чланицама ЕУ, и према администрацији у Бриселу.⁸⁹ Пасиван отпор испољавао се кроз процес политичке апстиненције на изборима, нарочито међу млађом популацијом, они млади који би изашли на изборе поверење су пружали антиимигрантским странкама. У медијима наклоњеним бриселској политици Европске уније такве се политичке странке и покрети третирају као екстремистички, па их разне аналитичке службе смештају на екстремну десницу или екстремну левицу. Најчешће се као екстремно десне обележавају оне антиимигрантске странке које питање односа према имигрантима постављају из угла одбране расе, етноса, нације, културе и свеколиког домицилног идентитета.⁹⁰ С друге стране, екстремно левим

⁸⁹ May Bulman, „Brexit – people voted to leave EU because they feared immigration, major survey finds”, Independent, Wednesday 28-th June, <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-latest-news-leave-euimmigration-main-reason-european-union-survey-a7811651.html>

⁹⁰ Elena Kulinska, „Evropska ekstremna desnica u 2010. godini – novi fenomen ili stari obrazac”, *Različite dimenzije evropske bezbednosti*, №17: 50–63, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2010, str. 54: „Најконтроверзније питање јесте проблем мањина/имиграције. Све партије које су доживеле толики изборни успех у

антиимиграционим странкама именују се оне које имигрантско питање условљавају позицијом и положајем домаће радне снаге на националном тржишту рада, те истицањем економско-социјалног фактора као пресудног за одређење односа спрам имиграната.⁹¹ Оне исказују захтев ка ресетовању политичких и економско-социјалних односа у циљу јачања националних економија и суверенитета.

Њихова политика настоји да затвори границе према имигрантима и да промени тренутни поредак односа моћи. У Немачкој, која је примила највећи број имиграната, против политике Ангеле Меркел подигао се прави правцати велики фронт.

Овај фронт отпочео је борбу кроз политички покрет „пегида“ (који је у низу градова организовао повремено веома бројне демонстрације против „инвазије миграната“), али му се касније придружила и опозициона АфД (*Alternative für Deutschland*, AfD) која је убрзо прилагодила свој политички програм новонасталој имигрантској ситуацији.⁹²

Неоспорно је да је велики талас миграната директно утицао на радикализацију политичке сцене у многим европским земљама, где сада пресудни утицај често имају тзв. ксенофобне партије.⁹³ Потпуно супротна имиграциона политика Ангели Меркел и њеној „хришћанској коалицији“ ЦДУ-ЦСУ, коју је у Мађарској успоставио мађарски председник владе, Виктор Орбан, чија је имиграциона

првој половини 2010. године нуде екстремна решења за регулисање ових питања. Две од пет главних тачака платформе ФПО чине организирање аустријског закона о држављанству и забрана злоупотребе система азила у земљи. За прекид имиграција из земаља које нису део ЕУ и за успостављање јус сангвинис залаже се ФН, док ПБВ предлаже етничку регистрацију, активну репатријацију Холанђана који потичу са Антила, укидање средстава имиграционим службама и висок ниво знања холандског језика као услов за добијање социјалне помоћи.” (На ову тему у: (ed. Ruth Wodak, Brigitte Mral), *Right-Wing Populism in Europe – Politics and Discourse*, A&C Black, 2013)

⁹¹ Тако нпр: „These ideologically disparate groups were united by their resistance to neo-liberalism and sought left unity.” (Dan Keith, „Radical left parties and immigration issues”, SEI Working Paper №132: 4–25, Sussex European Institute, 2014, p. 12)

⁹² „AfD and anti-Islam Pegida group hold side-by-side rallies for first time”, *The Local.de* (<https://www.thelocal.de/20170509/afd-and-anti-islam-pegida-group-hold-side-by-side-rallies-for-first-time>)

⁹³ На ово одређење наилазимо у: John Levine, Michael Hogg, *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations*, SAGE, 2010, p. 959: „Трећа је била политичка опозиција, формирањем крајње десних антимигрантских политичких партија које су отворено пропагирале расистичку и ксенофобичну политику и пребацивали целокупни политички спектар о том питању на десно.”

политика крајње рестриктивна уз обиље снажних безбедносно-заштитних мера.

Ипак, има много оних који су мишљења да је Меркелова успела да преко споразума са Турском задржи стотине хиљада миграната на територији Турске, и да их одврати од упада у Европу, при чему су немачке обавештајне службе и у југоисточној Европи деловале веома активно и давале снажну логистику земљама транзита у контроли мигрантских токова и управљању кризом, делујући чак и медијаторски када би односи међу државама југоисточне Европе због мигрантске кризе постајали затегнути.⁹⁴

Поред снажног деловања немачког АФД-а, и мађарског ФИДЕС-а, у правцу рестриктивне имиграционе политике, антимигрантском расположењу подлегао је и француски Национални Фронт или нпр. италијанска Лига за север (Лига за Паданију).⁹⁵

У скандинавским земљама, Данској и Финској радикална десница је на изборима за Државни збор постигла веома добре изборне резултате, па су на антимигрантској политици формирали владајуће коалиције у којима су рестриктивне имиграционе политике једна од главних ставки.⁹⁶ Многе од партија крајње деснице су у свој програм унеле инструменте за ограничавање прилива миграната.

⁹⁴ Andreas Jödecke, „Refuge and migration Organisational, administrative and logistic challenges”, *Security Policy Working Paper*, № 10/2016, p. 3.

⁹⁵ Monica Colombo, „Discourse and politics of migration in Italy – The production and reproduction of ethnic dominance and exclusion”, *Journal of Language and Politics*, Vol. 12, № 2: 157–179, JLP publishes, 2013, p.158: „Током протекле две деценије, екстремна десница се поново појавила као изборна снага у западној Европи, о чему сведочи присуство многих странака попут републиканске у Немачкој, Лега норве у Италији, шведских демократа, француског националног фронта, Белгијски Влаамс Блок, Аустријска странка слободе (ФПО) и Данска народна странка.”

⁹⁶ „Why are anti-immigration parties so strong in the Nordic states?”, *The Guardian*, 19. June 2015, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2015/jun/19/rightwing-anti-immigration-parties-nordic-countries-denmark-sweden-finland-norway>: „Међутим, оно што чини изборе (због недостатка боље речи) историјским јесте успон десничарске Данске народне партије (ДПП). Освојила је највећи удео гласова у својој 20-годишњој историји и, што је најважније, постала је највећа странка у блоку оних са десне стране политичког спектра. Дански избори настављају тренд који је почео на изборима у Норвешкој 2013. године: пораст десничарских, антимиграцијских странака у нордијским земљама. Иако су такве партије у порасту – са неколико изузетака – широм Европе, оно што нордијски пример чини нешто другачијим јесте то што је због више репрезентативних система гласања у овим земљама, парламентарна снага странака већа у Данској, Шведској, Финској и Норвешкој него што је другде.”

Неке од тих мера су: изолација, депортација, асимилација како би се осигурало културно и правно наслеђе европске баштине. Једна од мера ових политичких групација је и присилна депортација нелегалних миграната који су правноснажно осуђени за кривична дела.

Оваква мера се правда увећаним растом стопе криминалитета и терористичким нападима на цивилне жртве у последњих неколико година у земљама чланицама Уније. И тзв. Торијевци у Великој Британији стоје на антиимиграцијском становишту и евроскептицизму.⁹⁷ Добар део торијевске странке подржао је „Брегзит” и излазак Велике Британије из ЕУ.

У својој препознатљивој антиимиграционој политици мађарски лидер Виктор Орбан успео је да прилично брзо и ефикасно мобилише све капацитете мађарске државе, како би „одбранио мађарски државни простор” од упада на десетине хиљада миграната. Управо је Мађарска прва земља која је одбила намењену квоту за обавезни пријем миграната. Мађарске власти често истичу како рестриктивним мерама имиграционе политике штите свој буџет од превеликих трошкова за мигранте. (Занимљиво је да је Пољска прихватила квоту само за хришћанске мигранте из Сирије.) Овај пример пратили су и Чеси и Словаци.⁹⁸

Истовремено, холандска десница иступа са исламофобских позиција. За њу је ислам као вера и као идеологија „тоталитарно учење”. По политичким вођама ове партије ислам гуши слободе и намеће своје виђење света. „Нespoјива је европска слобода са исламским тоталитаризмом!”, грме холандски десничари, и захтевају „одбрану либералних тековина од насртаја исламизма”.⁹⁹ То

⁹⁷ Тако нпр. у најновијем програму Конзервативне странке Велике Британије стоји: „Такође знамо да имиграција мора бити контролисана. Када имиграција измиче контроли, она врши притисак на школе, болнице и саобраћај; и то може изазвати социјални притисак ако се заједнице тешко интегришу. (Манифест конзервативне странке, „Controlled immigration that benefits Britain”, *Strong Leadership, a clear economic plan, a brighter, more secure future*, 2015, p. 29)

⁹⁸ Тако нпр. у: „Migrants crisis – Slovakia will only accept Christians”, 19 August 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-33986738>: „Slovakia says it will only accept Christians when it takes in Syrian refugees under a EU relocation scheme.”

⁹⁹ „Муслиманске праксе присилних бракова, полигамије, породичног насиља и убиства из части, као и патријархална веровања о традиционалним улогама жена у породици и симболичном ношењу хиџаба, никаба и бурке, показали су се контроверзним сукобом са више егалитарним родним улогама, либералним друштвеним вредностима и секуларним правним оквирима који преовлађују

иде дотле да холандска Партија слободе („слободарска странка”) захтева знатно пооштравање казни за нападе исламиста и других група на Јевреје и хомосексуалце.

Међу политичке захтеве ова партија је истакла забрану (халал) клања животиња, забрану Курана, али и уклањање муслиманских богомоља – џамија.¹⁰⁰ Лидери ове партије отворено су се заложили за увођење пореза од 1.000 евра за жене које носе хиџаб и зар, а та средства била би преусмерена у буџет који финансира програме еманципације жена.

Расправе које се воде у Европском парламенту, у националним скупштинама земаља чланица и у јавности у погледу имиграционог питања деле јавно мњење и потенцијално могу бити претња за настанак ширих друштвених сукоба. Антиимиграционе политичке странке и покрети настоје да доведу у питање не само неолиберални концепт економије, либералну имиграциону политику, него и пројекат отворених граница земаља чланица ЕУ и постављају питање будуће перспективе Европске уније.¹⁰¹

Антиимиграционе политичке партије истичу погубност отворених граница указујући на безбедност својих држава и грађана који

у западним земљама.” (Ronald Inglehart, Pippa Norris: „Muslim Integration into Western Cultures – Between Origins and Destinations”, *Faculty Research Working Papers Series*, John F. Kennedy School of Government Harvard University, 2009, p. 3)

¹⁰⁰ Caroline Mortimer, „The Netherlands’ most popular party wants to ban all mosques”, *Independent*, 28. August 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-pvv-leader-geert-wilders-koran-islam-mosque-banholland-dutch-pm-favourite-a7214356.html>: „Лидер најпопуларније холандске странке учи парламентарних избора наредне године рекао је да жели да забрани све исламске симболе, џамије и Куран из земље. Крајње десна Странка слободе (ПВВ), коју предводи Геерт Вилдерс, објавила је свој манифест на једној страници учи парламентарних избора у марту 2017. на којима позива на потпуно деисламификацију Холандије. Према предлозима ПВВ џамије, исламске школе и центри за азил биће затворени; границе ће бити затворене покривачем забране миграната из исламских земаља; женама ће бити забрањено ношење мараме у јавности; а Кур’ан ће бити забрањен.”

¹⁰¹ Dario Intini, „No migrants, no Schengen – how right-wing political parties are increasing their popularity in Europe”, *Institute of European Democrats*, 2016, p. 3: „(...) већина десничарских политичких странака у Европи позива на престанак шенгенског система, а затим и на затварање унутрашњих граница ЕУ како би се зауставио прилив миграната и спречили терористички напади, што према десничарима а популистички дискурси представљају две стране исте кованице. У ствари, једна од главних популистичких тврдњи је кривити шенгенски систем не само за погоршање мигрантске кризе, већ и за прилику која се пружа терористицима да се слободно крећу кроз Европу и да лако изађу и врате се из ЕУ.”

се жртвују зарад економских користи која су магловита и на дугом штапу. У читавој причи конкретну, непосредну корист од либерализације имиграционих политика имају искључиво предузетници, послодавци и власници капитала. Њима држава омогућава да доласком до јефтине радне снаге, максимализују свој профит, односно да омогуће доступност њихових роба и услуга презасићеном и осиромашеном потрошачу у времену велике економске кризе и слома дерегулисане економске политике и стихијског развоја. Владе земаља погођених мигрантском кризом често су у искушењу да смањују разрезе за социјалне издатке како би исту масу буџетски опредељених средстава делили на више корисника.

На плану социјалне политике, по природи ствари, традиционална је разлика између странака левог центра (социјалдемократа и социјалиста), с једне стране, и десних партија („либерала” и донекле „народњака”), с друге.¹⁰² Некаква устаљена пракса говори да странке левог центра опредељују више буџетских средстава за обезбеђивање социјалних програма за угрожена лица.¹⁰³

У групу веома угрожених лица спадају, поред: самохраних мајки, инвалида, и пензионера са најнижим примањима и имигранти. Како се смењују мање-више исте странке на власти, тако су и имигранти, као најрањивија популација корисника социјалне помоћи, на удару ових политичких промена.

Није ретка појава да се први на удару буџетске рецесије по питању социјалне помоћу нађу управо имигранти. Ово се најчешће дешава када дође до промене власти, када странке умерене деснице (сходно својој политичкој идеологији и страначком програму) дођу на власт, након социјалистичких или социјалдемократских партија. Овде имамо у виду претпоставку да је социјална политика странака леве оријентације наклоњенија и издашнија према имигрантима јер их отворено третира као једну од најугроженијих група у друштву.¹⁰⁴ Насупрот томе, странке десног центра држе се начела што

¹⁰² Овде свакако ваља направити разлику између католичких „народњака”, који су под снажним утицајем социјалног учења Католичке цркве, и протестантских „народњака”, који баштине протестантске вредности „минималне државе”, *laissez faire laissez passer*.

¹⁰³ На ову тему у: Julie Van Domelen, „Reaching the Poor and Vulnerable – Targeting Strategies for Social Funds and other Community-Driven Programs”, N°0711, Social Protection – The World Bank, 2007.

¹⁰⁴ (edited by Karen Bird, Thomas Saalfeld, Andreas Wüst), *The Political Representation of Immigrants and Minorities – Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*,

бржег укључивања имиграната у радни процес и капиталистичку привреду. Ове странке имају много мање разумевања за слабости и незавидан статус имигрантске популације.

Истраживања која су до сада спроведена у простору политичке социологије указују да јачање екстремне деснице и екстремне левице исказује непосредну корелацију са одређеним економско-социјалним и политичким феноменима,¹⁰⁵ попут: кризе понуде послова на тржишту рада, све учесталијим изливима насиља од стране имиграната, неспособности мигрантске популације да се интегрише у новопридошла друштва и појаве тероризма као најекстремнијег облика политичког и оружаног деловања у мирнодопским ситуацијама.

Оно што такође представља значајан политички аспект имиграционе политике јесте питање интеграције имиграната у домицилна друштва Западне Европе у која су приспели. Вредносни оријентир, који су последица различите културолошке антиципације имиграната и домицилног становништва, могу да представљају тачку друштвеног раздора, неразумевања, нетрпељивости и чак друштвеног сукоба у мултирасним и вишеетничким заједницама.¹⁰⁶

Велике разлике у начину живота, супротстављена културна и верска гледишта, различити погледи на свет и слично, за последицу имају друштвену и културну сегрегацију.¹⁰⁷ Посебну опасност може да представља социјални јаз и подвајање придошлица од домицилне, домаће популације која остварује своја пуна права и где ефикасно функционишу институционални механизми заштите.

Због тога су у новије време све чешћи покушаји да се институционализује заступање мигрантске и азилантске популације у институцијама система држава чланица у коју су мигранти дошли (које се остварује по строгим правилима и процедурама које је уредила Европска комисија из Брисела). Немали је број оних

Routledge, 2010, p.77: „Анкете спроведене за националне изборе (тако да се тичу само оних имиграната који имају холандско држављанство) су ретке, али такође се закључује да Социјалдемократска странка прима већину гласова од имиграната, а следе друге левичарске странке, а неке групе (суринамски пример) имају гласове на хришћанским забавама.”

¹⁰⁵ Anthony Giddens, *Beyond Left and Right – The Future of Radical Politics*, Stanford University Press, 1994.

¹⁰⁶ Rafaela Dancygier, *Immigration and Conflict in Europe*, Cambridge University Press, 2010, p. 22.

¹⁰⁷ Ruud Koopmans, Bram Lancee, Merlin Schaeffer: *Social Cohesion and Immigration in Europe and North America – Mechanisms, Conditions, and Causality*, Routledge, 2014.

који сматрају да имигранти у таквим политичким и социјалним приликама могу да остваре своја права искључиво ако сами себе политички заступају. Тако се у најновије време у неким западним чланицама ЕУ појављују тзв. имигрантске мањинске партије које настоје да артикулишу основне интересе имигрантских заједница пред политичким институцијама земаља пријема.¹⁰⁸

У политичком смислу, само један танак друштвени слој имиграната, махом високообразованих, исказује спремност да се потпуно прилагоди новом окружењу, да доживи процес акултурације и да се integriше у ново заједничко друштво.¹⁰⁹ Међутим, онај значајно шири слој имигрантске популације нову заједницу у којој се настанио искључиво третира крајње утилитарно. Они су дошли да би радили, зарадили и осигурали миран, стабилан и квалитетан живот за себе и своје породице.

Ови имигранти су у најбољем случају добри и пожртвовани радници, вредни и корисни чланови друштва који доприносе општем просперитету, али, истовремено, не исказују готово никакву или показују врло слабу амбицију да се integriшу у ново друштво. Они живе негде на средокраћи између домовине из које су потекли и друштва у које су дошли.¹¹⁰

¹⁰⁸ Marco Martiniello: *Political Participation, Mobilisation and Representation of Immigrants and Their Offspring in Europe*, Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, N°1/05, School of International Migration and Ethnic Relations, Malmö University, 2005.

¹⁰⁹ О статусу високообразованих имиграната и о њиховој прогресивној акултурацији у: Sako Musterd, „The impact of immigrants’ segregation and concentration on social integration in selected European contexts”, *Documents d’Anàlisi Geogràfica*, Vol.57, N°3: 359–380, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 2011, p. 377: „Када њихов друштвено-економски положај ојача, они имају тенденцију да се понашају попут других у главном друштву. Они се одлучују за већу кућу, бољу локацију, живот заузетог власника и простор вишег квалитета. Њихово просторно понашање углавном не одражава напоре на јачању сопственог етничког идентитета у све јачим етничким енклавама.”

¹¹⁰ О оваквом статусу већине имиграната у друштвима у која су дошли пишу: Michael Reynolds, Thomas Grant, „The Future of Europe and Its Muslims – Four Scenarios”, *Long Term Strategy Group*, 2007, p. 7: „Муслиманско становништво је у почетку ограничено избором, касније можда формалним законским одредбама на, мање или више, прецизно дефинисане географске предмете углавном у великим европским градовима. Елите унутар ове популације могу постићи номинални степен интеграције кроз стицање језика и економски ангажман са друштвом домаћином. Међутим, главни део сваке муслиманске популације остаје самодопадан и напредује мало изван економске нише ниског нивоа. Државни програми интеграције се успоравају, постижући у најбољем случају повремено

Има мишљења да мигрантску кризу не чини толико сам талас избеглица, које су већ у овом тренутку најразвијенија тржишта радне снаге у ЕУ успешно апсорбовала, већ је основни проблем у дубоким поделама унутар Уније око усвајања и спровођења јединствене имиграционе политике.¹¹¹ Ови су поремећаји институционални, али и политички. Ако се прихвати аргументација да међу чланицама Уније не постоји истинска сагласност у погледу основних заједничких вредности и принципа, тешко се може одржати теза о Европској унији као заједници вредности из које произлази и њен заједнички, нормативни идентитет.¹¹²

Изведени налази упућују на следеће закључке. Као прво, социјални аспект снажно мотивише имигранте приликом одабира државе чланице у коју желе да се настане. Тзв. социјални рајеви су државе-благостања у којима постоји добра социјална и здравствена заштита.

Усељеници приликом уласка у ове земље стичу право на социјалну бригу какву нису имали у друштвима из којих су потекли. Накнада за незапосленост, дечја заштита, здравствено осигурање стварају осећај пожељне дестинације.

Као друго, управо такве усељеничке дестинације имају стабилан правни поредак и снажне институције и немају проблема са апсорпцијом усељеника и њиховом акомодацијом, интеграцијом и асимилацијом.

Обрнуто, друштва са слабије развијеним системом социјалне заштите не само да нису пожељне дестинације за усељенике, већ би додатни издаци за мигранте могли само да повећају оптерећење ионако обременених економија.

Као треће, јавно мњење у таквим заједницама негативније се односи према мигрантима (јер се кроз изборни резултат читава снага политичке платформе антиимиграционе странке), па је за очекивати и да су имиграционе политике у таквим ситуацијама ближе рестриктивном моделу.¹¹³

превођење у европске социјалне норме, али интеграција и даље представља изузетан феномен, ограничен на појединачне случајеве...”

¹¹¹ Marco Martiniello, „Towards a coherent approach to immigrant integration policy(ies) in the European Union”, European Doctorate on Migration, Diversity and Identities, Université de Liège, 2006.

¹¹² О европском културном идентитету у: Milovan Radaković, *Komponente nacionalnog i evropskog identiteta*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012.

¹¹³ О вези социјалног статуса у друштвеном стратуму и политичке артикулације („за” и „против” антиимиграционих странака) у: Nicolai Slotte, *Political Influence*

И обрнуто, тамо где је присутност антиимиграционих политичких странака слаба или је нема, ту је и однос према имигрантском питању повољнији, па је за очекивати да и имиграциона политика буде либералнија.

5.5. БЕЗБЕДНОСНЕ УСЛОВЉЕНОСТИ

Шенгенски уговор из 1995. године је укинуо границе између чланица ЕУ.¹¹⁴ Шенгенска зона је касније проширена на новопримљене чланице у неколико наврата. Отворене границе земаља чланица требало је да подстакну слободу кретања људи, рада и капитала. Уместо тога, десило да се Европска унија превише бавила питањем унутрашњих граница, а да при томе није посветила пажњу спољном граничном појасу.

Треба имати у виду да су спољне границе Европске уније изложене земљама трећег света и да њихово одржавање захтева прилично велика улагања како би се обезбедила заштита од спољног имиграционог притиска. Економски концепт, према коме је у оквиру ЕУ требало да дође до равномерног регионалног развоја, није нажалост, дао резултат. Споразумима који су регулисали либерализацију тржишта рада најпре је омогућена практично инвазија становништва из источних, мање развијених, земаља чланица ЕУ у западне чланице, а онда су ти исти пропусти учинили да и спољашње границе Уније буду нападнуте још већом инвазијом миграната из земаља које не само да нису чланице, него се ни не граниче са ЕУ.

and Anti-Immigrant Attitudes, Master thesis in European studies, University of Gothenburg, 2015, p. 45.

¹¹⁴ На ову тему у: Fabrice Felliez, „Schengen/Dublin – The Association Agreements with Iceland, Norway, and Switzerland”, *Justice, Liberty, Security – New Challenges for EU External Relations*, (ed. Bernd Martenczuk): 145–187, Asp / Vubpress / Upa, 2008, p. 145. Alex Schmid, „Link between Terrorism and Migration – A Exploration”, *Executive Summary*, International Center for Counter Terrorism, Hague, 2016, p. 8: „До децембра 2015. године између једног и два милиона људи из Сирије, Ирака и других земаља погођених оружаном сукобом и другим невољама пребегло је у западну Европу кроз Либију и Турску, што је нагли пораст у односу на претходне две године када је 435.000 људи затражило статус избеглица у Европу у 2013. и 626.000 у 2014. Ток се наставља: у првих десет недеља 2016. још 150.000 људи је прешло Средоземно море: 140.000 из Турске у Грчку; око 10.000 из Либије у Италију.”

Порозне границе земаља чланица ЕУ, осећање несигурности и страха домицилног становништва од индивидуалних напада насиља, терористичких напада на објекте или цивиле значајно су утицали да на листи приоритета у мигрантским питањима безбедносни фактор игра једну од најзначајнијих улога.¹¹⁵ Услед ових изазова покренут је механизам „интегрисаног управљања границама”, у који је укључен и ФРОНТЕКС.¹¹⁶ Интегрисано управљање границама представља скуп мера и поступака за свеобухватну контролу граница. Оно садржи неколико одређујућих ставки: а) питање ко незаконито прелази границу, б) разлоге за напуштање матичне земље, в) мотив да се мигрант упути у одређену земљу и разлоге за одабир конкретне трасе пута, г) мотив за одабир коначне дестинације, д) шта је утицало да имигрант напусти своју земљу и да се упути баш на ту дестинацију (*push and pull method*).¹¹⁷

Велики миграциони талас почиње 2010. године када најпре из југоисточне Европе пристиже први значајнији талас муслиманских усељеника са тзв. Косова, из Албаније, са севера Црне Горе и из Федерације БиХ. Највећи број ових имиграната је кроз азил стекао извесна имиграциона права у најразвијенијим земљама чланица ЕУ, тако да Европска унија није успела да реши питање миграција. Већ на овом првом јачем удару њене безбедносне мере су исказале рањивост и слабост.¹¹⁸

Ситуација се додатно компликује отпочињањем револуција у земљама Магреба и на Блиском истоку током тзв. Арапског

¹¹⁵ Тако нпр: Maxim Schuman, „Immigration and terrorism are Europeans’ biggest fears”, *EurActiv*, 03. 08. 2016, <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/immigration-and-terrorism-are-europeans-biggest-fears/>: „Имиграција и тероризам су два највећа страха грађана, показало је истраживање државне службе ЕУ. Скоро половина (48%) анкетираних највише се брине због имиграције, док је више од трећине (39%), речено је у анкети Европске комисије, да је тероризам њихов највећи страх.”

¹¹⁶ ФРОНТЕКС је „европска агенција за управљање оперативном сурадњом на вањским границама држава чланица Европске уније, агенција је Европске уније за сигурност вањске границе. Одговорна је за координацију активности националних граничних служби у надзору вањске границе ЕУ с државама нечланицама.”(<https://hr.wikipedia.org/wiki/Frontex>)

¹¹⁷ Gilio Toić Sintiћ: „Uloga FRONTEX-a u nadzoru vanjskih granica EU”, *Policija i sigurnost*, Vol.21, №1: 143–154, МUP Hrvatske, Zagreb, 2012, стр. 148.

¹¹⁸ Tanjug: „Švajcarci zabrinuti: Ilegalni imigranti sa Kosova samo pristižu”, <http://www.vesti-online.com/Vesti/Svet/484938/Svajcarci-zabrinuti-Ilegalni-imigranti-sa-Kosova-samo-pristizu>

пролећа.^{119,120} Новонастале промене и свргавање лидера на Блиском истоку, који су више деценија одржавали стабилност унутар својих држава, створили су простор агресивном исламизму. Махом веома младо становништво Марока, Алжира, Туниса, Египта под изговором политичког дисидентства стиче право азила у најразвијенијим земљама ЕУ.

Истовремено, јужне спољне границе ЕУ на Медитерану постају врло порозне за хиљаде и хиљаде усељеника из сахарске и подсахарске Африке. Ради се о усељеницима из делова света где је исламизам нераздвојиви део идентитета, па је у маси махом младих избеглица евидентирано на десетине исламских екстремиста и фундаменталиста који су неометано ушли на европско тло.

Посебну детерминанту политичког одређења имиграционих политика чине фактори из домена међународне безбедности који свакако на одређени начин опредељују и одабירה имиграционих политика на скали у распону од либаралне до рестриктивне. Геополитичке констелације овде свакако имају своје посебно место...

Избегличка криза је феномен који је погодио више светских центара моћи и различите делове света, па садржи значајан потенцијал којим се додатно усложњава безбедност на различитим нивоима, од националног, преко тзв. регионалног, до глобалног. Тако, избегличка криза не настаје сама по себи, већ је последица све компликованијих и комплекснијих односа на међународној сцени чији су кључни актери суперсиле и њихови односи који се укрштају, намећу и супротстављају.¹²¹

У немалом броју интелектуалних кругова указује се на „тихи рат који се води против европских народа и европске цивилизације”. Тако је за поједине геополитичке аналитичаре: „Немачка намерно

¹¹⁹ „Арапско пролеће означава прве ланчане друштвене покрете за политичке и економске реформе у арапском свијету који су започели у Тунису и Египту те се потом проширили на трећину (8 од укупно 22) арапских земаља: Тунис, Египат, Алжир, Мароко, Сирија, Јордан, Бахреин и Јемен.” (Albina Osrečki, „Novi mediji i Arapsko proljeće”, *Politička misao*, Vol. 51, N°3:101–122, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 101.

¹²⁰ Rolf Jeny, „Current Trends and Developments – The Changing Changing Character of Contemporary Migration”, *International Migration*, Vol. 22, N°4, 1984, p. 388–398; Jahn Eberhard, „Migration Movements”, in: Rudolf Bernhardt (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Vol. III, 1997, p. 369–371; Patric Manning, *Migration in World History*, New York and London, Routledge, 2005, p. 1–193.

¹²¹ Tommaso Emiliani, „Refugee Crisis-EU Crisis? The Response to Inflows of Asylum-Seekers as a Battle for the European Soul”, College of Europe Policy Brief, N°6, Bruges, March 2016, p. 4.

постала мета масовне имиграције, како би се изнутра подрила и како би се спречио немачко-руски економски савез”¹²², истовремено: „што се Скандинавије тиче, Шведска је постала главна мета масовној имиграцији, како би се спречио потенцијални Нордијски економски савез, који би се простирао од Северног мора до Пацифика, и који би укључио и Русију, јер је и Русија нордијска држава”.¹²³

Миграције се у тим круговима изједначавају са инвазијом. Жестина кризе изненадила је како националне владе земаља чланица, тако и европску Комисију у Бриселу. Европски политичари нашли су се затечени постојећим стањем, па ни правна регулатива није успела да генерише јединствену имиграциону политику. Спољна политика Европске уније све време се колеба између курса о одбрани спољних граница и потребе заштите индивидуалних права миграната.

Такозвано Арапско пролеће ослободило је опозиционе и дисидентске кругове у донедашњим аутократијама северне Африке и Блиског истока, па су многи незадовољници захваљујући новоустоличеним „демократским властима” похрлили на Запад.¹²⁴ У таквој ситуацији Турска је постала значајан фактор мигрантске кризе.

Рат у Сирији представљао је велики проблем за Ердоганову владу у Анкари: за пристигле мигранте било је неопходно

¹²² *The Impact of demographic change – in a changing environment* Publication Office of European Union, 2023.

¹²³ *Ibidem*

¹²⁴ Естаблишмент Европске уније и националне владе држава чланица Уније поздравиле су политичке промене у арапском свету. У изјавама европских званичника осећао се извесан ентузијазам да долазе боља времена за земље захваћене политичким превратима, али и за „Медитерански регион”. (На ову тему у: Sayel Al-Serhan, Mohammed Bani Salameh, Hani Akhu Rsheidh, Ahed Mashagbeh, *British Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol.18, N°1: 48–62, 2017, р. 49: „Прве европске реакције на револуције у Арапском пролећу биле су врло позитивне. Европљани су те револуције сматрали јединственом политичком шансом не само за арапске народе, већ и за медитерански регион због вишеструких веза између медитеранских народа. Прва европска реакција била је преусмеравање фокуса са развојне подршке на промоцију демократије, а многе земље ЕУ су финансијску подршку земаља Арапског пролећа повезале са спровођењем политичких реформи и покренуле иницијативу под називом „Партнерство за демократију” и делиле благостање за Јужно Средоземље. Европске земље обавезале су се да финансирају велики број пројеката усмерених на подршку демократским транзицијама у земљама Арапског пролећа. Изгледа да је ЕУ усредсређена на демократизацију и политичке реформе у земљама Арапског пролећа била су да ће дугорочно политичка стабилност у земљама Арапског пролећа довести до ниже миграције и боље и сигурније регулације.”)

обезбедити храну и обућу и на десетине хиљада смештајних јединица, у прихватним центрима. Турска је затражила помоћ од ЕУ у виду финансијске подршке и логистике.¹²⁵ Помоћ је била недовољна и краткорочна. Турска је запретила отварањем граница и пуштањем стотина хиљада миграната у Европу.

Тако је Турска претворила питање управљања миграцијама својим главним спољнополитичким адутом у преговорима са ЕУ. (То су касније искористиле још неке владе транзитних земаља како би контролу миграција претвориле у спољнополитички циљ који може да се користи као средство паралелне дипломатије.) Тек је трајни споразум ЕУ и Турске донекле смирио ситуацију. Турска је тим споразумом добила значајну помоћ и амортизовала мигрантски удар на Европу задржавајући мигранте у сопственим прихватним центрима, али је и наставила да критикује „европску политику азила”, која је још десет година пре избијања мигрантске кризе у турским научним круговима оквалификована као рестриктивна.¹²⁶

Последица споразума ЕУ и Турске свела се на пад броја миграната који пристижу на грчка острва, па су и спољнополитичким деловањем ојачане границе Уније. Уз финансијску помоћ која је пристигла из ЕУ, Турска је добила простор да води експанзивнију спољну политику, са посебним геополитичким аспирацијама у југоисточној Европи.¹²⁷

Након 2011. године приметна је миграциона траса „Југоисток” која из средње Азије, земаља захваћених ратовима и исламским екстремизмом (Авганистан, Пакистан), и са Блиског Истока, нарочито након почетка ратног пожара у Сирији, преко Турске пропушта велики број избеглица у југоисточну Европу, и даље пут средње Европе на Запад.¹²⁸

¹²⁵ Branka Arlović. „Egzistentnost načela solidarnosti u zajedničkom europskom sustavu azila”: 178–205. Zbornik radova: *Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država*. Zagreb, 2020, str. 192: „U Siriji 15. ožujka 2011. počinje sukob, pobuna, te se već u travnju registriraju interno raseljeni kao i manji broj osoba koje traže utočište tako što odlaze u susjedne zemlje. Sukob se dalje razvija tako da do ožujka 2012. UNHCR bilježi 40.000 osoba koje su izbjegle u susjedne zemlje.”

¹²⁶ На ту тему у: Kemal Kirişçi, „The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations”, *Turkish Studies*, Vol.4, №1: 79–106, Taylor & Francis, 2003.

¹²⁷ Carl Dahlman, „Turkey’s Accession to the European Union – The Geopolitics of Enlargement”, *Eurasian geography and economics*, Vol.45, №8: 553–574, Taylor & Francis, 2004.

¹²⁸ „Мигранти са Блиског Истока и севера Африке желе да се докопају богатих земаља ЕУ и тамо настане. Талас миграната се кроз Турску преко Грчке и

Покушај извесних држава чланица ЕУ (попут Мађарске) да имиграциону политику представе кроз безбедносни угао посматрања није дочекан са одобравањем у седишту ЕУ у Бриселу. Превладао је став да земље које невољно пропуштају мигранте имају обавезу да омогуће њихов неометани пролаз ка најразвијенијим земљама ЕУ, где већ живе милиони имиграната.

Истовремено је одлучено да и друге земље у Унији треба да приме извесан контингент усељеника, па су одређене квоте за њихов пријем.¹²⁹ Мање развијене чланице ЕУ обавезане су да преузму процес ресоцијализације имиграната у ново окружење и за то су опредељена и извесна средства из фондова Европске уније за хитне интервенције. Био је то први значајнији и систематски покушај челника ЕУ да разреши бар део питања везаних за талас масовног уласка људи из земаља трећег света у земље чланице ЕУ. Ипак, за сада све је остало на речима.

Многе мање државе чланице не поседују јаке институционалне капацитете да преузете обавезе и испуне. У мањим чланицама Уније не само да не постоје институционалне претпоставке за деловање у правцу директива из ЕУ, већ нема ни воље. Стратегија коју су осмислили у централи европске администрације у Бриселу одмах је дочекана на нож, па су у многим мањим државама чланицама реакције биле бурне уз отворено негодовање не само у ксенофобној политичкој јавности источних чланица ЕУ, него и међу доносиоцима политичких одлука.¹³⁰ Дошло је до значајних подела

Македоније прелива у Србију, из српске Војводине разлива у Мађарску и Хрватску. Затим се преко Словеније и Аустрије ваља до Немачке која имигрантима орочава уточиште на три године, и до скандинавских земаља и Британије. Током 2014. је укупни број миграната у ЕУ износио 280.000, а од јануара до августа 2015. их је регистровано још 350.000. У септембру је процењено да их је од почетка године у ЕУ приспело 500.000. Трећина свих миграната у Европу пристиже из Турске преко Грчке. И у самој Немачкој је због огромног прилива миграната процес признавања уточишта све дужи, па је тамо током априла било 200.000 миграната без решеног статуса. Често се пробију у средњу Европу без икаквих личних докумената или са лажним или спорним документима.” (<https://www.koreni.rs/aravijsko-more-sve-potopi-readmisija-migranata-iz-eu-u-srbiju/>)

¹²⁹ Горан Чворовић, „Због избеглица ЕУ прети чланицама”, Вечерње новости, 06. 09. 2017: „Будимпешта и Братислава, али и све остале престонице из Вишеградске групе које се противе пријему избеглица на основу изгласаних квота, мораће да се повинују европским правилима, под претњом казне, после одлуке Суда правде ЕУ који је одбио жалбе Мађарске и Словачке.”

¹³⁰ „Не би ли зауставила аргументе критичара – да увозом стотине хиљада муслиманских миграната Аустрија и Немачка увозе себи и силом намећу другима будућа

на оне који су подржали инструкције из Брисела, и оне који су одбили да то учине. Најзначајније разлике установљене су управо око приступа решавању мигрантске кризе као и око одлуке о обавезним квотама између западних, тзв. старих чланица (Француска, Немачка, Аустрија, Бенелукс, Шведска) и источних, тзв. нових чланица (Пољска, Чешка, Словачка, Мађарска и Румунија).¹³¹

Пооштравање кризе, након учесталих терористичких напада, убрзало је доношење заштитних мера којима је установљена јединствена база податка и размена личних података путника, посебно у авио-саобраћају, као и фреквентнија размена информација између обавештајних служби. И јавно мњење унутар Уније се поделило.

Део јавности у земљама чланицама ЕУ на кризу гледа као на инвазију миграната и велику сеобу народа чиме се угрожавају сами темељи европске културе и цивилизације и кида везивно ткиво уједињених европских народа, а многи доводе у питање и сам пројекат Европске уније. Посебну тежину за безбедносне изазове представља опасност од исламског радикализма и његових насилних оружаних испољавања кроз терористичке нападе на цивилне објекте.

Сва истраживања јавног мњења у земљама чланицама ЕУ бележе код испитаника константан и прогресиван раст страха од повећаних ризика и претњи од терористичких напада, али указују и на опажања испитаника да су друштва Европске уније постала криминогенија и несигурнија него што су то била само деценију раније. Међу криминалним активностима запажа се и експанзија организованих криминалних група које се баве, пре свега, илегалним пребацивањем миграната. Све ово имаће за последицу пораст ксенофобије и расизма у транзитним земљама и државама пријема.¹³²

паралелна друштва – Меркелова ове недеље упозорава да се новим мигрантима хитно морају усадити европске вредности.” (<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2043331/arapsko-prolece-u-evropskoj-jeseni.html>)

¹³¹ James Kanter, „E.U. Countries Must Accept Their Share of Migrants, Court Rules”, *The New York Times*, September 6, 2017. (<https://www.nytimes.com/2017/09/06/world/europe/eu-migrants-hungary-slovakia.html>) Многе државе чланице су од самог почетка варане у погледу плана квота, али Мађарска и Словачка су се истичале отвореним испитивањем својих захтева за квотом и покушајем да их пониште.”

¹³² На ову тему у: Jens Rydgren, „Immigration sceptics, xenophobes or racists? Radical right-wing voting in six West European countries”, *European Journal of Political Research*, Volume 47, Issue 6: 687–875, ECPR, 2008, p. 737–765.

Пошто је економска криза кулминирала, а ЕУ није нашла начине да понуди јединствено прихватљиво решење за све чланице Уније, то су државе чланице посегле за унилатералним мерама како би заштитиле сопствене границе и одржале елементарну унутрашњу стабилност.¹³³ Тако је покушај вођења јединствене имиграционе политике, или бар координације влада земаља чланица, у зачетку био осуђен на неуспех. Оно што је представљало успели покушај јесте поштовање препоруке да се антиимиграционе тензије потпуно спусте и да се даље претерано не подижу.

Сада су за јавна мњења и владе многих земаља имигранти толерисани само у оној мери у којој су искључиво представљени као лица на траси имиграционог пута, без права на задржавање. Неки од високих званичника ових источних држава чланица оштро су се успротивили прављењу кампова за смештај имиграната, други су јавно негодовали, трећи су ћутали и опструирали донета упутства, а четврти су настојали да спроводе зацртану политику. Ипак, како ствари стоје, ове су се земље повеле за начелом националне безбедности, а не за начелом заједничке координације у вођењу имиграционе политике на нивоу Уније.¹³⁴

Прилив великог броја нових миграната из исламских земаља, међу којима има пуно младих и војно обучених лица, повећава ризике од тероризма. Наиме, постоји чак и размишљање да се највећа досегнута тековина Европске уније – слобода кретања људи, роба и капитала унутар граница шенгенске зоне – преиспита, а границе „херметички затворе”. Тако прети опасност да се Шенгенски

¹³³ Мађарском председнику владе, Виктору Орбану, су мигранти „важни и за његову унутрашњу политику, која počiva на antiizbegličkim porukama, i то isključivo на мађарском језику. Тако на њиховим билбордима стоји само на мађарском језику: *Ovde nema posla za vas! ili Ne možete uništiti naše vrednosti!*” (Marko Tašković, Biljana Vučković, „Pobesneli Orban opet napada – мађарски премијер наредио војсци да мигранте враћа кроз žицу”), <http://www.blic.rs/vesti/politika/pobesneli-orban-ponovo-napada-madarski-premijer-naredio-vojski-da-migrantevraca-kroz/yb9c29f>)

¹³⁴ „Многи посматрачи у политикама држава – чланица ЕУ виде дубоке поделе између „старе Европе” и тзв. Вишеградске групе, коју чине Мађарска, Пољска, Чешка и Словачка. Одбијање Вишеградске групе да прими избеглице представља вероватно размимоилажење са европским вредностима. Вишеградске земље нису биле усамљене у протесту, када су, неколико недеља пре краја 2015. године, Немачка и Аустрија отвориле своје границе за мигранте који су ишли Балканским рутама. Ова политика добродошлице, којом је прекршена сва европска регулатива која се односи на азил, резултирала је паником у срцу Европске уније и у многим државама – чланицама.” („Европа уједињена против избеглица”, <http://www.migreurop.org/article2756.html?lang=fr>)

уговор, као темељно достигнуће Европске уније, стави ван снаге и да се значајно пооштре граничне контроле.¹³⁵

У том смислу, започете су припреме за одбијање новог мигрантског таласа који прети да заплусне обале ЕУ. С друге стране, посебан безбедносни проблем чине имигранти из урбаних подручја великих европских градова који су регрутовани од екстремистичких организација радикалног исламизма, и који су након војне обуке отпремљени на неко од блискоисточних ратишта. Таква лица су држављани земаља чланица ЕУ, и представљају претећу опасност по повратку са ратишта.¹³⁶

Транзитне миграционе токове можемо посматрати и као сложене механизме и системе кретања људи који се брзо прилагођавају околностима у које су невољом запали, па су принуђени да користе рупе у закону и систему надзора. Овде се нарочито атакује на слабости и пропусте у нестабилним системима „нових чланица Европске уније” које имају велике проблеме са: неразвијеним, слабим и порозним институцијама, неконтролисаном корумпираном, неефикасном администрацијом и сличним проблемима.¹³⁷ Ове земље нису у могућности да прате и контролишу мигрантске процесе. Константно јачање европских мера контроле приморава све већи број миграната да се ослањају на услуге које пружају кријумчарски канали како би превазишли бројне препреке. Комплетно самоорганизовано транзитно кретање миграната сматра се изузетком, тако да је постало правило да највећи број миграната улази у Европу нерегуларним путем, односно илегалним токовима.

Посебан осврт заслужују механизми и поступци заштите безбедности људи и имовине од имиграната, који се налазе на новом, привременом или трајном, одредишту. Многа од ових лица имају

¹³⁵ За сада се говори о пооштравању граничне контроле за мигранте како би се уредила регистрација миграната који улазе у шенген. (Elspeth Guild, Evelien Brouwer, Kees Groenendijk and Sergio Carrera: What is happening to the Schengen borders?, *Liberty and Security in Europe*, N°86, December 2015, CEPS, p. 10–11: „Уместо да се баве овим проблемима, изгледа да су шенгенске државе изабрале да поново уведу граничну контролу међу собом, делимично оправдавајући то потребом да се организује регистрација за азиланте, али и као мера јавне политике и унутрашње безбедности на основу претњи, попут тероризма.”)

¹³⁶ Центар за борбу против тероризма из Хага регистровао је до сада око 4.000 држављана земаља чланица ЕУ који су постали борци Исламске државе.

¹³⁷ На ову тему у: Terri Givens, Adam Luedtke: „The Politics of European Union Immigration Policy – Institutions, Salience, and Harmonization”, *The Policy Studies Journal*, Vol. 32, N°1: 145–165, Wiley-Blackwell, 2004.

третман избеглица, или статус ратом расељених лица, или се, на просто, ради о имигрантима који долазе из потенцијално ризичних средина, захваћених ратовима и грађанским сукобима, у којима су вођене озбиљне ратне или борбене операције.¹³⁸ Они успешно владају оружјем, неки од њих су са завидним ратним искуством.¹³⁹

У тој групи треба тражити и оне најопасније, са опасним пост-трауматским искуствима. Сви они у једном тренутку могу постати ефикасно оруђе за предузимање терористичких аката по цивилним објектима у друштвима у која су стигли, где би мете били цивили, жене и деца. Прецизно вођена евиденција о имигрантима указује да су неки од имиграната дошли са подручја ратних сукоба у Сирији, Авганистану, Пакистану.

Тако оспособљени они су идеални инструменти за спровођење и вршење насиља у име виших циљева. Често задојени исламским фундаментализмом, исламизмом, и исламским екстремизмом ови појединци се најчешће организују у тзв. мини-ћелије истомишљеника, а у најновије време делују и као усамљени појединци.¹⁴⁰

Најновија сазнања указују да међу потенцијалним екстремистима и терористима има чак и потомака миграната из друге или треће генерације, савршено адаптираних у друштвено окружење у коме живе, раде и делују.¹⁴¹ У неколико последњих терористичких напада, управо су таква лица извршила злочин, и на тај начин нанела

¹³⁸ „Сведоци смо тога да су међу терористима у земљама глобалног Запада најзаступљенији имигранти. То се подједнако односи на скорашње имигранте, као и на тзв. другу и трећу генерацију имиграната, потомке послератних (Други светски рат) имиграната који су рођени на тлу Европе и Америке.” (Saša Mijalković, Ivan Petrović, „Bezbednosni rizici savremenih migracija”, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*: 1–19, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2016, str. 4)

¹³⁹ У јавности Вишеградске групе увелико се говори да је у колонама људи које се сливају из Азије и Африке веома мало правих избеглица, већ да се ради о економским мигрантима који у европу долазе како би решили егзистенцијална питања животног стандарда и квалитета живота. Међу њима има и оних који поседују ратно искуство и који су повезани са различитим екстремистичким групама или су чак спавачи Исламске државе. (Александар Бојовић, „Ima li među migrantima spavača Islamske države?”, *Politika* 28. 08. 2015, <https://www.politika.rs/sr/clanak/336969/Ima-li-medu-migrantima-spavaca-Islamske-drzave>)

¹⁴⁰ Тако нпр. у: Elaine Thomas, *Immigration, Islam, and the Politics of Belonging in France – A Comparative*, University of Pennsylvania Press, 2011.

¹⁴¹ О овоме нпр. у: Miroslav Lazanski, „Zašto terorizam uspeva?”, *Politika online*, 04. 06. 2017: „Природа терористичких напада последњих година показује да су већином дошли изнутра, из редовних функција друштва, друга или трећа генерација усељеника, што говори да не постоји свеобухватна нити дефинитивна одбрана.” (<http://www.politika.rs/sr/clanak/382119/Zasto-terorizam-uspeva>)

велику штету не само погођеном друштву, него и напорима да се имигранти укључе у све животне и радне токове друштва у које су приспели. У земљама прихвата створена је општа несигурност, страх и зебња. Јавно мњење окренуло се против досадашњих имиграционих политика, па се врше притисци на владе тих земаља да се додатним заштитним мерама одреде ка рестриктивнијем курсу према избеглицама.¹⁴²

Посебан безбедносни проблем лежи у масовним покушајима злоупотребе азилантског права, политичко-правном инструменту који се стиче на основу политичког прогона и дисидентства. Некада напредна правна установа сада се масовно злоупотребљава од стране имиграната чији мотив доласка у високоразвијене чланице ЕУ не лежи у потреби политичке заштите већ у егзистенцијалним разлозима.¹⁴³ Ово директно утиче на јавно мњење, које, због пропуста у контроли азилантског права и млаких и слабих заштитних мера у спровођењу имиграционе политике, све чешће кажњава политократију на изборима.¹⁴⁴

Међу посебним безбедносним питањима која се постављају пред усељеничке и транзитне земље јесте питање безбедности миграната, и њихових људских права. Европска комисија израдила је читаве студије одредница и програма који се баве механизмима заштите људских права миграната у поступку њиховог преласка из одредишта које напуштају у нове средине.¹⁴⁵

Данас су се у акцију заштите миграната, праћења мигрантских токова, и управљања мигрантским кризама укључиле многе међународне и глобалне организације, попут: Уједињених нација, ОЕЦД-а, Афричке уније... На томе ради и Међународна обавештајна заједница, где се активно размењују информације између најзначајнијих светских и регионалних сила: САД-а, Русије, Немачке, Кине,

¹⁴² Gallya Lahav, „Public Opinion Toward Immigration in the European Union, *Does It Matter?*”, *Comparative Political Studies*, Vol.37, №10: 1151–1183, SAGE Publishing, 2004.

¹⁴³ О злоупотреби права на азил од стране тзв. „косовских лажних азиланата” у: Anthony Messina, *West European Immigration and Immigrant Policy in the New Century*, Greenwood Publishing Group, 2002.

¹⁴⁴ Dominik Hangartner, „Immigration Policy Lab – Europeans would accept more refugees if the Asylum System were fair”, *Attitudes towards immigration in Europe – myths and realities*, *European Parliament*, 19 June 2017, p. 15: „Европски лидери се могу забринути да било који пораст азиланата доноси ризик од јавне осуде и губитка политичког положаја.”

¹⁴⁵ Недавно је објављена обимна студија на тему односа између људских права и имиграција: Ruth Rubio-Marín, *Human Rights and Immigration*, OUP Oxford, 2014.

Турске и других. Насиље ограничених размера у земљама пријема изазива трауматична искуства по домицилно становништво, рађа одијум према имиграционом питању, и јавно мњење усмерава према негативним одређењима.¹⁴⁶ У том случају би јавност вршила снажан притисак да се имиграционе политике промене и да постану рестриктивније.¹⁴⁷

Ипак, овде је много значајније то да су земље које поседују стабилне, снажне и уходане политичке институције склоније да воде либералну имиграциону политику, јер поседују разрађене механизме акомодације, интеграције и асимилације у национална друштва капиталистичких привреда. С друге стране, друштва у којима су политичке институције крхкије, где је корупција задобила размере ендемске појаве, где не постоји усељеничко искуство, нити уходани механизми акомодације, интеграције и асимилације, по правилу, исказују већу склоност ка значајнијем посезању за мерама заштите и рестриктивнијим имиграционим политикама.

¹⁴⁶ На ову тему у: Judith Herman, *Trauma and Recovery* – The Aftermath of Violence – *From Domestic Abuse to Political Terror*, Basic Books, 2015.

¹⁴⁷ Свежина догађаја такође може да игра веома значајну улогу у одређивању јавног мњења земаља приспећа према имигрантима. Тако нпр: Joscha Legewie, „Terrorist Events and Attitudes toward Immigrants – A Natural Experiment”, *American Journal of Sociology*, Vol.118, N°5: 1199–1245, University of Chicago Press, Chicago, 2013.

6. ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Да бисмо стекли увид у обресе имиграционе политике која се води на нивоу Европске уније, неопходно је да сагледамо два најважнија фактора који одлучујуће утичу на обликовање имиграционих политика. Први фактор су *политичко-правни акти* (уговори међународног карактера, агенде, директиве и други документи) које Европски парламент и Европска комисија, као и друга извршна тела ЕУ, доносе у форми политичких смерница за вођење имиграционе политике у државама чланицама. Други фактор су *активно-сти званичника Европске уније* из чијих се делатности дају назрети обриси имиграционе политике ЕУ.

6.1. ДИРЕКТИВЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Иако велики број надлежности из области имиграционе политике у Европској унији припада државама чланицама, ипак, је један део „најважнијих надлежности” пренесен на бриселску администрацију.

Акти који уређују имиграциону политику на заједничком, централном нивоу власти читаве Европске уније имају директиван карактер и значај, па из њих директно проистичу правно-политичка обележја. Најзначајнији акти који уређују ову материју су: 1) *Међународни уговори* држава чланица ЕУ који преносе извесна овлашћења са националног законодавства и послова извршне власти на бриселску администрацију; 2) *Директиве* које представљају извесне подзаконске акте у одређеним оперативним пословима којих државе чланице треба да се придржавају.

Од свих *уговора* који формулишу опште надлежности Европске уније у погледу имиграционе политике, средишње место заузима *Лисабонски уговор* из 2007. године који у члановима 79 и 80 регулише основне смернице имиграционе политике и указује на надлежности Европске уније у овој материји.

Поводећи се основним људским правима Европска унија уводи институт „спајања породице” лица затечених легално на територији државе чланице ЕУ, па у члану 79 Лисабонског уговора, тачка 2, став а, стоји: „мигрант може да доведе чланове своје породице у

земљу чланицу Европске уније.”¹⁴⁸ У истој тачки, став б, потврђена је „слобода кретања мигранта унутар земаља чланица Европске Уније”. Члан 79, тачка 4. прописује обавезу Европској унији да пружи „помоћ земљи чланици ЕУ за подстицаје интеграција имиграната у земљу приспећа”.¹⁴⁹

Члан 80 Лисабонског споразума уводи: „принципе солидарности земаља чланица по питању миграната”, али и одговорност за имиграциону политику оставља земаљама чланицама.¹⁵⁰ Такође и *Уговор о функционисању ЕУ* предвиђа у члановима 67 и 80 поделу терета између земаља чланица како би се створила *заједничка политика азила, имиграције и контроле спољних граница, на основу солидарности* између држава чланица, која је правична према држављанима трећих земаља. Члан 80 истог Уговора предвиђа „спровођење политика из Поглавља слободе, безбедности и правде у складу са начелом солидарности и правичне поделе одговорности између држава чланица, која укључује и финансијске обавезе.”¹⁵¹

Када је о *надлежностима* реч, земље чланице и даље задржавају право да доносе одлуке о „(не)пријему контингената избеглица”. Подстицајне мере спрам имиграционе политике остале су у надлежности конституената ЕУ (држава чланица Уније). Тако ЕУ: „даје подршку за промоцију интеграције имиграната трећих земаља”. Овде је важно напоменути да Европска комисија нема инструменте којима би натерала државу чланицу да се придржава директива ЕУ.

С друге стране, администрација ЕУ у Бриселу има надлежности у пословима враћања миграната. Она закључује реадмисију, тј. присилно или добровољно враћа лица која без дозволе живе на

¹⁴⁸ The Lisbon Treaty, Article 79, Foundation for EU Democracy, 2009, p. 76. <http://en.euabc.com/upload/books/lisbon-treaty-3edition.pdf> (приступљено 28. 10. 2018)

¹⁴⁹ Dagmar Schiek, Urlike Liebert, Hildegard Schneider (ed), *European Economic and Social Constitutionalism after the Treaty of Lisbon*, Cambridge University Press, 2011. p. 123–147.

¹⁵⁰ „Политике Уније утврђене у овом поглављу и њихово спровођење ће се регулисати принципом солидарности и праведне поделе одговорности, укључујући његове финансијске импликације, између држава чланица. Кад год је потребно, акти Уније усвојени у складу са овим одељком садрже одговарајуће мере за спровођење овог начела.” (*The Lisbon Treaty*, Article 80, Foundation for EU Democracy, 2009, p. 77, <http://en.euabc.com/upload/books/lisbon-treaty-3edition.pdf>, приступљено 28. 10. 2018)

¹⁵¹ *Ugovor o funkcioniranju EU*, Lisabonski ugovor, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>, приступљено 30. 11. 2024.

територији одређене државе у земље њиховог порекла. Најчешће, реч је о одбијеним тражиоцима азила, као и о другим случајевима попут оних којима је истекла виза за боравак у земљама ван Уније и слично. У циљу контроле спољних граница формирана су посебна оперативна тела: Међународна организација за миграције (*International Organisation for Migration- IOM*) и Систем за размену података Европске миграционе мреже (*European Migration Network Information Exchange System – EMN IES*).¹⁵²

Оно што припада Европској унији у сфери миграција своди се на сет оперативних питања у области уравнотежења имиграционе политике земаља чланица Уније. Посебно место у овој материји тиче се правичног третмана и поступања, које земље чланице Уније треба да остварују према имигрантима.¹⁵³ Успоставља се јединствени ниво права и обавеза за све имигранте који уђу у Унију.¹⁵⁴ Лисабонски споразум из 2009. године за регуларне, али и нерегуларне, имигранте одређује јединствен законодавни и извршни поступак. Општи оквир за односе ЕУ према „трећим земљама” из 2011. године усваја Глобални приступ миграцијском питању који садржи четири самоодређујуће целине: 1) редовне миграције и мобилност; 2) неправилне имиграције и трговину људима; 3) међународну заштиту и политику азила; 4) максимализацију утицаја миграција на развој друштва.¹⁵⁵

Европски савет је 2014. године дефинисао смернице за спровођење имиграционе политике. Оне обједињавају миграцијска питања, пружајући истовремено заштиту онима који спадају у редовне мигранте. Намера ЕУ била је да, сходно начелима поштовања корпуса основних људских права, обезбеди правни оквир за регуларне имигранте, те да се правно предвиде услови за улазак нерегуларних имиграната прописивањем одредби према којима су земље чланице ЕУ дужне да се придржавају начела хуманости и хуманог поступања према лицима које је задесила ратна несрећа. Само годину дана касније (2015) формирана је Европска агенција за миграције. Агенцији је стављено у задатак да се бави проблемом миграната.

¹⁵² European Union Committee, *Frontex – the EU external borders agency*, 9-th Report of Session 2007–2008, Authority of the House of Lords, London, 2008, p. 70.

¹⁵³ *Ugovor o funkcioniranju EU*, Lisabonski ugovor, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>, приступљено 30. 11. 202.

¹⁵⁴ *Ibidem*

¹⁵⁵ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/immigration-policy> (приступљено 30. 10. 2018)

Посебно су велика очекивања била у погледу послова Агенције према нерегуларним имигрантима којих је сада било све више. Агенција у својој агенди подробно предлаже тренутне мере за решавање кризе на Медитерану око сада већ толико учесталих нерегуларних миграција, да је многи упоређују са инвазијом. Тако се амбиција Агенције на нивоу ЕУ свела на успостављање контроле над свим аспектима кризе у вези са најездом миграната.

Када се ради о *регуларним, редовним мигрантима* ваља истаћи да Агенда из 2015. године предвиђа неколико битних смерница вођења (анти)имиграционе политике: управљање границама односно спасавање живота мигрантима, развијање јаче заједничке политике о азилу, успостављање нове политике о редовној имиграцији, модернизација и систем тзв. плаве картице (неке врсте регуларне радне дозволе за боравак у земљама чланицама Уније). Агенда настоји да преко новоформиране Агенције прерасподељује имигранте по земљама чланицама, учествује у програмима прихвата и идентификације и другим пословима око којих се земље чланице ЕУ накнадно договоре.¹⁵⁶

Агенда форсира оперативне пројекте за интеграцију имиграната у нову средину преко различитих програма интеграције: кроз програм „плаве картице”, програм привлачења иновационих предузетника на просторе ЕУ, развој кохерентног модела за систем редовне миграције, јачање сарадње са кључним земљама порекла легализацијом правног саобраћаја за редовне мигранте и за повратак оних који немају право на боравак у Унији. Приметно је да општа политика Агенде покушава да помири два наизглед неспојива принципа. Први је подстицање регуларних миграција које доприносе економском расту и развоју земаља чланица Уније, а други је ригорознија контрола нерегуларних миграната, али уз ненарушавање основних људских права лица у невољи, уз руковођење начелом хуманости и основним принципима из правила о функционисању Уније.

Посебан простор имиграционе политике у надлежности ЕУ обухвата: право на рад, право на боравак (становање) и право на образовање.

Право на рад подразумева сет терета правних субјеката-обвезника почев од напора за отварањем и обезбеђивањем радних места,

¹⁵⁶ Andrew Geddes, Peter Scholten, *The politics of migration and immigration in Europe*, Second edition, SAGE Publications, 2016.

па све до гарантовања заштите лица од принудног рада, ропског рада и ропства. Као припадници рањивих група, мигранти имају посебно велике изгледе да се суоче са опасношћу од трговине људима и принудног рада, или да буду подвргнути дискриминацији када траже посао или на радном месту.¹⁵⁷ У својим економским документима Европска унија посебно подстиче „предузетнички дух” отварањем нових радних места, чиме се ствара амбијент повећане потражње на тржишту радне снаге. На тај начин, повећана потражња радне снаге отвара перспективу имигрантима да се уклопе у систем рада у оним привредним секторима где је то за послодавце опортуну.

Становање је људско право и људска потреба: То је потреба за опстанком, физичком заштитом и сигурношћу. У Европској социјалној повељи, која је измењена 1996. године (*European Social Charter Revised*, Савет Европе 1996), предвиђене су мере за делотворно остварење права на становање, које имају за циљ: 1) унапређење доступног становања (стамбеног смештаја) одговарајућег стандарда; 2) спречавање и умањивање бескућништва, како би се оно постепено уклонило; 3) да цене становања учине приступачним (доступним, *adequate*) онима без довољно средстава.¹⁵⁸ Овако дефинисано право важи само за оне мигранте који су законито настањени на територији једне од уговорних страна.¹⁵⁹ С друге стране, *право на боравак* представља пребивање странаца без визе, или на основу визе, уколико законом или међународним уговором није другачије одређено. За боравак до одређеног рока није потребно посебно одобрење надлежног органа, али је обавезна пријава боравишта. Право на боравак имају како лица из других земаља чланица ЕУ које су у шенгенској зони (тзв. тражиоци посла), тако и лица која су евидентирана као регуларни имигранти.

¹⁵⁷ Јанис Ктистакис, *Заштита миграната – према Европској конвенцији за заштиту људских права и Европској социјалној повељи*, Савет Европе, Београд, 2006, стр. 63–64.

¹⁵⁸ О овоме у: Мина Петровић, *Социологија становања, стамбена политика – изазови и могућности*, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета, Универзитет у Београду, Београд, 2004; Ксенија Петовар, *Наши градови између државе и грађанина*, ИАУС, Београд, 2003.

¹⁵⁹ Јанис Ктистакис, *Заштита миграната – према Европској конвенцији за заштиту људских права и Европској социјалној повељи*, Савет Европе, Београд, 2006, стр. 48.

Право на образовање подразумева: доступност васпитно-образовних установа, квалитет васпитно-образовног искуства, могућност избора васпитања и образовања према властитим жељама и потребама, али и право на безбедно и подстицајно васпитно-образовно окружење у којем се поштују права деце, учитеља, родитеља и свих осталих учесника.

Поред права дефинисаних документима Европске уније, за имиграциону политику релевантни су и посредни извори међународног миграцијског права који у међународном правном оквиру предвиђају: начела, правила, правне институте, а понегде и конкретна решења за управљање миграцијама. Сва ова решења на свеобухватан начин одређују међународне обавезе држава у односу према мигрантима (Међународна организација за миграције, 2013). Тако је нпр. у међународном правном систему заштите људских права полазни документ Универзална декларација о људским правима, усвојена 10. децембра 1948. године, која, између осталог, у члану 13 предвиђа да свако има право на слободу кретања и боравка у границама било које државе, те да свако има право да напусти своју и било коју другу земљу и врати се у своју земљу. Поменута Декларација чланом 14 предвиђа да свако под прогоном има право да тражи и добије станиште у другим земљама, те да се на то право не може позивати у случају прогона за неполитичка казнена дела или дела која су супротна циљевима и начелима УН-а.

Посебан значај имају правно-политички акти, тзв. *Директиве Европске уније* које уређују питање миграната, и, још уже, *положај имиграната на простору Уније*. Директиве настоје да либерализују имиграциону политику у ЕУ, при чему се придржавају основних начела из корпуса људских и хуманитарних права, али имају за циљ и да удовоље све већим захтевима најразвијенијих земаља ЕУ на подручју дефицита радне снаге, нарочито оне високообразоване.¹⁶⁰ (О вези економског фактора и имиграционе политике већ је истражено у претходном поглављу, потпоглавље: Економски чиниоци миграција у државама чланицама ЕУ).

Све директиве се придржавају основних људских права, као што су: забрана дискриминације на основу расе, боје коже, пола,

¹⁶⁰ „Стокхолмским програмом Европског већа од 11. децембра 2009. признато је да усељавање радне снаге може допринети повећању конкурентности и привредне самоодрживости те да ће флексибилне политике усељавања, у погледу повећане потражње за радном снагом, дугорочно значајно допринети привредном развоју и успешности Уније.” (Директива 2014/36/EU)

сексуалне оријентације, језика, вероисповести, политичког или каквог другог мишљења, националног или социјалног порекла, имовинског статуса, статуса који се стиче рођењем или неког другог статуса. Ова су права проширена Повељом из основних права Европске уније, која изричито помиње додатне основе заштите попут: етничког порекла, генетичких одлика, инвалидности, узраста и сексуалне оријентације.

Европска комисија за људска права проширује заштиту на изванредан број подразумеваних основа, као што су: узраст, инвалидност, економски и социјални статус, здравствено стање, брачни статус, држављанство, сексуална оријентација, те родни идентитет.¹⁶¹ Тако мигранти који привремено или трајно бораве на простору ЕУ стичу право на боравак, рад и образовање.¹⁶² Истовремено, ваља имати на уму да су многе директиве ЕУ донете након Велике мигрантске кризе и да је њихов рестриктиван карактер последица покушаја Европске уније да постави правни оквир који ће изаћи у сусрет земљама чланицама ЕУ које су се нашле у ситуацији одбра-не граница од мигрантског таласа.

Директива 2009/50/ЕС омогућила је настанак „ЕУ плаве картице” као и низ процедуралних поступака за „брзо издавање посебне дозволе за боравак на територији земаља Уније, тзв. радне дозволе”. Ова процедура је додатно поједностављена и унификована за све државе чланице ЕУ, Директивом 2011/98/EU из 2011. године. Ово указује да је стицање радне дозволе поједностављено, нестају баријере на тржишту рада које сада обједињава све чланице Уније, па је за мигранте тржиште рада ЕУ постало више него пожељно и много доступније него до сада.

¹⁶¹ ЕУ, Повеља основних права Европске уније ОЈ, Ц 364, 18. 12. 2000, стр. 1–22.

¹⁶² Јанис Ктистакис, *Заштита миграната – према Европској конвенцији за заштиту људских права и Европској социјалној повељи*, Савет Европе, Београд, 2006, стр. 63–64: „Право на рад подразумева читав низ обавеза држава, почев од напора за отварање и обезбеђивање радних места па све до гарантовања заштите лица од принудног рада, ропског рада и ропства. Као припадници рањивих група, мигранти имају посебно велике изгледе да се суоче са опасношћу од трговине људима и принудног рада, или да буду подвргнути дискриминацији када траже посао или на радном месту.”

„Право на становање признаје се само мигрантима који су законито настањени на територији једне стране уговорнице...” (*Ibidem*, стр. 48)

„У Додатку уз ЕСЦ(р) додатно се објашњава да се ова одредба примењује на сва лица, укључујући и мигранте, млађе од 18 година,...” и уколико су „законито настањени”. (*Ibidem*, стр. 61)

Директива 2014/36/EU регулише услове за стицање права на пребивалиште у Европској унији. Вероватно најзначајнија ставка ове Директиве односи се на детаљну регулацију положаја тзв. сезонских радника у земљама чланицама ЕУ.¹⁶³ Сезонским радницима сада је омогућен легалан и привремени боравак у ЕУ у периоду 5–9 месеци. Он је директно повезан са потребом привреда ЕУ да прибаве радну снагу, или да прибаве јефтинију радну снагу како би производи из ЕУ постали конкурентнији на отвореним тржиштима ЕУ и света. Истовремено, поједностављено добијање статуса сезонских радника омогућава радницима изван ЕУ да приходују, да зарађени новац троше у ЕУ, или да га уносе у домицилне земље ван ЕУ чиме поправљају животни стандард тих земаља.

Директива 2014/66/EU омогућила је мултинационалним компанијама и њиховим филијалама, поједностављено пресељење упосленика (челника и другог управљачкоменаџерског кадра, стручњака и приправника) и њихов улазак и пословање на простору Уније.¹⁶⁴ Ова Директива поспешује размену капитала и знања, кретање радне снаге и стицање профита у Европској унији, ослобађајући улагаче баријера успостављених између тзв. трећих земаља и Европске уније.

Директива ЕУ 2016/801 омогућава улаз имиграната ради истраживања, студија, обуке, волонтерске службе, размене ученика или пројеката у образовању. (Директива Савета 2003/109/EZ изменом из 2011. године проширује права из ове регулативе са регуларних миграната и на лица са избегличким статусом.) На овај начин ЕУ је легализовала улаз не само регуларних миграната него и свих оних лица са високим образовањем која имају избеглички статус. Ово практично значи да су имигранти са избегличким статусом добили иста права као и регуларни мигранти, чиме се изашло у сусрет потребама на оскудном тржишту рада у најразвијенијим земљама чланицама ЕУ. Најразвијеније чланице ЕУ, попут

¹⁶³ „Ова Директива требала би допринијети учинковитом управљању миграцијским токовима за посебну категорију сезонске привремене миграције и осигуравању пристojних увјета живота и рада за сезонске раднике одређивањем поштених и транспарентних правила за прихват и боравак те утврђивањем права сезонских радника, уз истодобно осигуравање потицаја и заштитних мјера за спречавање прекорачења боравка или преласка привременог боравка у стални боравак.” (<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0036&from=en>), приступљено 09. 04. 2021.

¹⁶⁴ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/immigration-policy> (приступљено 01. 11. 2018)

Немачке, Аустрије, скандинавских земаља или земаља Бенелукса, нашле су се пред проблемом одржања система због недостатка високопрофилних занимања у специјализованим јавним услужним делатностима (лекари, техничари, инжењери, стоматолози, педагози, социјални радници...) Тај је проблем постао толико акутан да се могао надоместити само „увозом високообразоване радне снаге” из емигрантских земаља ван Европске уније.

Директива 2003/86/EZ отвара могућност да чланови породица имигранта могу да му се прикључе кроз институцију *спајање породица*. Ова директива трага за начинима хуманог поступања према имигрантима како би се отклонило раздвајање породица, остварило право супружника да одржавају међусобну емотивну везу (конзумација брака), право деце да живе са оба родитеља... Одредбе ове директиве помажу стварању социокултурне стабилности кроз интеграцију држављана тзв. трећих земаља у земље чланице Уније, чиме се изграђују претпоставке за економску и социјалну кохезију.^{165,166}

Међу најчешћим злоупотребама у вези са илегалним пребацивањем миграната на просторе држава чланица ЕУ, налазе се и кривичне радње *кријумчарења* или *трговине људима*. Стога је Европска унија издала Директиву 2011/36/EZ која регулише начине сузбијања трговине људима и заштиту жртава од насиља. Посебан значај ова Директива има у заштити најугроженијих социјалних група: деце и жена. Одредбе ове директиве санкционишу, између осталог, и следећа дела: принудно просјачење,¹⁶⁷ проституцију, продају деце.

Директива предвиђа и мере за сузбијање трговине људима: заплону имовине стечене по основу трговине људима, накнаду штете жртвама по приватним тужбама, установу правног прекорграничног прогона ван ЕУ за дела из области трговине људима. И не само то, Директива посебно предвиђа институционалне механизме заштите жртава: социјалну помоћ, здравствену заштиту и негу, бесплатно образовање малолетних лица...

Да је ово питање од посебне осетљивости и значаја указује и Акциони план ЕУ за период 2015–2020. који посебну пажњу поклања

¹⁶⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0086&from=HR>

¹⁶⁶ Директива 2003/86/EZ (приступљено 03. 11. 2018)

¹⁶⁷ Ово укључује, између осталог, искоришћавање особе да почини следећа кривична дела: цепарење, крађу у трговинама, продају дроге... (Директива 2011/36/EU)

кријумчарењу људи, нарочито жена и деце. Тако је Европска комисија позвала владе земаља чланица на обавезу пружања додатних мера заштите жена и малолетних лица од сексуалне експлоатације. Комисија је у позиву истакла да се ради о „родном злочину” и позвала је државе чланице да се обавезу да ће радити на искорењивању ове појаве.

Директива о повратку (2008/115/ЕС) поставља заједничке стандарде и процедуре Европске уније за враћање држављана тзв. трећих земаља који имају статус нерегуларних резидената, односно лица која бораве у некој земљи без боравишног статуса.¹⁶⁸ Акциони план ЕУ из 2015. године, који уређује питања везана за повратак имиграната, прописује да ЕУ „преговара и закључује Споразуме о реадмисији са земљама порекла и земљама кроз које пролазе мигранти до земаља приспећа у циљу враћања илегалних имиграната и сарадње у борби против трговине људима.”¹⁶⁹

Из свега што смо изложили намећу се и извесни закључци.

Европска унија у имиграционој политици још увек нема велика овлашћења. Може се уочити да постоје тенденције бриселске администрације да та овлашћења прошири. Проширивање иде у неколико праваца. Прво и основно, у заштити људског права на слободу кретања; друго, у праву да имигрант који је већ у Унији може да окупи своју породицу и да са њом живи; треће су поступци везани за заштиту граница Уније како земље чланице ЕУ не би унилатерално примењивале, по сопственом нахођењу, физичку силу над мигрантима који покушавају да уђу на њену територију; четврто, у уједначавању имиграционих политика држава чланица ЕУ; пето, у распореду мигрантских квота на простору Уније...

Сада би се могао извести један сумарни закључак када је реч о имиграционој политици Европске уније. Најпре, Европска унија настоји да поштује раније прокламован корпус људских права који сагледава као цивилизацијску и правну тековину, држећи се између осталог и одредби хуманитарног права које штите животно угрожена лица, слабе и социјално угрожене. Управо из тих разлога, како би се прокламована начела „одржала у животу” у време великог миграцијског таласа, Европска унија је преузела да управља и

¹⁶⁸ Видети: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0115&from=EN>, (приступљено: 03. 11. 2018)

¹⁶⁹ Galina Cornelisse, *Immigration detention and human rights – rethinking territorial sovereignty*, Martinus Nijhoff Publishers and VSP/ Koninklijke Brill NV, Leiden/ Boston, 2010, p. 211: „(...) повратак држављана трећих земаља који илегално бораве...”

основама безбедносне политике земаља чланица по питању великог уплива миграната на просторе ЕУ.

У почетку је само давала логистику најугроженијим чланицама и њиховим националним владама, да би после прешла и на координацију здружених акција више влада држава чланица Уније. Сада већ Европска унија, нарочито Европска комисија, настоји да води активну, често и самосталну политику, по питању илегалних улазака миграната.

ЕУ настоји да извесним рестриктивним мерама имиграционе политике ојача стабилност Уније, а да при томе не мења наслеђе имиграционе политике које је прокламовала у својим основним документима. Прагматични потези неких националних влада земаља чланица по питању увођења знатно рестриктивнијих мера у погледу уласка миграната отворили су сукоб на линији Брисел–националне владе.

6.2. АКТИВНОСТИ ЗВАНИЧНИКА ЕУ

Тачка кључања у односу бриселске ЕУ администрације земаља чланица Уније одиграла се у јеку велике миграционе кризе почетком јуна 2017. године. Чланице које су прионуле да мигрантску кризу решавају рестриктивном имиграционом политиком, нарочито путем заштите националних граница и одбијањем да прихвате „имиграционе квоте” окупиле су се у тзв. Вишеградску групу, коју сачињавају: Мађарска, Словачка, Чешка и Пољска. Ваља напоменути да су мигранти напросто преплавили велике метрополе средње Европе, посебно Будимпешту и Праг.

На улицама ових градова нашле су се на хиљаде новопристиглих имиграната. Перон железничке станице Келети у Пешти, метро станице у Прагу и Будимпешти биле су препуне унесрећених избеглица. Мигранти се више нису догађали некоме другом, већ средњоевропским престоницама.

Цивилизацијске разлике између староседелаца и новопридошлих, уврежена ксенофобија дела грађанске популације средњоевропских земаља, брига за сигурност и урушене социјалне привилегије које су се топиле у транзиционом периоду (нео)либералне капиталистичке рестаурације, убрзо су миграцијско питање поставиле у сам епицентар страначких, безбедносних и међународних изазова: Мађарске, Словачке, Чешке и Пољске.

Настала је својеврсна унутрашња побуна националних влада које су желеле промену имиграционе политике, активирање заштитних механизма од неконтролисане имиграције и одбијање да се у политици према странцима (спро)води политика Старе (Западне) Европе.¹⁷⁰

Европска комисија је након дуготрајног покушавања да обвеза рестриктивну политику Вишеградске групе упозорила њене чланице: „да би могла да санкционише државе чланице које не поштују правила о квотама ЕУ за тражиоце азила на тај начин што би покренула прекршајне поступке”¹⁷¹ против непослушних, нарочито против „побуњеника” из Вишеградске четворке.

Након земаља Вишеградске групе избила је нова побуна, овога пута „јужних земаља ЕУ”, тзв. групе из „медитеранског појаса”. Таласи избеглица сада су се кретали из северне Африке. Озбиљни обавештајни извори наводили су бројке од чак 8 милиона покренутих економских миграната из западне и подсахарске Африке ка обалама Средоземља. Сви су они преко Медитерана имали намеру да се домогну Италије, Шпаније и Грчке.

Нарочито је на удару била Италија, која није имала довољно наутичких инструмената да изађе на крај са кријумчарима и препуним бродовима избеглих миграната. Честе несреће на мору, са стотинама подављених, препуни прихватни центри на обалама европског дела медитеранске обале, побуне миграната у камповима за прихват, импровизовани хуманитарни центри и сукоби са локалним становништвом, нервозне придошлице и још нервознији староседеоци често уплашени и негостољубиви... продубљивали су кризу.

Као и у „Вишеградском случају” и „Медитерански случај” је мигрантску кризу претворио у политичко питање првог реда у земаљама прихвата унутар ЕУ. Нова италијанска влада очајнички је припретила да ће потпуно затворити своје границе за улазак миграната уколико ЕУ не предузме радикалне кораке за решавање кризе.

¹⁷⁰ Ваља напоменути да је чак и у једној „уједињеној Немачкој”, источни део Немачке, историјска Пруска, односно негдашњи социјалистички ДДР, показао велики отпор према „дошљацима”. Та је „Немачка Истока” била социјалистичка, али и национална држава „немачког народа”, за разлику од „Немачке Запада”, која се интернационализовала још крајем 50-их година 20. века упумпавањем новца из Маршаловог плана, чим је отворила врата гастарбајтерима како би одржала економски раст и убрзала привредни развој.

¹⁷¹ <https://europeanwesternbalkans.rs/ek-sprema-sankcije-protiv-visegradske-grupe/> (приступљено 05. 11. 2018)

На то је европски комесар за миграције Димитрис Аврамопулос упозорио Италију да оптужбе упућене ЕУ за недостатак солидарности према мигрантима представљају „пуцањ у сопствену ногу”.¹⁷² Аврамопулос је подсетио италијанску владу да је „Европска комисија јасно рекла НЕ претњама које су неприхватљиве”.

Да је ситуација измакла контроли указује и чињеница да је Одбор Европског парламента за грађанске слободе, правосуђе и унутрашње послове подржао измену правила Шенгенског уговора како би се вратила првобитна улога и омогућила слобода кретања, с обзиром на то да све више земаља крши правила и враћа контролу на границама.¹⁷³

Према Шенгенском уговору, склопљеном још 1985. године, држављани државе потписнице могу да се слободно крећу у било којој другој држави потписници не показујући било какав документ на граници (пасош, лична карта). Циљ уговора је био да се укину гранични прелази и хармонизује кретање путника између земаља потписница. У време потписивања, уговор није имао везе са Европском унијом (тада Европском заједницом), док то данас није случај.¹⁷⁴

Избегличка криза која је погодила Европу изазвала је поједине државе ЕУ да одлучно реагују на начин који се коси са основним идејама ЕУ, Шенгенског уговора и слободе кретања. Потпуно затварање граница од стране Мађарске (чак ограђивање границе бодљикавом жицом и сталним стражама), а потом ограничења која су увеле Немачка, Аустрија, а планирају их Пољска, Француска, Словачка и др., озбиљно је наметнуло питање опстанка шенгенске зоне и ЕУ какву познајемо.

Европска комисија је објавила упозорење свим чланицама, посебно онима које су затвориле своје границе да је: „Привремено поновно увођење граничних контрола између држава чланица Уније само изузетна могућност, изричито предвиђена и регулисана Законом о шенгенским границама у случају кризног стања”.

Ипак, ваља признати, Европска комисија за сада не успева да се избори са овим проблемом и да поједине земље чланице, са

¹⁷² <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:746120-NAPADI-NA-EU-SU-AUTOGOL-Evropski-komesar-zamigracije-Dimitris-Avramopulos-grdi-Italiju-i-upozorava> (06. 11. 2018) *Ibidem*

¹⁷³ <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:757133-BITKA-OKO-SENGENA-Evropski-parlament-trazi-vracanjeslobode-kretanja> (06. 11. 2018)

¹⁷⁴ http://www.mvp.gov.ba/konzularne_informacije/vize/?id=8682 (приступљено 23. 11. 2018)

најрестриктивнијом усељеничком политиком, натера да се понашају у складу са препорукама. Тако је питање кретања миграната и азиланата на мах плануло и наметнуло се у први план, а решење овог проблема потрајаће један дужи период. Званичници Европске уније више и не крију да кретање миграната кроз Унију може довести у питање опстанак заједнице европских нација.

У коминикеу Савета Европе јасно се истиче како: „секундарна кретања тражилаца азила између држава чланица Уније ризикују да угрозе интегритет Заједничког европског система азила и Шенгенски уговор.

Државе чланице треба да предузму све неопходне унутрашње законодавне и административне мере за борбу против таквих кретања и да блиско сарађују једна с другом у ту сврху.”¹⁷⁵ Очигледно се размишља у правцу додатних рестриктивних мера имиграционе политике које би имале за циљ ограничење права кретања нерегуларних имиграната тражилаца азила, јер њихово преливање унутар шенгенске зоне рађа међусобно неповерење међу чланицама Уније, чак и конфронтације. Нерегуларни мигранти деле земље Уније на пожељне и непожељне за тражење азила и настањивање.¹⁷⁶

Сукоб између појединих земаља чланица ЕУ и европске администрације тиња и данас, а највише због концептуалног размишљања у погледу рестриктивне, односно либералне имиграционе политике. Владе држава чланица Уније, које су за рестриктивну имиграциону политику, користе сопствене националне инструменте заштите граница од навале миграната из Сирије, са Блиског истока и из Африке. Поменута Вишеградска група одбија да поштује по

¹⁷⁵ На Европском самиту 28–29. јуна 2018. године по овом питању су дати извесни наговештаји решења: „11. Што се тиче интерних ситуација у ЕУ, секундарна кретања азиланата између држава чланица могу угрозити интегритет Заједничког европског система азила и Шенгенске правне тековине. Државе чланице требале би предузети све неопходне унутрашње законодавне и административне мере како би се супротставиле таквим покретима и уско сарађивале једна с другом у том циљу.” (European Council Conclusions, 28. June 2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/>) (приступљено 05. 11. 2018)

¹⁷⁶ Сва је прилика да су оне са издашњијом социјалном помоћи пожељније од оних где је животни стандард слабији, а социјална помоћ знатно скромнија. Тако су „државе благостања” постале својеврсни „Елдorado”, „социјални рајеви” за мигранте са Истока и Југа.

њиховој процени нереална и превише либерална начела којима се званичници ЕУ воде у вођењу имиграционе политике.¹⁷⁷

Миграцијски талас толико је силан да прети да поплави стабилност земаља чланица ЕУ, и оптерети функционисање њихових привреда и друштава у целини. Посебну тешкоћу за државе чланице представља инсистирање званичника ЕУ да њени конституенти поштују солидарност у погледу пријема миграната на основу унапред прописаних квота.

Ствар се додатно закомпликовала када су квоте о пријему нових миграната одређиване директивно, из центра ЕУ администрације, без претходних консултација са владама земаља чланица. Многе од земаља, нарочито оне из Вишеградске групе, отворено су стављале до знања званичном Бриселу, да њих нови мигранти не занимају, и да њихова политика није изградња мултицивилизацијских друштава која ће бити базирана на логици капитала.

Политичке вође најразвијенијих земаља чланица ЕУ видели су у рестриктивној имиграционој политици: Мађарске, Пољске, Чешке и Словачке „јефтин популизам” како би се придобило ксенофобно настројено бирачко тело, које се сваким даном све више омасовљује и претвара у антиимиграциони покрет. Председник Француске Емануел Макрон апеловао је на земље Вишеградске групе (Пољску, Чешку, Словачку, и Мађарску) да „престану да злоупотребљавају ЕУ као жртвено јагње и дежурног кривца пред својим бирачима”.¹⁷⁸

Макрон је такође изјавио: „Не можемо да користимо буџет ЕУ, а да истовремено нема солидарности у области миграција.”¹⁷⁹ Ово се код влада Вишеградске групе третира као отворена уцена од стране „јаких чланица Уније и администрације у Бриселу”. Мађарска влада је категорички одбила не само да сарађује у спровођењу имиграционе политике чије су граничне линије повучене у

¹⁷⁷ Jan Pakulski, *The Visegrad countries in crisis*, Collegium Civitas, Warsaw, 2016, p. 110: „Миграциона криза 2015. постала је катализатор за оживљавање В4 заснованог на заједничком протесту против предлога ЕУ да се наметну обавезне квоте и противљења *Willkommenskultur* политици немачке канцеларке Ангеле Меркел.” „Премијери Пољске, Словачке, Мађарске и Чешке у заједничком саопштењу данас су одбацили предложени систем квота у оквиру Европске уније за смештај миграната.” (<http://mondo.rs/a826891/Info/Svet/Orban-Evropi-prete-milioni-migranata.html>, од 25. 11. 2018)

¹⁷⁸ <http://www.novimagazin.rs/svet/makron-visegradska-grupa-da-ne-koristi-eu-pred-biracima-ka-dezurnog-krivca> (приступљено 02. 11. 2018)

¹⁷⁹ *Ibidem*

Бриселу, већ и да солидарно учествује у прихвату квота миграната које јој је ЕУ наменила.¹⁸⁰

Мађарска је одлучила да безбедносну политику очувања контроле над сопственим границама преузме у своје руке, и да одбаци имиграциону политику ЕУ засновану на начелима људских и хуманитарних права.¹⁸¹ Мађари одбијају да се приклоне логици капитала Старе Европе и одбијају „поделу терета одговорности” са осталим чланицама Уније.

Одабиром да бране национални интегритет својих граница, они истовремено нарушавају темељно начело заједнице европских народа, солидарност између националних влада, конституената. Исто важи и за остале чланице Вишеградске групе.¹⁸² Из оваквог стања намеће се закључак да је „принцип солидарности међу чланицама Европске уније у суочавању са приливом миграната одавно напуштен”.¹⁸³ Ситуација се додатно компликује јер се Вишеградској групи сада придружила и Италија са својом новом владом.

Премијер Словачке Роберт Фицо казао је да су државе Вишеградске групе проевропски оријентисане, те да одбацује било какве критике само због другачијег мишљења у вези са имиграционим квотама.¹⁸⁴ Шеф одбора за спољне послове мађарског парламента Золтан Немет рекао је да четири земље Вишеградске групе подржавају проширење ЕУ на Западни Балкан и напоре да се ојача заједничка спољна и безбедносна политика Уније.¹⁸⁵

Премијери земаља Бенелукса упозорили су у Варшави, на самиту с премијерима Вишеградске групе, да солидарност у ЕУ у

¹⁸⁰ <https://www.politico.eu/article/europe-migration-crisis-fight-explained/> (приступљено 03. 11. 2018)

¹⁸¹ „Владина политика се може сврстати у контекст секуритизације с обзиром на њену политику и реторику.” (Attila Juhász, Edit Zgut, „Recent Changes in Refugee-Related Policies in Hungary”, *GlobSec*, Bratislava, 03. 05. 2017)

¹⁸² „Званичници из Француске и других земаља нису исказали превелику вољу да се „отворе границе”, али су спремни да расподеле део пристиглих и будућих избеглица и миграната. То једино оштро одбијају земље Вишеградске групе које наглашавају да је кључно спречити долазак бродова који кријумчаре имигранте преко граница Уније.” (Драган Штављанин, „Лидери ЕУ се договорили о миграцијама, разлике остале”, Радио Слободна Европа, 29. јуни 2018)

¹⁸³ Владан Алимпијевић, „ЕУ без решења за мигранте – државе чланице не желе квоте”, (<http://rs.ninfo.com/a393671/Svet/Svet/EU-bez-resenja-za-migrante-drzave-clanice-ne-zele-kvote.html>) приступљено 28. 10. 2020.

¹⁸⁴ <https://www.blic.rs/vesti/svet/fico-visegradska-grupa-nije-crna-ovca-eu/d123xph> (приступљено 07. 11. 2018)

¹⁸⁵ *Ibidem*

случају примања избеглица не може бити еластична јер би је свако дефинисао како хоће и то би био крај ЕУ.¹⁸⁶ Чешки премијер Бохуслав Сobotка појаснио је да механизам релокације и договорене националне квоте не функционише, и оптужио ЕУ да прозива само чланице Вишеградске четворке а да услове које је прописао Брисел не испуњавају ни остале чланице. Пољска премијерка Беата Шилдо изјавила је да Пољска јесте солидарна, али да нема намеру да подржава политику ЕУ која је погрешна.

У Пољској су дебате у вези са избеглицама и њихове расподеле по систему квота појачале утисак да ЕУ жели да примора земље чланице на нежељени мултикултурализам, првенствено „диктиран из Берлина”.¹⁸⁷

Конзервативна Аустријска народна партија (ОВП) формира-ла је коалицију са традиционално евроскептичном Слободарском партијом Аустрије (ФПО), а обе партије су заузеле тврд став по питању миграција, што је изазвало спекулације да би Аустрија могла да се више приближи Вишеградској групи и да напусти курс тесне сарадње са својим западним партнерима из Европске уније. Аустријски канцелар Себастијан Курц је, међутим, изнео мишљење да не би требало драматично тумачити ствари. Он је потом нагласио: „Постоје мере и иницијативе у којима имамо подршку западноевропских држава. Постоје и друге у којима ћемо можда добити аплауз од држава Вишеградске групе, а опет постоје и оне у којима ћемо се сагласити са свих осталих 27 чланица ЕУ – рекао је Курц након састанка у кабинету.”¹⁸⁸

Излаз из постојећег стања „замрзнутог конфликта” између Брисела и држава „Вишеградске групе” неки покушавају да пронађу у пребацивању надлежних послова и активности имиграционе политике са држава чланица на Унију. Тако би се заштитне мере, посебно оне из области заштите граница, препустиле Бриселу.

У том случају би ЕУ била задужена да брани своје спољне границе, које су истовремено и најрањивије границе земаља чланица које су на удару таласа миграната. Ово би ојачало „спољни зид

¹⁸⁶ <https://www.blic.rs/vesti/svet/beneluks-visegradskoj-grupi-solidarnost-u-eu-ne-moze-biti-ni-elasticna-niproizvoljna/4sfrpdp> (приступљено 05. 11. 2018) *Ibidem*

¹⁸⁷ <https://www.blic.rs/vesti/svet/pre-nekoliko-godina-ova-zemlja-bila-je-miljenik-brisela-a-danas-je-na-korakod/cyszd88> (приступљено 05. 11. 2018)

¹⁸⁸ <https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-ne-udruzejemo-se-sa-visegradskom-grupom/eux8x30> (приступљено 05. 11. 2018)

заштите” од навала миграната, а међу земљама чланицама би се потом направио договор о слободи кретања људи (па и миграната) и квотама за пријем оних који су већ ушли у Унију.

Предложено решење трага за компромисом између настојања Европске уније да остане доследна својим вредностима, директивама и прописима, и националних влада које често реагују у изнудици. Оне немају подршку бриселске администрације јер је бирократска управа у Бриселу неспособна да се професионално и организационо носи са оваквим безбедносним изазовима.

ЕУ је замишљена као интегративна форма остваривања људских права базираних на начелима слободе, а не као наддржава која ће штитити своје културно и цивилизацијско наслеђе од утицаја другости репресивним механизмима имиграционе политике. Сада када би ЕУ морала да одговори на потребе влада чланица она једноставно није способна да се ефикасно супротстави изазовима, па идеолошки улази у сукобе са својим конституентима, чији се представници повијају у складу с притисцима јавног мњења из којег црпе легитимитет.

Да Аустрија настоји да на неки начин посредује између „Вишеградске групе” и европске администрације указују и изјаве представника „Вишеградске четворке”: „У јуну 2018. године, Вишеградска група (у сарадњи са Аустријом) је објавила изјаву којом потврђује заједничку посвећеност групе за заустављање илегалне миграције. Под насловом „Успостављање механизма за помоћ у заштити граница земаља Западног Балкана”, документ обавезује ове земље да ограниче сталне миграционе токове у Европу. Завршава се тако што наводи да на европском нивоу можемо постићи позитивне резултате заједничким напорима оствареним кроз ефикасну сарадњу Вишеградске групе и Аустрије.”¹⁸⁹

Тако је више него забринут француски председник Емануел Макрон након обављеног састанка са новоизабраним италијанским председником владе Ђузепеом Контеом, свестан позиције у којој се налази италијанска влада, позвао званичнике ЕУ на дубоку реформу система ЕУ за добијање азила, која би подразумевала сложеније процедуре за стицање права на азил, поштравање категоризације кандидата за стицање права на азил, строго раздвајање политичких

¹⁸⁹ Preston Huennekens, „What’s Going on in Brussels? Migration is dividing the European Union”, Center for Immigration Studies, <https://cis.org/Huennekens/Whats-Going-Brussels> од 4. октобра 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

азиланата (прогон због деликта мишљења, слободе изражавања и сл.) од економских...¹⁹⁰

Аустријски канцелар Себастијан Курц оценио је да питање миграције може бити решено само на спољним границама Уније и да је то сада свима постало јасно. Он је уочи Самита ЕУ у Салцбургу, бечком дневнику „Стандард”, признао да су сада очекивања усмерена на Фронтекс и на дипломатску сарадњу са земљама порекла и транзита. Посебно је значајна дипломатска активност преговарања и договарања на изналажењу решења са земљама из којих потичу мигранти (земље порекла) и са земљама преко којих мигранти прелазе како би ушли на територију ЕУ (земље транзита).

Аустријски план подразумева конкретне акције којима би се мигранти одвратили од напуштања земаља порекла, кроз: ојачавање снага безбедности земаља порекла (њихових полиција, обалске страже, дотурања савремене опреме за праћење кријумчара и слично), социјалну помоћ за најугроженије друштвене групе које би могле постати потенцијални мигранти, дипломатске и друге активности на заустављању ратних сукоба који су генератори масовних миграција, и стратешко улагање на обнови и развоју опустошених привреда земаља порекла.

План би подразумевао и озбиљна улагања у транзитне земље: ојачавање њихових безбедносних капацитета, изградњу и осавремењивање кампова за пријем избеглих лица, финансирање пројеката за ресоцијализацију и останак миграната у транзитним земљама „тампон-зоне”. Аустријски имиграциони концепт настоји да помири два принципа: „тврде спољне границе” и сарадњу са „земљама приспећа”, како би се очувале постојеће, између осталог и имиграционе, тековине унутар Уније. „Поједине чланице које су још помало скептичне морамо уверити у то”, нагласио је Курц, наводећи посебно Италију, Шпанију и Грчку. „Неопходно је да сви разумеју да је нужно да са земљама транзита и порекла ступимо у контакт и склапамо споразуме”, навео је он.¹⁹¹

Ово би подразумевало не само финансијску помоћ земљама порекла и транзита за чување миграната и ресоцијализацију у та друштва (изградњу и модернизацију прихватних центара,

¹⁹⁰ <https://www.ekspres.net/svet/migranti-tacka-razdora-evropske-unije-rastu-tenzije-izmedu-clanica-oko-imigracione-politike> од 16. јуна 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

¹⁹¹ <https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-postoji-samo-jedno-resenje-za-migrante/8g8lbyb> (приступљено 02. 11. 2018)

укључивање миграната у заједнице транзитних и земаља порекла), већ и институционално привлачење земаља транзита ван ЕУ и земаља порекла у орбиту Европске уније.

Због све већег притиска држава са рестриктивном имиграционом политиком на званични Брисел постоје предлози да се мигранти прихвате наомак спољних граница ЕУ, али да се одмах потом читав тај контингент избеглица изручи у неку од земаља ван ЕУ. Ипак, овај предлог је након разматрања одбачен: „Оснивање сабирних центара у трећим земљама, где би били послати мигранти који су већ ушли у ЕУ (...) није у складу са европским законима, као ни са међународним законима који регулишу питање азила”, изјавила је Наташа Берто, портпарол Европске комисије.¹⁹²

Како је новоизабрани потпредседник владе Италије Матео Салвини, након победе на изборима десничарских опција „Пет звездица” и „Лиге за Север”, припретио да ће затворити сва пристаништа за прихват избеглица које долазе преко Средоземног мора, наметнуло се питање у Бриселу да се изнађу решења како се мигрантима не би кршила елементарна људска права од стране новоуспостављене италијанске владе.¹⁹³

Због тога су званичници Европске уније одмах почели да осмишљавају и предузимају мере како би се пронашла трајна и одржива решења којим би се положијај „јужних, медитеранских чланица” релаксирао. Тако је „Европска комисија саопштила да жели да понуди *пуну финансијску подршку* било којој чланици која се пријави да постави контролне центре за мигранте, у којима ће се утврђивати који мигранти имају право на међународну заштиту”.¹⁹⁴

Европска комисија предложила је да се земљама чланицама Европске уније (ЕУ) исплати 6.000 евра за сваког мигранта спасеног на Средоземном мору којег прихвате. Ова мера није дала неког значајнијег ефекта због неколико разлога.

Као прво, она само олакшава проблем, али не доприноси његовом разрешењу. Као друго, могла би постати део корупционашког

¹⁹² <http://www.politika.rs/sr/clanak/406205/EU-u-rasulu-zbog-migranata> од 25. 06. 2018. (приступљено 03. 11. 2018) Preston Huennekens, „What’s Going on in Brussels? Migration is dividing the European Union”, Center for Immigration Studies, <https://cis.org/Huennekens/Whats-Going-Brussels> од 4. октобра 2018. (приступљено

¹⁹³ <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/eu-migration-crisis-what-are-the-issues> (приступљено

¹⁹⁴ <https://n1info.rs/svet/a406526-evropska-komisija-6000-evra-za-svakog-prihvacenog-migranta/> (приступљено 02. 11. 2018)

хуманитарног ланца спасавања преживелих избеглица са морске пучине. Коначно, одложени а нерешени проблем оставио би на цедилу земље приспећа, појачао би одијум јавног мњења према националним владама које у том случају не би биле у стању да амортизују негативно мњење према мигрантској кризи. Владе медитеранског појаса имају сасвим друга очекивања од Европске комисије. Оне траже конкретну, стручну и логистичку помоћ како би се зауставио неконтролисан и несразмерно велики прилив миграната у њихове земље.

Пошто финансијска потпора ЕУ „земљама првог пријема” није наишла на снажну подршку националних влада, преостаје идеја канцелара Курца да се мигранти спасени на мору шаљу у земље ван ЕУ, и да се тако олабави притисак миграната понајвише на прве земље ЕУ где се потражује азил. Тако би се створила својеврсна тампон-зона на вратима ЕУ, ипак довољно далеко да се неометано спроведе консолидација јавног простора ЕУ за евентуални накнадни прихват селектованих група миграната, док би остали и даље живели и радили у „дворишту Европске уније”.

Курц је изразио очекивање да ће бити постигнут договор о стварању такозваних платформи за искрцавање миграната, које ће бити ван ЕУ, одакле би били пребачени у треће земље. Као једно од решења у заједничком коминикеу аустријског и данског премијера предлажу се „кампови за издавања права на азил ван граница ЕУ”.¹⁹⁵

Ово би свакако смањило притисак на земље чланице ЕУ, јер би утицало на перцепцију миграната да је азил могуће добити и без излагања ризику при илегалним преласцима граница. Курц остаје при ставу да „особе које покушавају илегално да уђу у Европу на овај начин неће аутоматски бити упућиване у Европу, већ у неку земљу изван ЕУ”.

Према речима Курца, званични Беч се годинама залаже за другачији приступ решавању питања мигрантске кризе. Он је додао да је потребно радити на јачању Европске агенције за контролу граница (Фронтекс) и сарадње са либијском обалском стражом. То ће резултирати смањењем броја људи који долазе у Европу, људи се неће утапати у Средоземном мору, а кријумчари ће остати без посла.¹⁹⁶

¹⁹⁵ „У међувремену, аустријски и дански премијери разговарали су о свом преферираном плану за постављање кампова за обраду азиланата изван ЕУ.” (Katya Adler, „EU’s Mediterranean migrant crisis: Just a mess or cynical politics?”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-44466388> од 13. јуна 2018) (приступљено 03. 11. 2018)

¹⁹⁶ <https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-predlozio-slanje-spasenih-migranata-u-zemlje-van-eu/8b57g3x> (приступљено

Као једно од носећих питања даљих ЕУ интеграција поста-вља се питање: „Да ли су земље кандидати или потенцијални кандидати за чланство у ЕУ спремне да прихвате либерални приступ политици миграција и азила, што је до сада био део правних тековина ЕУ?”¹⁹⁷ Тзв. „транзитним државама” стављено је у изглед и наметање појединих услова на путу ка ЕУ интеграцијама.

Тако је бивши француски председник Франсоа Оланд изјавио да избегличка криза мора, између осталог, да обухвати и тзв. транзитне земље.¹⁹⁸ У њима би Европска унија финансирала изградњу центара за регистровање и селекцију избеглица. Према Западној Европи би у том случају пут наставиле само оне избеглице које испуњавају услове за добијање азила, док би „они други” били враћани у земље порекла. Иако није непосредно поменуо Србију, Оланд је наговестио могућност да Србија, међу осталим транзитним земљама, постане нека врста тампон-зоне која би „амортизовала” избеглички талас ка Западној Европи.¹⁹⁹

Речено је и да „Србија више неће моћи да само усмерава избеглице на границе с Хрватском и Мађарском, већ ће морати да обезбеди смештајне капацитете за више десетина хиљада избеглица, који ће се дуже време задржавати у земљи.”²⁰⁰ Посебан облик политичких притисака је и претња увођењем економских санкција и кажњавања због недовољне ефикасности у контроли миграција према очекивањима, захтевима и стандардима примењивача принуде.²⁰¹

Британски лист „Гардијан” наводи да су „сви сагласни да је Европи потребна хитна промена имиграционих правила као и правила за добијање азила”, али да се нико не слаже како то треба учинити.²⁰² Сви се слажу да Европа треба да што пре измени своја правила о азилу и имиграцији.

¹⁹⁷ https://bfpe.org/wp-content/uploads/2017/04/Pogled-preko-horizonta_zapisnik-i-preporuke_SRB.pdf (приступљено)

¹⁹⁸ Ireneusz Pawel Karolewski, Roland Benedikter. „Europe’s Refugee and Migrant Crisis – Economic and Political Ambivalences”. *Challenge*. Vol. 60, № 3: 294–320. Published By: Routledge, Taylor & Francis, Ltd, 2017.

¹⁹⁹ Никола Јокић, „Србији улога тампон-зоне?”, <https://vesti-online.com/Vesti/Svet/517327/Srbiji-uloga-tampon-zone/> (приступљено 29. 11. 2018)

²⁰⁰ Лидија Валтнер, „Влада Србије не усмерава избеглице у Хрватску”, <https://www.danas.rs/politika/vlada-srbijene-usmerava-izbeglice-u-hrvatsku/> (приступљено 25. 11. 2018.)

²⁰¹ <http://mondo.rs/a833064/Info/Srbija/Srbija-i-Hrvatska-carinski-rat-granica-izbeglice.html> (приступљено 25. 11. 2018)

²⁰² <https://www.ekspres.net/svet/migranti-tacka-razdora-evropske-unije-rastu-tenzije-izmedu-clanica-oko-imigracione-politike> од 16. јуна 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

Као прво, поједностављена процедура стицања права на азил и либерална имиграциона политика учинили су систем сувише порозним: много је злоупотреба иза политика које су настојале да заштите реалне случајеве подобне за стицање азилантских права.

Као друго, Италија и Грчка носе највећи терет кризе, управо због свог географског положаја и чињенице да, према праву ЕУ, азиланти морају да поднесу своје пријаве у прву земљу ЕУ у коју улазе. Тако азиланти врше притисак управо на „граничне земље ЕУ” које постају нека врста филтера за даљи продор миграната ка „социјалним рајевима” унутар Уније (Аустрија, Немачка, Скандинавија). Азилантски притисак пада на „рубне медитеранске чланице Уније”, што владе ових земаља чини додатно нервозним, а притом су остављене и без конкретне подршке ЕУ.

Међутим, не постоји слога, нити сагласност држава чланица како да се овај проблем конкретно разреши. Неке земље инсистирају на строжијим контролама спољне границе, док друге првенствено захтевају правичну дистрибуцију миграната. Тако нпр. мађарски председник владе Виктор Орбан каже: „Договорили смо се да морамо да бранимо наше спољашње границе, сложили смо се да би било најбоље када бисмо што је брже могуће могли да одвојимо избеглице од миграната и да ћемо морати да потпишемо споразум са сваком транзитном земљом” – изјавио је на маргинама мини-форума.

Крајем јуна 2018. године лидери земаља чланица ЕУ усагласили су, по питању мигрантске кризе, неколико веома практичних политичких и акционих корака:

1. пошто су мигрантске групе сконцентрисане и полазе првенствено из Турске (као прве станице прихвата избеглица и миграната), али и из земаља северноафричког приобаља (Либија, Тунис, Алжир, Мароко), то ће се превасходно радити на јачању спољних, пре свега морских, граница и одређиваће се већа средства из буџета и фондова ЕУ за Турску и северноафричке земље;
2. истраживање могућности за *регионалне платформе за искрцавање*, којим треба да се разбију бизнис модели банди које се баве кријумчарењем људи, тако што ће захтеви за азил избеглица и миграната бити обрађени ван саме ЕУ. Организовање транзита нерегуларних имиграната представља значајан извор прихода у многим покрајинама у Турској, док је трговина људима пре усамљена појава него правило. Због тога је Турска, током процеса хармонизације националног законодавства са

европским законодавством, посебно инкриминисала трговину људима и кријумчарење имиграната кроз своје кривично законодавство.²⁰³

3. Предлог да се уведу интерне мере којима би земље чланице Уније, билатерално, ограничиле кретање миграната између чланица Уније. Ово подразумева и изванредан пакет конкретних мера како би се санирале последице и постигло одрживо решење управљања кризом попут нпр. појачаног инвестирања у Африци, чиме би континент постигао *суштинску социоекономску трансформацију*, а људи са тог подручја би се тако одвратили од намере да се преселе у ЕУ.
4. Праћење, односно управљање миграцијама представља комплексан процес који подразумева утврђивање, прикупљање, анализу, обраду, организовање, размену, чување и заштиту података релевантних за управљање миграцијама, успостављање јединственог система и других механизма размене података у области миграција, утврђивање и предлагање циљева и приоритета миграционе политике, предлагање и предузимање мера за спровођење миграционе политике и координацију органа који обављају послове везане за управљање миграцијама.²⁰⁴
Из наведеног се може закључити да управљање миграцијама подразумева ангажовање великог броја државних органа који заједничким деловањем стварају услове за успешно спровођење миграционе политике и остваривање постављених циљева у овој области, а чији резултати имају велики утицај и на остале системе једне државе – безбедност, економију, културу, екологију итд. Систем азила представља један од подсистема система миграција, од чијег уређења и ефикасног функционисања зависи и функционисање осталих подсистема као и читавог система миграција уопште;²⁰⁵
5. даљи рад на реформисању политике азила ЕУ, чиме се уводе измене у тзв. Даблинско правило, по коме мигранти морају да

²⁰³ Александра Булатовић, „Политика контроле организованог криминала – случај Турске”, Зборник радова Института за криминолошка и социолошка истраживања, Vol. 29, № 1-2/2010: 193–211, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2010, стр. 197–198.

²⁰⁴ Закон о управљању миграцијама, „Сл. гласник РС”, број 107/12.

²⁰⁵ <http://www.emins.org/wp-content/uploads/2018/06/Evropske-sveske-4-2018-Migracije-Srbija-i-Evropska-unija.pdf> (приступљено 23. 11. 2018)

поднесу захтев за азил у првој земљи у коју су стигли.²⁰⁶ Тако се поднети захтев за азил не би књижио искључиво у првој земљи уласка у ЕУ, већ на било коју од чланица, чиме би ослабио притисак на „земље приспећа” унутар ЕУ. (Овај предлог ће тешко проћи, јер се чланице Вишеградске групе унапред опиру да учествују у том процесу, чиме би биле обавезне да издају азил одређеној групи имиграната који се налазе на територији неке од земаља првог приспећа.)

Ово је само усаглашен предлог мера, а остаје да се види да ли ће и „заживети у пракси”.

Како год се даље буде развијала ситуација, Европска унија ће нарочиту пажњу морати да посвети веома тешкој позицији на „јужном крилу Уније”, у „медитеранском појасу”, тамо где је граница отворена, јер се ради о морском појасу и тешко га је бранити. Уз то, управо су јужне државе најизложеније мигрантској навали народа из Африке, и са Блиског истока.

Мигранти који се докопају „јужног обода ЕУ” одмах потражују азил у тим земљама, и врше додатни притисак на националне владе: Италије, Шпаније, Грчке. Челници ЕУ већ сада нескривено признају да се мора водити рачуна о балансу између јужних држава фронталне линије и оних богатијих северних земаља које су реална одредишта. Ово је, на неки начин, отворено признање да ће се Европа, ипак, бранити од илегалних упада миграната, иако се то коси са неким од основних прокламованих начела из сета људских права, на којима је, између осталог, ЕУ и настала.

„Најтврђе земље Вишеградске четворке” наставиће да инсистирају на ставу да рестриктивним мерама имиграционе политике „бране вредности хришћанске Европе”.²⁰⁷ За њих имиграциона политика ЕУ има смисла тек ако је конструктивна у одбрани граница од упада миграната. И они настоје да дају допринос сарадњи у решавању проблема, али њихова политика стоји крајње опречно спрам вредности званичног Брисела.

²⁰⁶ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/> (приступљено 03. 11. 2018)

²⁰⁷ Anita Skelin-Horvat. „Antiimigrantski diskurs u Europskoj uniji”: 274–282. Zbornik radova: *Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država*. Zagreb, 2020, str. 274: „Druge su države, poput Mađarske, Slovenije, Češke i Slovačke, zauzimale defanzivan stav, nastojeći nadzirati i strogo regulirati ulaske na svoj teritorij, pritom snažno ističući da je svaki prelazak državne granice mimo graničnih prijelaza, i bez potrebnih isprava, nezakonit...”

Званичници Европске уније, а посебно лидери влада земаља чланица, исказују у последње време бојазан да би „нова избегличка криза са несагледивим последицама могла представљати и крах ЕУ.²⁰⁸ На трагу овога је и изјава првог човека Европске комисије Жан Клод Јункера који је закључио да ће: „миграциона криза највероватније оставити трајне последице на европски пројекат, те да блок никада до сада није био рањивији.”²⁰⁹

Постоје две конкурентске визије у ЕУ у погледу избегличке кризе, а то су „визија Меркелове” и „Орбанова визија”. Прва се залаже за поштовање међународног хуманитарног права и противи се успостављању „тврдох граница” и „спољних зидова”.²¹⁰

Ова визија одбацује лимите броја избеглица које Европа треба да прихвати на своја подручја. Поменуто решење противи се томе да се према избеглицама поступа грубо и са врло мало човечности, те им се тако шаље порука да нису добродошле у земље чланице Уније. Визија Меркелове покушава да пронађе „решење на нивоу ЕУ”.

Један од апела ове визије је да нелегалност треба заменити легалношћу.²¹¹ Оваквом гледишту на имиграциону политику супроставља се тзв. Орбанова визија. Она избегличку кризу види као масовну инвазију. Орбан је прошле године истакао да ће се број избеглица повећавати, и да су то људи који су одгајани у другој вери и радикално различитој култури. По његовом мишљењу, све то је супротно идентитету ЕУ, који је укорењен у хришћанској традицији. Орбан је такође говорио у прилог граница.

Масован прилив избеглица мења популациону структуру земаља чланица Уније, стварају се својеврсна гета унутар великих градова, од људи различите вере и културе, који нису способни да се до краја интегришу у заједнице у које су приспели. Стога је њихов суживот са другим европским народима потенцијално жариште за грађанске сукобе и немире, на шта указују расне побуне црнаца и муслимана у Паризу, побуне Турака у Немачкој и слично.

²⁰⁸ <https://www.express.co.uk/news/world/969725/EU-news-latest-Belgium-migration-refugee-crisis-European-UnionItaly> од 5. јуна 2018. (приступљено 04. 11. 2018)

²⁰⁹ <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/2970249-junker-priznao-migrantska-kriza-ostavice-trajne-posledice-na-evropskiprojekat-eu-nikad-ranjivija> (приступљено 02. 11. 2018)

²¹⁰ Ivan Berend, *The Contemporary Crisis of the European Union – Prospects for the Future*, Taylor & Francis, 2016, p.

²¹¹ https://bfp.eu.org/wp-content/uploads/2017/04/Pogled-preko-horizonta_zapisnik-i-preporuke_SRB.pdf (приступљено 24. 11. 2018)

Орбанова визија настоји да рестриктивним мерама имиграционе политике онемогући формирање мање-више унификованог, глобалног друштва Европске уније, у коме ће културни и национални идентитети бити замењени либералним идентитетом економских категорија: размене, трговине, цене рада, наднице и капитала.²¹²

Постоји, међутим, и трећи пут имиграционих политика, који настоји да формира аустријска влада, са још неколицином мањих европских земаља. Ово је политика „одговора на изазове”, или политика „средњег пута”, па је многи, због посвећености фактичким ситуацијама на терену, називају још и „имиграциона реалполитика”.

Она сагледава све могуће проблеме пред којима се нашло европско друштво након „инвазионе кризе”. Аустријска „имиграциона реалполитика” настоји да проблемској ситуацији приђе методолошки исправно – ситуационо, и да одређеним политичким, економским и правним механизмима понуди решења казуистички, од случаја до случаја, разрешавајући конкретне проблеме настале у замршеној ситуацији која се отргла контроли. Политика за коју се залаже аустријска влада, услед губљења контроле над имиграционим процесом и противљења тзв. Вишеградске четворке, наметнула се као тренутно једина могућа политика у „великом мигрантском настртају”.

Стога је бриселска администрација била приморана да прихвати политику два основна носећа стуба који подупиру читаву конструкцију санације и амортизације мигрантске кризе: 1) чврсте спољне границе Европске уније, и 2) поштовање политике азила.²¹³ Ове зацртане мере ће свакако имиграциону политику Европске уније одвући ка рестриктивнијем моделу него што је то случај са досадашњом ситуацијом.

Ипак, с друге стране, за очекивати је да ће Европска унија (Европски парламент и нарочито Европска комисија) инсистирати на поштовању основних принципа на којима Унија почива: слободи кретања људи унутар Уније и солидарности у обавезама међу члааницама. Рушење ових начела довело би у питање одржање самих темеља конструкције каква је Европска Унија – творевина у настајању на основу вољног преношења суверенитета са националног на

²¹² *Ibidem*

²¹³ Antonio Tajani, „The migration crisis threatens to destroy the EU. We must not let it”, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jun/27/migration-crisis-destroy-eu-collapse-schengen> од 27. јуна

наднационални ниво. Мигрантска криза која се одвија пред нама представља велико искушење за Унију.

Тако сазрева идеја у бриселској администрацији да би требало: 1) спроводити усаглашену и заједничку, општу, имиграциону политику на нивоу Уније; 2) успоставити „чврсте” механизме имиграционе политике „према споља” како би се криза контролисала унутар Уније; 3) поштовати општа начела Уније која су на трагу либералне имиграционе политике; 4) обавезати државе чланице ЕУ да се придржавају заједнички утврђене имиграционе политике на нивоу ЕУ. Овде, дакле, рестриктивна политика „споља” служи да се очувају тековине либералне имиграционе политике поштовања људских и хуманитарних права.

Након што криза, ипак, буде каналисана и амортизована, а проблем апсорбован, следи друга фаза решавања проблема, а то је интеграција новопридошлих у друштва приспећа. За интеграцију миграната биће надлежне локалне заједнице: самоуправе на регионалнопокрајинском нивоу и локалне самоуправе аутономних градова и општина. Њихов ће посао бити да понуде „бочну, институционалну подршку” интеграцији имиграната, која започиње, сада већ, пре уласка у радни процес, припремама за успешно саобраћање у будућем радном окружењу.

7. НЕМАЧКА И МАЂАРСКА – СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

У Европи се имиграционе политике могу сагледавати на основу националних приступа држава чланица. Стога је Студија случаја незаменљива метода у истраживању опозитних политика. Као пример земље у којој се спроводи либерална имиграциона политика, узели смо СР Немачку. Од земаља које спровode рестриктивну имиграциону политику, одабрали смо Мађарску. Наравно, како је и за очекивати, ово грубо сврставање је донекле само условно.

Оно има своју предисторију и генезу, а у свакој, па и у овим земљама, понекад и понегде, појављују се елементи који указују и на нешто од супротног идеално-типског елемента. Ипак, у основи, њихове су имиграционе политике управо онакве какве смо хипотетички и поставили. Анализом стања на терену, кроз студије случаја, добићемо јасну слику како изгледа једна либерална имиграциона политика, а како једна рестриктивна.

7.1. НЕМАЧКА ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА – ИНТЕГРАЦИЈА ИМИГРАНАТА КРОЗ ЛОКАЛНУ УПРАВУ И САМОУПРАВУ

Немачка усељеничка политика досеже далеко у прошлост. Непосредно након Другог светског рата западни савезници (САД, Велика Британија, Француска), су одлучили да, уместо три окупационе зоне, направе једну и да је препусте немачким цивилним властима. Како је Немачка била разрушена и девастирана. САД су покренуле програм обнове Немачке кроз Маршалов план. Овај план укључивао је бесповратно и врло повољно кредитирање разрушене немачке привреде.²¹⁴

Тако се кренуло у развој практично од нуле, а први објекти обнове били су инфраструктурни. Неколико година БДП је био велики, али онда се ушло у процес стагнације. Понестала је радна снага. На тржишту рада недостајали су пре свега мануелни радници, али и занатлије свих квалификација. Једино могуће решење било је да се узеву радници из других, мање развијених земаља.

²¹⁴ Jeffrey Diefendorf, Axel Frohn, Hermann-Josef Rupieper: *American Policy and the Reconstruction of West Germany 1945–1955*, Cambridge University Press, 1993, p. 69–70.

Тако су први усељеници у Немачку били тзв. гастарбајтери, или гостујући радници.²¹⁵ Концепт је био замишљен тако да радници који дођу да раде (у немачку савезну покрајину) ту остану до пензије, а да након тога буду враћени у матичну земљу одакле су дошли. Из ове етногенезе јасно се види да су тзв. немачке земље од најранијих дана подстицале поприлично либералну усељеничку политику, која је стремилa задовољавању апетита капиталистичке производње, трговинске размене и свеобухватног развоја привреде. Усељеници су третирани као „радници на привременом боравку” у Немачкој. Они су долазили да би Немачкој изнајмљивали радну снагу и стицали плате о чијим износима су могли само да сањају њихови сународници у земљи порекла.²¹⁶ За узврат, гастарбајтери су слали новац својим породицама у виду дознака. У неким исељеничким земљама са јаком традицијом исељеништва дознаке из иностранства и данас су важна ставка буџетских прихода.²¹⁷

Немачки концепт имиграционе политике још у самом зачетку се определио за логику задовољења потреба на тржишту радне снаге. Национални интерес је овде подређен концепцији индустријске производње, која се на светском тржишту квалификовала пре свега квалитетом и технолошком обрадом, па су ови стандарди добили снагу врхунског националног престижа, чак и националног интереса. Једини проблем представљао је недостатак радника. Маса расположивих, квалификованих, радника у одређеним производним секторима била је таква да је висина надница значајно утицала на висину цена финалних производа на светском тржишту, па тиме и на конкурентност произведених роба. Недостатак радника у непопуларним занимањима био је током 60-их година 20. века толико драматичан да је Немачка широм отворила врата имигрантима. У почетку су то били радници из јужне Европе: Грци, Португалци, Шпанци, Италијани, Југословени...²¹⁸

²¹⁵ Nadja Milewski, *Fertility of Immigrants: A Two-Generational Approach in Germany*, Springer Science & Business Media, 2009, p. 5–8.

²¹⁶ Владимир Гречић. *Српска стваралачка интелигенција у расејању*. Матица српска. Нови Сад, 2019, стр. 18: „У касним шездесетим годинама 20. века, велики број научника и инжењера из земаља у развоју преселио се у развијене земље; тада је први пут изражена забринутост због миграције квалификоване радне снаге.”

²¹⁷ Vladimir Grečić, „How to Create a Much More Attractive Living Environment for Talent Retaining and Attracting? – the Case of Serbia”: 1–31. *Ekonomске идеје и пракса*. JP „Službeni glasnik”. Beograd, 2024, str. 20.

²¹⁸ „Између 1955. и 1968. године, Немачка је имала уговоре са националним владама Италије, Шпаније, Грчке, Турске, Марока, Португалије и Југославије, како би

Касније је усељавање омогућено и турској популацији. Немачки стандарди у погледу квалитета живота, као неопходан предуслов за максималну експлоатацију рада, били су толико примамљиви, да су инострани радници запослењем решавали своје егзистенцијалне проблеме, које никако нису могли да реше у земљама из којих су поникли. Први значајнији помак у побољшању статуса „гостујућих радника” десио се 1973. године када су уклоњени сви „дискредиторни механизми” дотадашњег статуса гастарбајтера.

Имигранти су пристизали стихијски у одређена радна окружења: и попуњавали радна места тамо где се рађала потреба за уполсеношћу. Њихова комуникација у радном окружењу и боравишној средини била је сведена на најмању могућу меру. Гастарбајтери су током читавог радног века задржавали осећај да су само странци, привремени уполсеници који ће по одласку у пензију напустити Немачку. Стога се усељеници нису претерано трудили да се интегришу у друштвени и социјални миље околине, нити је Немачка савезна влада настојала да их уведе у интегративне оквире.²¹⁹

Нека истраживања из тог времена указују да је најмања социјална инклузија и највиша унутарнационална хомогенизација била код усељеника из исламских емиграционих подручја: Турци, Курди... Они су махом саобраћали између себе и имали најнижи проценат социјалне укључености у немачко друштво. С друге стране, европски имигранти нешто су слабије комуницирали унутар својих националних и етничких група, али су се зато знатно успешније интегрисали у немачко друштво.

Ипак, и ови усељеници су долазили из традиционалних подручја јужне Европе где су породични и фамилијарни односи били развијени и распрострањени, без обзира да ли је реч о католицима

се увела већа радна снага у земљу.” (Iris Hoßmann and Margret Karsch, „Germany’s Integration Politics”, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Berlin, 2011, p. 2) Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 10. Већина гостујућих радника дошла је из Италије, Грчке, Шпаније, Турске и Југославије, попуњавајући дефицит немачке радне снаге и доприносећи такозваном немачком економском чуду. (Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs: The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, № 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 13–14)

²¹⁹ „Немачка игнорише политике интеграције током периода регрутације за гостујуће раднике 1950-их до 1970-их, грешка која је резултирала ширењем друштвене неједнакости. Бирачи нису хтјели признати да имиграција стално мијења њемачко друштво.” (Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 5)

(Португалци, Италијани, Хрвати...), или о православним: Србима, Грцима, Македонцима... Имигранти су се ипак међусобно онајчешће и најрадије дружили у тзв. исељеничким клубовима завичајног типа. Немачки лендери су подстицали, а понекад и помагали ова удружења својих грађана, јер су у њима видели могућност и средство шире интеграције усељеничких група, спроводећи, истовремено, извесне мере надзора над усељеничким удружењима и њиховим припадницима.²²⁰

Крајем 80-их и почетком 90-их година 20. века, по обрушавању „завесе”, у СР Немачку пристижу сународници из совјетских република. Према статистичким проценама, неколико стотина хиљада потомака поволшких Немаца успело је да докаже своје „немачке корене”, па су аутоматски добили немачко држављанство и постали пуноправни грађани СР Немачке. У то доба је то био најзначајнији улазак једне веће етничке популације у СР Немачку. Недостатак оквирне правне регулативе на нивоу немачке савезне државе омогућио је да се масе Пољака, Румуна, Бугара... настане на територији СР Немачке.²²¹

Масовно усељавање изазвало је реакцију немачке јавности, па су почетком 2000-их година немачке конзервативне партије захтевале и оствариле извесне рестриктивне мере имиграционе политике која је требало да редукује прилив имиграната.²²²

Међутим, то стање није дуго потрајало. Потребе немачке економије за радном снагом ојачале су са великом економском кризом из 2008. године. Немачка економија не само да након 2008. године није значајније уздрмана кризом, већ је у новим глобализаторским

²²⁰ О овоме нпр. у: Bahar Baser, *Diasporas and Homeland Conflicts: A Comparative Perspective*, Ashgate Publishing Ltd, 2015, p. 123: „Свака земља имала је своју политику према мигрантским организацијама. Дакле, свакој етничкој групи су пружене различите могућности и могућности финансирања у различитим локалитетима.”

²²¹ Elmar Hönekopp, „Labour Migration to Germany from Central and Eastern Europe – Old and New Trends”, *Labour Market Research Topics*, Vol. 23, 1997, p. 2: „Источни Европљани почели су мигрирати у Немачку пре 1989. На пример, борба за власт између Солидарносна и комунистичке владе у Пољској почетком 1980-их довела је до пољске миграције – и етничких и немачких Пољака – у Немачку и друге западне европске и неевропске земље. 1981. године у Немачку је стигло око 46.000 Немаца и 93.000 мемемачких Пољака. Већина се сматра жртвама угњетавања, мада је неколицина радника везана за пројекте и они су лако прихваћени. У другој половини осамдесетих имиграција из Пољске се повећала.”

²²² Christopher Rudolph, *National Security and Immigration: Policy Development in the United States and Western Europe since 1945*, Stanford University Press, 2006, p. 119.

околностима појачала експанзију на светска тржишта. Демографски разлози ниског наталитета, старење становништва и вечити мањак у корпусу нискоквалификованих радника довели су у питање „рестриктивни имиграциони интермецо” конзервативне коалиције десног центра (ЦДУ-ЦСУ). Све се више осећао и мањак високообразоване радне снаге. Јавила се потреба за реструктурирањем имиграционе политике у СР Немачкој.²²³

7.1.1. ПОЛИТИЧКО-ПРАВНА ИНТЕГРАЦИЈА

Након формирања велике коалиције ЦДУ-ЦСУ са социјал-демократима (СПД), однос према имиграционом питању поново варира. Још 2000. године Немачка савезна влада формирала је Независну комисију за миграцију (*Süssmuth Commission*) која је у прокламацији нагласила: да су немачкој потребни имигранти, али да је неопходан и свеобухватни план интеграције.²²⁴

Ова комисија је, заправо, истакла захтев да се призна статус имигрантима какав су добили и етнички Немци, тзв. аусседлери, (*Russlanddeutsche*) и да се статус свих миграната изједначи са етничким (поволшким) Немцима који су дошли са постсовјетског простора.

„Имиграциони закон” који је заменио дотадашњи „Закон о странцима” ступио је на снагу 2005. године. Дотадашње надлежности немачке савезне управе тицале су се „односа са странцима”. Оне су као: *ius representationis*, биле у искључивој надлежности савезне власти, и обухватале су питања: азила, пријема и репатријације. Након 2005. године савезни органи су добили додатна овлашћења за бржу и лакшу интеграцију имиграната у локалне заједнице.²²⁵ Право је само настојало да нормира затечено стање према коме је

²²³ OECD, International Migration Outlook 2008, OECD, 2008, p. 103.

²²⁴ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs: The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, № 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 16.

²²⁵ Напори интеграције на савезном нивоу, главна одговорност за политику интеграције уопште лежи на Министарству унутрашњих послова (или *Bundesministerium des Inneren*, BMI), са својом федералном агенцијом, BAMF, у Нирнбергу. Међу осталим задацима – укључујући азил, пријем и репатријацију – BAMF његује и координира интеграцију имиграната у програме језика, образовања и социјалне интеграције. Од 2005. године, BAMF има задатак да развије федерални програм интеграције, развија и изводи интеграционе курсеве за имигранте, потиче савјетовање за мигранте,... (Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 7)

ера гастарбајтера истекла и сада већина усељеника исказује опредељење да се трајно настани у СР Немачкој.²²⁶

На овај је начин, заправо, „пакет имиграционих и интеграционих реформи ступио на снагу 2005. године.”²²⁷ Он је подразумевао условну либерализацију имиграционе политике у питањима из савезне надлежности.

„Током 2007. године политички подстицаји за успостављање кохерентнијег националног и интеграционог оквира резултирали су усвајањем *Националног плана за интеграцију*, након претходног усвајања Имиграционог закона. Он је израђен под надзором Министарства унутрашњих послова и владиног комесара за миграције...” Ово је заправо немачки „национални акциони план за интеграцију” имиграната, који представља свеобухватан концепт интеграције имиграната у немачку заједницу.

Субјекти овог акционог плана су све релевантне политичке и административне организације од савезног, преко „државног” (лендера), до нивоа слободних градова и општина, као и сви значајнији невладини актери цивилног сектора. У овом плану постављено је више од 400 мера и обавеза којих треба да се придржавају локални, регионални и савезни службеници приликом пружања услуга из домена интеграције имиграната.²²⁸ У том периоду савезна влада је изашла са решењем проблема легализације статуса деце имиграната, рођених на територији СР Немачке. Уводи се принцип *ius soli* који омогућава да деца имиграната чином рођења стичу немачко држављанство.²²⁹

²²⁶ Jan Dobbernack, „Citizenship, Nationality and Immigration in Germany”, Global Center for Pluralism, 2017, p. 2: „2005. године Закон о странцима замењен је Законом о имиграцији (Zuvanderungsgesetz), којим се признаје да су се људи преселили у Немачку са намером да остану. Ипак, чак и закон из 2015. године који је двоструко држављанство учинио шире доступним и даље задржава принцип да ће деца рођена од немачких родитеља морати да напусте родитељско држављанство (осим ако не могу показати посебне везе и посвећеност). Симболично, тада ревизија закона о искључивом држављанству представља само делимично прихватање захтева од стране нових Немаца да припадају Немачкој.”

²²⁷ Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 3. Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 28.

²²⁸ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 6.

²²⁹ Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 4.

Након велике економске кризе из 2008. године, немачка привреда излази као победник, а потреба за нискоквалификованим радницима се драстично увећава, па привреда врши притисак на политичке елите да додатно либерализују усељеничку политику. Проблем у немачкој имиграционој политици појављује се због тога што је усељавање придошлица појава која се дешава на локалном нивоу.

Читава прича о имигрантима своди се на „стратегију без стратегије”: неком предузетнику и послодавцу потребан је одређени број радника које је спреман да плати на тржишту радне снаге. Како је међу домицилним немачким становништвом тешко пронаћи раднике за ту врсту посла и ту зараду, радници се проналазе ван Немачке и доводе у радни процес. Тако је створен систем попуњавања „радних шупљина” у привредним субјектима који саобраћају у немачкој економији.

Развој немачке привреде потекао је из базе, из непосредног привредног окружења, а само донекле улога локалних власти (лендера или федералних јединица, односно слободних градова и општина) сводила се на подршку привредним субјектима и послодавцима који су пословали и развијали се аутономно.²³⁰ Међутим, са великом мигрантском кризом од 2011. године дошло је до неравнотежа у планирању имиграционог раста у земљама чланицама ЕУ, па тако и у Немачкој.

Годинама пре тога све земље чланице ОЕБС-а су „препознале значај интеграција миграната и током година се обавезале на јачање својих националних политика интеграције...”²³¹ Ове инструкције ОЕБС-а озбиљно је узела у разматрање и Немачка савезна влада канцеларке Меркел. Од тада постоји јасна стратегија немачке савезне државе да направи и имплементира општи оквир имиграционе политике за све лендере, слободне градове и општине у СР Немачкој.

²³⁰ Sylvain Giguère, „Integrating Immigrants: Finding the Right Policy Mix to Tackle a Governance Problem”, 21–29, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006, p. 5: „Интеграција имиграната није само национално питање већ и локално питање. Интеграција је такође питање управљања.”

²³¹ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017. p. 4.

Тако се јавила намера да се неуређена имиграциона политика на простору СР Немачке подведе под јединствен општи усељенички оквир. Савезна влада Немачке је у последњих петнаестак година покретала неколико иницијатива за обједињавање мноштва мера на различитим политичким и административним нивоима како би омогућила систематизацију акционих планова и доношење јединственог оквира за све локалне и регионалне органе управе. Како год било, „питање националности, слободе кретања, пасоша, имиграције, емиграције и екстрадиције остали су искључиви домен федералног нивоа.”²³²

Након 2010. године покренута је иницијатива да „сви држављани трећих земаља који испуњавају владине критеријуме за натурализацију треба да добију држављанство без одрицања од постојећег држављанства.”²³³

Од 2015. године „Немачка пружа велики број услуга и подршке. (...) покренута је иницијатива за добродошлицу избеглицама. Неке се финансирају из донација, док су друге успешно аплицирале за државно финансирање пројеката.” Од 2015. године Немачка савезна влада развила је стратегију пуне подршке локалним и државним службеницима за спровођење пројеката интеграције имиграната.²³⁴ Мере подршке органима слободних градова и општина своде се на следеће:

1. Побољшање координације на више нивоа, радијално, између локалних, регионалних и националних нивоа власти како би се што боље и свеобухватније спровела политика интеграције имиграната у немачко друштво. Ова се политика заснива на анализи релевантних података добијених из локалних извора на основу индекса политике интеграције миграната (MIPEx) и

²³² Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 5.

²³³ Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 15. An interview with Aydan Özoğuz, „German Commissioner for Immigration, Refugees and Integration”, *International Migration*, Vol.55, N° 6: 5–11, John Wiley & Sons Ltd., 2017, p. 4.

²³⁴ Eric Leise, *Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies*, Migration Policy Institute, July 9 2007. Евалуација и статистичка анализа допуњена је деск-студијама и одабраним стручним консултацијама о студијама случаја са добро развијеним механизмима управљања на више нивоа. (Anne-Linde Joki and Alexander Wolffhardt, „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017. p. 4.)

- индекса интеркултурних градова (ИСС). Ово су две најсавремене базе података о политици интеграције усељеника.
2. Пружање логистичке помоћи слободним градовима у активној борби против предрасуда и дискриминације.²³⁵
 3. Подршка бизнисменима, цивилном друштву и професионалцима на локалном нивоу у развијању интеркултурног дијалога између усељеничких група и домицилног становништва, и подстицање мешања становништва у прилог изградње „грађанског друштва”.²³⁶
 4. „Федерална влада имигрантима нуди такозване интеграционе курсеве (укључујући шестсто часова наставе на немачком и тридесетосатни увод у немачку цивилизацију и културу) из којих морају да полажу испит.”²³⁷
 5. Активности интеркултурализма: обухватају активности локалних органа управе и самоуправе у области културе (сусретање имигрантских и домицилних група, њихово мешање, финансирање пројеката), на подручју медијација (нпр. сусретања и посредовања међу суседима), активности у јавном простору као што је урбана ревитализација и слично.²³⁸

Савезна влада је још 2006. године објавила да је интеграција задатак на свим политичким нивоима. Од тада се интеграција неразделиво повезује са процесом друштвене и социјалне кохезије имиграната.²³⁹ Немачка канцеларка и њена администрација дефинисали су четири главна подручја деловања интеграције имиграната: 1) језичко образовање; 2) интеграција у тржиште рада; 3) опште образовање и 4) социјална интеграција.

Интеграција на локалном нивоу обухвата неколико важних аспеката: учење немачког језика, образовање о немачкој земљи и немачком друштву, програме културне интеграције имиграната, неформална дружења са домицилним становништвом и усељеницима

²³⁵ *Ibidem*, стр. 10.

²³⁶ *Ibidem*

²³⁷ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels Migration*, Policy Institute, 2014, p. 3.

²³⁸ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017. p. 11–12.

²³⁹ Gary Craig: „Migration and integration, a local and experiential perspective”, N° 7/2015, Institute for Research into Superdiversity, Edgbaston, Birmingham UK, 2015, p. 26.

из других етничких и националних заједница, обуку за будуће послове, преквалификацију и доквалификацију како би имигрант могао да приступи радном процесу, развијање мултикултуралног дијалога и верске толеранције, стицања основа правне, друштвене и безбедносне културе...²⁴⁰

Немачка концепција интеграције, која је општеприхваћена и усвојена на националном нивоу намеће, пре свега, лингвистички концепт друштвене интеграције усељеника. Учење немачког језика представља можда и најважнији механизам интеграције имиграната у немачко друштво. Већ од 2005. године, лица која су добила боравишну дозволу дужу од годину дана имала су право али и обавезу да учествују у интеграционом курсу.

Посебно место у политици интеграције имиграната у немачко друштво имају бројне невладине организације које делују на терену на локалном нивоу. Невладине организације раде на непрофитном принципу, преко бројних пројеката који су усмерени на интеграцију имиграната и њихових породица.²⁴¹

Немачка савезна влада активно преговара са невладиним организацијама и представницима имигрантских група како би се остварило праћење интеграционог процеса појединаца и усељеничких група. Посебни институционални напори су уложени да би се изградило поверење између владиних актера и имигрантских организација. Ове усељеничке организације су од безбедносно интересантних субјеката постале партнери у интеграцији имигрантске популације.²⁴²

Нарочиту пажњу имигрантске организације, у новије време, добијају од немачког невладиног сектора и локалне управе/самоуправе. Локални органи власти улажу позамашна средства како би кроз различите пројекте и програме интеграција преко имигрантских организација, остварили завидан интензитет усељеника.

²⁴⁰ Eric Leise, „Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies”, July 9-th 2007, <https://www.migrationpolicy.org/news/germany-strives-integrate-immigrants>, Migration Policy Institute, 2007. ²⁹⁹ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs: The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 18.

²⁴¹ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, 2014, Migration Policy Institute, p. 5.

²⁴² Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 1.

Ваља истаћи да, поред подршке савезне канцеларије за иселеништво, већина активности интеграције имиграната и даље се спроводи на локалном нивоу. Политике интеграције имиграната „морају узети у обзир улогу општина као места приспећа, где усељеници постају део друштва и ступају у контакт са јавним службама државе пријема.”²⁴³ Немачка логика интеграције имиграната је казуистичка – она трага за решењима „од случаја од случаја”.

Немачка логика интеграционе политике полази од непосредног животног искуства имиграната, од његовог најнепосреднијег животног и радног окружења. Стога и Немачка савезна политика интеграција имиграната има пуно разумевања за све вишеслојне аранжмане засноване на партнерству и сарадњи између: имиграционог радника, његовог домицилног послодавца и „трећег правног конституента” – органа локалне управе и самоуправе (слободни градови и општине).²⁴⁴

Управо због тога Савезна влада приликом доношења и реализације прописа и одлука води рачуна да се претерано не меша у односе поменутих субјеката. Савезни канцеларијат је заузео позицију да само интервенише тамо где се мора, а да сва остала питања препусти спонтаној регулацији између: радника-имигранта, домицилног послодавца и локалне управе/самоуправе.

Тако је настала једна кровна национална политика интеграције имиграната, која се у суштини највише бави процесима моделовања интеграционих процеса кроз координацију и планирање. Немачка савезна влада је нека врста субјекта који треба да реагује по потреби – „оснажујући одговоре на потребе миграната.” У новије време Савезна влада и Савезна управа врше редистрибуцију средстава и спроводе мере контроле финансијских средстава намењених за акомодацију и интеграцију имиграната у локалне заједнице.

Немачка имиграциона политика спроводи се, дакле, у највећем обиму управо на локалном нивоу. Она је, као таква, израз потреба локалних послодаваца и окружења који настоје да преуреде

²⁴³ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 37. Ibidem Ha ову тему у: Kerstin Tanis, „Regional distribution and location choices of immigrants in Germany”, *Regional Studies*, Vol. 52, Journal of the Regional Studies Association, Routledge Taylor & Francis Group, 2018.

²⁴⁴ Jens Thurau. „Germany gets top marks for integration of migrants”. DW. 07. 07. 2014. (<https://www.dw.com/en/germany-gets-top-marks-for-integration-of-migrants/a-69584486>)

непосредно окружење. Међутим, са усложњавањем имигрантског питања у последње време све је активнија вертикална координација власти. Од 2005. године интеграција усељеника се интензивира.

Постоји читав ланац поступака и мера које се степенасто уздижу од локалног нивоа, најпре на регионални, а потом на савезни.²⁴⁵ „Већина лендера или ландштата (изузев: Хамбурга, Мекленбург–Западне Помераније и Саксоније) успоставила је функцију комесара за интеграцију, који блиско и редовно сарађује са савезним комесаром. Ови комесари спроводе координацију на вертикалном нивоу власти и остварују интеграционе планове на савезном нивоу.”

Овај последњи ниво савезне власти преузео је координацију и унификацију правила и поступака који постају нека врста стандарда за интеграцију усељеника и остваривање друштвене и социјалне кохезије имиграната и њихових породица.

Посебне мере предузимају се у праћењу интеграције имиграната. Ове мере подразумевају координацију између савезних и локалних органа, где локална власт прикупља и прослеђује савезним властима све неопходне информације о имигрантима, њиховим квалификацијама и оспособљеностима, те степену интегрисаности у локалну средину.²⁴⁶

Тако Савезна власт може да се понаша сходно информацијама о имигрантима са терена и да доноси националне планове за интеграцију имиграната. „Напори да се прати интеграција миграната у Немачкој развили су се истовремено на федералном, државном, регионалном и локалном нивоу, при чему су неки градови били у улози претеча.”²⁴⁷

Независна *Комисија за усељенике* истакла је обавезу органа локалне управе и самоуправе да „омогуће услове за подједнако учешће имиграната у друштвеном, социјалном, економском, културном и политичком животу, уважавајући, истовремено, и културне различитости.”²⁴⁸

²⁴⁵ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 5.

²⁴⁶ Rita Süssmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 14.

²⁴⁷ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 35.

²⁴⁸ Lisa Brandt, Gunilla Fincke: „Germany – Monitoring integration in a federal state”, Rob Bijl, Arjen Verweij (eds.): *Measuring and monitoring immigrant integration in*

Коначно, у последње време, нарочито од 2015–2016. године, све је активнији и европски приступ координације имиграционих политика за државе чланице ЕУ, па тиме и за Немачку. Он је само последица општег тренда укидања граница унутар шенгенске зоне како би се остварила слобода кретања и промета људи, роба и капитала.²⁴⁹

„Мигранти који желе да постану држављани морају боравити у Немачкој најмање седам година, показати знање језика у интервјуу и проћи тест оријентације курса интеграције. Ова условљеност се посматра као подстицај за интеграцију.”²⁵⁰ Овакав приступ подразумева:

- да је усељеник довољно времена провео у СР Немачкој;
- да је његов боравак у СР Немачкој толико допринео преузимању вредносних оријентира да имигрант заслужије статус немачког држављанина;
- да усељеник влада свим правилима неопходним за друштвено саобраћање у немачкој заједници.

Оно што је у последње време све присутнија тенденција у немачкој привреди и немачком друштву јесте губитак висококвалификоване радне снаге као последице демографско-наталитетног пада и процеса старења становништва. Немачка није имала проблема са висококвалификованом радном снагом све до прелаза из 20. у 21. век. Међутим, сада се ситуација на тржишту рада мења.

Тржиште висококвалификоване радне снаге, и поред старосног продужења радног века, није у стању да прати потребе захуктале немачке привредне машинерије. Немачка влада је након

Europe, 144–165, The Netherlands Institute for Social Research, Hague, 2012, p. 146. „(...) у државама чланицама ЕУ, европски ниво се појавио као додатни слој управљања, нудећи градовима нове путеве за развој политике интеграције. (Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 19.

²⁴⁹ Frank Schimmelfennig, „Differentiation and self-determination in European integration: Exploring the Dynamics of Integration, Differentiation and Self-Determination in the European Union”, *Borders, sovereignty and selfdetermination*, Zürich/Barcelona/Leuven, 2017, p. 2: „(...) државе шенгенске зоне у великој мери одрекле контроле својих унутрашњих граница у интересу слободног кретања особа. (...) државе чланице задржавају уставни суверенитет у односу на Европску унију.”

²⁵⁰ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs: The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 37.

миграцијског таласа из 2011. године исказивала значајну заинтересованост за високообразовне профиле имиграната из Сирије, Либана, Ирака, Пакистана... И трећа влада Меркелове стидљиво предузима мере за привлачење високообразованих имиграната.²⁵¹ Ово је нови моменат у либерализацији имиграционе политике у СР Немачкој.

Процес либерализације имиграционе политике иде још даље. Захтева се да имигрант, након одређеног интегративног периода, може да аплицира и за друго (немачко) држављанство, а у јавности се све чешће среће идеја да сви држављани трећих земаља са сталним боравком у Немачкој треба да стекну и право гласа како би могли да одлучују баш као и други немачки грађани.²⁵²

7.1.2. ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ АМБИЈЕНТ

Приликом анализе имиграционе политике у СР Немачкој бројни аутори истичу економско-социјални аспект као мотивационо преломан за успешну интеграцију усељеничке популације.²⁵³

Међу мотивима за пресељење у СР Немачку имигранти углавном истичу економске и социјалне разлоге. Почетни водећи мотив „да нешто зараде” (како би омогућили породици која је остала у земљи порекла да „преживи и опстане”) с временом је еволуирао у: „проналажење бољег живота за себе и своју породицу”.²⁵⁴

Истовремено, немачки послодавци отворили су своје производне погоне за „иностране раднике” како би одржали развојни замајац својих предузећа у капиталистички структурисаној економији. Тако су се потребе немачких послодаваца и потребе немачких имиграната сусреле и удружиле. Биће да су демографски разлози и

²⁵¹ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 3.

²⁵² Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 16.

²⁵³ Тако нпр. Felix Büchel, Joachim Frick, Terri Givens, Adam Luedtke...

²⁵⁴ Економско-социјални мотивациони чинилац био је доминантан још у студијама пре мигрантског таласа из 2011. године. [О овоме у Erhabor S. Idemudia, Klaus Boehnke: *I'm an Alien in Deutschland – A Quantitative Mental Health Case Study of African Immigrants in Germany*, Peter Lang, 2010, p. 48: „Што се тиче разлога миграције у Немачку, 40,5% је навело економске проблеме код куће као главни разлог, 20,3% је дошло из разлога политичких проблема код куће, 19,0% је дошло да студира у Немачкој, 11,4% их је тражило посао (без указивања на економске проблеме код куће), а 8,9% је дошло из породичних разлога (једна или друга врста породичног спајања као главни разлог).]

низак наталитет Немаца, који није у стању да прати замајац немачке привреде, исходovali потребом за имигрантима, и формирањем једне поприлично либералне имиграционе политике.²⁵⁵ Процене иду толико далеко да се сматра да је немачка привреда толико зависна о протоку мигрантског рада да би у одређеним срединама СР Немачке „она постала неодржива уколико би се мигрантска политика још више поштрила”.²⁵⁶

Тако је створен један имиграциони систем у чијем су средишту немачки послодавци и радници-имигранти који удружују капитал, с једне стране, и рад, с друге. „Тржиште рада се сматра релативно аутономним простором, контролисано потражњом и понудом радника.”²⁵⁷ Сви остали субјекти у том процесу треба само да поспеше да однос функционише. Од свих споредних субјеката још увек најважније место имају локалне управе и самоуправе („слободни градови” и општине). Оне пружају подршку на базичном нивоу где су регистровани и где послују предузетници у срединама где живе и раде радници. Читава концепција подржава конкурентност привредних субјеката и развој привреде на локалном нивоу.²⁵⁸ Најширу могућу регулаторну основу још увек пружају ландштати (државе чланице), а општи Национални план интеграције на нивоу савезне државе (у последње време) све учесталије даје пуну логистичку подршку локалним заједницама.

Логика економског развоја базирана на локалној перспективи омогућава флексибилно реаговање кроз разне локалне програме подршке развоју малих и средњих предузећа за чије оснивање имигранти имају посебну подршку и подстицаје.²⁵⁹ Овде се органи локалне самоуправе појављују као жиранти, надзорници извођача радова или партнери у јавноприватном партнерству.

²⁵⁵ Године 2050. око десет милиона људи у Немачкој ће имати преко 80 година. Потенцијал људских ресурса би опао без имиграције. (An interview with Aydan Özoğuz, German Commissioner for Immigration, Refugees and Integration, *International Migration*, Vol.55, № 6: 5–11, John Wiley & Sons Ltd., 2017, p. 2)

²⁵⁶ Gary Craig, „Migration and integration, a local and experiential perspective”, № 7/2015, Institute for Research into Superdiversity, Edgbaston, Birmingham UK, 2015, p. 49.

²⁵⁷ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 18.

²⁵⁸ Sylvain Giguère, „Integrating Immigrants: Finding the Right Policy Mix to Tackle a Governance Problem”, 21–29, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006, p. 3.

²⁵⁹ Francesca Froy, „From Immigration to Integration: Comparing Local Practices”, 31–96, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006, p.

Национални план интеграције предвиђа да јединице локалне самоуправе: општина, град, округ и покрајина-регион (п)остану средишта интеграције у неколико аспеката: културном, економском, социјалном...²⁶⁰ Стога се, посебно „слободни градови” сагледавају и као активни учесници решавања економских и социјалних потреба имиграната.

Неретко су градске и општинске управе послодавци који запошљавају усељенике, било преко различитих пројектних програма или непосредно у самој локалној служби града, односно општине.²⁶¹ Истовремено локалне заједнице, а нарочито моћни градови, имају широке социјалне механизме којим могу поспешити социјалну интеграцију миграната. Неки од тих механизма су економско-социјални, попут програма за активан проналазак послова имигрантима обраћањем и преговарањем са послодавцима у привреди, што је у духу немачког концепта социјалног тржишта.²⁶²

Међу другим програмима социјалне интеграције неки су веома заступљени, попут: социјалне помоћи за децу имиграната и супружнике имиграната без посла, програма обуке за остваривање одређених грађанских и социјалних права, додела стана и слично...²⁶³ Учестали захтеви имигранта за социјалном помоћи за незапослене, или за припаднике њихових породица у последње време прете да уруше стабилност система социјалне помоћи у Немачкој. Бројни аутори упозоравају да на овај начин може бити доведен у питање солидаристички концепт немачке заједнице коју гарантује и сам Устав СР Немачке.²⁶⁴

Стога, имигранти и тражиоци азила представљају изазов за економске и социјалне системе. Често стварају потешкоће на националном тржишту рада и стварају климу масовне зависности од

²⁶⁰ Немачка се састоји од више сложених нивоа власти (Ландера): Бундесштад (Савезна власт), Ландштад (власт државе-чланице), Штадланд (град-држава).

²⁶¹ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 10.

²⁶² Brett Klopp, *German Multiculturalism – Immigrant Integration and the Transformation of Citizenship*, Greenwood Publishing Group, 2002, p. 85.

²⁶³ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 10.

²⁶⁴ Тако нпр. у: Gary Craig, „Migration and integration, a local and experiential perspective”, N° 7/2015, Institute for Research into Superdiversity, Edgbaston, Birmingham UK, 2015, p. 14.

социјалне помоћи. Ово је веома штетно и опасно по имиграциону политику базирану на раду (*Arbeit-y*). У таквим приликама: „Радници мигранти могу да угрозе домаће плате јер морају да раде за мање новца него што домаћи стандарди обично дозвољавају и отварају пут за послодавце да смање дохотке за читаве привредне гране.”²⁶⁵ Ово би могло да доведе до промене јавног мњења према имигрантима у погледу „прећутне сагласности” да се спроводи досадашња поприлично либерална имиграциона политика и да га окрене ка знатно рестриктивнијем моделу који је тренутно на снази у неким земљама Источне Европе.

Немачки концепт интеграције миграната је економски концепт. Не одустаје се од идеје да имигранти морају бити укључени у заједницу и да морају да постану „доприносиоци немачком фискалном систему”.²⁶⁶ Ова идеја има своје порекло у „гостујућим радницима” (гастарбајтерима) који су у Западну Немачку долазили да би изнајмљивали сопствену радну снагу и себи обезбедили пристојну зараду и пензију.

Иако је концепт напуштен, проширивањем права усељеника и њихових породица, он је и данас остао суштина немачке логике према имигрантима.²⁶⁷ Стога је рад основа интеграције новопридошлих. Опште је мишљење да су имигранти који су искључени из сфере рада не само некорисни по друштво, већ и социјално угрожени, јер су лишени права на зараду, укљопљеност у средину, пуну социјалну заштиту и помоћ локалних заједница у збрињавању њихових породица.²⁶⁸

Стога се инсистира на запошљавању као основној детерминанти и претпоставци друштвене и социјалне инклузије, која подразумева пуну укљученост у радно, друштвено и животно окружење. У време све флексибилнијег тржишта радне снаге, којег диктирају

²⁶⁵ Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, N° 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 4.

²⁶⁶ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 39.

²⁶⁷ Током 70-их година 20. века концепт „гостујућих радника” (*гастарбајтера*) озбиљно се сукобио са концептом „грађанских права” која су уживали немачки држављани. Од тада је покренуто проширивање права имиграната и њихових породица. (На ову тему нпр у: James Frank Hollifield. *Immigrants, Markets, and States – The Political Economy of Postwar Europe*, Harvard University Press, 1992, p. 200)

²⁶⁸ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 7.

динамичне и глобализоване економије изложене светском тржишту, имигрантска популација је најизложенија ризику од губитка посла.

У Немачкој постаје све чешћа појава да имигранти у доба рецесије потпадају под удар флексибилног законодавства, те остају без посла.²⁶⁹ Тада у статусу незапослених стичу право на социјалну помоћ, што представља додатно оптерећење за буџет. Како би се ова пракса анулирала, савезна и регионалне власти лендера подстичу локалне управе и самоуправе да се укључе у програме и пројекте привременог или повременог запошљавања радника из имигрантске социјалне зоне. Циљ ове акције је растерећење локалних и регионалних буџета за издвајања по основу социјалне помоћи, али и економско-социјална инклузија имиграната.

У последње време као велики проблем немачке привреде појављује се потреба за висококвалификованом радном снагом. Овде се Немачка савезна држава суочава са негативним трендовима и тенденцијама које успоравају адаптивност система у задовољавању потреба на тржишту радне снаге.

Основни и најважнији проблем јесте одбијање троме универзитетске администрације да спроводи евалуацију диплома и научних звања из емигрантских држава из којих имигранти пристижу.²⁷⁰ Разлог лежи у неповерењу немачке академске јавности да је квалитет знања и вештина којим висококвалификовани имигранти располажу задовољавајући. Инсистира се, понекад и претерано, на веома високим стандардима из којих израстају нереална очекивања.

Педантна немачка логика тада се суочава са нереалним очекивањима која могу да ометају, и чак спрече преко потребну економску интеграцију новопридошлица. Други разлог овом стању лежи у (пре)великом опрезу и страху немачких евалуатора од могућности да би навала висококвалификованих имиграната могла

²⁶⁹ „Радници имигранти лакше губе посао од држављана, посебно у време економске рецесије, и тако се ослањају на зависност од социјалне помоћи која се сматра трошком за друштво домаћина.” (Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/06, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 4)

²⁷⁰ Iris Hofmann, Margret Karsch: „Germany’s Integration Politics”, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Berlin, 2011, p. 4: „Године 2000. уведена је *зелена карта* и требало је да се ради на борби против све већег недостатка вештина у сектору компјутерских и информационих технологија. Четири године касније, подељено је мање од 18.000 радних дозвола. Потенцијал имиграната у Немачкој који стижу са високим нивоом квалификација није довољно искоришћен.”

да подрије квалитет услуга на тржишту високообразоване радне снаге. Трећи разлог лежи у одбрани статусних права и привилегија међу самим евалуаторима које производе социјално непроходан ексклузивизам и привилегије које из постојећег статуса проистичу: нереално високе зараде, статусна и социјална права и слично...

У пракси, слаба евалуација диплома у СР Немачкој има за последицу да „новопридошли усељеници у првој генерацији бележе радну мобилност на доле”.²⁷¹ Они заправо раде испод нивоа квалификација постигнутих у њиховој земљи порекла, што има за последицу „да многи становници раде испод нивоа квалификације”.²⁷² Код новопридошлице се често развија осећај незадовољства третманом јер средина у коју је стигао није уложила напор да искористи све његове стручне потенцијале. Неретко, осећај одбачености значајно отежава интеграцију усељеника.²⁷³

Други веома важан проблем који по овом питању искрсава је разноликост и разнородност система евалуација на децентрализованом нивоу немачких ландштата и „слободних градова”. Овде су већ покренуте активности ка унификацији правила за стручну и научну евалуацију на националном, савезном, нивоу, чиме би се остварили преко потребни јединствени стандарди признања квалификација за читаво подручје СР Немачке.²⁷⁴ Све ово би требало да подстакне увоз висококвалификоване радне снаге од које немачка привредна машинерија постаје све зависнија.

²⁷¹ Jürgen Enders, „A chair system in transition: Appointments, promotions, and gate-keeping in German higher education”, *Higher Education*, Vol. 41: 3–25, Kluwer Academic Publishers, 2001.

²⁷² Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 18.

²⁷³ *Ibidem*

²⁷⁴ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 18: „Квалификације из иностранства треба лакше прихватити, чиме се странцима омогућава бољи приступ немачком тржишту рада. (...) прописи за лендере, који су компетентни да признају одређене професије – на пример у сектору образовања (укључујући, али не ограничавајући се на наставнике) и инжењеринг – још увек недостају и није јасно да ли може да се постигне усклађен стандард. Иако је нови закон на савезном нивоу, наравно, велики корак ка признавању квалификација за имигранте, још увек не постоји стварна координација између лендера. Министри који су одговорни за мере интеграције у лендерима већ су подржали модел који се темељи на Савезном закону а који предвиђа јединствене процедуре у свакој држави чланици.”

Након велике економске кризе из 2008. године заштрава се глобална конкуренција на светском тржишту, па су немачки послодавци институционализовали флексибилнију производну политику. Да би остали конкурентни, они су морали да одрже врхунски квалитет производа, остваре већу флексибилност радне снаге (већу радну неизвесност) и ниже трошкове производње (ниже наднице), али и да захтевају нове вештине од радника због иновационих и технолошких промена које су захватиле светско тржиште.²⁷⁵

Обука радника за нове вештине и праксе: преквалификације, доквалификације, стручни и/или студијски курсеви..., постају значајан алат за економску и социјалну интеграцију имиграната и њихово укључивање у немачко друштво: од локалног (општина и слободних градова), преко регионалног (лендери, ландштати) до савезног нивоа власти (СР Немачке).²⁷⁶

На тај начин се отвара широко поље за социјалну инклузију и ширу друштвену укљученост која тек у програмима културалне интеграције задобија пуни смисао и садржај.

7.1.3. КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ

Немачки имиграциони модел условљен је економским потребама, али сама имиграциона политика интеграције спроводи се преко заједничких вредности, симбола и значења из сфере културе, чиме се остварује друштвена кохезија. Идеја интеграције непосредно је повезана са идејом друштвене кохезије посредством културе.

Још у доба „гостујућих радника” дошло се на становиште да је интеграција странаца немогућа без њихове целокупне укључености

²⁷⁵ Werner Eichhorst, Michael Kendzia: *Workforce Segmentation in Germany* – From the Founding Era to the Present Time, IZA Discussion Papers, No. 8648, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn, November 2014, p. 17: „Ове институционалне промене ишле су заједно са функционалном променом ка флексибилнијем производном процесу. Глобализација и све већа међународна конкуренција учиниле су компаније рањивијима због економских флукуација. Како би остали конкурентни, сматрало се да је неопходан врхунски квалитет, већа флексибилност и нижи трошкови. Штавише, због технолошких промена захтевале су се шире вештине...”

²⁷⁶ Нови закон препознаје више субјеката ангажованих на овим програмима: синдикате, радничка удружења, струковне организације, трговачке асоцијације и привредне коморе. (На ову тему у: Stefan Speckesser, *The immigrant workforce in Germany: Formal and Informal barriers to addressing skills deficits*, TransAtlantic Council on Migration/Migration Policy Institute, 2013, p. 3)

у: друштвени, социјални и свакодневни живот.²⁷⁷ Да би се тако нешто остварило било је неопходно да се имигрантима понуди читав палета интегративних мера из области културе.

Први и најзначајнији механизам интегрисања имиграната у немачко друштво огледа се у напору немачких владиних и невладиних организација да усељеници стекну неопходан ниво знања немачког језика како би успешно комуницирали у друштву.²⁷⁸ Значај језика као базичног аспекта интеграције толико је нарастао да сада „сви који желе да се уселе у Немачку морају да положе основни тест немачког језика”.²⁷⁹

Ово практично значи да се само од туриста који су посетиоци-гости СР Немачке не тражи познавање немачког језика. Сви остали који у њој планирају да неко време бораве или живе (и касније затраже држављанство) морају доказати основна знања из немачког језика. Од 2007. године интеграционе политике управо у усвајању језика и стицању високог образовања виде кључ боље интеграције имиграната.³⁴¹

„Недостатак знања језика земље домаћина ограничава контакте са домаћим држављанима. Будући да учење језика захтева интеракцију с аутохтоним становништвом, то је оно, истовремено, и средство за интеграцију у друштвеном смислу и упознавање с културним обичајима.”²⁸⁰ Тако је знање немачког језика поста-

²⁷⁷ Владимир Гречић, *Српска стваралачка интелигенција у расејању*. Матица српска. Нови Сад, 2019, стр. 38: „До почетка нафтне кризе, 1973. године, миграциони модел земаља Западне Европе био је да се страни радници ангажују на три-четири године и да се врате у матичну државу, како би ангажовали друге. Међутим, од 1973. године миграциони модел се мења. Један број миграната је враћен у земље порекла, а за оне који остају да раде пружа се прилика за интеграцију у друштво земље боравка.”

²⁷⁸ Пошло се од становишта да су: „Образовање и запошљавање кључни за интеграцију имиграната”. (Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 11)

²⁷⁹ Eric Leise, „Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies”, July 9-th 2007, <https://www.migrationpolicy.org/news/germany-strives-integrate-immigrants>, Migration Policy Institute, 2007. ³⁴¹ Iris Hoßmann, Margret Karsch: „Germany’s Integration Politics”, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Berlin, 2011, p. 7: „Скоро сваки мигрант зна да од 2007. године имиграциони супружници из иностранства морају да докажу да поседују основне вештине немачког језика. Немачка влада ставила је већи значај на усвајање немачког језика како би боље интегрисала мигранте.”

²⁸⁰ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 8.

ло базична претпоставка интеграције имиграната и свеобухватне друштвене кохезије.

Поред тога, уложен је знатан напор да деца имиграната могу од најранијих дана да овладају основама немачког језика, како би се уклопили у вртиће и школе, а касније и на факултете, и имали једнаке шансе у социјалној проходности ка бољим пословима и вишем друштвеном статусу.²⁸¹ „Недостатак знања на немачком језику ставља ученике у неповољан положај – тренд који поготово погађа породице миграната.”²⁸² Немачка савезна влада финансијски и логистички помаже многобројне програме учења немачког језика на локалном нивоу. Организовани су течајеви чије трошкове у значајној мери финансира држава и локална самоуправа, а имигранти само симболично.

Посебан програм учења немачког језика организован је за супруге имиграната. Оне су као мајке веома битан преносилац знања немачког језика и на најмлађа поколења. Тако се подстиче и интеграција деце имиграната у немачко друштво и њихова укљученост у најраније васпитне и образовне установе, где је познавање немачког језика најважнији фактор интегрисања најмлађих странаца. У последње време двојезичност се узима као предност приликом проналаска посла, јер може бити тачка спајања и сарадње двеју култура.²⁸³

И док „гостујући радници” током друге половине 20. века ни су морали чак ни да знају језик домаћина,²⁸⁴ већ њихова деца су у последњој четвртини 20. века подстицана на учење немачког језика

²⁸¹ Francesca Froy, „From Immigration to Integration: Comparing Local Practices”, 31–96, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006, p. 42.

²⁸² Сматра се да један имигрант од свака три, старости између 25 и 35 година, нема професионалну квалификацију, јер недовољно влада немачким језиком. (Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 12)

²⁸³ Bundesministerium für Bildung und Forschung, *Tips for immigrant parents: vocational training in Germany*, How to help your child get a good start in working life, JobStarter – Programme office at the Federal Institute for Vocational Education and Training, Bonn, March 2017, p. 16: „Деца из породица које су се доселиле у Немачку често говоре два језика и живе у две културе. Ове вештине могу да користе у свету рада. Млади који течно говоре више од немачког језика треба да то укључе у своју биографију и напомињу у интервјуима. Многе компаније цене вишејезичност и интеркултуралне вештине јер могу бити кључ за привлачење нових купаца.”

²⁸⁴ „За прву генерацију имиграната недостајали су курсеви обуке и континуираног образовања јер није постојала раније постојећа интеграцијска политика.”

како би могла успешно да завршавају васпитне и образовне установе (од вртића, преко основних и средњих школа, до факултета).²⁸⁵

Данас савезни ниво власти, иако у својој надлежности нема образовање, учествује у разним програмима подупирања мултикултурализма и, посебно, у инклузији деце имиграната у немачко друштво,²⁸⁶ јер полази од претпоставке да је рад на интеграцији жена и деце имиграната инвестиција за будућност.²⁸⁷ „Такође се ефикаснији систем учења језика и интеграција остварују отварањем школа, што би подстакло учешће родитеља имиграната.”²⁸⁸ „Идеја је да школе постану средишта интеграције имигрантских породица и да „подстичу друштвену кохезију”.”²⁸⁹

Имигрант који успешно овлада немачким језиком испунио је један од важних предуслова за интеграцију у ново друштво: 1) може да саобраћа у свакодневном животу без помоћи трећег лица (преводиоца); 2) себи пружа прилику да оствари комуникацију у свом непосредном радном окружењу (са колегама који већ говоре језик земље домаћина); 3) имигрант ће моћи да се дошколује и обучи за посао који обавља или за пожељнији посао од оног који поседује; 4) остварује себи шансу да у непосредном контакту са послодавцима потражи бољи и/или пожељнији посао.²⁹⁰

Уз све ово, имигрант учењем немачког језика отвара себи перспективе за свеукупно напредовање у друштвеном животу заједнице у којој живи: стиче нова познанства, подробније се информише о могућностима, обогаћује свој јавни и културни живот, постаје уваженији припадник заједнице... Сва је прилика да ће му

(Iris Hofmann, Margret Karsch: „Germany’s Integration Politics”, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Berlin, 2011, p. 4)

²⁸⁵ „Гостујући нису морали да уче немачки језик, њихови потомци су сада охрабривани, па чак и у обавези да говоре немачки.” (Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 16)

²⁸⁶ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 15.

²⁸⁷ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 45: „Интеграција (...) је дугорочан процес и инвестиција.”

²⁸⁸ Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 16.

²⁸⁹ Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 16.

²⁹⁰ Charles Hauss, *Comparative Politics: Domestic Responses to Global Challenges*, Cengage Learning, 2018, p. 145.

већа плата, односно боља зарада, омогућити виши животни стандард и свеукупно повећање квалитета живота.²⁹¹

Поред језика, у новије време од имиграната се захтева полагање још неких додатних курсева који ће помоћи имигранту у свакодневnoj комуникацији са локалном средином у којој саобраћа.²⁹² Тако се од имиграната захтевају и додатни или допунски течајеви, тзв. интеграциони курсеви, који подразумевају стицање основних сазнања о немачкој држави, немачком друштву и немачкој традицији.²⁹³

„Циљ интеграционог курса је да се странци успешно подуче језику, правном систему, култури и историји Немачке. Странци би требало да се толико упознају са начином живота у Немачкој да могу самостално да се носе са свим областима свакодневног живота без помоћи или интервенције трећих лица.”²⁹⁴ Интегрисани курсеви настоје да понуде једну целовиту слику немачког друштва: од учења језика, преко учења основа правног и економског система, до основа немачке културе.²⁹⁵

Уз то, курсеви омогућавају полазнику имигранту да овлада и одређеним професионалним вештинама, као и вештинама комуникације са органима локалне самоуправе. „Интегрисани приступ комбинује на пример, учење језика и вештина спроводи професионална интеграција. Интегрисани приступ укључивање миграната помоћу, истраживачких институција и локалних организација које имају искуства у примању придошлица.”²⁹⁶ Ипак,

²⁹¹ „Обавезно похађање курса језика и положени испити су механизми за унапређење интеграције. Укључивањем миграната у друштвене структуре, спајањем миграната и домаћих држављана, усвајање језика повећава зараде и директно повећава продуктивност.” (Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 9)

²⁹² Albert Schmid, *Integration in Germany*, Support Networking Dialogue, Federal Office for Migration and Refugees, Nuremberg, March 2007, p. 6: „Међутим, знање о друштвеном, културном и економском животу такође је од суштинске важности како бисте могли да пронађете своје место у својој новој околини.”

²⁹³ Amelie Constant, Olga Nottmeyer, Klaus Zimmermann: „Cultural Integration in Germany”, 69–125, ed. Alan Manning, *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, OUP Oxford, 2012.

²⁹⁴ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 17.

²⁹⁵ Albert Schmid, *Integration in Germany*, Support Networking Dialogue, Federal Office for Migration and Refugees, Nuremberg, March 2007, p. 6.

²⁹⁶ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2018/commission-and-oecd-present-report-on-the-local-integration-of-migrants приступљено 10. 07. 2019.

ови курсеви још увек немају програме обуке миграната у погледу тога како да комуницирају са домаћим држављанима, не уче их навикама и менталитету Немаца, нити лакшем сналажењу у друштвеним односима.

Посебан значај култура игра у „подизању свести о *позитивним аспектима миграције*”.²⁹⁷ Овај облик друштвеног ангажмана доприноси лакшој интеграцији имиграната и већој социјалној кохезији. Активности које при томе воде невладине организације, уз потпору власти на локалном, регионалном и савезном нивоу, имају за циљ да превентивно делују, како се не би отворио простор за негативну кампању и негативно јавно мњење о усељеницима.

Полази се од тога да имигранти дају допринос у немачким компанијама, привредним друштвима, локалним заједницама и држави у целини, доприносе економском развоју и напретку друштва, као и да значајно доприносе фискалном систему СР Немачке.

Домаћи држављани се редовно обавештавају, и упознају са свим основним аргументима пресудним за вођење једне либералне имиграционе политике: колике су тренутне потребе за радницима на тржишту рада, какве користи немачка привреда и немачко друштво имају од имиграната, у ком опсегу су се акомодирани имигранти интегрисали у своје локалне заједнице... и какав они допринос дају немачком друштву.

Савезне власти од локалне самоуправе очекују не само да имигранте интегришу у новопридошле заједнице, већ и да најбоље међу њима директно упосле у општинске и градске структуре власти.²⁹⁸ Овим приступом се не само омогућава сразмерна заступљеност свих фискалних обвезника, већ се спроводи и интеграција имиграната непосредно кроз систем где се доносе политичке одлуке.²⁹⁹

²⁹⁷ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 4.

²⁹⁸ „Кључна политика на локалном нивоу је интеркултурално отварање јавне управе и услуга.” (Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014, p. 20)

²⁹⁹ Савезне власти преузеле су активности које се свODE на: „Пружање обуке свим општинским одељењима (укључујући наставнике, социјалне раднике, полицију и службе за запошљавање) о њиховим улогама у подстицању интеграције миграната; обезбеђивање једнаког третмана при регрутовању у државну службу, да би имали и јавне службенике мигрантског порекла.” (https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2018/commission-and-oecd-present-report-on-the-local-integration-of-migrants)

Немачки идентитет „националног грађанства” неминовно утиче на немачку политику према имигрантском проблему, упркос слабој сагласности о томе шта је то немачка нација.³⁰⁰ Немачки идентитетски приступ полази од заједничког тла и истог језика, па се онда шири на заједничку историју и сличну традицију (од лендера до лендера), да би данас постала општеприхваћена идеја да је Немачка мултикултурно друштво: „оних који доприносе фискалном систему”, корисника квалитетних социјалних услуга и релативно високог животног стандарда. Данас је „скоро 20% немачке популације имигрантског порекла”.³⁰¹

Мултикултурализам треба да укаже на умереност немачког интеграционог модела који стоји између екстремних позиција: гетоизације и асимилације. Идеја је да више култура могу да егзистирају једне поред других ако их повезује заједничко везивно ткиво.

Због тих разлога се имигранти у Немачкој третирају као „наши страни суграђани” (*unsere ausländische Mitbürger*), што више него сликовито илуструје сукоб између жеље да се они који нису етнички Немци укључе у немачко друштво, и потцртавања спознаје да су они видљиво различити и другачији.³⁰²

Ова „различитост” и „другост” свакако да код одређених политичких и социјалних група може бити катализатор подозрења. Уколико подозрење нарасте до шире политичке акције, онда се већ намеће безбедносни аспект са својим приступима и мерама у складу са зацртаном имиграционом политиком.

³⁰⁰ Нека су социолошка истраживања отишла толико далеко да су „скенирали слику просечног Немца”, па под „Немцем” подводе особу „X” која „пије 0,27 литара пива дневно, једе 1,1 килограм свињског меса недељно, ради напорно и одговорно, савесно одлаже ствари на рециклажу, одмара недељом, негује однос према животној средини и никада не залази у приватност других на послу”. (Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 42) Rita Süßmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009, p. 7. Brett Klopp, *German Multiculturalism – Immigrant Integration and the Transformation of Citizenship*, Greenwood Publishing Group, 2002, p. 25.

³⁰¹ Franziska Woellert, Steffen Kröhnert, Lilli Sippel, Reiner Klingholz. *Ungenutzte Potenziale – Zur Lage der Integration in Deutschland*. Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung. Berlin, 2009, p. 12–13.

³⁰² Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 41.

7.1.4. БЕЗБЕДНОСНИ ОКВИР

Немачка безбедносна политика је подељена: спољне границе и „питања странаца” припадају савезној држави, док су остала имиграциона питања спуштена на ниво децентрализованих јединица. Тако су: „Заштита граница и процедуре азила у одговорности федерације, док су становање и брига о тражиоцима азила у надлежности лендера и локалних власти, које у великој мери покривају трошкове”.³⁰³ Ово је и логично, јер: „Контрола миграција је кључна за национални суверенитет; ограничава територијалне границе и границе чланства”.³⁰⁴

Приликом узимања немачког држављанства од оних који желе да се натурализују као немачки држављани захтева се да се обавезу да ће прихватити права и демократске норме немачког друштва.³⁰⁵ Новоприсели немачки држављанин мора да прихвати основне вредносне и правне тековине које владају у немачком друштву. Тек уколико ове вредности прихвати, након пуних седам година боравка, имигрант може да затражи немачко држављанство.

Како је већ истакнуто, немачка политика интеграције се спроводи од локалног ка националном нивоу. У сврху обраде података са терена, немачка канцеларка Ангела Меркел је „задужила министарку за интеграције Марију Бохмер да осмисли радне групе, које ће се редовно састајати како би прикупиле информације и закључке о начинима на које би влада могла боље да служи имигрантима.”³⁰⁶

У ту сврху Исламска конференција (*IslamKonferenz*), федерација различитих исламских покрета и група у СР Немачкој, послужила је као базични партнер у формулисању стања на терену,

³⁰³ An interview with Aydan Özoğuz, German Commissioner for Immigration, Refugees and Integration, *International Migration*, Vol. 55, N° 6: 5–11, John Wiley & Sons Ltd., 2017, p. 3.

³⁰⁴ Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 1.

³⁰⁵ Eric Leise, „Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies”, July 9-th 2007, <https://www.migrationpolicy.org/news/germany-strives-integrate-immigrants>, Migration Policy Institute, 2007.

³⁰⁶ Чланови *Islamkonferenz-a* су се први пут окупили у септембру 2006. године, када је министар унутрашњих послова Волфганг Шојбле позвао 15 муслиманских вођа, различитог етничког порекла и односа према исламу, да се састану с њим. Ова прва дискусија била је првенствено усредсређена на оно што би немачка влада могла да учини како би побољшала положај муслимана у немачком друштву. (*Ibidem*)

потреба, захтева и очекивања који се пред немачку савезну власт постављају од стране имиграната из исламског света. Закључак је био да висок ниво поверења међу актерима и снажна социјална кохезија помажу у спречавању сукоба и насиља.³⁰⁷

Стога је немачка влада отворила питање поверења између власти и имиграната као круцијално безбедносно и превентивно питање. Према становишту немачких власти интеграција усељеника најбоља је безбедносна превентива, јер: „Интеграција значи живети заједно као једно друштво, а не у одвојеним световима”.³⁰⁸

Немачке власти су предузеле снажна средства интеграције усељеника: од економско-социјалних, као примарних и мотивационих, до оних из области културе и образовања.³⁰⁹ Сви ти механизми имају за циљ изградњу функционалног и безбедног сигурносног система лишеног идеолошког екстремизма, међурасних нетрпељивости и радикалних политичких деловања. „Интеграција има за циљ да омогући мигрантима да постану активни чланови лингвистички хомогеног друштва.”³¹⁰ Постоји тенденција да се безбедносна превенција оствари помоћу елемената меке моћи кроз социјалноидентитетски инжењеринг, стварањем лингвистичког модела грађанске припадности са визијом мултикултурног друштва уједињеног заједничким језиком.³¹¹

Читав проблем интеграције имиграната сагледава се из угла превентивног деловања у које су укључене васпитно-образовне установе: вртићи, школе, факултети и курсеви за одрасле. Превентивно деловање подразумева преузимање основних вредности, значења и образаца понашања из немачке културе: немачког језика, немачких норми и немачког понашања.³¹² Полази се од претпо-

³⁰⁷ Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 10.

³⁰⁸ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 26.

³⁰⁹ Hans-Joachim Hoffmann-Nowotny, „Social integration and Cultural Pluralism: Structural and Cultural Problems of Immigration in European Industrial Countries”, ed. William Alonso, *Population in an interacting world*, Harvard university Press, 1987, p. 149–173.

³¹⁰ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 26.

³¹¹ *Ibidem*, стр. 26–27.

³¹² „Immigrants are obligated on the one hand to acquire German skills and respect the fundamental values of German society, especially the free democratic basic order.” (Vera Hanewinkel, Jochen Oltmer: „Integration and Integration Policies in Germany”,

ставке да укљученост имиграната у локално окружење треба да крене од најранијих дана. Посебно се ради са децом и омладином.

Федералне власти подстичу многобројне пројекте мултирелигијске и међуетничке сарадње. Подстицаји су најочигледнији у систему школства, али су у последње време присутни и кроз многобројне социјалне програме спајања различитих друштвених група и појединаца, као и кроз подршку напорима да се групе и појединци повежу и интересно, кроз пословне, економске и трговачке односе.³¹³ Наведени пројекти и програми имају за циљ зближавање мањинских група које су на маргини друштвених збивања, ван значајнијег финансијског, економског и правног промета.

Након 11. септембра 2001. године „сигурност колектива постаје све важнија, док се слобода појединаца сужава и ограничава”.³¹⁴ Немачке власти предузеле су читав сет превентивних безбедносних мера како би се осигурао мир и смањио ризик од аката насиља. Доносиоци одлука настојали су да се крећу по танкој жици између обавезе заштите људских права и основних слобода миграната, у складу са препорукама ОЕБС-а, и дужности да управљају ескалацијама потенцијалног насиља.³¹⁵

Могући терористички акти и изливи насиља у четвртима са претежно имигрантском популацијом представљају непосредну опасност по немачко друштво. Од 2010. до данас онемогућено је чак 13 великих терористичких акција са имигрантском позадином.³⁸⁰

BPB – *Bundeszentrale für Politische Bildung*, August 24, 2017) Овде су присутне идеје америчког социолога Талкота Парсонса о друштвеној интеграцији као: „Окупљању свих класа и друштвених група, већинских и мањинских, око *заједничких идеја националне политичке културе*”. (Louis Schneider, *The Idea of Culture in the Social Sciences*, CUP, 1973, p. 67)

³¹³ „С друге стране, немачко друштво је дужно да осигура једнаке могућности и третман приступа свим важним аспектима друштва, пословања и политике препознавањем и уклањањем постојећих препрека.” (Vera Hanewinkel, Jochen Oltmer: „Integration and Integration Policies in Germany”, BPB – *Bundeszentrale für Politische Bildung*, August 24, 2017)

³¹⁴ Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 1.

³¹⁵ Власти су спречиле 13 терористичких напада планираних на немачко тло у последњих девет година, открили су нови подаци. Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government coordination on the process of migrant integration: good practices from selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017, p. 4.

Напади су планирани у разним деловима Немачке: Северној Рајни-Вестфалији, Баден Виртембергу, Доњој Саксонији, Хесену...³¹⁶ Међутим, успешном координацијом власти на свим нивоима, ови су покушаји напада спречени. Органи безбедности лендера и полиција на федералном нивоу предузимају мере надзора и праћења „безбедносно интересантних особа” из новопридошлих имигрантских кругова који би могли да угрозе грађанску коегзистенцију у немачким локалним срединама.

С тим у вези још је 2002. године донет *Други антитерористички законски пакет* који је проширио права безбедносних служби у СР Немачкој и омогућио им да „надгледају (*monitoring*) активности, комуникацију и финансијске трансакције осумњичених”.³¹⁷ Ове активности се у СР Немачкој спроводе на више нивоа власти. Систем *кооперативног федерализма* подразумева сарадњу локалног и савезног нивоа власти, где локалне безбедносне службе: достављају информације са терена, учествују у аналитичкој обради података, помажу у операционализацији мера власти на вишим нивоима управљања...³¹⁸

Све ово веома је важно јер политичке избеглице могу да за државу пријема, представљају потенцијални безбедносни ризик уколико искористе своје изгнанство да својим деловањем утичу на промену режима у земљи из које су дошли.

Избеглице, или друге групе миграната, могу покушавати да утичу на политику државе пријема у погледу њеног односа према држави порекла или чак могу да покрену терористичке акције како би земљу домаћина умешале у сукоб са земљом порекла.³¹⁹ Стога, веома често постоји координација између немачких безбедносних агенција и агенција других земаља на неутрализацији таквог деловања.³²⁰

³¹⁶ *Ibidem*

³¹⁷ Ann Robertson, *Terrorism and Global Security*, Infobase Publishing, 2010, p. 99.

³¹⁸ Christian Leuprecht, Mario Kölling, Todd Hataley, *Public Security in Federal Politics*, University of Toronto Press, 2019, p. 85.

³¹⁹ Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 3.

³²⁰ „Consequently Germany’s primary approach toward countering terrorism is based on diplomacy, not military action.” (Ann Robertson, *Terrorism and Global Security*, Infobase Publishing, 2010, p. 99)

Посебан третман у безбедносним питањима у оквиру немачког друштва имају *верске заједнице*. Немачки законодавац гарантује слободу вероисповести, и само изузетно инкриминише верско деловање, и то само уколико је: „противно Уставу СР Немачке, противи се принципима међународног разумевања, или следи циљеве који су у супротности са немачком законодавном праксом”.³²¹

Овакво „проширено тумачење” рада појединих верских организација само се изузетно користи највише у случајевима крајње радикалног екстремистичког деловања. Тако је забележен случај забране деловања једне исламско-фундаменталистичке организације у Келну која је својим активностима, поткопавала добросуседску коегзистенцију и међуљудске односе на локалном нивоу.

Још једно питање од значаја за безбедност је тзв. *прекогранични криминал* који је у најновије време повезан са мигрантима. Одређене мигрантске руте представљају и трасе уноса оружја, наркотика, па чак и људи који се третирају као роба (шверц људи, „бело робље” и слично).³²²

На миграцијским трасама као жртве трговином људи могу се наћи и жене и деца. Стога су немачке савезне власти предузеле опсежне мере да се ланац криминала заустави и спречи. Савезне власти су у свакодневној сарадњи са агенцијама других земаља које прате кретање миграната, и педантно бележе шта се дешава на миграцијским рутама. На тај се начин безбедносни ризик у Немачкој своди на најмању могућу меру.

Понашање имиграната у Немачкој, боравак ван прихватних центара (уколико су уопште боравили у њима) такође спада у безбедносна питања, којима се баве локални органи реда. Успешна интеграција ове популације незамислива је без упознавања са правилима понашања у локалне средине немачких лендера у које су пристигли. „Тако је недељом забрањено кошење травњака,

³²¹ Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006, p. 6.³⁸⁷ Ibidem, стр. 7.

³²² „Често су ирегуларни мигранти изложени највећем ризику од експлоатације због свог угроженог, чак и тајног статуса, који искоришћавају трговци људима и други криминалци, укључујући и тајно тржиште рада. То је зато што мигранти без докумената веома тешко могу да контактирају власти или траже помоћ од владиних институција.” (Anniina Jokinen, „Irregular migration, trafficking in persons and prevention of Exploitation”: 70–74, ed. Sergio Carrera Elspeth Guild, *Irregular migration, Trafficking and Smuggling of human beings*, Centre for european policy studies CEPS, Brussels, 2016, p. 71)

усисавање или одвајање стаклених боца у одређеним контејнерима у суседству, а дечја бука требало би да се сведе на минимум.”³²³

Истовремено, немачки прописи забрањују реновирање станова без уредне документације која подразумева пријаву локалним властима уз обавезни ангажман стручних служби.³²⁴ Такође, странци се подучавају да „прављење буке недељом није само ствар уљудности и поштовања, већ може довести до тога да суседи поднесу жалбе, па чак подразумева и полицијску посету и новчану казну”.³²⁵ Посебне мере односе се на понашање немачких држављана на јавном месту. Такође, у Немачкој је противзаконито ударити своје дете и то може довести до одузимање детета од стране службе за децу.

7.1.5. ЗАКЉУЧАК

Из изнете студије случаја можемо извести одређене закључке у погледу имиграционе политике у СР Немачкој.

Најпре, упадљиво је да се интеграција имиграната у ново друштво спроводи на локалном нивоу. Немачка има дугу предисторију интеграције тзв. гастарбајтера у сопствено друштво. У почетку концепт је био постављен тако да је земљу пријема занимао рад „гостујућих радника”. Гастарбајтери су се својевољно и потпуно самостално укључивали у немачко друштво по сопственој потреби и нахођењу. Многи од њих су се женили Немицама, тако да је настала друга генерација „странаца” у Немачкој. Каснији прописи, како су потребе за радном снагом расле, омогућавали су „сједињавање породица”.

Млади нараштаји „странаца” већ су имали знатно већу потребу да се интегришу у немачко друштво. Данас, због знатног опадања домаће радне снаге, уселјеници се аутоматски укључују у програме интеграције. У кооперативном федерализму СР Немачке, у новије време, политика интеграције имиграната спроводи се на сва три нивоa власти. Ипак, највећи опсег мера и поступака и даље се спроводи у локалном окружењу, где имигрант ради, живи

³²³ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 20.

³²⁴ Jonathan Fitzsimons, *The German Private Rented sector – a holistic approach*, The Knowledge Centre for Housing Economics, March 2014.

³²⁵ Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015, p. 19.

³⁹² Ibidem, стр. 20.

и саобраћа. Образовна и социјална политика је у поседу лендера, покрајина или држава чланица.

На савезном нивоу је координација спровођења националног плана за интеграцију усељеника, и координација са Европском унијом у Бриселу. Овакав поступак интеграције имиграната је логична последица постављене концепције „интеграције одоздо” из времена „гастарбајтера и њихових потомака”.

И даље је основни мотивациони импулс за интеграцију имиграната дефицит на тржишту радне снаге. С друге стране, имигранти су у потрази за бољим животом: већом платом, квалитетнијом социјалном и здравственом заштитом и вишим животним стандардом... па су и даље веома мотивисани да насељавају немачко друштво.

Читав процес интеграције креће из потребе за сусретом рада (имигранта) и капитала (немачког послодавца). Овај сусрет дешава се у фабрици или каквој трговинској радњи, а помажу му комунални органи (општина и слободних градова), управе лендера (покрајина или „држава чланица”) и савезна власт у Берлину. У новије време, по препоруци федералне власти, најбољи међу имигрантима упошљавају се и у локалним управама и самоуправама (комуналне службе, општинске и градске власти и сл.), чиме се постиже сразмерна заступљеност и наградни подстицаји за успешну интеграцију у немачке локалне средине.

Уз економски интерес и социјалну заштиту, механизми са подручја културе представљају најзначајнија средства подстицаја имиграната да се интегришу у друштво у које су пристигли. Међу овим средствима, овладавање немачким језиком показало се као најзначајније и најосновније средство интеграције. Имигранти који намеравају, само да бораве у Немачкој морају стећи основна знања и вештине комуницирања на немачком језику.

Познавање језика представља предуслов интеграције странаца у немачке локалне заједнице. Уз ово, користи од овладавања немачким језиком су: комуникација у радној средини, продуктивност, саобраћај са околином (суседством, локалним службама и сл.). Уколико имигранти намеравају да дуже бораве и касније затраже и држављанство, уз курс овладавања немачким језиком морају положити тестове обуке из основа образовног система земље: немачку географију, историју, основе Устава и правног система и слично... Ипак, за сада се још увек не држе курсеви из комуникологије, социологије и социјалне психологије, који би поспешили прелазак из механичке у органску интеграцију имиграната у немачко друштво.

Конечно, када је о безбедносним питањима реч, ваља истаћи да је немачки безбедносни систем и даље сложен и слојевит и да претпоставља координацију размене информација, оперативних и аналитичких послова на више нивоа власти. Немачка стратегија безбедносног деловања више је посвећена превентивним мерама, него акционим. СР Немачка издваја значајна средства како би предупредила међурелигијске и међуетничке сукобе, нарочито због тога што и даље значајан део имигрантске популације има плурални идентитет: иако су прихватили СР Немачку као своју нову државу и даље негују своје обичаје, културу и традицију у локалним срединама у којима живе.

Многи од миграната (попут Грка, Турака, Курда...) одржавају живе односе са матичним земљама и не пристају да запоставе свој традиционални идентитет. Све ово чини сет безбедносних питања веома сложеним и даље отвореним. Мултикултурализам и поштовање људских права у новије време постају жртве „секуритизације мигрантског питања”, а колективној безбедности даје се предност над индивидуалним правима појединаца који у том колективу живе.

На самом крају ваља закључити да СР Немачка спроводи врло активну интеграцију имиграната у своје друштво и то, превасходно, на локалном нивоу, где имигрант живи и ради. Ова је интеграција више механичка, а мање органска. Имигранти овладавају немачким језиком као средством комуникације. Неки од њих, а друга генерација усељеника сасвим извесно, пролазе кроз немачки образовни систем и стичу дипломе. Сви они, једнога дана, пре или касније, постају „доприносиоци фискалног система” Немачке.

Стога су имигранти неопходни немачкој привреди, немачком друштву, а тиме и држави. Зато и сматрамо да је немачка имиграциона политика либерална, управо из потребе за радницима, како би „немачко светско привредно чудо” трајало. Док је јаке немачке привреде, биће и високог животног стандарда. Ипак, традиција „гостујућих радника” определила је немачко друштво ка мултикултурализму, који стоји негде на средини између гетоизације и асимилације. Немачки концепт настоји да очува националну културу на грађанским основама, остављајући слободу имигранту да негује своје порекло и традицију. Колико ће овај концепт бити одржив у будућности остаје да се види.

7.2. МАЂАРСКА ИМИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА ОДВРАЋАЊА

Миграције су донедавно биле појава на коју се није обраћала значајнија пажња. Данас то више није тако. У ранијим временима миграцијом су се бавиле специјализоване агенције за праћење ове појаве, невладине организације, владине организације (министарства и управе), као и научно-истраживачке станице (институти, универзитети и сл.). Међутим, актуелна дешавања избацила су ову тему на површину медијских проматрања.

Масовне миграције ка земљама чланицама ЕУ промениле су ово стање... Оне постају тема која озбиљно заокупља јавност. Миграције одједном постају дневнополитичка тема многих земаља ЕУ, првенствено њихових политичких актера, око које се воде политичке дискусије зарад одбране националних интереса, као и ради убирања политичких поена. Данас су миграције постале велики изазов за европски континент, па ће ова тема још дуго бити актуелна као један од највећих изазова не само за ЕУ, већ и за читав свет. Истовремено, миграције су и последица крупних промена на глобалном нивоу, па смо постали сведоци чињенице да поједине земље чланице ЕУ, али и многе европске земље ван ЕУ, мењају законске регулативе по питању асимилације миграната. Неке су мање-више либералне због потреба за радном снагом, док друге, и поред потреба за радном снагом, примењују рестриктивнији приступ.

Слично је и на северноамеричком континенту: САД као водећа имиграциона земља уводи далеко рестриктивнију имиграциону политику од нпр. Канаде која је либералнија по овом питању. Праћење светског миграторног кретања указује на динамичну ситуацију која се мења веома брзо.

Мађарска је током читаве своје историје исказивала тенденцију за заокруживањем својих етничких и „историјских територија” заснованих на принципу „државног права”, према коме су све етничке заједнице на простору Угарске третиране као Мађари (Мађарони). Стога се у свести Мађара дубоко утиснула идеја о одбрани „државног права”, па су национални интереси, традиција, суверенитет и територијални интегритет одувек имали приоритет над сваким обликом међународног обавезивања. Слично је и данас када је Мађарска пуноправни члан ЕУ.

Мађарска влада активно ради на заштити својих граница. Она редовно извештава своје становништво о потезима које предузима према избеглицама. Политички курс који је заузела трага за начинима очувања суверенитета и територијалног интегритета, уз обавезу заштите традиционалних вредности.³²⁶

Имигранти се свакако не опредељују за Мађарску као пожељну крајњу дестинацију. Према изјавама имиграната, они се најчешће опредељују да њихово коначно одредиште буде Немачка или нека од скандинавских земаља, чак и оне које нису у Европској унији. Мађарска је до велике мигрантске кризе из 2011. године била једна од пожељнијих дестинација за усељење, али никада у врху жеља. Чак и тада, усељење у Мађарску било је привремено, и одатле би се тражиоци азила селили даље: пут Аустрије, Немачке и Скандинавије. Други разлог зашто Мађарска није постала крајња дестинација за мигранте који долазе из ваневропских земаља је њен географски положај. Тражиоци азила најчешће схватају Мађарску као транзитну земљу ка економски атрактивнијим чланицама Уније.

Подсећања ради, у скорој прошлости, први велики талас имиграната је у Мађарску дошао из Румуније и са простора бивше Југославије. Први имигранти су били Мађари Секелји из рубних подручја Ерделја (Трансилваније). Касније су им се придружили Југословени: Срби, Хрвати, Бошњаци и Мађари из Југославије... Ове избеглице добијале су азил, али је њихов избеглички статус остао махом нерешен, па су избеглице одлазиле даље пут Европе, Аустралије и Америке.

Пошто је било тешко добити легално признат избеглички статус за улазак у Мађарску, избеглице су се довијале и организовале нерегуларне илегалне путеве.³²⁷ Мађарске власти су од 1998. године пружале неку врсту заштите пристиглим избеглицама кроз привремене или допунске мере. У каснијој фази удео европских избеглица у Мађарској опада, а рапидно расте удео „неевропљана”. У последњих пет година статистика показује да су избеглице дошле из ратом захваћених подручја: Либије, Ирака, Авганистана, Сирије...³²⁸ У једном моменту, железничке и аутобуске станице мађарских градова биле су препуне избеглица, азиланата и миграната

³²⁶ Lili Bayer Hungary's 'Zero refugee' strategy, Politico, Bruxelles, September 20, 2016 (10:27 AM CET).

³²⁷ Gyöngyvér Demény, Integration of refugees in Hungary, p. 116.

³²⁸ *Ibidem*, str. 116.

из муслиманског света. Међутим, како се расположење мађарског јавног мњења према мигрантима драстично мењало, тако је и број усељеника из ових земаља опадао. Приметно је да од самог почетка уласка избеглица у Мађарску до данас не постоји свеобухватна политика владе о интеграцији избеглица.

Ипак, почеци имиграционе политике 90-их година 20. века били су сасвим другачији... Закон о азилу из 1997. године усваја се и ступа на снагу 1. марта 1998. године. Одредбе закона се односе на укидање географских ограничења за тражиоце азила из неевропских земаља.³²⁹ Мађарска је стартовала са једном доследно либералном имиграционом политиком. Са великим мигрантским таласом, после 2010. године, мења се и законодавна политика. Клатно се помера у другу страну. Општи је утисак да и данас недостаје једна кохерентна, опсежна и свеобухватна политика азила за избеглице и друге особе којима је потребна међународна заштита, без обзира на измену Закона о азилу који уводи нова правна решења.³³⁰

7.2.1. ПОЛИТИЧКО-ПРАВНЕ РЕСТРИКЦИЈЕ

Мађарска се налази на раскршћу европских путева. Има посебну геополитичку позицију, која се налази на прелазу између Истока и Запада.³³¹ Мађарско геополитичко и међународно-интегративно опредељење је да Мађарска буде део „западног света”, чланица свих евроатлантских структура, али да не треба да у тим процесима „жртвује саму себе” и да се одриче државног суверенитета, интегритета и права да одлучује о својој судбини. Стога, Мађарска позива на снажнију улогу институција ЕУ у миграционој политици, како би се постигао заједнички приступ, уз већу координацију и солидарност међу државама чланицама ЕУ, како би се избегло да свака држава чланица доноси своју одлуку на рачун других земаља.³³²

³²⁹ Gyöngyvér Demény, *Integration of refugees in Hungary*, p. 117.

³³⁰ *Ibidem*, p. 118.

³³¹ Éva G. Fekete, Mihály Lados, Edit Pfeil, Zsolt Szoboszlai, *Size of local governments, local democracy and local service delivery in Hungary*, p. 35.

³³² Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Druifuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, p. 87.

У правном и политичком смислу, једна од централних полу-га имиграционе политике и односа према усељеницима је право на азил. Ово право омогућава боравак на територији Мађарске, те заштиту од враћања и екстрадиције. Одобрење привремене заштите за прописани период, или за период док се не утврде све чињенице о потенцијалном тражиоцу азила, може продужити заштиту на прописани наредни период који одобрава мађарски парламент. Мимо статуса признатих избеглица и привремене заштите, закон уводи статус супсидијарне, тј. допунске заштите.³³³

Посебан или специјалан статус имају признате избеглице и уживаоци супсидијарних права. Такав статус им омогућава право на законске погодности које уживају и мађарски грађани.³³⁴ Уживаоци супсидијарне заштите не добијају боравишну дозволу већ мађарску легитимацију којој важност истиче после три године.

Према амандману из јуна 2016. године, који је усвојен, статуси избеглица и лица под супсидијарном заштитом биће ревидирани сваке три године. Избеглицама се мађарска легитимација обнавља аутоматски након навршених десет година. Лицима са супсидијарном заштитом то није могуће. Даље, статус избеглице и статус супсидијарне заштите морају бити преконтролисани од стране Међународне организације за миграције (*International organization of migration*, ИОМ) након три године од дана добијања статуса.³³⁵

Посебан значај имају лица са статусом „међународне заштите”. То су лица која могу боравити у прихватним центрима до 30 дана од дана достављања одлуке. Према мађарском закону, подносиоци захтева за спајање породице морају бити чланови породице избеглице у Мађарској, а не само избеглице. Дакле, само избеглице имају право на спајање са породицом под повољним условима и то у временском року од три месеца након признавања њиховог статуса. У том случају они су изузети од испуњавања уобичајених материјалних услова, попут издржавања, смештаја и здравственог осигурања.³³⁶ Сви остали имигранти не стичу право на „спајање породица”, што се сматра веома рестриктивном мером.

³³³ Gyöngyvér Demény, *Integration of refugees in Hungary*, p. 118.

³³⁴ *Ibidem*, p. 120.

³³⁵ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepal-di, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 39.

³³⁶ *Ibidem*

Законит и континуиран боравак од три године у Мађарској је услов за подношење захтева за националну дозволу за трајно настањивање. Избеглице и корисници супсидијарне заштите имају слободу кретања на територији државе.

Не постоји никакво ограничење прописано законом. Признаје избеглице, као и лица која уживају супсидијарну заштиту, имају право на социјалну помоћ и подршку предвиђену законом и локалним прописима под истим условима као и мађарски држављани. Они имају право на социјална примања ако немају средства која су на располагању у Мађарској. Месечни приход по глави становника не прелази 150% минималне старосне пензије у случају самохраних особа, или минималне пуне старости (старосне пензије у случају особе са породицом). Већина невладиних организација које пружају уточиште избеглицама и особама са супсидијарном заштитом налази се у Будимпешти, што значи да је смештај корисника углавном концентрисан у главном граду Мађарске.³³⁷

Од јануара 2014. до јуна 2016. године, „интеграциони споразум” са Канцеларијом за имиграцију и азил омогућио је онима који су добили азил да имају посебну новчану накнаду за интеграцију у трајању од две године (цепарац, школски додатак и финансијска подршка за становање). Ова могућност је стопирана 1. јуна 2016. године.

Од тог периода, особе којима је одобрен азил добијају социјалну помоћ под истим условима као и мађарски држављани. У случају испуњавања услова за добијање социјалне помоћи, признате избеглице могу остати у прихватним центрима до тридесет додатних дана након што се достави решење о квалификацији (укључујући собу и пансион у прихватном центру, као и путне накнаде).

Признате избеглице такође имају право на надокнаду трошкова учења и образовања, као и на финансијску подршку за трајно напуштање земље. Избеглице и лица примљена за супсидијарну заштиту која се налазе у приватном смештају (након прихватног центра) такође имају право на новчану потпору за трајно напуштање земље.

Према Закону о здравству Мађарске, корисници међународне заштите спадају у исту категорију као и мађарски држављани. Од 1. јуна 2016. године, избеглице и лица са супсидијарном заштитом имају право на здравствене услуге, под истим условима као и тражиоци азила, у периоду од 6 месеци од дана када им је дата

³³⁷ *Ibidem*, str. 40.

међународна заштита. До јуна 2016. године овај период је износио годину дана.

У пракси, слично као тражиоци азила, корисници се суочавају са значајним препрекама у погледу приступа здравственој заштити. Баријере се углавном односе на тешкоће у познавању језика земље домаћина, недостатку тумача и административне потешкоће.³³⁸ Прве мере спасавања и пријема у почетку су се вршиле у отвореним пријемним објектима. „Канцеларија за имиграцију и држављанство” (OIN) води три отворена прихватна центра и пружа материјалну помоћ тражиоцима азила и избеглицама.

Дакле, Мађарска подржава само признате избеглице и кориснике међународне заштите. Само признате избеглице и корисници међународне заштите имају приступ тржишту рада и мерама интеграције, док се тражитељима азила не пружају услуге како би их припремиле за интеграцију на тржиште рада.³³⁹ Тражиоцима азила је онемогућен приступ јавним службама за запошљавање (PES) и запошљавање на редовном тржишту рада. Мађарска је на тај начин задржала своју рестриктивну регулативу, чиме штити национално тржиште рада од „дошљака без статуса”.³⁴⁰

Деца између 14 и 18 година су смештена у одвојеном сектору. Као део процедуре, тражиоца азила мора интервјуисати „канцеларија за азил”. Он мора да изнесе разлоге за напуштање матичне земље, и да каже да ли је тражио азил некад раније у Србији, Хрватској, Грчкој или Бугарској. У „транзитним зонама” постоје куће у којима тражиоци азила имају право да проведу три месеца.

Ове куће су раније биле планиране за 50 особа, а у пролеће 2017. године су проширене на 250 особа. Због ниских капацитета за обраду, тражиоци азила, укључујући породице са малом децом, морају да чекају ван транзитних зона (у Србији) у тешким околностима. Могућност боравка на пријемним објектима смањена је са 60 дана на 30 дана. У пријемном центру особе под међународном

³³⁸ Ibidem, str. 41.

³³⁹ Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum, p. 6.

³⁴⁰ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 54.

заштитом чекају на документе (лична карта, социјална картица, итд.) и имају право на смештај, исхрану, путне трошкове, здравствену заштиту, надокнаду трошкова за образовање и обуку, као и финансијску подршку за трајно напуштање земље.³⁴¹

Тражиоци азила у транзитним зонама могу контактирати социјалне раднике. Добротворне организације (цивилне и црквене) их редовно посећују како би пружиле додатну помоћ или организовале активности за децу. Тражиоцима азила се омогућава да, на основу писменог захтева „канцеларији за азил”, добију бесплатног адвоката који ради у Мађарском хелсиншком одбору или државног адвоката.³⁴²

У Мађарској су у последњој деценији уведена све већа ограничења, након Закона о азилу из 2007. године којим се преносе директиве ЕУ о азилу.³⁴³ Према овом закону, док се не донесе одлука о подобности за међународну заштиту, тражиоци азила могу остати у земљи и имати право на бригу и подршку у складу са правилима и смерницама ЕУ. Ако се избеглички статус или супсидијарна заштита не одобри, надлежни орган ће проверити да ли се примењује начело забране протеривања.

У овом случају подносиоцу захтева ће се дати привремена заштита. У случају одбијања, апликанти се могу жалити суду у року од 8 дана и могу затражити лично саслушање. Ако суд одбије жалбу и сагласи се са канцеларијом за азил, подносилац захтева може још увек поднети нови захтев за азил у којем се износе нове чињенице.³⁴⁴

Поједини мигранти могу поднети захтев за азил само у транзитним зонама, на локалитетима Рескеу или Томпи.³⁴⁵ Имиграциона политика мађарске владе у погледу реторике и политике односа према мигрантима спада, према оцени ЕУ, у одређени оквир секуритизационог приступа и наратива.

³⁴¹ *Ibidem*, str. 45.

³⁴² *Ibidem*, str. 62.

³⁴³ Slobodan Zečević, Gordana Gasmi: „Evropski bezbednosni i odbrambeni identitet i migrantska kriza”, *Strani pravni život*, Vol. 60, N° 2/2016: 57–75, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016, str. 68.

³⁴⁴ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 48.

³⁴⁵ Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut: *Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary*, Prague, 2017, p. 6.

Мађарска влада одлучно одбацује етикету да је њена политика азила подређена безбедносним мерама. Овакве наводе мађарске власти доживљавају као политичке нападе који се користе за дискредитовање како би им се онемогућила рестриктивна заштита граница, територијални интегритет и суверенитет.

Такође, мађарска тајна служба се, по одлуци и налогу владе, активно укључила у организацију контроле имиграната током избегличке кризе. Мађарска јавна полиција је добила овлашћење да одведе сваког имигранта који се незаконито налази у Мађарској преко граничне оgrade ван своје територије, те је такође направљена и тампон-зона, познатија као правило „8 километара”, којом су имигранти такоређи одгурнути и спроведени у ту зону како би били што удаљенији од званичних граничних линија „парламентарне Републике Мађарске”. Закон је ступио на снагу јула 2016. године.³⁴⁶ Доношењем и ступањем на снагу овог закона, влада појачава напоре како би спречила избеглице да добију азил.³⁴⁷

Три транзитне земље – Грчка, Италија и Мађарска – суочиле су се са највећим приливом миграната и тражиоцима азила на својим границама. Наведене земље су се нашле на мигрантској рути као прва транзитна линија ка крајњим одредиштима у ЕУ. Масовни доласци миграната, тражилаца азила, били су „епохалних размера”.

Наведене земље чланице ЕУ се разликују од земаља које представљају крајња одредишта за имигранте. Земље попут Мађарске настоје да заштите своје слабе институционалне капацитете интеграције миграната на тржишту рада, у условима тешких економских околности и неизвесности у вези с тим како ће се економије развијати у будућности. Дакле, то је и кључни разлог зашто мигранти настављају даље ка „земљама обећаним рајевима”, земљама сигурне привреде и обилате социјалне помоћи унутар Уније.³⁴⁸ Ако летимично погледамо статистичке податке, Мађарска је 2015. године добила највећи број тражилаца азила (14% од укупног броја у ЕУ). Она је земља са највећим бројем тражилаца азила у односу

³⁴⁶ *Ibidem*, str. 21.

³⁴⁷ Lili Bayer Hungary's 'Zero refugee' strategy, *Politico*, Bruxelles, September 20, 2016. (10:27 AM CET).

³⁴⁸ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 16.

на своје становништво (око 18 кандидата на сваких 1.000 становника). Један од разлога зашто је Мађарска добила највећи број тражилаца азила 2015. године, више него Италија и Грчка те године, је њен географски положај.³⁴⁹ Са 177.135 захтева за азил у 2015. години, Мађарска је била друга европска земља одмах иза Немачке.³⁵⁰

Када је 2016. године дошло до затварања граница, број тражилаца азила нагло је опао. Од свих земаља чланица ЕУ, Мађарска је земља са преко 90% одбијеница за азил.³⁵¹ Имигранти из Сирије и Авганистана су, по статистичким подацима, међу највећим групама тражилаца азила.³⁵² Авганистанци су први по броју, затим следе Сиријци... Остали мањи проценат чине азиланти из Пакистана, Ирака, Ирана, Бангладеша. У периоду између 2010. и 2016. године, око 1% азиланата дошло је из Палестине и Нигерије.³⁵³ Значајан податак је да 29% имиграната у Мађарској чине малолетна лица без пратње родитеља. Иако је то релативно висок проценат, нижи је од ЕУ просека.³⁵⁴

У Мађарској, према извештају из 2015. године, као одговор на интензивирање миграционог тока малолетника без пратње (UAM), уведене су политичке и законодавне промене у вези са идентификацијом, пријемом, старатељством и проценом старости за тражиоце азила који спадају у категорију UAM. Међутим, неке тешкоће у имплементацији и нека општа питања остају.

Од маја 2011. године, малолетници без пратње који траже азил и корисници међународне заштите из категорије UAM спадају у оквир општег режима заштите деце (Закон о заштити деце) и стога се прво разматрају као деца, а тек потом као мигранти. Њима мора бити именован старатељ, који је законски одговоран за бригу, управљање имовином и правно заступање малолетника.

У 2014. години спроведена је законска измена у општој шеми деце заштите, која је такође утицала на млађу децу. Да би се

³⁴⁹ *Ibidem*, str. 20.

³⁵⁰ *Ibidem*

³⁵¹ <https://www.asylumineurope.org/reports/country/hungary/statistics>

³⁵² О овоме у: Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017.

³⁵³ *Ibidem*, str. 27.

³⁵⁴ *Ibidem*, str. 29.

спречили потенцијални сукоби интереса, дејчи старатељ је преузео старатељство, које је претходно идентификовано код руководиоца установе за заштиту деце, над децом без родитељског старања.

Главни извор подршке за пријем и интеграцију тражилаца азила и избеглица у Мађарској је Фонд за миграције, азил и интеграције (AMIF). Додатна подршка за помоћ признатим избеглицама на тржишту рада и у друштво долази од добротворних организација и невладиних организација (цивилних, црквених, међународних). Пројекте који помажу пријему углавном воде „Канцеларија за азил и миграције” и њене институције, пројекте који промовишу интеграцију воде само цивилне организације.³⁵⁵

Мађарска миграциона стратегија је седмогодишња развојна стратегија која предузима акције преко Министарства унутрашњих послова кроз два фонда са којима сарађује и којима посредно управља. Један фонд је већ поменути AMIF, а други је Међународни фонд за безбедност (*Internal Security Fund* – ISF). AMIF је у периоду 2014–2020. године омогућио аплицирање за средства намењена финансирању пројеката помоћи у „првим корацима” акомодације миграната, а које реализују власти у транзитним зонама и центрима за азил, како би се спроводио и промовисао процес интеграције.³⁵⁶

Када је о јавном мњењу реч, удео Мађара који су против имиграната и странаца значајно се повећао од 2010. године. Без обзира на ове ставове, део цивилног друштва је још увек активан у подржавању отворенијег односа према мигрантима и одиграо је главну улогу у решавању и ублажавању миграционе кризе у 2015. години.³⁵⁷

Само политички независни и левичарски медији баве се хуманитарном страном избегличке кризе. Поред њих, део цивилног друштва подржава отворенији став према мигрантима, играјући главну улогу у решавању и ублажавању миграционе кризе, као и пружању подршке тражиоцима азила и признатим избеглицама.

³⁵⁵ На ову тему у Зборнику радова: ed. Szelid Veronika, *Az idegen Magyarország – Bevándorlók társadalmi integrációja*, Budapest 2010.

³⁵⁶ National programme AMIF, <http://www.solidalapok.hu/solid/sites/default/files/AMIF%20HU%20v1.2.pdf>

³⁵⁷ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 78.

Владајућа странка се залаже за затварање граница и одбацивање политике пресељења у ЕУ.³⁵⁸

Мађарски случај показује важност постојања добро успостављених, мотивисаних и кооперативних невладиних организација које, у одсуству владине интервенције, могу подржати и интегрисати мигранте и тражитеље азила. У Мађарској, невладине организације управљају услугама пријема и интеграције имиграната, а из тог приступа се уочава и како ставови владе према мигрантима могу утицати на јавно мњење, посебно путем медија.³⁵⁹

Поједини критичари мађарског друштва кажу да оно нема реалну слику и искуство из прве руке са имигрантима. Политика одбијања азила и став Орбанове владе према имигрантима постали су релевантни у међународној арили.

Мађарска влада је истакла да су лидери ЕУ дуго времена посвећивали посебну пажњу последицама великог броја избеглица које стижу у Италију или Грчку поморским путевима, а игнорисали чињеницу да је Мађарска такође била изложена великом притиску избеглица које су пристизале копненим путевима. Европска комисија је крајем септембра 2015. године препоручила да Мађарска има приоритетни третман, заједно са Грчком и Италијом, након што су се о томе усагласили лидери ЕУ и главних земаља чланица ЕУ.

Овај преференцијални третман значи да нису у обавези да било кога прихвате, а друге државе чланице ЕУ би у то време преузеле 54.000 избеглица које живе у Мађарској. То је земља у којој је тада одбачено 98% имиграционих процедура јер подносилац захтева користи Мађарску само као транзит ка развијеним земљама западне Европе.

Ублажавање оптерећења других држава чланица кроз систем квота понудило је Мађарској неколико трајних користи. Услед тога, Мађарска, заједно са осталим земљама источне Европе, није била тешко погођена избегличком кризом, а уз то је одбацила и систем обавезних квота за примање избеглица.

Као једно од највећих достигнућа спољне политике, након побољшања међународног статуса, Мађари сматрају и то што су се све владе „Вишеградске групе”, након гласања, по питању миграната придружиле Орбановом кабинету. Виктор Орбан и његова партија су направили стратегију поделе политичке арене на „пронационални”

³⁵⁸ *Ibidem*, str. 79.

³⁵⁹ *Ibidem*, str. 85.

и „антинационални” табор. Свако ко испитује позицију владајуће Орбанове коалиције *Fidesz* (Фидес), аутоматски је етикетиран као „антинационални”, и сматра се „страним агентом”.³⁶⁰

Орбанова стратегија за решавање избегличке кризе има за циљ отворени концептуални сукоб између мађарске владе и институција ЕУ. Европска унија и невладине организације које финансира Сорош постале су главне мете владиног пропагандног дискурса у 2016. и 2017. години. Основни аргумент Орбанове владе против ЕУ и Џорџа Сороша је да они у сарадњи једни с другима желе да населе „мигранте” у Мађарској.

Мађарски грађани могли су да изразе своје мишљење о томе да ли би ЕУ требало да дозволи и наложи „обавезно насељавање” немађарских држављана у Мађарској без сагласности Народне скупштине. С друге стране, ЕУ настоји да убрза одобрење обавезног, сталног система квота заснованог на прерасподели тражилаца азила. Према тврдњама мађарске владе суштина *Сорошевог плана* своди се на довођење чак милион илегалних имиграната у Европу. Пресуда Суда Европске уније (CJEU) такође је олакшала извршење плана „овог великог америчког шпекуланта”.³⁶¹

Виктор Орбан је на самиту ЕУ у јуну 2017. године јасно указао на то да, докле год његова влада буде на власти, Мађарска неће узети ниједну избеглицу по основу обавеза према ЕУ. По први пут у историји ЕУ, члан Европске уније иде против одлуке коју је донео суд ЕУ. Институције ЕУ виде случај као „једноставно” питање које тестира рад европског правног система.

То такође показује да мађарска влада редовно и намерно, у политичке сврхе, игнорише прописе и пресуде које налажу Мађарској да прими 1.294 имигранта, чији је број одређен кроз стални систем квота. Тако, мађарска јавност није у потпуности упозната са чињеницом да једини систем квота који је тренутно на снази, а који утиче на Мађарску, омогућава пребацивање тражилаца азила у земљу искључиво из Италије и Грчке, а не из „западних земаља” уопште.³⁶²

Мађарска влада је по питању имиграната исказала већу нетрпељивост него мађарско јавно мњење, нарочито по питањима које

³⁶⁰ Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut, *Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary*, Prague 2017, p. 19.

³⁶¹ *Ibidem*, str. 20.

³⁶² *Ibidem*

је предложила Европска комисија.³⁶³ Интензивна и упорна кампања владе, која је распиривала страх од миграната, имала је велики утицај на ставове становништва како о мигрантима, тако и према мерама владе по овом питању током 2016, 2017. и 2018. године.

Мађарска влада је 2015. године донела уредбу којом је Србију прогласила *сигурном земљом*, што значи да свако ко стигне из Србије у Мађарску мора бити враћен да поднесе захтев за азил у Србији. С друге стране, Србија више не признаје избеглице из Мађарске (осим албанских са Косова и Метохије).

Управо зато је мађарска влада измислила транзитне зоне. Каже се да тражиоци азила који тамо бораве нису на мађарској територији, па је тумачење Орбановог кабинета да људи који напуштају ове зоне на југу не могу да уђу на територију Мађарске. Мађарски пример такође показује да је немогуће придржавати се азилног система ЕУ: редистрибуција избеглица међу државама чланицама и транзитним земљама је правно немогућа, јер су бројне судске пресуде у Немачкој и Аустрији забраниле владама појединих земаља слање избеглица назад у Мађарску.

Зато је Виктор Орбан и инсистирао да се предузме војна интервенција у Либији и да се на тај начин онемогући инвазија миграната преко „либијске демократије” у Европу, иако није постојало међународно расположење за једну такву акцију. Преко мигрантског питања мађарска влада заправо трансформише имиграциони проблем како би обавила крупне трансформације политичког система ка стабилној кротији и суверенистичком поретку.³⁶⁴ Антиимигрантски ставови мађарског друштва су прерасли у регионалне, средњоевропске трендове... Секуритизација овог питања омогућава политичарима да се представљају као лидери који постижу резултате, а заправо покушавају дуже да остану на власти искоришћавањем страха који поводом овог питања постоји у јавности.

Сарадња у оквиру Вишеградске групе оснажила је Орбанову владу, јер је противљење систему квота заснованог на обавезном пресељењу избеглица омогућило да се В4 промовише као нека врста алтернативног центра моћи западним државама чланицама ЕУ.

Орбан је, одговарајући на критике званичника ЕУ да Мађарска третира сиријске мигранте као терористичке бегунце који крше међународно право и злоупотребљавају право на политички азил,

³⁶³ *Ibidem*, str. 17.

³⁶⁴ *Ibidem*, str. 23.

приметио да је „Брисел отворено на страни терориста”. Орбаново мишљење је да се ЕУ понаша као регионални полицајац који није способан да изнесе миграцијску стратегију на континенту.³⁶⁵

Мађарска и друге земље чланице Вишеградске групе не виде решење за избегличку кризу у расподели тражилаца азила међу државама чланицама. „Нико не може бити приморан да се насели у некој земљи; помоћ се мора донети тамо где је проблем, што значи да се о захтевима за азил мора одлучивати изван ЕУ”, нагласио је Залан Золт Ченгер, потпредседник Фидеса у спољнополитичком одбору мађарске Народне скупштине.

С друге стране, Петер Сијарто, мађарски министар за трговину и спољне послове, понавља да је Вишеградска група „уједињена” по питању миграције. Иако се „В4” и даље снажно противи било којој и свим верзијама програма обавезног премештања избеглица, одређене земље имају различите приступе када је у питању миграциона политика у унутрашњим пословима.³⁶⁶

Стога је Европска комисија против Мађарске, Пољске и Чешке покренула процедуру за кршење закона због одбијања да учествују у програму за премештање избеглица. Министри унутрашњих послова ЕУ су се у септембру 2015. године већином гласова сложили да свака земља мора на две године прихватити обавезујући број тражилаца азила како би се ублажио притисак на Грчку и Италију.

Брисел је нагласио да само Аустрија, Пољска и Мађарска нису прихватиле људе из избегличких кампова, док су само Малта и Финска испуниле своје обавезе.³⁶⁷ Тако је Мађарска обележена као земља која не само да спроводи изразито рестриктивну имиграциону политику, већ се опире настојањима ЕУ да ово питање стратешки решава.

Емануел Макрон, председник Француске, оптужио је Вишеградску групу да одбацивањем избегличких квота пркоси европским принципима и вредностима. Макрон, који је жестоко критиковао антилибералне вође као што су Орбан и Качински, истакао је током своје кампање, сасвим другачију визију Европске уније.

³⁶⁵ *Ibidem*, str. 24.

³⁶⁶ Helena Bauerová: „Migration Policy of the V4 in the Context of Migration Crisis”, *Politics in Central Europe*, Metropolitan University Prague, 2018.

³⁶⁷ Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut, Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary, Prague 2017, p. 28.

Реч је о концепту Уније који нуди дубљу интеграцију, а не јачање националног суверенитета.³⁶⁸ Сценарио „Европе у више брзина” (*multi speed Europe*) изгледа као најреалнија од пет опција које је Европска комисија најавила. План подразумева да свака држава чланица одлучи ком нивоу интеграције ће се придружити.³⁶⁹

Док расту тензије између Брисела, с једне стране, и Вишеградске групе, с друге, земље Вишеградске групе настоје да се у јавности представе као „заштитнице националних интереса од насртаја Брисела, и наставиће да се међусобно бране у Већу”.³⁷⁰

Нови имиграциони систем дао је већу моћ локалним самоуправама и градоначелницима, те омогућио арбитрарне одлуке и дискриминаторне праксе. Тај систем је усклађен са дугогодишњом склоношћу владе да прави разлику између „достојних” и „недостојних”, али и „богатих” и „сиромашних”. Пошто многи Роми спадају у ову другу категорију, тешко су погођени овим системом.³⁷¹

Нова гранична процедура, уведена законом, значила је да појединци, који стигну на границу Мађарске и желе да поднесу захтев за азил, морају то да учине у посебним „транзитним зонама”.³⁷² Улазак је био ограничен на само 100 тражилаца азила дневно. Такође, важно је напоменути да у овим зонама процедура за азил и услови пријема нису у складу са прописима Европске уније и другим међународним стандардима, посебно у погледу процедуралних гаранција, судског преиспитивања и слободе кретања.³⁷³

Оштра антимигрантска реторика мађарске владе, измене закона о азилу и кривичног закона, као и пракса коју примењују агенције за спровођење закона, послужили су истим циљевима: с једне стране, задржавање миграната изван земље, а са друге стране да обесхрабре мигранте да уопште одаберу Мађарску као транзитну руту.³⁷⁴

³⁶⁸ *Ibidem*, str. 29.

³⁶⁹ *Ibidem*, str. 367.

³⁷⁰ *Ibidem*, str. 31.

³⁷¹ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 7.

³⁷² Транзитне зоне налазе се у Росзкеу и Томпи, уз мађарску границу са Србијом. „Tranzitzóna”, (https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Roszke-Tompa-tranzitzona-jelentes-20160422_javitott.pdf), 10. 04. 2019.

³⁷³ *Ibidem*, str. 9.

³⁷⁴ Attila Juhász, Bulcsú Hunyadi, Edit Zgut: Focus on Hungary – Refugees, Asylum and Migration, Heinrich Böll Stiftung, Prague, 2015, p.34–37. О имиграционој политици у Мађарској пре Орбанових рестриктивних захвата видети у: Andrea

Високи комесар УН-а за људска права дошао је до закључка да законске измене, примењене у пракси од 15. септембра 2015. године, представљају огромно, вишеструко кршење мађарских међународних обавеза и људских права. Због нових прописа и затварања граница, примање међународне заштите у Мађарској је готово немогуће. Брзи поступци за добијање азила завршавају се једним од два следећа исхода: или враћање особе у земљу из које је ушла у Мађарску (углавном Србија) или охрабривање тражилаца азила да напусте Мађарску и крену према Аустрији.³⁷⁵

Ласло Секелји, повереник за основна права, пријавио је озбиљна кршења закона и основних личних права притвореника (нпр. стално надгледање и пратњу у виду наоружаних стражара, пренатрпане собе упркос доступности довољног слободног простора, медицинско малтретирање, претраживање читавог тела заточене жене од стране мушких стражара итд.).³⁷⁶

Иако је пренатрпаност била једна од кључних тачака критике на врхунцу прилива избеглица, ситуација се променила након затварања граница. Није подигнут ниједан нови објекат, а дугогодишњи камп у Дебрецину затворен је у децембру. Циљ тог корака био је да се демонстрира политика владе која не исказује добродошлицу мигрантима.³⁷⁷

Миграције су 2015. године постале политичко питање број један у Мађарској. Спроведене су националне консултације о имиграцији и тероризму, током којих је сваком домаћинству послато писмо, укључујући и упитник за изјашњавање по овом питању. Током лета спроведена је кампања против система квота ЕУ.

Владина реторика се углавном фокусира на потенцијалне претње везане за миграцију, а план квота Европске комисије постао је кључни циљ против којег се земља мора бранити. Мигрантско питање наметнуло се као носећа тема политичког дискурса, па је влада у октобру покренула национални референдум о систему квота, што неће имати никакве правне последице. Владици званичници и политичари Фидеса су намерно и доследно избегавали појам

Gereöffy, „Migration to Hungary”, Report prepared for the Research Project: Immigrants, policies and migration systems – An ethnographic comparative approach, Central European University, Budapest 2006.

³⁷⁵ *Ibidem*, str. 10.

³⁷⁶ Ово је побудило пажњу и Amnesty International: (Amnesty International, Urgent Action – Hungary Violates Human Rights of Refugees, 21. September 2015)

³⁷⁷ *Ibidem*, str. 11.

„избеглице” и „тражитељи азила”, а уместо тога користили су изразе „усељенички мигранти” и „економски имигранти”.³⁷⁸

Генерално, владина антимиграцијска кампања користи популистичку, ксенофобну кампању. Овакав јавни дискурс подсећа на крајње десничарске поруке у другим деловима Европе. Орбанова влада настоји да имигранте представи као лица која пошто-пото желе да се настане у Мађарској, иако су великој већини имиграната циљ Немачка и скандинавске земље: развијене привреде које нуде веће шансе и издашну социјалну помоћ.

Приступ мађарске владе је заснован на политичким мотивима: стабилизација изборне подршке и стабилоратски узлет у унутрашњој политици. Десни Фидес настоји да преузме крајње десно бирачко тело партије Јобик (*Jobbik*), представљајући се мађарском становништву за „браниоце нације”.

Фидес оваквом политиком остварује, истовремено, два циља, и погађа бирачку базу оних политичких странака које су заокупљене „националним интересом” и противе се имиграцији и прихватању избеглица и оних странака које подржавају имиграцију и стога „издају мађарске интересе”. Фидес је имао намеру да у потпуности монополизује антимиграциони положај како би искључио друге политичке актере и тако обезбедио политичку подршку искључиво за себе.⁴⁵⁰

Једна од порука мађарске владе гласи: „Ако дођете у Мађарску, морате поштовати наше законе”.³⁷⁹ У говору у мађарском парламенту у септембру 2018. године, премијер Орбан је тврдио да неколико милиона људи напада границе Европе, а да је национ живота Мађара, заснован на поштовању закона, у опасности.³⁸⁰

Поред безбедносних, економских и социјалних претњи, културна претња коју представљају избеглице такође је важан елемент владине реторике. Према високим владиним политичарима, укључујући премијера, Сорос је један од главних покретача избегличког таласа, који, с једне стране, финансира мигранте преко невладиних организација за људска права које помажу избеглицама из економских интереса и, с друге стране, ради на слабљењу националних држава.

³⁷⁸ Elzbieta Gozdziak, „Using Fear of the Other, Orbán Reshapes Migration Policy in a Hungary Built on Cultural Diversity”, migration Information source, migration Policy Institute, October 10, 2019, p. 15–16.

³⁷⁹ *Ibidem*, str. 18.

³⁸⁰ https://www.bbc.co.uk/news/resources/idx-sh/Viktor_Orban, 6. April 2018.

Према Орбановом мишљењу, терористички напади у Паризу у новембру 2015. године „су јасан доказ да одређени пословни кругови желе да се хришћанска Европа окрене против ислама”. Истовремено је рекао да „јеврејска држава такође може бити иза свега овога”.³⁸¹ Премијер је означио Роме као придошлице.

Ласло Трочањи, мађарски министар правде, изјавио је у мају 2015. године, док је нападао предложени систем квота за прерасподелу избеглица, да Мађарска није у стању да прихвати више „економских миграната”, јер је интеграција 800.000 Рома већ представљала огроман терет за земљу. Ласло Трочањи је изјавио да је интеграција Рома посебно важна јер би они могли бити мета радикализације.

Јанош Лазар, министар кабинета премијера, такође је упоредио Роме и тражиоце азила, рекавши да се Мађарска већ дужи низ година бори са интеграцијом ромске популације која живи са нама неких 600 година. Поставио је питање: „Како бисмо могли интегрисати свакога ко није један од нас?”³⁸²

Међу *Fidesz*–*KDNP* симпатизерима, однос антисемита је нешто изнад просека, док је испод просека међу онима који подржавају левичарске опозиционе странке. У одсуству релевантног политичког дискурса и конкретног искуства са мигрантским популацијама, друштвене ставове о имиграцији углавном обликују три фактора: страх од непознатог, апстрактна слика имиграната представљена од стране медија и изузетно јака антимигрантска политичка реторика.

Према Индексу потражње за екстремизмом десног крила (*DEREX*) Института за политички капитал, стопа ксенофобичних бирача у Мађарској је изузетно висока чак и у регионалним оквири. Антиимиграциони дискурс у мађарском друштву је више него изражен, он је на другом месту одмах након Словачке.

Најзначајнија чланица радикалне сцене у Мађарској је крајње десничарска странка Јобик. Уместо изазивања мржње коментари-ма, водећи политичари ове странке се фокусирају на прагматична питања и корупцију.³⁸³ Циљ нове стратегије био је да се привуку

³⁸¹ *Ibidem*

³⁸² Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 20–22.

³⁸³ На ову тему у: Viktor Glied, Norbert Pap, „The Christian Fortress of Hungary – The Anatomy of the Migration Crisis 2014+ in the European Union”, *Yearbook of Polish European Studies*, Vol.19, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2016, p. 133–149.

умеренији бирачи, а да се Јобик претвори у Народну странку и постане главни конкурент Фидесу на општим изборима.³⁸⁴

Мађари су питање имиграције сматрали много већим проблемом на нивоу Европске уније него на националном нивоу. У 2015. години Мађари су веровали да је имиграција заиста хитна и да се мора решити унутар ЕУ.³⁸⁵ Иако је главна тема крајње деснице у 2015. години била миграција, традиционална антиромска, антисемитска и хомофобична реторика и акције биле су присутне на јавној сцени током те године.³⁸⁶

Роми су такође на ветрометини локалних политика Јобика, које се заснивају на строжим правилима, административном оптерећењу и застрашивању становника који се не уклапају у стандарде и нису „корисни” за заједницу. На основу шовинизма и предрасуда присутних у већини друштва, Јобик предлаже измене и допуне универзалних социјалних услуга како би се таква помоћ темељила на „заслугама”.³⁸⁷

Невладине организације су у 2015. години регистровале двадесет девет антисемитских графита и налепница, што је нека минимална процена. Од јула 2015. године, Фидесови политичари, владини званичници и све врсте про-Фидес организација почели су да представљају Џорџа Сороша као финансијску личност која се инфилтрира у грађанско друштво како би збацила владу.³⁸⁸

Влада је заузела радикални став по питању миграције како би спречила да Јобик искористи ту тему.³⁸⁹ Поред Фидесових радикалних и ксенофобичних порука и моћи да спроведе политичке мере и уведу законске промене, није створен простор десном Јобик да се по питању миграната значајније антиксенофобно исказе.

То је разлог зашто је пораст популарности Јобика заустављен у марту 2015. године када је у јавном дискурсу већ у потпуности доминирала тема избеглица и имиграције. Тако је од октобра 2015. године, када су јужне границе потпуно запечаћене и готово да више није било тражилаца азила у Мађарској, Јобик покушавао да

³⁸⁴ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 34.

³⁸⁵ *Ibidem*, str. 26–30.

³⁸⁶ *Ibidem*, str. 39.

³⁸⁷ *Ibidem*, str. 41.

³⁸⁸ *Ibidem*, str. 48–49.

³⁸⁹ Andrew Byrne, „Hungary’s far-right Jobbik party tries to soften image <https://www.ft.com/content/43137b62-ff25-11e6-96f8-3700c5664d30>, Budapest, March 5, 2017.

скрене пажњу јавности на друга питања: корупцију, проблеме са здравственом заштитом и образовним системом. Ипак, покушај Фидеса није успео. Популарност Јобика је остала стабилна.³⁹⁰

У Мађарској практично нема глорификације немачког националсоцијализма и његових сателита.³⁹¹ Влада је у својим јавним иступима представљала „произбегличке” организације као једног од главних противника (осим ЕУ), од чијих гледишта, према аргументацији владе, земља мора да буде заштићена.

Према објашњењу Орбанове владе, Сорош жели да преплави Европу имигрантима због економских интереса и да ослаби националне идентитете како би разбио хегемонију националних држава и тиме омогућио стварање транснационалне светске владе. Влада користи нападе на Сороша да дискредитује и застраши невладине организације, као и да их прикаже као агенте и плаћенике страних сила и издајнике националних интереса.³⁹²

Законодавство које се односи на тражиоце азила дубоко се променило од 2015. године наовамо. Влада је одредила листу сигурних трећих земаља, укључујући и Србију, одакле су се скоро сви тражиоци азила обратили Мађарској. Промена је значила да скоро све апликације могу бити одбачене скоро аутоматски.

Истовремено, убрзани су поступци за подношење захтева за азил. Они су постали норма након што је 1. августа 2015. нови пропис ступио на снагу. Могућност судске ревизије је одлуком знатно ограничена на појединце који стижу на границу Мађарске. Они који желе да поднесу захтев за азил то морају да учине у посебним „транзитним зонама”.

Нови систем даје више моћи локалним властима и градоначелницима и стога омогућава арбитарне одлуке и дискриминаторне праксе. Као последица великог прилива тражилаца азила, центри за пријем су постали очигледно пренасељени. Извештаји из ових центара описују: нехумане услове, понижавајуће третмане, хигијенске проблеме, грубо поступање и недовољну правну помоћ.

Владина реторика која се односи на мигранте имала је за циљ ширење страха и подстицање одбојности према тражиоцима азила. Владина кампања против тражилаца азила, која се састојала од

³⁹⁰ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 59.

³⁹¹ *Ibidem*, str. 63.

³⁹² *Ibidem*, str. 68.

„националних консултација о имиграцији и тероризму”, кампања за билборде и кампање против система квота ЕУ, користила је популистичку и ксенофобичну реторику која личи на крајње десничарске поруке у другим деловима Европе.

Званичници владе и Фидеса повезали су миграције са тероризмом, криминалом и незапосленостју и оптужили мигранте за ширење болести, чињење злочина и крађу послова од Мађара. Мађарско друштво може се описати високим нивоом одбацивања „другости”. Успон антиимигрантског расположења постао је очигледан.

Према истраживању које је спровео Институт Ипсос и Међународни републикански институт у јуну и јулу 2015. године, 56% мађарске популације сматра да имигранти представљају стварну претњу Мађарској, а само 16% се противи таквој изјави. Преко 20% испитаника тврди да све већи број избеглица узрокује проблеме у приватном животу њихових породица.

7.2.2. ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНА РЕАКЦИЈА

Анкета коју је спровео истраживачки центар Пју у пролеће ове године показала је да 82% Мађара верује да су избеглице „оптерећење за нашу земљу зато што узимају наше послове и социјалне бенефиције”. Избеглице које сада добију азил у Мађарској „спадају у исту категорију као и бескућници”, рекла је Пардави.³⁹³ Оне су, практично, изједначене са домицилним Мађарима у скоро свим правима, што раније није био случај.

У Мађарској преовладава мњење да су мигранти, заправо, „особе које одлуче да се крећу не због директне претње прогоном, већ да би побољшале своје економске услове кроз запошљавање или, у неким случајевима, стекле образовање, и поново окупиле породицу или су вођене неким другим разлозима”.³⁹⁴ Они имају приступ тржишту рада под истим условима као и мађарски држављани, осим за позиције које су прописане законом и које треба да попуни мађарски држављанин (нпр. јавни и државни службеници).

³⁹³ Lili Bayer Hungary's 'Zero refugee' strategy, Politico, Bruselles, September 20, 2016, (10:27 AM CET).

³⁹⁴ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 17.

У Мађарској не постоји посебна државна подршка за запошљавање. Корисници међународне заштите имају право да користе услуге Националног завода за запошљавање под истим условима као и мађарски држављани, иако је тешко наћи службеника за потребе енглеског говорног подручја. Главну подршку интеграцији пружају невладине организације. У пракси, због језичких и културолошких препрека, приступ запошљавању је ограничен. Осим тога, послодавци често дискриминишу кориснике међународне заштите у односу на мађарске држављане, јер напосто не верују странцима.³⁹⁵

Скоро половина (односно, 46%) пројеката бави се интеграцијама на тржишту рада. Примери за то су програм Евангелистичке цркве за тражење посла и програм Малтешке бриге о непрофитним организацијама које промовишу интеграцију на тржишту рада (под називом: *Job to you!*), који је био финансиран до марта 2018. године. Њихове услуге укључују, између осталог: индивидуално саветовање о тржишту рада, стручно саветовање, језичку обуку, али и конкретне облике помоћи при тражењу посла.

Услуге су, пре свега, усмерене на држављане трећих земаља који имају службену боравишну дозволу (укључујући кориснике међународне заштите). Поред интеграције на тржишту рада, велики број пројеката (21%) промовише интеграцију у културу и укључивање у заједницу, па тек онда следе пројекти обезбеђивања смештаја избеглим лицима (9% пројеката). Међутим, већина тражилаца азила током периода подршке има намеру да напусти земљу због тешких социоекономских услова у Мађарској. Овоме доприноси и кратак рок за слободан приступ примарној здравственој заштити, који траје само 6 месеци.

У Мађарској, тражиоци азила, избеглице и особе са статусом супсидијарне заштите такође имају право на примарну здравствену заштиту која подразумева прегледе, лечења у домену опште медицине и специјализоване неге у хитним случајевима. Трошкове здравствене заштите покрива Канцеларија за имиграцију и азил. Здравствене услуге су такође доступне избеглицама и особама са статусом супсидијарне заштите, као и малолетним лицима истог статуса уколико имају одобрен боравак у Мађарској. Право на бесплатну примарну здравствену заштиту, међутим, покрива само период од

³⁹⁵ Attila Juhász, Bulcsú Hunyadi, Edit Zgut. *Focus on Hungary: Refugees, Asylum and Migration*. Heinrich-Böll-Stiftung, Prague, 2015.

6 месеци након признавања избегличког статуса или супсидијарне заштите која није покривена системом социјалног осигурања.³⁹⁶

У Мађарској, смештајни капацитети за тражиоце азила у транзитним зонама, који су раније планирани за 50 особа, увећани су у пролеће 2017. године како би могли да приме 250 особа. И овде је Орбанова влада „изашла у сусрет стандардима ЕУ када је реч о азилантима”. Тражиоци азила могу да бораве у тампон зони до три месеца. Постоје одвојени сектори за мушкарце самце, неуудате жене, малолетнике старије од 14 година без пратње и породице.

Породицама се додељују приватне смештајне јединице. У случају здравствених проблема може се затражити здравствена услуга. Социјални радници стоје имигрантима на располагању нон-стоп, а хуманитарне организације (цивилне и црквене) редовно посећују транзитне зоне како би пружиле додатну помоћ тражиоцима азила. Организују се и активности за децу. Писменим захтевом који се упућује Канцеларији за азил може се испословати бесплатно правно саветовање код државног адвоката или адвоката који ради у Мађарском хелсиншком одбору.

С друге стране, признате избеглице немају јавну подршку за становање. Чак и ако су запослени, због ниских примања нису у стању да изнајме смештај. Како је финансијска помоћ заустављена у 2016. години, избеглице се могу ослонити само на цивилне и црквене организације око добијања помоћи за коришћење смештајних јединица.

Циљ Будимпештанског методолошког центра (БМСЗКИ) је да подржи имигранте и лица са статусом избеглица у стицању супсидијарне заштите, као и да обезбеди приступ смештају и пружању других видова социјалне помоћи. Пројекте углавном финансира AMIF. Свако лице које је стекло статус азиланта има право на финансијску подршку од 800.000 форинти (око 2.600 евра).

Да би стекао помоћ, азилант не сме имати приход који 1,5 пута премашује минималну зараду. Други услов за стицање помоћи је недвосмислена спремност азиланта да остане у Мађарској. БМСЗКИ једнако распоређује расположива средства између самаца и особа са породицом. БМСЗКИ такође пружа социјалне услуге онима који

³⁹⁶ Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy – Comparative analysis, Directorate-General for Internal Policies, Policy department A: Economic and Scientific Policy, European Parliament’s Committee on Employment and Social affairs, December 2017, p. 64.

имају право на стамбену подршку. Када избеглице стекну право на коришћење стана, социјални радник врши процену потреба: помоћ у прибављању докумената, проналажење школе за децу и њихово уписивање, тражење посла, помоћ у спајању породице, итд.

Социјални радник пружа потребне услуге преко мреже давалаца услуга (нпр. здравствена служба, центар за подршку породици, послодавци, власници станова, преводиоци). Четири социјална радника раде у пројекту: два су запослена с пуним радним временом од стране БМСЗКИ-ја, а два раде повремено на добровољној основи.³⁹⁷ Процене трошкова за Мађарску (у 2015. години) и даље су испод просека ЕУ. Мађарска учествује са 1% издвајања за ове потребе у укупном буџету државе, а ова бројка додатно варира због пада броја долазака након 2015. године.³⁹⁸

Тешки услови на тржишту рада, смањења буџета и слаби капацитети упошљавања умањили су потенцијал националних и посебно локалних влада за решавање масовног прилива миграната и тражилаца азила, посебно у земљама попут Италије, Грчке и Мађарске.³⁹⁹

Успешна интеграција избеглица само у једном од друштвених сектора, на пример на тржишту рада, може да повећа шансе имиграната за свеукупну интеграцију. Успешна интеграција избеглица подразумева њихову адаптацију и смештај у нову друштвену средину, као и спремност друштва домаћина да их прихвати.⁴⁰⁰

Истовремено, паралелно са суочавањем са мигрантима, Мађарска се суочава са озбиљним демографским изазовима: старењем становништва, масовном емиграцијом на Запад и ниском стопом наталитета. Највећи изазов Мађарске је у томе да готово нико не жели да остане.

Званичници Орбановог кабинета тврде да већина приспелих у Мађарску не бежи од рата већ су „класични економски мигранти”. Истовремено, горући проблем Мађарске више и није имиграција (која је драстично смањена) већ сталан одлив становништва у најразвијенија друштва западне Европе, Канаде, и САД. Имигранти су далеко од тога да по бројности замене емигранте.

³⁹⁷ *Ibidem*, str. 61–65.

³⁹⁸ *Ibidem*, str. 70–73.

³⁹⁹ *Ibidem*, str. 88.

⁴⁰⁰ Gyöngyvér Demény, „Integration of refugees in Hungary”, *4th Training School of Challenge*, 2007 Brussels, CEPS, p. 116.

Ово је уско повезано са снажним осећајем егзистенцијалне претње. Мађарска влада у имплементацији мера из домена демографске и социјалне политике настоји да поправи недостатак радне снаге растом броја становника. Истовремено, мађарска влада је покренула кампању за запошљавање радника из Украјине, и то неуспешно.

Због несташице радне снаге у Пољској, прилив украјинских радника се политички и економски показује корисним за владајућу пољску странку ПиС, јер је помогао да се одбаци критика ЕУ због одбијања Варшаве да прихвати квоте за мигранте са Блиског истока. Иако је Меркелова раније одбацивала идеју о наметању било какве санкције државама чланицама које не испуњавају услове, берлински приступ је онедавно промењен.

Орбанова влада, дакле, избеглице третира као „илегалне имигранте”. Они су, према мађарској влади, пројекат „сеобе народа у модерној ери”. Сви су ти људи напустили своју домовину из економских разлога и само су се претварали да су избеглице, како тврди Орбанова влада. Клаустрофобично јавно мњење Мађарске оптужује ова лица за „крађу послова од Мађара”, а сам премијер Орбан, означава тражиоце азила као „економске мигранте” и износи став да „економски мигранти прелазе границу илегално претварајући се да су избеглице, док у стварности траже социјалне накнаде и послове”.

Прави разлог за избеглиштво није ни рат, ни политика, већ економија. То су махом млади људи који траже плаћеније послове од оних у својим земљама и издашну социјалну заштиту, о којој у својој земљи „не могу ни да сањају”. Орбан је позвао Мађаре да бране своје ресурсе, па је јасно ставио до знања да „влада неће дозволити економским мигрантима да угрозе послове и средства за живот људи у Мађарској”. Рекао је: „Када дођете у Мађарску, не можете одузети послове Мађарима”.⁴⁰¹

Последица овога је примена одређених рестриктивних, правно дискриминишућих мера на локалном нивоу. Тако је забележен случај присилног расељавања породица, углавном Рома у Мишколцу, заједно са понудом новчане накнаде само оним Ромима који купују имовину изван Мишколца и не продају је у наредном периоду од најмање пет година.

⁴⁰¹ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 15–18.

Истовремено, накнада за социјалну заштиту постала је већа, па је зато влада Мађарске поштрила услове за расподелу социјалних накнада.⁴⁰² Њихов рад у том сегменту строго контролише влада у Будимпешти.

7.2.3. ОДБРАНА КУЛТУРЕ И ИДЕНТИТЕТА

Чини се да влада Мађарске готово све чини да обесхрабри избеглице да остану у земљи, чак и ако су већ стекли правни статус. Док земље као што је Немачка уливају средства у интеграционе програме, Мађарска је овог лета суспендовала месечну стипендију за избеглице, чији је циљ да им помогне да науче мађарски језик и започну „нови живот” у земљи.⁴⁰³

У Мађарској је посебно важна улога невладиних организација, цркви и њихових институција, које надокнађују одсуство националних и локалних јавних власти у спровођењу имиграционих политика.⁴⁰⁴ Интеграцијске мере за тражиоце азила и избеглице углавном се ослањају на цивилне и црквене организације, активирајући велики број волонтера.

Већина интервенција је подржана средствима AMIF-а. На крају периода боравка уз подршку породицама на нивоу округа, помажу и децје социјалне службе да се пронађе смештај. Услуге интеграције које пружају цркве такође имају важну улогу у организацији смештаја. На пример, организација „Баптистичка помоћ” има пет привремених смештајних јединица: три једнокреветне и две за породице, уз могућност да тамо остану највише две године. (Пре завођења Орбанових мера, тенденција ка проналаску смештаја за избегла лица, око које су биле ангажоване црквене општине готово свих конфесија, бележила је експоненцијални раст од 2013. године.)

Избегла лица се смештају у установу за заштиту деце коју води Католичка црква у склопу уговора закљученог са Управом за социјалну и децју заштиту. Међутим, ограничени капацитет

⁴⁰² *Ibidem*, str. 70.

⁴⁰³ Lili Bayer Hungary's 'Zero refugee' strategy, Politico, Bruselles, September 20, 2016, (10:27 AM CET).

⁴⁰⁴ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 53.

објекта остаје проблем. Изменом Закона о држављанима трећих земаља разјашњена је обавеза идентификације УАМ-а као особа са посебним потребама, што је омогућило властима да препознају такве странце у почетним фазама поступака и да им обезбеде адекватан смештај и помоћ.

Међутим, ефикасна примена ове одредбе у пракси и даље представља изазов, посебно када се ради о процени старости лица, због недостатка јединствених поступака за процену старости који могу довести до затварања УАМ-а. Мађарски систем заштите деце још увек није спреман да прими малолетна лица услед континуираног мањка финансијских средстава и наменских капацитета.

АМИФ у Мађарској подржава образовни приступ интеграције имиграната који подразумева: курсеве језика и обуке, мере активације и социјалног укључивања за угрожене особе, приступ становању, итд.⁴⁰⁵

У великим урбаним срединама, али и у варошима средњих величина, постављени су дистрикти са стамбеним блоковима опремљени свим потребним садржајима, као што је комунална инфраструктура (путеви, водовод, канализација, централно грејање, гасовод) и хумана инфраструктура (вртићи, основне и средње школе, здравствене услуге).⁴⁰⁶

Интеграција је тежа када избеглица потиче из културе која се у великој мери разликује од културе домаћина. У таквим случајевима интеграција подразумева ресоцијализацију избеглица у многим аспектима.⁴⁰⁷

Лични односи између избеглица и припадника домаћег становништва могу играти важну улогу у социјалној интеграцији имиграната. Такви односи могу да олакшају интеграцију и помогну у овладавању знања о мађарској култури, традицији, обичајима, језику... Без обзира на тешке економске прилике, од имиграната се захтева безусловно прилагођавање потпуно новом окружењу које подразумева и овладавање мађарским језиком, који је тежак и атипичан чак и за странце који долазе из непосредног окружења средње и југоисточне Европе.⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ *Ibidem*, str. 61–70.

⁴⁰⁶ Éva G. Fekete, Mihály Lados, Edit Pfeil, Zsolt Szoboszlai, *Size of local governments, local democracy and local democracy and local service delivery in Hungary*, p. 40.

⁴⁰⁷ Gyöngyvér Demény, *Integration of refugees in Hungary*, p. 116.

⁴⁰⁸ *Ibidem*, str. 120.

Са изузетком релативно велике кинеске дијаспоре, већина имиграната који су се настанили у земљи након промене режима били су етнички Мађари из суседних земаља, углавном из Румуније, Словачке, Србије и Украјине (види релевантне податке у наставку). Међу страним држављанима који живе у Мађарској је 65% Европљана. Највише је порасла кинеска заједница у Мађарској, за скоро 8.000.

Снажна предрасуда према мањинским групама значајна је карактеристика мађарског становништва и често се заснива на расним и културолошким предрасудама. Стиче се утисак да се Мађари најкомотније осећају „међу својима”. Стога су многи мишљења да су Мађари веома нетолерантни (ова гледишта оснажена су бројним истраживањима везаним за друге народе и земље централне и источне Европе).

Последња истраживања из 2016, 2017. и 2018. године показују још изразитије антиизбегличке ставове мађарских испитаника. Она указују на узрочне везе између висине образовања и степена ксенофобије. Ова истраживања уочавају да мање образовани – поготово они који су завршили само осмогодишњу школу – имају знатно веће шансе да искажу ксенофобне црте вредновања и понашања од образованијих сународника.⁴⁰⁹

Мађари на однос према имигрантима гледају као на „атак на идентитетско питање” јер имигранти доносе другу културу, друге обичаје. Снажне предрасуде према мањинским групама нема само Мађарска, већ читав регион централне Европе. Ово је видљив тренд. Тако се и од званичника словачке владе могло чути да: „Ислам нема места у Словачкој”. Миграторни талас распалио је антимигрантско мњење; оно је сада широко распрострањено у мађарском друштву.⁴¹⁰

Ипак, законодавство које се односи на етничке мањине у Мађарској није се променило. Мађарском од 2010. године влада партија Фидес Виктора Орбана у савезу са мањим коалиционим партнерима, попут Мађарског грађанског савеза. У априлу месецу 2010. године овај страначки блок освојио је више од две трећине места у парламенту. Коалициони савез постао је моћна институционална полуга за усвајање далекосежних законских и уставних антиимиграционих претпоставки.

⁴⁰⁹ Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut, *Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary*, p. 7–16.

⁴¹⁰ Attila Juhász, Bulcsú Hunyadi, Edit Zgut. *Focus on Hungary: Refugees, Asylum and Migration*. Heinrich-Böll-Stiftung, Prague, 2015.

Опозиција је по овим питањима немоћна. Дискриминаторна пракса у Мађарској погађа углавном Роме, највећу мањинску групу која живи у Мађарској. Ипак, ваља имати на уму да је у овим случајевима латентност веома висока, што значи да многи случајеви остају незабележени, нити о њима има било каквих писаних трагова. Већина Рома заостаје на плану социјализације: пате од екстремних недостатака у образовању, незапослени су, живе у оскудним материјалним условима, раде послове на ивици закона.

Золтан Балог, министар за људске капацитете, навео је да влада „одбацује и осуђује незакониту сегрегацију у школама и предана је квалитетном образовању које развија услове за једнаке могућности”. Такође је рекао да могу постојати школе које имају само ромске ученике, али треба им омогућити одговарајући ниво образовања.

Најважнији случај је тзв. школа Хусар-телеп у Ниређхази. Ово је основна школа са искључиво ромским ученицима, коју воде локалне власти. Врховни суд Мађарске, тзв. Курија, је у априлу 2015. године донела пресуду у форми општеобавезујућег мишљења, према којој је „жалба због сегрегације ромске деце неоснована”.

Курија је прецизирала да принцип слободног избора није прекршен, а слободан избор религије и школе поништава сегрегацију. Након што је 2011. године десничарски Фидес однео победу на општинским изборима у граду у коме се десио случај по коме је утврђен преседан, школа је поново отворена и пребачена у Гр-кокатоличку цркву.

Фондација за шансу за децу је исте 2011. године тужила и Цркву и мађарску државу за сегрегацију. У фебруару 2014. године локални суд је заправо дао за право овој невладиној организацији, при чему је у образложењу пресуде истакнуто да садашње функционисање школе крши не само мађарске законе о једнаким могућностима, већ и препоруке Савета Европе. Представници CFCF-а, као друге невладине организације у спору, и научни експерти кажу да то није само легализација сегрегације, већ и „отворено кршење стандарда једнаких могућности унутар ЕУ које морају поштовати државе чланице”.⁴¹¹

Већ је било помена да је камен спотицања према мигрантима у Мађарској културолошке природе. Мађарска је замишљена као домовина Мађара, а мањине значајне величине, с различитим

⁴¹¹ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 3–5.

културним карактеристикама и позадинама, омеле би ову „националну идилу”.⁴¹² Антал Роган, лидер Фидесове парламентарне групе, дао је антимуслиманске и антиимигрантске изјаве у којима је рекао да „присуство муслиманских заједница руши унутрашњи ред хришћанских земаља у западној Европи и да није у интересу Мађарске да их прихвати”.

Он је поручио мигрантима: „Ако дођете у Мађарску, морате поштовати нашу културу”. Водећи политичари Фидеса често су се позивали на непремостиве културне разлике између хришћанске Европе и муслиманских избеглица, што онемогућава интеграцију избеглица. У интервјуу за немачки дневник „Билд”, премијер Орбан је изразио забринутост да ће „кроз имиграцију муслимани постати већина у Европи, без испаљеног метка, у догледној будућности. Ако Европа дозволи такмичење култура, онда ће хришћани изгубити”. Према његовим речима: „Једини излаз за оне који желе да сачувају Европу као хришћанску културу је да не пуштају масе муслимана!”

Као противтежа овом гледишту, премијер Виктор Орбан је од 2010. године више пута изјавио да његова влада примењује нулту тачку толеранције према антисемитизму. Тако је у јулу 2014. године мађарска влада подигла спомен-обележје у знак сећања на холокауст у Камјанец-Подилском, граду у западној Украјини, где је 1941. године масакрирано 23.600 Јевреја. (Те 1941. године мађарске власти су депортовале 18.000 цивила и предале их немачким окупационим трупама.)

Одговарајући на питања новинара, мађарски премијер је након комеморативног скупа, између осталог, изјавио и следеће: „Мађарска је озбиљна земља. Она се заснива на традиционалним вредностима. Ми смо толерантна нација. Толеранција, међутим, не значи да бисмо применили исти закон на људе чији се животни стил разликује од нашег. Ми разликујемо Њих и Нас.”⁴¹³

Упркос ниским нивоима имиграције (посебно из културно удаљених земаља), ксенофобија и антимиграциони осећаји су изузетно јаки у мађарском друштву. Према истраживању, 7 од 10 људи изразило је негативна осећања према мигрантима који долазе

⁴¹² О пореклу Мађара нпр. у: Richard Perry, Margaret Perry. *The Origin of the Magyarhungarians, Language, Homeland, Migrations and Legends to the Conquest*. University of Toledo, Ohio, 1983.

⁴¹³ *Ibidem*, str. 24.

изван ЕУ.⁴¹⁴ Мађарско становништво у истраживањима непрестано изражава неслагање са либералном имиграционом политиком.

Традиционално, Роми, припадници ЛГБТК-заједнице и Јевреји су главне мете радикалне реторике и акција у Мађарској. Оно што је 2015. годину учинило јединственом било је то што је питање миграција засенило све остале теме, а избеглице и мигранти су постали водеће теме радикалних снага.

Присталице Јобика осудиле су миграцију, изјашњавале се против избеглица и тражилаца азила и користиле исте формулације као и влада (нпр. „економски имигранти”, „илегални имигранти” и слично). Радикалне групе су уобличиле тему миграције у исти модел као и влада, представљајући избеглице као паразите, криминалце и терористе, и опомињући на пропадање хришћанске Европе.

Стога, није изненадило што је Јобик инсистирао на оштром поступку према избеглицама као „економским имигрантима”, повезивању избеглица с тероризмом и болестима, затварању избегличких кампова, итд.

Присталице крајње деснице су предузимале активности на тему миграције, као што је организовање демонстрација против избегличких кампова и друге активности намењене плашењу избеглица и „одбрани” домаћег становништва. Јобик, партија ХВИМ и Бетајарзерег су на чувеној железничкој станици Келети у Будимпешти позивали на борбу све док „Мађарска не постане бела и Мађарска Мађара”.

Одржане су и демонстрације против исламизације Европе. Мађарска локална организација НВИМ-а чак је учествовала у демонстрацијама у организацији Народне странке Наша Словачка (*Ludová strana Naše Slovensko*), крајње десничарске партије Маријана Котлебе, у словачком граду Кошице, недалеко од мађарске границе, где живи значајнија мађарска мањина која симпатише мађарске ултранационалисте.

Десне партије Мађара и Словака наступале су сложено, што је доскоро било незамисливо. У августу су високи функционери Јобика окупирали и блокирали територију у Будимпешти која је требало да се претвори у прелиминарни избеглички камп, на којој су до тада боравили као у тампон и транзитним зонама избегла лица и мигранти свих статуса. Док је Јобик углавном демонстрирао против избегличких кампова, екстремистичка организација Бетајарзерег је,

⁴¹⁴ *Ibidem*, str. 16–30.

поред учешћа у демонстрацијама, организовала и физичке акције против избеглица и позивала и друге да им се придруже.

Крајње десничарски медији такође подстичу мржњу према тражиоцима азила. Десничарски новински портали и Фејсбук странице шире гласине о наводним злочинима које су починили тражиоци азила. Тако је миграција остала кључна тема мађарске јавности, чему је допринела мађарска влада задржавајући континуирану пажњу на овој теми.⁴¹⁵

Имиграционој политици мађарске владе подршку су дали и неки бивши мађарски званичници, попут бившег мађарског премијера Петера Бороша, који је у интервјуу мађарском дневнику „Мађар Хирлап” депримирано и са пуно скепсе закључио да је интеграција миграната у мађарско друштво тешка и готово немогућа мисија. Борош је изјавио: да „нажалост имамо неуспешну интеграцију и у случају Рома који живе са нама више стотина година...”⁴¹⁶

7.2.4. БЕЗБЕДНОСНА ПРЕВЕНТИВА

Анкете које су спроведене у Мађарској по питању усељеника са Блиског истока и централне Азије указују да чак 76% испитаних сматра да ће избеглице повећати стопу тероризма у њиховој земљи. Ситуација се, у безбедносном смислу, мало стишала јер сада мање људи има право да уђе у транзитне зоне дуж границе како би формално затражили азил.

Безбедносне снаге су користиле палице и бибер-спреј против избеглица, а као резултат тога „бројни извештаји” наводе да су избеглице након тога хоспитализоване у Србији. Мађарска влада је у септембру 2016. године покренула кампању за регрутовања 2.000 припадника такозваних јединица ловаца на граници, нових снага које ће помоћи војницима и полицајцима да траже избеглице дуж граница Мађарске.⁴¹⁶

Ограда која је у читавој дужини постављена према Србији направљена је да би се осигурало да мигранти иду на службена места за прелаз, где се могу регистровати према прописима из Даблина и где могу добити медицинску помоћ, храну, склониште и друге

⁴¹⁵ Мађарска влада педантно бележи сваки инцидент који направе мигранти. (Тако нпр у: *A Migráció Bűnügyi Hatásai*. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016)

⁴¹⁶ Lili Bayer Hungary's 'Zero refugee' strategy, Politico, Bruxelles, September 20, 2016, (10:27 AM CET)

потрепштине. Мађарски званичници читаву ову безбедносну операцију представљају као „покушај разбијања пословања трговаца људима, за који Мађарска не добија никакав кредит.”

С друге стране, званичници земаља ЕУ које се противе мађарској имиграционој политици изјављују: „Мађарска није далеко од издавања наредби за отварање ватре на избеглице”. То је нпр. изјавио министар спољних послова Луксембурга Жан Аселборн у интервјуу за немачки лист „Ди велт” и том приликом напоменуо „да би земље које крше вредности ЕУ требало да буду привремено искључене, или ако је потребно, заувек изопштене из ЕУ.”⁴¹⁷

Након 15. септембра 2015. године, избеглице које су илегално прелазиле границу задржаване су и привођене у суд. Процеси су се генерално оканчавали условном затворском казном и протеривањем из земље. Међутим, пошто су српске власти одбиле да приме избеглице натраг на своју територију, мигранти су напустили Мађарску и највероватније се запутили према Западној Европи. У 2015. години заточеништво је обухватило 2.393 особе, а у 2016. години 2.621 особа.

Законска измена од 5. јула 2016. године омогућила је полицији да премести сваког мигранта ухваћеног унутар 8 км од граничне оградe на српску страну, без права подношења захтева за азил. Пре овог амандмана просечно 130 људи је сваког дана прелазило ограду, након што је већина њих (око 7.000 људи, процењено у пролеће 2017. године) морала да чека на легални улазак у Мађарску, кроз једну од две „транзитне зоне” на Хоргошу и Келебији. Због легализације комуникационих веза, 19.219 тражилаца азила између 5. јула и 31. децембра 2016. године било је спречено да се пријави за међународну заштиту или су их вратили натраг на мађарско-српску границу. Већина их је дошла из ратних зона: Сирије, Ирака или Авганистана.⁴¹⁸

Физичке баријере, које је на границу поставила Мађарска, ограничавале су приступ централној и северној Европи, повећавајући број миграната и избеглица у другим балканским земљама и

⁴¹⁷ *Ibidem* 20, 2016 (10:27 AM CET)

⁴¹⁸ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 20.

Грчкој. Мађарска исказује стопу признавања права на азил, која је испод просека ЕУ у коначним одлукама.

Мађарска бележи највеће стопе одбијања (изнад 90%) у односу на три земље из ратних зона, када се разматрају иницијалне и коначне одлуке. Њихов број се драстично смањио у 2016. години услед затварања граница, тако да је износио 1.220, што је 4,1% свих тражилаца азила.⁴¹⁹ Све ово указује на рестриктивно политичко деловање уз репресивне мере принуде.

Истовремено, Мађарска је кренула ка рестриктивнијим мерама усмереним на обесхрабтивање доласка.⁴²⁰ Од 2010. године почела је да се спроводи политика екстензивног притварања нерегуларних тражилаца азила. Нерегуларни странци били су смештени у једном од четири стална административна притворска објекта којима управља полиција.

Уместо тога, деца без пратње која су тражила азил била су смештена у дому за децу коју је Министарство за националне ресурсе физички одвојило, док су признате избеглице пребачене у отворене објекте. Од јуна 2011. године тражиоци азила – након 12 месеци притвора и подношења захтева – били су смештени у отвореним склоништима у заједници.

Након високог миграционог таласа у 2015. години, влада је у септембру 2015. године прогласила ванредну ситуацију узроковану масовном имиграцијом која се проширила на целу земљу. У септембру 2015. године, изменама и допунама Кривичног законика утврђена су кривична дела неовлашћеног (незаконитог) преласка, вандализма у вези са граничном оградом и ометањем грађевинских радова везаних за граничну ограду. На овај начин су активности ометања надзора границе потпале под кривичну одговорност. Стотине миграната остало је на граници Србије и Мађарске након затварања границе.

Да би поднели захтев за азил, странци сада морају да уђу у „транзитну зону“, која је уграђена у ограду, и немају право да уђу у Мађарску док њихова пријава не буде прихваћена. Транзитне зоне су једина места где се азилантима дозвољава улазак у земљу. У две транзитне зоне Хоргош-Реске и Келебија-Томпа могуће је тражити азил и чекати решење. Сви тражиоци азила, укључујући породице

⁴¹⁹ *Ibidem*, str. 30.

⁴²⁰ Szabolcs Pogonyi, *Extra-Territorial Ethnic Politics, Discourses and Identities in Hungary*, Springer, 2017, p. 192.

са малом децом и децу без пратње, старости од 14 до 18 година, морају да остану у транзитној зони током читавог поступка азила.

Они који имају право на статус избеглице или супсидијарну заштиту примају се у прихватни центар у Вамошсабадију. Они на том месту морају да чекају своја документа најмање 30 дана. Након тога већина њих одлази у Будимпешту или у друге земље чланице ЕУ.⁴²¹ Поступке у транзитним зонама прати УНХЦР и његови партнери из невладиних организација. Животни услови у транзитним зонама су тешки, често и драматични, посебно због ограничења кретања људи и несигурности у вези с тим колико времена треба тамо потрошити.

У Мађарској се приступ интеграцији драматично променио од 2010/2011. године на далеко рестриктивнији начин. Могућност закључивања *Споразума о интеграцији*, који обезбеђује финансијску помоћ и приступ мерама интеграције, уведен је 2014. године. Он је укинут већ 1. јуна 2016. године. Замењен је пројектима којима управљају грађанске и црквене организације, а углавном финансира Фонд за мигранте, азил и интеграцију (AMIF).⁴²²

Од кризе 2015. године, тражитељи азила и избеглице постали су у Мађарској свакодневна тема у медијима, посебно у јавним (Јавни сервис „М1”). Медији ову тему третирају искључиво као безбедносно питање, чиме се сугерише потреба за одржавањем ванредне ситуације. Само политички независни и левичарски медији баве се хуманитарном страном избегличке кризе.

Пример је „Национална консултација о имиграцији и тероризму”, коју је влада покренула у мају 2015. године. Анкета која је послата поштом грађанима садржала је питања која повезују миграцију са тероризмом, као и о средствима која се троше на мигранте, а што подразумева мање новца за програме домицилног, мађарског становништва. Пошто јавно мњење углавном формирају јавни медији (телевизија) и владине кампање, проценат Мађара који је антиимиграционо настројен повећао се са 29% у 2010. години на чак 58% на крају 2016. године, док је проценат оних који су отворени за странце опао са 12% у 2010. години на само 1% у 2016. години.

⁴²¹ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017, p. 42–46.

⁴²² *Ibidem*, str. 48–51.

Велики број истраживања јавног мњења такође показује да већина Мађара доживљава мигранте као претњу Мађарској и тражи да им се не дозволи улазак у земљу.

Антиимиграциона медијска кампања довела је до референдума од 2. октобра 2016. године са јасно исказаним питањем које је гласило: „Да ли ЕУ треба омогућити право да настанује мигранте у Мађарској без сагласности мађарског парламента?“. Огромна већина гласача, њих 3.233.000 (98,34%) гласало је „Не“, а само 1,6% гласала је за квоте.⁴²³ Резултати референдума одражавају став већине политичких странака, укључујући владајућу коалицију (Фидес – Мађарски грађански савез) која се залаже да се границе за мигранте затворе и да се одбаци политика ЕУ у вези миграната.

Без обзира на ове ставове, део цивилног друштва је још увек активан у пружању подршке отворенијем ставу према мигрантима и одиграо је главну улогу у решавању и ублажавању мигрантске кризе захваљујући прегнућу невладиних организација (цивилних и црквених). У августу и септембру 2015. године активисти невладиних организација и волонтери пребацили су велики број избеглица са железничке станице Келети у Аустрију и тако предупредили хуманитарну катастрофу. Око 3% становништва је учествовало у помоћи, а 7% је изјавило да има познаника који је учествовао. Цивилне и црквене организације су такође главни пружаоци подршке тражиоцима азила у транзиту. Од тада је Мађарска прешла на прилично рестриктиван приступ, затварајући своје границе на тзв. балканској рути.^{424,425}

Оно што данас видимо у Мађарској је пораст ирационалног страха и ксенофобије. Основни аргумент Орбанове владе против ЕУ и Џорџа Сороса (који се оптужује да је осмислио „мигрантску путању“) је да се желе решити „миграната“ у Мађарској. За Орбанове присталице они су непотребни, вишак који квари „мађарску идентитетску идилу“.

⁴²³ James Rothwell, Peter Foster, Balazs Csekő, „Hungary referendum: 98 percent of voters say ‘no’ to EU migrant quotas“, *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/02/hungary-votes-no-to-migrant-quotas-polls-suggest--but-what-does/>, October 3-th, 2016.

⁴²⁴ Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Drufuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels.

⁴²⁵ *Ibidem*, p. 80–83.

Неколико хуманитарних организација и организација за људска права тврде да мађарске власти туку, нападају и понекад изазивају озбиљне повреде миграната. Мађарске крајње десничарске паравојне организације такође су признале да су одиграле значајну улогу у заустављању мигрантског таласа радикалним акцијама које нису искључивале ни физичко насиље.

Постојао је велики број тражилаца азила који су прешли земљу пре изградње граничне оgrade. Мађарске власти учиниле су озбиљан напор да региструју избеглице, што није пошло за руком њиховим грчким колегама или властима у балканским државама које нису у Европској унији.

Током 2015. године дошло је до великих промена у односу на земље порекла тражилаца азила. У прва два месеца те године тражиоци азила из тзв. Републике Косова били су у већини, али почевши од пролећа број долазака из Сирије, Ирака, Авганистана и Пакистана драматично се повећао. Тероризам се све више повезивао са избеглицама.

Неки од миграната са ратних подручја Блиског истока (Сирије посебно) део су одређених паравојних јединица, па чак и терористичких група које су заступајући радикални ислам изгубиле борбу против регуларне сиријске војске. Они се сада повлаче преко Балкана и средње Европе ка западној Европи. Статистика неумољиво показује да је већина избеглица које долазе у Мађарску дошла из две земље: Авганистана и Сирије.

Што се тиче динамике, велики број косовских Албанаца, који су стигли у прва два месеца 2015. године, представљали су први велики изазов мађарским властима. Они који долазе из ратних зона Сирије, Либије и Авганистана постали су већина. Граница је практично затворена тек када је завршена ограда уз хрватску границу.⁴²⁶

Макијевелистичка црта Орбанове политике, његов екстремистички стил и његова радикална институционална решења омогућили су, између осталог, да Мађарска сузбије прираст имиграната. Мађарски испитаници сматрају да су имиграција и тероризам до сада били најважнија питања колективне и личне сигурности.

Општи страх и „неповерење у непознато” замењени су специфичним имицом непријатеља, којег оличава „тражитељ азила”.

⁴²⁶ Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut, Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary, p. 5–10.

Ова опипљива слика непријатеља постала је повезана са још специфичнијим страховима, попут страха од најезде миграната.⁴²⁷

Према Мађарском хелсиншком одбору, у просеку десет особа дневно може да прође кроз ограду у транзитним зонама Реске и Томпа, што значи да је избеглички систем практично престао да постоји. Медијски извори указују на то да је званични Београд морао да се бави све већим бројем повређених тражилаца азила који тврде да их је мађарска полиција повредила фебруара 2017. године.

Два су држављана Бангладеша поднела захтеве за азил Мађарској, а затим су држани у транзитној зони српско-мађарске границе 23 дана пре него што су протерани из земље. Ситуацију додатно компликује чињеница да су десетине европских судова пресудиле да Мађарска није сигурна земља за тражиоце азила због злостављања и, што је најважније, транзитних зона. Мађарска влада и њени савезници тврде да је систем квота лоше решење јер уопште не решава избегличку кризу; овај систем, по њима, „само ствара напетости међу државама”.

Орбанова влада оптужила је неколико невладиних организација да су страни агенти које покривају и штите стране силе и неки центри глобалистичке моћи који покушавају да ограниче суверенитет националних држава. Тако је влада успела да прошири број секуритизованих питања, која сада укључују и цивилно друштво.

Мађарски званичници верују да су мигранти наштетили јавној безбедности и да шире болести. Законодавство о антитерористичким активностима је ојачано широм Европе. У Западној Европи уведене промене одражавају висок ниво постојећих претњи и уграђене су у стабилне демократске системе.

Од почетка 2017. године, политички дискурс је прешао на означавање економских миграната као криминалаца. Чешки званичник Бабиш је нагласио да званични Праг одбија да прихвати тражиоце азила јер земља не жели да заврши као Немачка. Он је аутоматски повезао питање обавезних квота са тероризмом, наглашавајући да се избегличком кризом мора управљати, а не отежавати.

С тим у вези, мађарски премијер је недавно отворио нови фронт тражећи од Комисије да плати 50% од 800 милиона евра које је Мађарска потрошила на заштиту граница, што је захтев који је Брисел одбацио.⁴²⁸

⁴²⁷ *Ibidem*, str. 12–15.

⁴²⁸ *Ibidem*, str. 21–28.

Наведени закон је укључивао измене и допуне Кривичног закона којима је забрањен прелазак и оштећење граничне оgrade што је постало кривично дело, а то значи да починитељи могу бити притворени и протерани из Мађарске. С друге стране, ове мере показују мађарској јавности да тражиоци азила представљају претњу по мађарску државу и да је влада одлучна да се бори против њих. У извештају се такође наводи да је 22% тражилаца азила ограничено у својој личној слободи тако што су затворени у просторијама где се често дешава физичко и вербално злостављање.

Владини напори да припреми терен за строжије законодавство и затварање граница, изазвали су два велика инцидента. У једном од њих хиљаде миграната остало је заглављено у Будимпешти, јер им није било дозвољено да се укрцају у возове који иду у центре за азил или у Аустрију. Након неколико дана хаоса на железничкој станици Келети, многи су кренули ауто-путем према Бечу.

Други велики инцидент догодио се 16. септембра 2015. године, само дан након затварања мађарско-српске границе, када је окупљена група миграната на страни Републике Србије срушила капију која је затварала границу, а затим наставила борбу против мађарске полиције. Према наводима мађарске владе, агресивни мигранти изазвали су сукобе и напали полицију, док су неки медији на лицу места известили да су мађарске власти намерно изазвале сукоб. Они су у мађарским медијима читава мигрантску популацију означили као „фанатизоване насилнике који атакују на мађарске ресурсе”.

Том приликом обратио се мађарски премијер Виктор Орбан, са тврдњом да је имиграција лоша ствар јер доноси само невоље и опасности за „европске људе”.⁴²⁹ Кампања је добила нови импулс због терористичких напада у Паризу у новембру, а од тада је „стална терористичка претња” постала централни елемент владине реторике. У једном од интервјуа из тог времена Орбан је рекао да је веза између тероризма и кретања муслимана у Европу „очигледна чињеница” и да су сви терористи заправо мигранти – „једино је питање када су мигрирали у Европу”.

Доносиоци политичких одлука у Мађарској предузели су мере за затварање граница, распоређивање војске, стварање независне граничне страже, претварање отворених избегличких кампова

⁴²⁹ Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015, p. 9–16.

у затворене објекте и убрзање процедура за добијање азила. Месец дана пре владине консултације о имиграцији и тероризму, крајње десна партија Јобик је покренула петицију за поновно успостављање граничне страже. Чак је и идеја о постављању граничне оgrade потекла од Ласла Тороцкаја, који је био кључна фигура Јобикових антимиграцијских кампања.

Тороцкај је био директно суочен са феноменом миграције. Редовно је извештавао о ситуацији на „фронту”, позвао је владу да обезбеди границу и организује граничне патроле око његовог села. Он није престајао да тражитеље азила приказује као опасне криминалце, освајаче и терористе, који представљају претњу Мађарској и личној безбедности људи.⁴³⁰

У неким анализама испливалa је антиционистичка реторика. Тако су неке анализе повезале избегличку кризу са ционистичком завером. У августу 2015. године, објављен је чланак под насловом „Избегличка инвазија је припрема Великог Израела”. Аутор чланка на почетку каже да „ток избеглица води из позадине ционистичке силе. Довољно је погледати организације за људска права које су препуне јеврејских стручњака који осигуравају освајачима новац, храну и одећу. Они се позивају на људска права, али у позадини постоје много мрачнији планови које треба да постигне група Јевреја и масона.”⁴³¹

Ипак „мигрантска криза” у Мађарској обележена је снажном антимуслиманском реториком владе премијера Орбана. Владици званичници, као и сам премијер, често су изједначавали мигранте са исламом и тероризмом, а муслимане сматрали „немогућим за интеграцију”.

Слична исламофобична реторика била је карактеристична за друге политичке субјекте у мађарским конзервативним и крајње десним круговима. Ово је било повезано и са коментарима неких хришћанских црквених званичника и неких медија.

Ипак, на самом крају, треба изразити објективну процену: у Мађарској нема међуетничких или међуверских сукоба. Иако су многи тражитељи азила прошли кроз земљу, није било великих сукоба између њих и домаћег становништва.

Иако је било вести о екстремистичким организацијама које су организовале „патроле” у пограничном подручју да туку избеглице

⁴³⁰ *Ibidem*, str. 36–38.

⁴³¹ *Ibidem*, str. 50.

и организовале демонстрације у избегличким камповима и на железничкој станици Келети у Будимпешти (где су хиљаде избеглица биле заробљене данима), на терену није било сукоба између ксенофоба и азиланата. Мржња према избеглицама, подстакнута владином пропагандом и крајње десничарским организацијама, није се претворила у физичко насиље већих размера.⁴³²

Ипак, не можемо се отети утиску да је мађарска имиграциона политика прешла дуг пут: од једне од најлибералнијих током последње деценије 20. века, до данашње која је на програму секуритизације постала изразито рестриктивна уз негативну кампању према имигрантима и спорадичну примену насиља мањих размера.

7.2.5. ЗАКЉУЧАК

Мађарска се у својој имиграционој политици чврсто ослања на политику азила. Овај имиграциони инструмент омогућава ригорозну контролу уласка миграната на простор Мађарске, међупериод у коме се спроводе провере сваког мигранта понаособ, и, коначно, давање одобрења за азил, односно одбијање давања азила и спровођење екстрадиције миграната преко границе из правца одакле су пристигли. Све ово захтева чврсте мере безбедности: изградњу граничних пунктова, ограђивање граничне линије, изградњу тзв. тампон-зоне за пријем и прихват идентификованих миграната, као и друге сличне мере.

На тај начин мигрантско кретање се ставља под непосредне мере сталног надзора и контроле. Став мађарске имиграционе политике је да су мигранти заправо економске, а не политичке избеглице. Отуда их влада мађарског премијера Виктора Орбана назива још и „илегалним мигрантима”. Мађарска влада их третира као популацију која у Мађарску улази да би у њој засновала трајан боравак, да би пронашла посао или да би уживала социјалну помоћ какву имају мађарски држављани.

Мађарска економија и даље није у самоодрживом стању. Постоји мањак послова на тржишту, па се на имигранте гледа као на „оне који узимају посао домаћем становништву”. Уз то, имигранти

⁴³² *Ibidem*, str. 49–55 О овоме и у: Milosavljević Zoran, Stanković Vladan, „Економски чиниоци миграција у државама чланицама Европске уније”, *Tematski zbornik vodećeg nacionalnog značaja: Savremene migracije i društveni razvoj – interdisciplinarna perspektiva*: 203–215, Srpsko sociološko društvo, Beograd, 2018, str. 212.

падају на терет мађарског буџета, па се на њих гледа као на „нераднике и паразите”.

У политичком смислу, странке центра и деснице надмећу се у антимигрантским ставовима и акцијама. Овоме значајно доприноси и владина реторика која на мигранте гледа као на „реметилачки фактор” и „потенцијалне терористе”. Опозиционе странке левице према мигрантима имају афирмативан став.

Највећу помоћ мигрантима пружа НВО сектор и верске заједнице (посебно Католичка црква и протестантске деноминације). Мигранти који су масовно улазили у Мађарску до изградње „граничног зида” добијали су помоћ од ових удружења и организација у храни, лековима, смештају и превозу до границе са Аустријом.

С друге стране, програми интеграције азиланата су ретки. Постоји велика потешкоћа културне интеграције азиланата у мађарско друштво, јер је читав систем земље домаћина заснован на мађарском језику којег азиланти нерадо уче. Међу популацијом азиланата најбољу интеграцију исказују кинески насељеници.

Па ипак, и они се чврсто држе својих заједница и не показују интересовање за потпуну интеграцију у мађарско друштво. Међу успешно интегрисане спадају само Мађари са простора Румуније (тзв. Секељи) и они са простора бивше Југославије (из Србије и Хрватске). Организациони систем интеграције на локалном нивоу је слаб и неразрађен. Влада не показује довољно амбиција да се бави азилантима у сарадњи са локалним властима.

8. ИМИГРАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ: ШТА ЈЕ ТУ ЛИБЕРАЛНО, А ШТА РЕСТРИКТИВНО?

Коначна операционализација истраживања спроводи се након троструке верификације Општег хипотетичког оквира. Сазнања добијена из *Теоријско-сазнајног дела*, *Емпиријског истраживања* и *Студије случаја* сада ће бити обликована и потврђена коначним налазима кроз Идеално-типски модел. Тако, добијамо завршне обриси либералног и рестриктивног концепта имиграционих политика за државе чланице Европске уније. Овај идеално-типски концепт садржи, заправо, најмање заједничке садржиоце либералне и рестриктивне имиграционе политике.

Концепти имиграционих политика држава чланица Европске уније изгледају као у табели испод:

ЛИБЕРАЛАН концепт	РЕСТРИКТИВАН концепт
имиграција служи попуни демографских празнина	имиграција је претња за измену демографске слике друштва
друштва су заснована на територијалнограђанском концепту државе-нације	друштва се заснивају на етничкој већини са мањинским традиционалним етничким заједницама
усељеничка традиција	нема усељеничке традиције
култура различитости – расна и етничка толеранција	расна и етничка подвојеност
законодавна и управна активност усмерене на интеграцију имиграната	законодавна и управна активност усмерене на заштиту граница од имиграционе навале
изражена улога локалних самоуправа у процесу интеграције имиграната	локална самоуправа не учествује у процесу интеграције имиграната

отворено тржиште радне снаге	затворено тржиште радне снаге
толерантна буџетска политика за социјалне издатке миграната	имигранти су терет на буџетској ставци за социјалне издатке
ефикасне службе за издавање боравишних виза и радних дозвола	врло формализоване правне процедуре за издавање виза и радних дозвола
отвореност граница	затвореност граница – политика азила ради заштите граница
развијен систем пројектних финансирања која поспешују интеграцију имиграната у ново окружење	слабо развијен систем пројектних финансирања ради интеграције миграната
прагматичан приступ у решавању мигрантских питања	антиимигрантски партијски популизам
безбедносна превенција кроз обавештајни рад	безбедносна превенција – антитерористичко акционо деловање
позитивно јавно мњење о имигрантима	негативно јавно мњење о имигрантима

Либерални модел настоји да реши негативну демографску ситуацију насталу као последица ниског наталитета и природног старења становништва и одласка радника у пензију. Истовремено, либерални имиграциони модел у неким земљама, где је јавно мњење антиимиграционо расположено и/или где владе воде антиимиграциону политику, на имигранте гледа као на групацију која мења етничку и културалну слику домицилне заједнице.

Обично су државе-нације опредељеније за либерални имиграциони концепт од држава у којима постоји доминантна етничка већина са традиционалним мањинским заједницама. Либерални имиграциони концепт има плодније тло у државама са дугом усељеничком традицијом. (Овде се нарочито користе искуства локалних заједница које имају разрађене системе интеграције имиграната у локалне средине.)

Земље у којима постоји *мултикултурална различитост* исказују већу склоност ка либералном имиграционом моделу од држава у којима постоји расна, етничка и културална подвојеност.

У либералном моделу имиграционих политика *законодавна, управна и судска активност* усмерене су на интеграцију имиграната

и заштиту њихових права. Обрнуто, у државама у којима преовлађује антиимиграциона политика законодавна, извршна и судска власт користе се ради превенције граница и заштите државног простора од измене демографске слике друштва.

Државни апарат користи се у циљу заштите од миграната. Земље са либералном имиграционом политиком имају разрађене системе интеграције имиграната на локалном нивоу. За разлику од њих земље које имигранте третирају рестриктивно немају разрађену институционалну политику интеграције имиграната.

Отворено тржиште радне снаге, природно, исказује захтев за либералном имиграционом политиком, и обрнуто: земље које спроводе рестриктивну имиграциону политику имају затворена тржишта радне снаге.

Државе које воде либералну имиграциону политику имају *толерантну буџетску политику за социјалне издатке* па су привлачна дестинација за имигранте.

Обрнуто, земље које воде рестриктивну имиграциону политику настоје да, услед многих узрока, воде и рестриктивну социјалну политику издвајања из буџета. Земље са либералном имиграционом политиком поседују *ефикасне службе за издавање боравишних виза и радних дозвола*.

За разлику од њих у рестриктивним имиграционим политикама користе се веома формализоване правне и безбедносне процедуре за издавање виза и радних дозвола. У државама са либералним имиграционим моделом *границе (унутар Шенгена) су отворене*, и засноване на добросуседским односима и узајамном поверењу.

Са друге стране, у државама са рестриктивним имиграционим моделом постоји ослањање на политику „тврдих граница”, а због неповерења према суседима и на политику азила. Либералан имиграциони модел *успешно спроводи интеграцију имиграната преко развијеног система пројектних финансирања*, док у рестриктивним имиграционим политикама такав третман интеграције имиграната не постоји.

Либерални модел трага за прагматичним приступом у решавању мигрантских питања, за разлику од држава које воде рестриктивну имиграциону политику које читавом имиграционом приступу прилази начелно и популистички.

Државе које спроводе либералну имиграциону политику *безбедносну превенцију заснивају на обавештајном раду*: прикупљања

информација, обраде података, анализе стања и предузимање поступака од случаја до случаја.

Са друге стране, државе које су се определиле за рестриктивну имиграциону политику безбедносну превенцију спроводе кроз палијативне мере антитерористичких акционих деловања. У земљама које имају либерални имиграциони модел постоји *позитивно јавно мњење*, и обрнуто: тамо где се води рестриктивна имиграциона политика за очекивати је да и јавно мњење буде негативно.

9. УСЛОЖЊАВАЊЕ СИТУАЦИЈЕ: 2015–2020.

До сада је било речи о идеалнотипском моделу, у пракси су одударана честа. У новије време, а посебно после 2015. године у читавом свету питање миграната постаје једна од водећих тема, коју неки медији називају и „горућа или врућа политичка тема” која снажно утиче и на све области политичког деловања у третираним земљама.⁴³³

Тако је један од разлога изласка Велике Британије из ЕУ, управо мигрантска криза. Сличним поводом, амерички председник Доналд Трамп прави оштар заокрет у реторици и инструментима најављујући изградњу зида према Мексику и ширећи број земаља чији житељи нису добродошли у САД.

До великих проблема долази чак и у либералним земљама. Тако, нарочито у последње време, јавно мњење у неким земљама чије владе спроводе либералну имиграциону политику, прераста у негативно управо због неконтролисаног прилива масовне имиграције. *Изливи насиља*, попут оних у: Келну, Дизелдорфу, Штутгарту, Хамбургу..., 2015. на 2016, током прославе уласка у Нову годину, изазвали су масован протест домицилног становништва.⁴³⁴ У немилим дешавањима жртве насиља биле су жене које су сексуално злостављане од стране имиграната. У аустријском главном граду Бечу, некадашњој најпожељнијој престоници за породични

⁴³³ Hein de Haas. *How Migration Really Works? – A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Books, 2023, p. 279: „The rise of far-right politicians like Jean-Marie and Marine Le Pen, in France, Filip Dewinter in Belgium, Geert Wilders in Netherlands, Nigel Farage in the UK, Donald Trump in US, and Georgia Meloni in Italy seem to have finally woken up the political establishment to the need to take public opinion seriously by carrying out their wish to limit immigration and secure their countries borders.”

⁴³⁴ Rick Noack „Leaked document says 2,000 men allegedly assaulted 1,200 German women on New Year’s Eve.” *Washingtonpost.com*, 10 July 2016. Gale Academic OneFile, <https://go.gale.com/ps/i.do?p=AONE&u=anon~53da249&id=GALE%7CA457549469&v=2.1&it=r&sid=sitemap&asid=2f440129>. Accessed 30 Nov. 2024: „У почетку је владала потпуна тишина од стране званичника. Док су се гласине шириле друштвеним медијима, полиција није имала шта да каже о оптужбама за масовне сексуалне нападе и друга кривична дела извршена у новогодишњој ноћи у немачком граду Келну. Тек неколико дана касније званичници су известили да су стотине жена биле жртве напада у Келну, Хамбургу и другим немачким градовима.”

живот у свету, тренутно се региструје пораст криминала на улицама главног града. Тако су идентификоване групе имиграната које су „под контролу ставиле” одређене квартове и делове града: Прагер је под картелом усељеника из Магреба; Потез око железничке станице контролише авганистански картел; а учестали су и немили обрачуни Чечена и Авганистанаца...⁴³⁵ Ни саобраћај, у самом средишту Европске уније, Белгији, више није безбедан. Тако је забележено више случаја напада на превознике и транспортере саобраћаја у овој земљи.⁴³⁶

У случају Велике Британије, контрола граница је одмах постављена као један од кључних приоритета потенцијалне превенције управо због тероризма и других опасности које могу бити штетне по британско друштво, те је влада у Даунинг стриту спровела опсежне мере како би предупредила нежељене појаве.

У Француској је, 11. и 15. марта 2012. године, Мухамед Мера усмртио из ватреног оружја тројицу војника у Тулузу и Монтобану, а 19. марта исте године троје деце и једног наставника у јеврејској школи у Тулузу. Полиција је успела после три дана да пронађе терористу и да га неутралише.⁴³⁷ У терористичком нападу у центру Париза 7. јануара 2015. године на редакцију сатиричног листа „Шарли ебдо” (*Charlie Hebdo*)⁴³⁸ и у Кошер-маркету у Паризу, убијено је чак 17 људи.⁴³⁹

Потом следи терористички напад у Ници, у којем је имигрант камионом у пуцњима убио најмање 84 људи и ранио више од 100 људи.⁴⁴⁰ Исте године, други имигрант-нападач је у шпедитерској фир-

⁴³⁵ Alix Culbertson, „Austrians living in fear as violent migrant gangs carry out DAILY attacks in Vienna”, *Express*, <https://www.express.co.uk/news/world/758881/Austrians-fear-migrant-gang-attacks-daily-Vienna>, 26. January 2017.

⁴³⁶ Artur Lyons, „Belgium – Trucker attacked by gang of African migrant men with machetes”, *Voice of Europe*, <https://voiceofeurope.com/2019/11/belgium-trucker-attacked-by-gang-of-african-migrant-men-with-machetes/>, 26. November 2019. (Пристапљено: 20. 08. 2021)

⁴³⁷ <https://www.blic.rs/vesti/svet/najstrasniji-teroristicki-napad-u-francuskoj-u-poslednjih-40-godina/d8wld6g> (приступ: 26. 12. 2019, време: 8:00)

⁴³⁸ Владан Станковић, „Верски фундаментализми, друштвена интегрисаност и тероризам”, *Политика националне безбедности*, №1/2016: 121–144, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 140: „(...) јануар 2015. године 5 узастопних напада у предграђима Париза, убиство новинара и уредника редакције сатиричног часописа *Шарли Ебдо*...”

⁴³⁹ Noah Rayman, „Kosher Grocery Assault Confirms Worst Fears of French Jews”, *Time*, January 9, 2015.

⁴⁴⁰ Aurelien Breeden, „News of the Attack in Nice, France”, *The New York Times*, New York, 15. July 2016.

ми одрубио главу свом шефу и заједно са заставом исламске државе изложио је на ограду фабрике индустријских производа у Изеру.⁴⁴¹

Дана 13. новембра 2015. године десило се најбруталнија ликвидација у Француској. Бруталне нападе извело је седам терориста на седам локација у Паризу и у северном предграђу Париза, Сен Дени. Биланс терористичког напада је: 129 мртвих, 352 рањених, од којих 99 тешко рањених.⁴⁴² У јуну 2016. године у Ивлину су убијена два полицајца. Терориста, Лароси Абала је преузео одговорност у име Исламске државе.

Сви ови гнусни напади изложили су јавно мњење домицилних земаља негативном ставу према мигрантима. У анализама стручњака оцењено је да је постојећа ситуација угрозила релативно стабилну и толерантну атмосферу према усељеницима, што је изазвало: пораст популизма, кризу демократије, и раст деснице у овим земљама.⁴⁴³

Можемо закључити да никада као сада од понашања самих имиграната зависи креирање имиграционих политика. Аспекте конзервативног приступа према мигрантима можемо наћи и у свим земљама ЕУ либералног концепта. У свакој држави се то може приметити како у понашању, тако и у њеној пракси спровођења и заступања њене имиграционе политике. У креирању имиграционих политика велику улогу поред националних политика имају и локалне власти које креирају и спроводе оно што је договорено у врху државе по питању интеграције имиграната.

⁴⁴¹ <http://www.politika.rs/scc/clanak/359202/Kamion-pokosio-pesake-u-Nici-najmanje-84-poginulih-Video> (приступ:

⁴⁴² https://sh.wikipedia.org/wiki/Napadi_u_Parizu_13._novembra_2015. (приступ: 12. 26. 2019, време: 9:07)

⁴⁴³ Nenad Mišćević, „Vratit ćemo narodu državu – desni populizam, nacionalizam i novi izazovi”, *Političke perspektive*, Vol. 9, N° 1/2019: 37–66, Fakultet političkih nauka Beograd, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Udruženje za političke nauke Srbije, 2019, str. 61: „Porast populizma, posebice u kontekstu izbjegličke krize transformirao je politički okvir Europe, a vjerojatno i šire.” Snežana Đorđević, „Local Government Capacities for Integration: Good European Experiences and Practices”, ed. Ivan Koprić, Goranka Lalić-Novak, etc., *Migration, Diversity, Integration and Public Governance in Europe and Beyond*, 427–446, Institute of Public Administration, Zagreb, 2019, p. 427. Ibidem, p. 432.

10. ЛОКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ МИГРАНАТА

Главни учесници у спровођењу државне политике су државне институције попут: министарства иностраних послова, министарства унутрашњих послова, министарства просвете, социјалних питања, здравства, економије, запошљавања, финансија, као и других државних институција посебно формираних за потребе интеграције и асимилације имиграната.

Као што смо већ навели, изузетно важну улогу свакако имају сви нивои локалних власти (општине, градови, окрузи и региони) јер се управо на локалном нивоу мигранти и укључују у живот заједнице (добивање социјалне помоћи, учење језика, образовање деце, тренинге и обуке одраслих за послове, запошљавање, промоцију, становање, политичко ангажовање, итд.). У различитим фазама, може се десити да држава има једну политику према мигрантима а да локалне власти прихвате сасвим другу, те у Европи имамо доста таквих примера.

Занимљив је пример Италије која је, током последње деценије 20. и прве деценије 21. века, лавирала по степену отворености па је у једној фази ојачала конзервативан приступ. Ипак, имамо пример региона Венеција (пуно име Фрули-Венеција Ђулија, *Friuli-Venezia Giulia*) и града Болоње (у суседном региону Емилија Ромања), који су прерасли у добре моделе успешне институционалне интеграције имиграната у локалне средине.⁴⁴⁴ Економске потребе подстакле су регион Венета да трага за добро обученим и квалитетним радницима и ван граница Италије. Направљени су програми обуке за боља радна места, па су сви усељеници могли у тим програмима и да учествују. Предузетим мерама имигранти су добили бољи третман: квалитетније послове, више зараде, те већу егзистенцијалну самосталност и одрживост у циљу ефикасније интеграције у заједницу.⁴⁴⁵ Почели су да пристижу имигранти из других делова

⁴⁴⁴ Snežana Đorđević. „Local Government Capacities for the Integration of Migrants: Good European Experiences and Practices”. *Croatian and Comparative Public Administration*. Vol. 18. № 3: 465–486. Institute for public administration. Zagreb, 2018.

⁴⁴⁵ Luigi Frey, Roberto Livraghi. *The jobs and effects of migrant workers in Italy* – Three essays. International Migration Papers. Vol. 11. Employment Department, The International Labour Organisation library. Geneva, 1996.

Италије па је градска влада Болоње, управо захваљујући приливу усељеника, оживела привредну активност: отворене су поново мале трговинске радње са свежем робом које су услед појаве великих трговинских ланаца ранијих година нестале, а грађанима је поново омогућена ова врста недостајуће услуге.

Уз све ово, повећана је брига о старима и људима са специјалним потребама, јер су жене-имигранти биле обучене за послове социјалне неге и бриге угрожених категорија становника. (Ваља истаћи да је италијанска популација оскудевала у овој врсти професије па је ова врста социјалних услуга постала готово недостижна).

Истовремено, нагло је увећан број сезонских радника у пољопривредним активностима у околним селима итд. Посебну бригу за политички положај имиграната исказао је градски савет града Болоње, који је уложио велики напор да укључи имигранте у процесе одлучивања, да им и формално обезбеди канале за исказивање њихових интереса, као и да остварују читав сет права као што је политичко организовање и одлучивање.

На тај начин створен је животни, економско-социјални и политички амбијент у коме би се усељеници „осећали као код своје куће”, и створени су сви предуслови да се усељеници успешно интегришу у новоприспелу средину.

У свим овим наведеним случајевима либерални заступници имиграционих политика на локалном нивоу настоје да имигранте сагледају, не само из угла могућег доприноса миграната развоју и напретку друштва кроз економско-социјалне подстицаје, већ и са позиције могућности да мигранти стекну сва грађанска и људска права те да постану спремни и снажно мотивисани да се интегришу.⁴⁴⁶

Управо оваква позиција имигранте сагледава као „социјални капитал користан за развој и повећање животног стандарда становништва у локалним срединама, уз велику бригу те заједнице да и сами имигранти буду продуктивни, саставни задовољни део локалне средине.

Ипак, чак и у овим заједницама мигранти су тек донекле искористили права политичког ангажовање и укључивања у рад тела градских и регионалних власти, те је лекција из овог искуства,

⁴⁴⁶ Oliver Schmidtke, Andrej Zaslove, „Why Regions Matter in Immigrant Integration Policies: North Rhine-Westphalia and Emilia-Romagna in Comparative Perspective”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Volume 40, N° 12/2014: 1854–1874, Taylor and Francis, 2014.

да за ову врсту укључивања треба доста времена, рада и стрпљења како власти, тако и миграната (да то не доживе као непотребно губљење времена) али и већинске популације која често не схвата смисао свих ових напора.

Чвршће усклађивање националних политика у међународним односима и интензивнија економска сарадња може бити путоказ ка решавању миграцијске кризе.⁴⁴⁷ Потребно је подстаћи развој недовољно развијених земаља и подручја из којих мигранти масовно долазе.

У ту сврху богатије усељеничке земље Европске уније настоје да подстицајним економским мерама подстакну привреде земаља из којих се емигрира, и да тако демотивишу масован прилив миграната. Посеже се за економским инструментима, попут: преференцијала на извоз роба, привременог запошљавања у „пожељним дестинацијама”, дознака које пристижу у земље порекла емиграната.⁴⁴⁸

Преференцијалима на извоз роба оснажују се економије земаља из којих мигранти масовно пристижу. Царинске погодности у оба правца (на извоз и увоз роба) омогућава земљама из којих мигранти пристижу да своју робу у усељеничким земљама продају без царина, али и да производе и услуге из високоразвијених усељеничких земаља на свом тржишту добијају по прилично повољним ценама (какве не би биле да су робе и услуге оцарињене).

Тако се посредним путем одржава животни стандард становништва које би могло, колико сутра, да крене пут „обећаног имиграционог раја”. Мигранти се могу *привремено запошљавати* у усељеничка друштва (на одређено време), а потом, финансијски оснажени, враћати у земљу порекла.

Дознаке које шаљу имигранти својим рођацима у земљу порекла су у многим исељеничким земљама важан извор прихода

⁴⁴⁷ Snežana Đorđević, „Local Government Capacities for Integration: Good European Experiences and Practices”, ed. Ivan Koprić, Goranka Lalić-Novak, etc., *Migration, Diversity, Integration and Public Governance in Europe and Beyond*, 427–446, Institute of Public Administration, Zagreb, 2019, p. 443.

⁴⁴⁸ Sanja Badanjak, „Disentangling Europe – an Assessment of the Impact of the EU on Party Systems in Member States”, *Političke perspektive*, Vol. 9, № 1/2019: 7–35, Fakultet političkih nauka Beograd, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Udrženje za političke nauke Srbije, 2019, p. 9. Snežana Đorđević, „Local Government Capacities for Integration: Good European Experiences and Practices”, ed. Ivan Koprić, Goranka Lalić-Novak, etc., *Migration, Diversity, Integration and Public Governance in Europe and Beyond*, 427–446, Institute of Public Administration, Zagreb, 2019, p. 443–444.

домаћег становништва.⁴⁴⁹ На тај начин се становништво исељеничких земаља дестимулише да тражи боље плаћене послове у Европској унији, и да се тамо насељава. Рођаци у иностранству покривају „недостатке у кућном буџету” и демотивишу потенцијалне мигранте да напусте земље порекла.

У процесу прихватања миграната из матичне земље, земља-домаћин може створити амбијент за јачање будуће привредне сарадње између земље миграната и земље домаћина. Свака од фаза се може значајно обогатити, новим мерама економске и миграционе политике.

Пре свега, мигранти могу да се обуче за послове још у својој земљи, док чекају папире, те, на тај начин, они постају оспособљени да се одмах по доласку укључе у „свет рада”. Тако оспособљени, једнога дана, они би могли да постану мотор развоја земље из које потичу.

Повратком у земљу приспећа ови негдашњи мигранти добијају важне позиције, и представљају мост развоја билатералних односа земље имиграције и земље порекла. Улога таквих миграната је да подстакну развој, повећају животни стандард и учествују у процесима амортизације социјалних, етничких и верских конфликата у земљи у којој су рођени.

Коначно, нека врста посредне помоћи је и чињеница да мигранти често, док раде у земљи домаћина, шаљу дознаке својим породицама (деци ако нису са њима, родитељима итд.) што је такође нека врста подршке заједници земље мигранта.

Прави узрок миграција данас је превасходно економски: на име, мигранти најчешће одлазе из друштава где нису у стању да обезбеде услове за живот себи и својој породици.⁴⁵⁰ Међународна заједница и њени актери имају посебну одговорност да ојачају међународне економске и политичке контакте и изграде институције које ће учествовати у креирању стратегија и политика које отклањају сукобе у чијем се средишту налазе послови везани за експлоатацију светских природних ресурса, попут гаса и нафте.

⁴⁴⁹ Ruben Atoyan, Lone Engbo Christiansen, Allan Dizioli, Christian Ebeke, Nadeem Ilyah, Anna Ilyina, Gil Mehrez, Haonan Qu, Faezeh Raei, Alaina Rhee, Daria Zakharova. *Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe*. International Monetary Fund, 2016, p. 8–16.

⁴⁵⁰ На ову тему у: Susanne Bygnes, „Are They Leaving Because of the Crisis? The Sociological Significance of Anomie as a Motivation for Migration”, *Sociology*, Vol. 51, N° 2/2017: 258–273, Sage, 2017.

Владама високоразвијених земаља Европске уније преостаје да се одговорно посвете: политичким, економским и социјалним мерама смањивању сиромаштва и неразвијености многих земаља светске периферије и полупериферије, као и смањивању разних врста злоупотреба које развијени свет и данас прави у односу на ниже развијена друштва.

11. МИГРАЦИЈЕ КА ЕУ СЕ НАСТАВЉАЈУ: 2020–2024.

Ситуација у погледу миграција у Европи се од 2020. године до данас веома усложнила. Пре 25 година државе ЕУ су усвојиле тзв. Даблинска правила или „Даблински споразум о прихватању азиланата”. Циљ споразума био је да државе чланице не пребацују једна другој проблем са азилантима.⁴⁵¹ Идеја је била да се уведу сразмерне квоте у погледу пријема азиланата, како би се одржавала равнотежа мигрантског притиска на простор читаве Европске уније. То је, међутим, изазвало велике расправе, отпоре и неслагања унутар Уније. У тим гласовима негодовања посебно су биле бучне земље Вишеградске групе (Мађарска, Словачка, Чешка и Пољска). Оне нису нимало исказивале интересовање да учествују у прављењу овог имигрантског баласта. Накнадно усаглашен Даблин 3, пребацио је терет на рубне земље јужног граничног појаса Европске уније, па се за матичност регистрације азиланата задужују оне земље на чију су територију мигранти први пут крочили.⁴⁵² Последице овога су оптерећања која су пре свега пала на тзв. Јужне земље ЕУ, које су најизложеније мигрантском таласу са Блиског истока и севера Африке.

Од 2014. године до данас није осмишљена никаква трајна стратегија имиграционе политике у ЕУ. Бригу увећава сазнање да азиланти сваке године у све већем броју пристижу на европски континент. Азилантска политика води се кампањски, реагује се на тренутно стање, од случаја до случаја, и не постоји никаква осмишљена политика, или бар кампања, управљања конфликтним ситуацијама. Свака земља је ту за себе постављала некакву

⁴⁵¹ Anja Bartel, Catherine Delcroix, Elise Pape. *Borders in Globalization Review*. Volume 1. Issue 2. Spring/Summer 2020.

⁴⁵² Spyridon Borsis. *Lack of Solidarity – Failure to Repair the Dublin System*. Master Thesis Track: Justice, Security and the Governance of Risks. MSc Public Governance: Public Administration, Economics and Law. Tilburg University, 2021, p. 20: „If that is the case, the Member States shall assume which is the liable based on the following order: a) The State which granted the document of residency with the longer validity or with the latest expiring date, b) The Member State which delivers the visa with the latest expiring date between visas of the same type, c) Where visas are not of the same kind, then the responsible State is the one which granted the visa with the most prolonged period of validity (EU, 2013).”

сопствену политику према азилантима, и пребацивала терет своје одговорности на друге: суседе, земље са којима блиско сарађује и на званични Брисел.⁴⁵³

Поред политичких избеглица са ратом опустошених простора Сирије, Ирака и Авганистана, сада се у значајном броју појављују и економске избеглице из Еритреје, Нигерије и са простора Западног Балкана. Након 2020. године Даблин 3 готово да је постао мртво слово на папиру, па су се избегла лица азиланти и економски имигранти нашли у безизлазној ситуацији, јер недостаје подршка како држава-чланица тако и званичног Брисела у погледу основног збрињавања азиланата (смештај, храна, огрев). Ово је ситуацију у пракси довело до готово хуманитарне катастрофе. Са друге стране, у очима јавности новонастала ситуација је политику ЕУ, бриселске администрације и влада држава чланица опредељених ка ЕУ, разоткрило као потпуно неспособну и некомпетентну да реши питање основних људских права азиланата на начин на који се ЕУ и обавезала.

Пошто је Даблин 3 предвидео да су за азиланте матичне оне земље где први пут азилант крочи, то су управо државе Јужне Европе отпочеле са опструкцијом издавања регистрационих папира, па се мигранти пуштају даље и тако се терет пребацује на суседну, севернију државу-чланицу ЕУ.⁴⁵⁴ Ово пребацивање проблема додатно прави конфузију и хаос у Европи. Конфликти се додатно усложњавају јер земље у које пристижу нерегистровани тражиоци азила оптужују земље првог прихвата за опструкције, саботажу и кршење Даблин 3 споразума.⁴⁵⁵ Очигледно да су опструкци-

⁴⁵³ Први такав случај је из 2011. године када је француска влада наложила заустављање возова на релацији Италија–Француска код Вентимиље. Читав случај познат је у јавности као „француско-италијанска афера”. Marie de Somer. *Dublin & Shengen – A tale of two cities*. Discussion Paper European Migration and Diversity Programme. European Policy Center, Brussel, 15. June 2018, p. 5: „In 2011, against the background of the high numbers of arrivals from North Africa following the Arab spring, Italy granted temporary residence permits to Tunisian immigrants, allowing them to travel freely in the Schengen area. In response, and upon the subsequent movements of some of these Tunisian immigrants to France, Paris unilaterally reinstated border controls along its land border with Italy.”

⁴⁵⁴ Maria-Teresa Gil-Bazo. *The Safe Third Country Concept in International Agreements on Refugee Protection Assessing State Practice*. UNHCR, 2015.

⁴⁵⁵ Spyridon Borsis. *Lack of Solidarity – Failure to Repair the Dublin System*. Master Thesis Track: Justice, Security and the Governance of Risks. MSc Public Governance: Public Administration, Economics and Law. Tilburg University, 2021, p. 15.

је држава чланица ЕУ, велики притисци на јужне чланице и нерашчишћени рачуни између суседних држава чланица ЕУ довели до дисхармонизације политичких односа по питању азиланата. Уз то непрестане жалбе јужних чланица и њихове опструкције учиниле су Даблин 3 мртвим, тако да се сада тражи неко ново решење и нека нова стратегија за азиланте и имиграционе политике. Додатне проблеме усложњава акција немачких власти да се унутар ЕУ уведу квоте за пријем азиланата. На тај би начин Немачка растеретила своју либералну имиграциону политику, али би се новим планом увођења квота одређене државе чланице ЕУ, које бране рестриктивну имиграциону политику, обавезале на пријем азиланата. Показало се да су земље тзв. Вишеградске групе остале тврдо против прихвата азиланата и осмишљавања имиграционих политика које би азиланте укључиле у системе тих држава чланица Уније.⁴⁵⁶

Додатно оптерећење имиграционим политикама чини неспремност власти држава из којих се емигрира да покажу више слуха и разумевања за своје држављане који крећу пут Европе. Новчане донације, повољни кредити и друга финансијска давања у сврху поправљања привредне и економске ситуације у земљама из којих имигранти потичу нису дале очекиване резултате. Масе новчаних средстава углавном завршавају у коруптивним радњама и ненаменски се троше. Контролу над тим процесима није могуће остварити у земљама аутократске политичке традиције и активније улоге репресивног апарата у политичким и друштвеним дешавањима земаља одашиљања.⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ Tomáš Kajánek. „The migration strategies and positions on the EU migration and asylum agenda: evidence from the Visegrad Group countries”. *Journal of Liberty and International Affairs*. Vol. 8, № 3: 202–219. Institute for Research and European Studies, 2022.

⁴⁵⁷ Неретко помоћ из Европске уније заврши за јавне набавке локалних влада које немају никакве везе са потребама вођења осмишљене имиграционе политике или поспешивања бољег квалитета живота домицилног становништва које очајнички покушава да реши своје egzистенцијалне проблеме у локалним заједницама земаља-одашиљача. (Тако нпр. о коруптивним радњама владе Нигера у вези са злоупотребом ЕУ-фондова бележе: Catherine Woollard, Josephine Liebl, Laura Davis, Estela Casajuana. „EU migration and asylum funds for third countries”. Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies. PE 737.870 – December 2022, p. 70: „The European Ombudsman is also investigating claims that EUTF for Africa funds have been used by national authorities – including EUR 11 million to the Government of Niger for equipment including drones and a wire-tapping centre – against political opponents and human rights defenders.”)

Посебно безбедносно питање о коме се полемише у многим земљама ЕУ, нарочито у Немачкој, је да ли приликом третирања извршилаца кривичних дела, треба именовати и држављанство и порекло учинилаца. Статистике указују да је више од сразмерне заступљености лица са азилантским статусом. Десничарска Национална партија Немачке АфД тражи да се обзнани и порекло учинилаца кривичног дела. Овај захтев наишао је на велики отпор партија левог центра и левице, пре свих социјалдемократа (СПД) и зелених.

Поред Немачке и Француска је увела контролу својих граница. На неки начин суспендован је Шенген на одређено време, што представља удар за идеју уједињене Европе. Уколико би привремена мера добила трајнији карактер могло би се десити да и друге, мање земље ЕУ, крену истим путем „домино ефекта”.

Од 2022. године на власти у Шведској је десничарска коалиција, која не само да наставља рестриктивну политику левичарске, социјалдемократске владе (2016–2021), него поопштава мере имиграционих политика. Нова влада је увела и нова правила како би азилант могао да буде трајно настањен у Краљевини Шведској: мора да има приступ шведској територији како би могао да поднесе захтев за азил, а злоупотреба у стицању статуса аутоматски повлачи дисквалификациону последицу и увођење депортације за одбијене азиланте. На овај начин Шведска настоји да комбинацијом мера и политика успешно ограничи број имиграната, и да ту бројку држи под контролом.⁴⁵⁸ Читав процес интеграције имиграната у шведско друштво дао је само делимичне резултате. Јаки социјални програми, довели су један број имиграната у живот без сталног запошљавања, па су на периферијама великих градова све присутније разбојничке банде и криминал.

У политичком смислу партије које су заступале либералну имиграциону политику замењене су на изборима политичким субјектима које много обазривије третирају проблем усељеника. Нека

⁴⁵⁸ Report: *Governance of migrant integration in Sweden*. June 2024.: https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance/sweden_en#: „The government inquiry is now also tasked with proposing ‘a new goal for the integration policy where society’s efforts are based on the assumption that those who are in Sweden for a long time must take responsibility for becoming part of Swedish society’, and analyze whether various allowance given to newly arrived immigrants ‘contain sufficiently strong incentives for the new arrival to start working or extend their working hours’. What is more, the government inquiry is to ‘submit proposals on how the establishment allowance and housing allowance can be abolished’.”

од тих партија отворено су ксенофобне, па можемо рећи да се тренд Вишеградске групе шири Европом. Победник избора у Шпанији Изабел Дијаз Ајусо, из Народне партије важи за конзервативну политичарку чије су политичке поруке на трагу Ђорђе Мелоне у Италији. Након победе у Мадриду Дијазова је добила први телеграм честитке од Виктора Орбана. Премијер Мађарске Виктор Орбан по четврти пут је добио изборе, сада већ против читаве удружене опозиције. Његов политички програм: „Слобода у Мађарској, држава на првом месту”, показује тенденцију да и нова мађарска влада неће одустати од рестриктивне имиграционе политике очувања мађарске нације, идентитета и колективне културе.⁴⁵⁹ Истрајавање Орбана на овим политикама с временом задобија све више присталица у другим државама Европске уније, тако да сада већ стижу осуде из Брисела да Виктор Орбан прави фронт у ЕУ против политика званичног Брисела. Подршка Орбана Мелонијевој и посебно Марин Лепен указује да се озбиљно спрема алтернативна политика у Европи, која би окосницу нове политике, између осталог, имала и у знатно рестриктивнијем односу према азилантима.⁴⁶⁰

У Италији Мелонијева се појавила ниоткуда и својим запаљивим говорима критиковала млаку и превише толерантну либералну политику Италије према азилантима. Терет азилантске кризе који је задесио Италију преточио се у гласове Мелонијевој. Она се представила као бранитељ „Праве Европе”, у чијим су темељима наслеђа античког Рима, средњовековне хришћанске традиције, и модерна италијанска држава као културално средиште европског идентитета.⁴⁶¹ Италија настоји да проблем реши тако што гради кампове за прихват азиланата који уђу на њену територију, али не на својој територији, већ у суседној Албанији, која још увек није постала чланица ЕУ, а неизвесно је и када ће добити тај статус. Италија је узела у дугорочан закуп стари војни аеродром у месту

⁴⁵⁹ Веома занимљиво сагледавање Орбанове антиимиграционе политике у: András Bíró-Nagy. „Orbán’s political jackpot: migration and the Hungarian electorate”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Volume 48, Issue 2: Special Issue. Centre-right Parties and Immigration in an Era of Politicization, 2022.

⁴⁶⁰ На ову тему у: Hein de Haas. *How Migration Really Works – A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Random House, 2023, p. 266–278.

⁴⁶¹ Giorgia Meloni. „L’Europa secondo Giorgia Meloni”. *Il Foglio* – quotidiano. Roma, 2022, <https://www.ilfoglio.it/politica/2022/04/13/news/l-europa-secondo-meloni-3904915/>; „E’ vero, è tempo di un’Europa forte. Ed è vero, serve un’anima a questa Europa. Ce lo impongono la storia e la cultura dell’Italia, che insieme all’antica Grecia può essere definita la culla della civiltà europea.”

Ђадер, у долини реке Дрим, у непосредној залеђини Велипоља, на само 15 километара од границе са Црном Гором, и тамо изградила и опремила кампове за дугорочан боравак оних азиланата за које италијанска влада и Савет министара ЕУ нису заинтересовани. Ти ће азиланти, који су успели да прођу Сахару и Средоземно море, неограничено боравити на Западном Балкану. Овај план премијер Еди Рама је током потписане сарадње са Ђорђом Мелони назвао: „гест солидарности са Италијом” и „поделом терета са ЕУ”.⁴⁶²

Криза спољних граница ЕУ рефлектовала се и на унутрашње границе држава чланица ЕУ, па је слободан проток људи у складу са Шенгенским уговором стално на преиспитивању.⁴⁶³ Сведоци смо да се све чешће границе између држава чланица Уније затварају. Ово посебно важи за земље ЕУ које су на мигрантским трасама, попут Аустрије и Немачке, чија граница повремено постаје „тврда” и непрелазна, јер таласи миграната са Западног Балкана прете да поплаве рубна подручја унутар Уније. Стога је ЕУ снажно присутна у земљама Западног Балкана где спроводи мониторинг и контролише улазак азиланата из Турске и Грчке.

Контрола унутрашњих граница између држава-чланица ЕУ спроводи се спорадично и насумично. Тако је нпр. Француска већ након терористичких напада 2015. и 2016. године увела интерну контролу својих граница, повећавајући тако мере безбедности од присуства нових азиланата на свом подручју. Француска као водећа земља Западне Европе, била је некада власница бројних колонија, а сада је усељеничка земља за многе мигранте из негдашњих колонија које је држала. Исто важи и за Белгију, Холандију, Велику

⁴⁶² Erion Gjatolli, Giovanni Vale. „Despite the inconsistencies and uncertainties around the agreement signed between Rome and Tirana for the reception of migrants on Albanian soil, and while awaiting the judgment of the European Court, work on the two centres has already begun in Gjadër and Shëngjin. We went to see how they were progressing.” *Osservatorio balcani e caucaso transeuropa*. OBC Transeuropa. Trento, Rovereto, 03. 06. 2024: <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Albania/Migrants-all-the-doubts-about-the-Rama-Meloni-agreement-231441>

⁴⁶³ Zsolt Darvas, Guntram Wolff, Francesco Chiacchio, Konstantinos Efstathiou, Gonçalves Raposo. „EU funds for migration, asylum and integration policies”. *Budgetary Affairs*. Policy Department for Budgetary Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union. PE 603.828 – April 2018, p. 9: „The arrival of a large number of asylum seekers in a short period revealed the shortcomings of the Common European Asylum System and led to significant administrative, reception, border protection and financial difficulties in several Member States. The crisis situation even led to a partial suspension of the border-free intra-EU Schengen travel area.”

Британију...⁴⁶⁴ Са друге стране, бриселска администрација не гледа благонаклоно на унилатералне акте својих чланица и на њихове интерне контроле граница, па је препоручила да граничне комисије између чланица буду мултинационалне. То се посебно односи на прављење граничних комисија међу чланицама које се граниче. На овај начин ЕУ администрација настоји да подстакне заједничко дејловање и да овим рестриктивним мерама имиграционих политика пружи наднационални ЕУ легитимитет.

Мађарски премијер Виктор Орбан подржао је настојања савезних немачких власти да тежиште тражиоца азила измести из прве рубне државе чланице ЕУ, у прву суседну државу ван ЕУ, односно у земљу која је непосредно изван спољних граница ЕУ.⁴⁶⁵ Тако би за тражиоце азила који желе да свој статус у ЕУ стекну у Мађарској била надлежна прва матична мађарска амбасада на Мигрантској рути, а то би, у том случају, била мађарска амбасада у Београду. Сврха овог предлога је да се о статусу азиланата одлучује и пре него што мигранти кроче на тле ЕУ. Мађари су већ организовали центре ван Мађарске у којима се разматрају захтеви за азил („спољни хот-спотови”). У мађарској амбасади у Београду мигрантима се проверавају сва документа. Они могу да уђу на мађарску територију, само уколико им мађарске власти дају „зелено светло”.⁴⁶⁶ У супротном не могу да уђу, па мигранти остају на спољним границама ЕУ, тј. у конкретном случају у Србији. Број захтева за добијање азила, након оваквих мера, мађарских власти, постао је током 2021, 2022, 2023. године, готово симболичан. Азиланти су сложеним процедурама на спољним границама ЕУ практично демотивисани да се обраћају мађарским властима.

Истовремено број захтева немачким властима не само да је исти, него и расте. Тако је за 2023. годину број захтева за решење статуса азиланата у Немачкој чак 331.000. Поводећи се праксом

⁴⁶⁴ Hein de Haas. *How Migration Really Works – A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Random House, 2023, p. 19: „The most fundamental change has been the transformation of west-era Europe from the world’s main source of colonists and immigrants to an important destinations og migrants.”

⁴⁶⁵ О амбивалентној политици азила у Немачкој видети у: Natascha Zaun, Ariadna Ripoll Servent. „One step forward, two steps back: the ambiguous role of Germany in EU Asylum policies.” *Journal of European Integration*. Volume 43. Issue 2: 157–174. Routledge, 2021.

⁴⁶⁶ Todor Gardos. „Lost in Transit: How Hungary Scrapped Asylum”. *BIRN*. Belgrade, November 10, 2020. <https://balkaninsight.com/2020/11/10/lost-in-transit-how-hungary-scrapped-asylum/>

Орбанове владе, немачки канцелар Олаф Шолц и председници влада савезних покрајина су 2024. године озбиљно узели у разматрање иницијативу да се омогући подношење захтева за добијања азила у „трећим земљама” ван спољних граница ЕУ, ван Немачке. Посебан притисак на канцелара Шолца врше врхови немачких демохришћанских партија (ЦДУ+ЦСУ) које се залажу за строже мере ограничавања миграција.⁴⁶⁷ Овоме иде у прилог и пораст антиимиграционог расположења нарочито међу младом популацијом. Очекује се да нове мере Немачке савезне владе дестимулативно делују на улазак миграната у Немачку. Очекивања за наредни временски период од пет година је да ће притисак за трајно насељавање у Немачку опасти. Број захтева за стицање азила између 2023. и 2024. године опао је за 20%. Немачке власти постале су задовољне периодичним граничним контролама између Немачке и других држава. Немачка савезна полиција је остварила успешне резултате у 2024. години у погледу контроле уласка миграната, и њиховог одвраћања.⁴⁶⁸

Негативни ставови према имигрантима кулминирали су уочи избора за ЕУ парламент. Ово расположење нарочито је распрострањено међу миленијалцима и њиховим непосредним наследницима из генерације Z (зед). Ради се сада већ о средовечној (миленијалци) и млађој зед Z генерацији, које у мерама државне имиграционе политике виде претерану посвећеност својих матичних влада азилантима.⁴⁶⁹ Висока незапосленост и крхки тржишни односи додатно

⁴⁶⁷ Deutsche Welle. „EU asylum policy: Will Germany agree to get tough?”. *InfoMigrants*. 08. 06. 2023, <https://www.infomigrants.net/en/post/49513/eu-asylum-policy-will-germany-agree-to-get-tough>: „For years, CDU leader Friedrich Merz has been calling for a tightening of German asylum law as well as “reception and decision centers” close to the EU’s external borders. The CDU/CSU does not support any exemptions for minors, as demanded by the SPD and the Greens.”

⁴⁶⁸ Oliver Pieper. „German immigration policy: What’s changing in 2024?”. *Deutsche Welle*. 01/01/2024. <https://www.dw.com/en/german-immigration-policy-whats-changing-in-2024/a-67753472>

⁴⁶⁹ Alex Clark, Pamela Duncan. „Young more anti-immigration than old in parts of Europe, polling shows.” *The Guardian*. 28. May 2024, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2024/may/28/young-more-anti-immigration-than-old-in-parts-of-europe-polling-shows>: „More Slovenian millennials also specifically say they have very negative feelings about immigration than baby boomers – 35% versus 31% – suggesting a rise in extreme views among Slovenia’s young. Millennials in France are also particularly anti-immigration, with half (50%) of that generation telling pollsters they feel negatively, a higher share than gen X and gen z. But in Poland and Hungary, it is gen Z that are more likely to hold anti-immigration views. More than half (52%) of those born since 1997 in Poland hold negative views about immigration, compared

појачавају осећај ових генерација да су препуштени сами себи, и да се знатно већа пажња посвећује странцима у транзиту. Преовладава осећај да је домаће становништво препуштено: тржишној економији, помањкању квалитетних радних места, а у земљама Источне Европе и: недовршеној транзицији, корупцији, криминалу и неуређеним несистемским, чак антисистемским односима у друштву. Додатне проблеме у вези тражилаца азила увећавају културолошке разлике између дошљака и староседелаца. Азиланти углавном потичу из земаља јаке колективистичке културе: држе се једни других, ходају у групама, удружено делују, понекад су агресивни... Све то улива несигурност и страх домицилног становништва, па су неретко тензије појачане, а уочени проблеми се потом преливају и на политичку сцену. Ово доводи до јачања десничарских група и политичких покрета, па се овакве политике с временом институционализују и добијају државну снагу и народни легитимитет у либерално-представничким демократијама.⁴⁷⁰

Европски суд правде је током 2024. године осудио Мађарску, због масовног кршења људских права тражилаца азила, на новчану казну од преко 200 милиона евра. Мађарски министар спољних послова Петер Сијарто упозорио је на опасност да би Европска унија могла да се нађе у веома тешкој ситуацији уколико се већа пажња не посвети развоју афричких и азијских земаља из којих потиче највећи број азиланата. Ово би укључивало изразу Развојног програма за Африку.⁴⁷¹ Овај план би се, уколико се покаже успешним, касније, проширио и на друге делове света из којих потичу мигранти. Мађарска исказује политичку вољу да у држави Африке инвестира, не само у сектор пољопривреде већ и кроз системске мере побољшања усева, и експлоатације воде, али и кроз пројекте водоснабдевања и мелиорације. Уз то мађарско Министарство високог образовања, науке и технолошког развоја преко Универзитета пољопривреде и животних наука већ сада остварује сарадњу

with 42% of millennials and 39% of gen X. In Hungary, a majority in each generation hold negative feelings about immigration, but gen Z have become relatively more negative than millennials.”

⁴⁷⁰ Jérôme Gonnnot & Federica lo Polito. „Cultural Transmission and Political Attitudes: Explaining Differences between Natives and Immigrants in Western Europe.” *Cultural Transmission and Political Attitudes*. Paris, 2023.

⁴⁷¹ MTI. „Government Taking Development Programs to Africa to Curb Migration”. *Hungary Today*. 12. 04. 2024, <https://hungarytoday.hu/government-taking-development-programs-to-africa-to-curb-migration/>

са неким земљама Западне Африке у погледу едукације афричких кадрова који ће се након обука и образовања вратити у домовину као стручњаци који треба да поспеше развој афричких друштава.

У последње време Мађарска је своју привредну конјунктуру почела да јача и успоном грађевинског сектора. Како је забележен мањак грађевинских радника на црном тржишту радне снаге у Мађарску се уселио већи број грађевинских радника из Белорусије и Руске федерације. Овај случај је дошао брзо на преиспитивање у Брисел. У осуди су биле посебно агилне Прибалтичке земље, које су захтевале од Европске комисије да принуди мађарску владу да затвори своје тржиште радне снаге у грађевинарству за држављане Руске федерације и Белорусије. Један број новопридошлих радника злоупотребио је позицију и захваљујући Шенгену обрео се у другим државама чланицама Уније. Стога је мађарска влада оптужена за саботажу имиграционог законодавства и за изазивање безбедносног ризика. Мађарској је припређено да може да бира између „отвореног тржишта” са земљама БРИКСА-а или за останак у Европској унији.⁴⁷²

Све већи јаз између поднетих захтева за стицање азила и оствареног права на азил додатно радикализује ситуацију на терену. Пољска оптужује суседну Белорусију и Русију да циљано на њене границе шаљу мигранте из централне Азије, како би ови крочили преко Пољске у простор Шенгена. Зато је реактивирала тампон-зону на граници са Белорусијом и Русијом, чиме је затворила Национални парк и оставила буџет без прихода од туризма.

Данска влада је одлучила да уклони гета из предграђа великих градова. Пораст криминала, и асоцијални облици понашања натерали су владу у Копенхагену да расели имигранте из Сирије и Авганистана.⁴⁷³ Остаје питање шта ће се са њима десити. Једна од претпоставки је да ће они сређу покушати да пронађу у Шведској. Финска и Естонија не показују благонаклон однос према мигрантима.

⁴⁷² Iryna Balachuk. „Hungary simplifies entry conditions for Russians and Belarusians”. *Ukrainska Pravda*. 30 July 2024, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/07/30/7468038/>

⁴⁷³ How Denmark’s *ghetto list* is ripping apart migrant communities. *The Guardian*. London. Mart, 11, 2020. <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/11/how-denmarks-ghetto-list-is-ripping-apart-migrant-communities>

Истраживања показују да Централно-медитеранска рута која са севера Африке, из Либије и Туниса иде преко Малте и Лампедузе на Сицилију и даље преко Италије за средњу и Западну Европу, показује пад броја нерегуларних миграната, у односу на ранији период. Упркос паду броја миграната то је и даље најфреквентнија рута са 26.000 евидентираних. У јуну 2024. је број пристиглих пао на 4.500 што је смањење од преко 70% у односу на 2023. На Западнобалканској рути такође се бележи пад броја миграната: јануар–јуни 2024. смањен је за такође преко 70%, и сада износи тек нешто више од 10.640. У међувремену, Западноафричка траса која иде преко Канарских острва, бележи раст миграната од чак 174% у односу на претходну 2023. годину, када је тај број био готово 20.000 евидентираних. Супротна страна Средоземног мора, Источни Медитеран 2024. је друга најактивнија рута, бележи раст од 75% и у апсолутним бројкама износи 25.000 евидентираних миграната. У свим овим процесима контроле, надзора и евиденције миграната, потенцијалних азиланата, кључну улогу је задржала Европска агенција за граничну и обалску стражу (FRONTEX)⁴⁷⁴ која у координацији са граничним и обалским стражама држава чланица ЕУ спроводи граничну контролу шенгенске зоне, са готово 3.000 официра и особља ангажованих у различитим теренским операцијама. Број нерегуларних граничних прелаза у првој половини 2024. године на источним копненим границама бележи пораст од 148% или 6.700 нерегуларних прелаза. Статистика бележи да највећи број ових нерегуларних прелаза потиче од држављана Украјине.

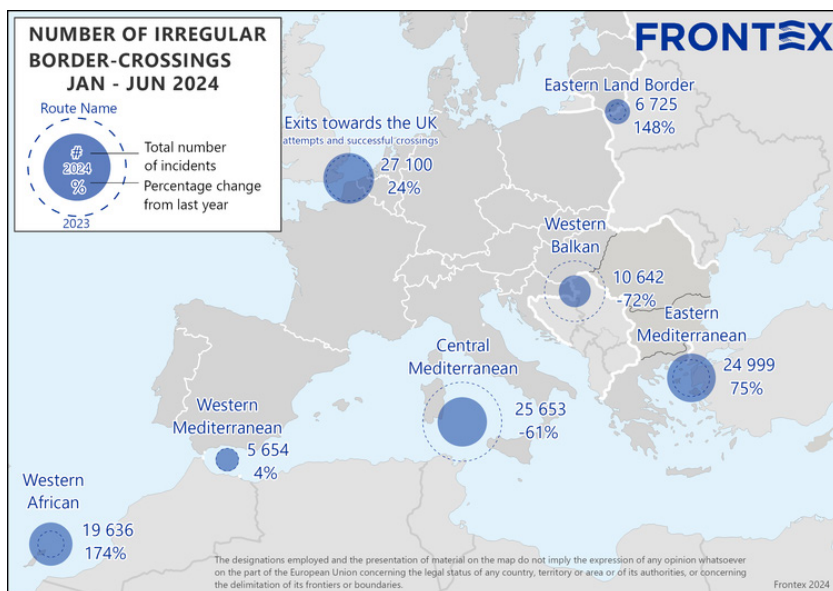
И док исписујемо ове редове остајемо очевици чињенице да миграције нису стале. И даље је на простору Европе најактивнија тзв. Балканска рута. Мигранти на Балкан углавном стижу преко грчких острва, што указује на значајне пропусте у контроли грчке обалске страже, која нема довољне капацитете да заштити своје најјужније морске границе. Најјужнија грчка острва Гавдос, Крит, Родос и читав архипелаг Додеканеза трпе велике мигрантске притиске, нарочито од почетка 2024. Велике масе миграната нашле су

⁴⁷⁴ Zsolt Darvas, Guntram Wolff, Francesco Chiacchio, Konstantinos Efstathiou, Gonçalves Raposo. „EU funds for migration, asylum and integration policies”. *Budgetary Affairs*. Policy Department for Budgetary Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union. PE 603.828 – April 2018, p. 6: „A specific response was an increase in EU funding for migration-related issues and a broadening of the scope of EU institutions and agencies in the management of border control and asylum-related issues.”

се на улицама чувених туристичких дестинација, што нарушава углед и економију Грчке. Туристи се осећају небезбедно. Из тих разлога, грчко Министарство за миграције и азил покренуло је акцију преуређења бивших војних објеката и неактивних војних база на острвима под мигрантском опсадом, у сврху привременог смештаја до идентификације миграната.⁴⁷⁵ Шатори на улицама, и неконтролисано кретање миграната стварају осећај несигурности код туриста, што нарушава имиџ Грчке као велике туристичке дестинације. Стога се акција грчког Министарства за миграције поздравља. Са друге стране, како је граница између Србије и Мађарске постала непропусна, а све „тврђа” постаје и граница између Србије и Хрватске, најпорознији простор за прелаз је између Србије и БиХ. Преко Републике Српске мигранти улазе у Федерацију БиХ и потом покушавају преко Цазинске крајине да уђу на простор Хрватске, која је чланица ЕУ. У кантону Сарајево и кантону Уна-Сана средином 2024. године је забележено 1.693 мигранта. Од почетка године је кроз кампове у овом делу БиХ прешло чак 18.000 миграната. Мигранти долазе највише из: Авганистана, Сирије и Марока, али има их и из других земаља Блиског истока, Централне Азије и са севера Африке. Међусобно су у лошим односима. Нису ретке несугласице, а физички обрачуни постају готово свакодневна активност. Забележено је и неколико убиства. Локална полиција идентификовала је и неколико криминалних група. Најчешће се ради о држављанима Авганистана. Локални стручњаци за миграције, по узору на своје колеге из Европске уније, заговарају тврђу контролу граница и појачанији надзор него што је до сада био случај на Западном Балкану.⁴⁷⁶

⁴⁷⁵ Т.Т. „Grčka ostrva imaju veću muku od masovnog turizma: Više stotina migranata razvilo šatore u centru popularnog letovališta Evropa”. *EuroNews Srbija*. 24. 10. 2024, <https://www.euronews.rs/evropa/vesti/142347/grcka-ostrva-imaju-vecu-muku-od-masovnog-turizma-vise-stotina-migranata-razvilo-satore-u-centru-popularnog-letovalista/vest>

⁴⁷⁶ Tanjug. „Migracije nisu stale! Balkanska ruta i dalje aktivna. Stručnjaci zabrinuti zbog jedne pojave: Ovo je sada velika bezbednosna pretnja!” *BLIC*, 9. septembar 2024. (<https://www.blic.rs/vesti/svet/migracije-nisu-stale-balkanska-ruta-i-dalje-aktivna-strucnjaci-zabrinuti-zbog-jedne/tzc7yn6>)

(Мигрантске руте према налазу FRONTEX-a)

Оно што се може протумачити у вези имиграционе политике у ЕУ од 2020. године до данас је извесна дистанца од либералне имиграционе политике. Та се дистанца може сасвим јасно видети и у политици азила СР Немачке, коју смо, у нашој Студији случаја, третирали као земљу либералне имиграционе политике. Немачке регионалне власти, па и савезна влада у Берлину, у почетку врло обазриво, а сада већ и отворено, своју либералну имиграциону политику кориговала је у ходу. Увођење рестриктивнијих мера посебно проистиче из безбедносних изазова који се постављају пред земљу домаћина. Политички притисци деснице, незадовољство локалног становништва и притисци на спољним границама ЕУ довели су до тога да је недавно немачка влада по први пут, упркос обавези поштовања људских права имиграната, један контингент осуђених лица из Авганистана из Немачке вратио авионом за Кабул.⁴⁷⁷ На тај начин влада у Берлину настоји да смири јавно мњење у Немачкој које све више протестује против инцидената који се спорадично, али непрестано, дешавају по

⁴⁷⁷ „Nemci više neće da trpe! Berlin počeo da deportuje Avganistance Talibanima!” *Informer*. Beograd, 30. avgust 2024, <https://informer.rs/planeta/vesti/938948/nemacka-deportuje-avganistance-talibanima>

немачким градовима, а у које су укључени имигранти из Авганистана, Сирије и са других блискоисточних, средњоазијских и афричких дестинација.

12. НАЈЕЗДА ПРЕКО РИО ГРАНДЕ: МИГРАЦИЈЕ У САД И КАНАДУ

Имиграционе политике су имале пресудан утицај на раст републиканских гласова на изборима 2016. године у односу на број гласова Мита Ромнија четири године раније.⁴⁷⁸ Брза, и у неким савезним државама, радикална демографска промена у погледу новопридошлих окренула је бирачко тело ка рестриктивним имиграционим политикама. „Лабораторијски експерименти су показали да изложеност вестима о промени демографије покреће беле Американце у идеолошки конзервативном правцу и ка Републиканској странци.”⁴⁷⁹ Председнички кандидат Доналд Џ. Трамп, је годину дана пре уласка у председничку трку, демографске промене у САД апострофирао као један од главних проблема америчког друштва.⁴⁸⁰

Све је почело причом да „странци узимају послове домаћем становништву”. Имигранти су често непријављени, траже мање наднице, и не уживају социјалну заштиту. Социјална непокривеност исељеника постала је магнет за власнике капитала који су хтели на брз начин да дођу до профита. Профит се увећао двоструко, троструко, петоструко... Од 80-их година 20. века САД губе много тога од доминантног модела протестантског радног морала, који је захтевао рад, марљивост и штедљивост. Неолиберално смањење пореза и подстицање улагања у ризичне послове квадријарног сектора (финансијске услуге), није умањило раст потрошње, напротив.⁴⁸¹ Хедонистичка култура хиперпотрошње новац је учинила насушно потребним: капиталистичке елите покушавале су да до новца дођу одмах и сада.⁴⁸² Први на удару нашли су се радници.

⁴⁷⁸ James Gimpel. „Immigration Policy Opinion and the 2016. Presidential Vote Issue relevance in the Trump-Clinton election”. Center for Immigration Studies. Washington DC, 2017, p. 11: „Immigration politics had a notable impact on the improvement of the Trump vote over the Romney vote...”

⁴⁷⁹ Tyler Reny, Loren Collingwood, Ali Valenzuela. „Vote Switching in the 2016 Election How Racial and Immigration Attitudes, Not Economics, Explain Shifts in White Voting”. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 83, No. 1: 91–113. Spring 2019, p. 94.

⁴⁸⁰ Hein de Haas. *How Migration Really Works? – A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Books, 2023, p. 279.

⁴⁸¹ Michael Boskin. „Tax Policy and Economic Growth: Lessons From the 1980s”. *The Journal of Economic Perspectives*. Vol. 2, No. 4: 71–97, American Economic Association, 1988, p. 80–82.

⁴⁸² Thomas Biebricher. „The Crisis of American Conservatism in Historical – Comparative Perspective”. *Politische Vierteljahresschrift – German Political Science Quarterly*. Vol.

Интернационализација капитала пратила је и интернационализацију радне снаге. Јефтин страни радник постао је пожељан чинилац домаће привреде у САД.

У почетку су мигранти успореним темпом пристизали у САД. Први озбиљнији талас миграната дошао је из суседног Мексика. Касније се јављају и политички азиланти, пре свега са Кубе, а још касније и из централне Америке: Гватемале, Хондураса, Ел Салвадора... Влада САД подржавала је мигранте са Кубе, посебно политичке азиланте који су пружали отпор „Кастровој комунистичкој диктатури”. Усељеници из других делова света све су теже могли да аплицирају за америчку радну дозволу. Након периода акомодације и адаптације и провере на тржишту рада они су могли да стекну трајне дозволе, и коначно, и држављанство.

У доба трке за председничке изборе 2016. године прилив миграната већ је био толико велики, да су имигранти озбиљно угрожавали и оно мало радника који су преживели библијско пресељење фабрика из САД у Кину.⁴⁸³ Неизвесност за опстанак на послу била је толико велика да су се радници са десетинама година радног стажа отворено плашили за своја радна места. Сво се то незадовољство слило ка десном кандидату Републиканске странке САД, Доналду Трампу, који је обећао сечу имигрантског прилива у САД. Послови су постали неизвесни и несигурни, јер је тржиште рада имало много већу понуду радне снаге од потражње. Председнички кандидат Доналд Трамп је нудио не само повећање количине радних места, већ и рестриктивну имиграциону политику. Одпочела је прича о зиду према Мексику, о строгој, непролазној граници на Рио Гранде.⁴⁸⁴

65: 233–259, Springer, 2024, p. 244: „Still, during the 1980s, the powers of American capitalism were unleashed in an unprecedented manner, and the decade reached new heights of hedonism and materialism”.

⁴⁸³ James Parisot, Jake Lin. „The US, China and the Implications of Uneven and Combined Development”. Ed. Salvador Santino F. Regilme Jr. *The United States and China in the Era of Global Transformations – Geographies of Rivalry: 1993–2001*. Bristol University Press, 2023, p. 2000: „Trade tensions emerged initially from February 2012, as the US trade deficit with China rose to an all-time high of US\$295.5 billion in 2011.”

⁴⁸⁴ Тако нпр у: Hein de Haas. *How Migration Really Works?: A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Books, 2023, p. 249: „It’s going to be a big, fat, beautiful wall!, Donald Trump famously promised voters”. Потом Трамп поручује: „We have more agents and technology deployed to secure our southern border than at any time in history.” (cit. *Ibidem*)

Изборни резултат 2016. сведочи да је Трамп однео релативно лагану победу над демократском кандидаткињом Хилари Клинтон. Прогнозе (*Prediction polls*) нису пре избора Трампу давале озбиљне шансе за победу, али када су избори окончани, резултат је био шокантан за демократе. Трамп је освојио све велике индустријске центре око Великих језера. Савезне државе попут Пенсилваније, Охаја, Мичигена и Висконсина дале су предност Трампу. Била је то побуна белог човека, радника и незапосленог коме демократска администрација није гарантовала ништа, чак ни право на посао.⁴⁸⁵

Ствари се додатно усложњавају 2020. године. У покушају да преокрене све тежу имиграциону позицију Трамп се није снашао пре свега у хаотичној „COVID-19 ситуацији”. Противкандидат, Џозеф Бајден, однео је једну од најтешњих победа у неколико кључних савезних држава, пре свега у онима које је Трамп на антиимиграционом расположењу добио 2016. године. Бајденова администрација у прве две године либерализовала је имиграциону политику, и повукла рестриктивне мере које је завела Трампова администрација по имигрантским питањима. А онда, са ескалацијом нестабилности у латиноамеричким земљама јужно од Рио Гранде, мигрантска политика долази под удар стихијског кретања стотина и стотина хиљада миграната из: Венецуеле, Гватемале, Хондураса, Никарагве, Мексика... Мигранти су похрлили ка граници Мексика са САД.⁴⁸⁶ Многи од њих затражили су политички азил од прогона у својим земљама. Бајденова администрација показала је доста разумевања и стрпљења за мигранте који су имали реалну подлогу да затраже политички азил. Њихова права у домицилним земљама неспорно су била систематски кршена. Ипак, са омасовљењем тражилаца политичких азила и све учесталијим навалама на јужне границе САД, Бајденова администрација била је приморана да повлачи непопуларне потезе за које је до пре само годину-две дана оптуживала Трампову администрацију, проглашавајући је за ксенофобну

⁴⁸⁵ Tyler Reny, Loren Collingwood, Ali Valenzuela. „Vote Switching in the 2016 Election How Racial and Immigration Attitudes, Not Economics, Explain Shifts in White Voting”. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 83, No. 1: 91–113. Spring 2019, p. 98.

⁴⁸⁶ У периоду од јануара 2021. до јануара 2024, америчка гранична патрола потврдила је више од 7,2 милиона илегалних миграната који су прешли америчко-мексичку границу. Година 2023. је била рекордна са преко 2,5 милиона суспената. (Jasmine Garsd. „An unprecedented year in immigration, and in anti-immigration rhetoric”. NPR. December 22, 2023, <https://www.npr.org/2023/12/22/1221006083/immigration-border-election-presidential>)

и ултра десну. Ситуација се додатно заоштрава када одређене савезне државе Југа повлаче своје потезе без консултација са федералном владом у Вашингтону. Побуна гувернера Тексаса, Абота, који је донео прописе у циљу заштите спољних граница Тексаса са Мексиком продубила је стара ривалства између федералне власти и власти федералних јединица.

Истраживања Галуповог института показују да је најмање 1/3 испитаника апострофирала имиграцију као акутни проблем са којим се суочавају САД. Ово питање стоји далеко испред других проблема у земљи као што су: економија, инфлација, социјална заштита или рад савезне администрације. Број миграната који врши притисак на јужне границе САД из правца Мексика премашио је два милиона у 2022. и 2023. години, а само у септембру 2024. године, према подацима америчке унутрашње безбедности, америчке граничне патроле откриле су више од 200.000 миграната који су незаконито прешли ову границу.

Проблем имиграције постао је једна од централних политичких тема у САД, и све је већи притисак на председника Бајдена да заустави улазак миграната на јужним границама САД-а.⁴⁸⁷ Притисак на савезну администрацију иде пре свега ка увођењу рестриктивне политике азила према имигрантима.⁴⁸⁸ Управо је из тих разлога Џо Бајден донео извршну наредбу којом се блокирају захтеви за азил већине људи који илегално прелазе јужну границу. Заговорници права имиграната осудили су нове мере председника Бајдена о азилу на граници Сједињених Држава и Мексика, описујући ту политику као „најдраконскији” потез откако су демократе у Белој кући од 2021. Из Националног центра за имигрантско правосуђе стигла је оцена да ће „Свака особа, укључујући породице са децом, која тражи азил између америчких лука бити погођена новим прописима”.

Бајденова извршна наредба ступила је на снагу у најкраћем року и омогућила је његовој администрацији да заустави обраду

⁴⁸⁷ Tanjug. „Hiljade migranata peške krenulo iz južnog Meksika ka SAD”. *EuroNews*. Beograd. 25. 12. 2023, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/109234/hiljade-migranata-peske-krenulo-iz-juznog-meksika-ka-sad/vest>

⁴⁸⁸ Критике посебно иду из Републиканског клуба. Тако нпр. „The Biden Administration’s dismantling of these policies, lack of enforcement, and open border rhetoric has led to a humanitarian crisis at the southern border.” (House Republican Policy Committee. „Policies That Led to the Biden Border Crisis”. <https://republicanpolicy.house.gov/sites/evo-subsites/republicanpolicy.house.gov/files/documents/Biden%20Border%20Crisis.pdf>

захтева за азил ако број нерегуларних прелазака на америчко-мексичкој граници пређе 2.500 људи дневно током једне недеље. Наредба омогућава изузећа али је та група људи релативно малобројна и односи се пре свега на малолетнике без пратње и особе за које је утврђено да су жртве трговине људима. Након ступања на снагу извршне одлуке, Бајден је изразио наду да ће ова акција помоћи да се добије контрола над границом и успоставио ред у процесу улаза имиграната у САД. Бајден је до сада врло често користио овлашћења по члану 212(ф) Закона о имиграцији и држављанству, којим се блокира улазак имигрантима који могу угрозити национални интерес САД. У једном делу јавног мњења, посебно оног које се бави људским правима, нова Бајденова извршна одлука одмах је осуђена, као повратак на Трампову политику према имигрантима. Заговорници људских права широм САД упозорили су на тешку ситуацију у којој ће се наћи тражиоци азила. Наиме, они ће бити принуђени да се врате у своје средине где царују безакоње, насиље, опасност по њих и њихове породице, а можда и смрт. Међу тражиоцима политичког азила има много политичких дисидената и лица које су дошла под удар политичког прогона. Добили су претње због подршке „погрешном кандидату” у свом граду, рекао је један. Избори 2. јуна били су највећи и најнасилнији у историји Мексика.⁴⁸⁹ На 20.000 изборних места која су била отворена, размере крвопролића које су починили они који су покушавали да утичу на гласање су били огромни; најмање 34 политичка кандидата убијено је од стране криминалних организација током кампање. Стотине кандидата пријавило је да су им претили, а многи су одустали од изборне трке, плашећи се за своје животе, и животе својих породица. Мексички мигранти изјављују да беже од последица крвавих националних избора у Мексику, на којима је десетине политичких кандидата убијено, а стотине добијало претње током кампање. Други из земље беже од општег насиља, недостатка посла, претњи киднаповањем њихових породица...

Упркос свим овим дешавањима на локалним изборима у Мексику, САД су покренуле пројекат сарадње са Мексиком по питању контроле граница и ограничења улаза миграната у САД. Мексико

⁴⁸⁹ Caitlin Stephen Hu, David Culver, Norma Galeana, Evelio Contreras. „Mexico’s bloodiest election in history sends new asylum-seekers to the US border”. CNN. June 12, 2024. <https://edition.cnn.com/2024/06/12/americas/us-migrants-mexico-election-intl-latam/index.html>

блиско сарађује са САД како би ублажио миграциони притисак на граници, а више државних агенција ради на блокирању или преусперавању тражилаца азила из целог света даље од границе између САД и Мексика. Ради се о јачању оперативне ефикасности на граници две земље како би се смањио прилив илегалних миграната у САД. Под снажним притиском Сједињених Држава да блокирају улазак милиона угрожених људи који траже бољи живот, мексичке власти исказују кооперативност према САД применом једноставне али сурове тактике: мексичке власти изнурују мигранте док не одустану. Оне их окупљају широм земље и шаљу у јужне мексичке градове Виљахермоса и Тапачула. Ова тактика дала је извесне резултате, па се бележи помак: опао је притисак миграната на америчко-мексичку границу, у односу на 2022. годину за око 40%. Мигранти настоје из прикупљачких центара на југу земље да се пребаце аутобусима на север – до Мексико Ситија, одакле је много лакше заказати термин за тражење азила у САД преко апликације америчке царине и граничне заштите. На јужним ауто-путевима Мексика свуда су контролни пунктови. Наоружани војници извлаче мигранте из аутобуса и прикупљају све оне који шетају путевима и околним планинама.⁴⁹⁰ И овде је присутна корупција. Мигранти плаћају да их војска остави на миру, и када остану без уштеђевине на крају се мире са судбином да буду враћени на југ Мексика, где на улицама влада хаос и анархија. Миграната има одасвуда, чини се највише из Венецуеле, Хондураса и Гватемале. Венецуеланка Кеили Боланос једна је од мигранткиња из колоне. Она се пожалила да у поступцима мексичких власти нема ничег људског. Неколико дана раније, њу су ухватили у северној држави Чивава, и потврдила је да су је припадници војске тукли пред њеном уплаканом децом, а затим их утоварили у аутобус који их је после два дана довезао до Виљахермосе. Породица је спавала на картонским кутијама заједно са другим мигрантима испред аутобуске станице у Виљахермоси. Ипак, она планира да покуша и седми пут да се докопа севера Мексика, јер, како каже, нема други избор.

Мексички лидер је рекао да су две земље, САД и Мексико, постигле напредак у контроли неовлашћене миграције тако што су власти убедиле многе мигранте да не користе илегалне методе

⁴⁹⁰ Vanessa Buschschlüter. „Migrant caravan heading through Mexico to US grows in numbers”. BBC. London. November 2th, 2023, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-67296361>

за прелазак границе. И док су програми социјалне заштите одлазећег председника Андреса Мануела Лопеза Обрадора дали одређене резултате и извукли многе Мексиканце из сиромаштва, ерозија демократије и институција под његовим надзором гомилају притисак на оне који се политички налазе на „погрешној” страни. Мексичких тражилаца азила на границама са САД све је више. И друге земље централне и јужне Америке, пошле су путем Мексика. Изгледа да је Бајденова администрација постала вољна да жмури на несташлуке малих латиноамеричких диктатора, и њихових кршења људских права зарад конструктивне улоге у контролисању прилива миграната према САД и Канади.⁴⁹¹ Тактику Мексика сада следе и друге латиноамеричке земље. Тако је нови председник Панама обећао да ће блокирати пролаз кроз Даријенов јаз уколико Бајденова администрација својски подржи режим у Панаму, док је Бајден ублажио критике на рачун председника Салвадора након што је председник Букеле обуздао миграцију.

Активисти за заштиту људских права подсетили су Бајдена да је током кампање за председничке изборе 2020–2021, позивао на „моралну одговорност” земље на границама и да ће „достојанствено спроводити законе о имиграцији”. Критикујући антиимигрантски став његовог претходника Доналда Трампа, Бајден је обећао да „неће одбијати оне који беже од насиља, рата и сиромаштва”. Он је већ у инаугурационом говору 2021. године обећао да ће поништити многе од Трампових рестриктивних мера имиграционе политике, али је у међувремену пооштрио свој однос према мигрантском питању, нарочито након рекордних хапшења миграната на америчкој граници. Са растом броја миграната и тражилаца азила који покушавају да уђу у САД на граници са Мексиком, демократски председник је под притиском јавности заузео оштрији став по питању недозвољених прелазака. Проблем са извршном наредбом је што је она издата свега пет месеци пре почетка изборне кампање 2024. за нови мандат који доноси до сада најнеизвеснију изборну трку за Белу кућу.

Нови проблем јавља се и на северу САД, у северним савезним државама, где је граница према Канади, која је постала све порознија. И овде притисак врше мигранти из Латинске Америке који

⁴⁹¹ Yael Schacher. „Biden’s approach to migration management in the Americas: a medley of pathways, asylum restrictions and unceasing transit”. Mixed Migration Center. April 10th, 2024, <https://mixedmigration.org/bidens-approach-migration-management-americas/>

преко САД покушавају да се домогну бољег живота у најсевернијој америчкој држави.⁴⁹² Велики прилив миграната изазвао је загушење на САД–Канадској граници па администрација председника Бајдена планира да убрза обраду захтева за азил на овом подручју. Споразум, први пут потписан још 2002. године и проширен 2022, омогућава властима САД и Канаде да врате тражиоце азила преко заједничке границе. Имигранти морају имати спремна документа када амерички службеници за азил спроведу скрининг како би утврдили да ли подлежу споразуму са Канадом. Смањено је и време које мигранти имају за консултације са адвокатима пре прегледа америчких службеника за азил на најмање четири сата, што је мање од минимума од 24 сата. На граници САД и Канаде само је у 2023. години ухапшено преко 16.500 миграната који су илегално прешли границу САД–Канада, што је апсолутни раст од преко 6.500, показују статистички подаци.

Са друге стране мексички предсеник Андрес Мануел Лопез Обрадор изнео је податке да око 10.000 миграната и тражилаца азила на дневном нивоу стиже на границу Мексика са САД. Он је истакао да власти Мексика морају да се ухвате у коштац са основним узроцима који доводе до миграција, посебно на потребу људи да имају посао и побољшају свој животни стандард. Најновији талас миграната кренуо је из јужног Мексичког града Тапачуле, у близини границе са Гватемалом. Процењује се да је у колонама око 7.000 миграната, укључујући хиљаде деце, и они ће пешке преко читавог Мексика покушати да се домогну јужних граница САД.⁴⁹³ У тим се колонама налазе мигранти са Кубе, из Хаитија и Хондураса, али су неки дошли чак из Бангладеша и Индије. Многи су рекли да су одлучили да се каравану прикључе након што су месецима чекали на дозволе за транзит.

Ситуација са мигрантима који су ушли у САД постаје све затегнутија. Најтежа ситуација је у савезној држави Тексас. Тексас је „прва линија одбране нације од транснационалног насиља и приморан је да се носи са смртоносним последицама неспособности

⁴⁹² Тако нпр у: Gustavo Valdes, Catherine Shoichet. „The other border”. *CNN*. Atlanta. May 21-th, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/05/21/world/canada-latin-american-immigrants/index.html>: „A growing number of immigrants from Latin America say they’re looking north.”

⁴⁹³ Thomas Mackintosh, Vanessa Buschschlüter. „Thousands join huge migrant caravan in Mexico ahead of Blinken visit”. *BBC*. 25 December 2023, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-67818686>

или неспремности савезне владе да заштити границу”, рекао је Пакстон. Закон који је у децембру 2023. потписао републикански гувернер Тексаса, Грег Абот, одмах је изазвао забринутост међу заговорницима имиграције. Закон дозвољава полицији да хапси мигранте који илегално пређу границу из Мексика и да им изриче кривичне казне. То би такође овластило државне судије да доносе одлуке о депортацији људи у Мексико. Амерички Врховни суд данас је одлучио да Савезна држава Тексас може одмах да почне са применом контроверзног закона о мигрантима, који дозвољава државним органима да хапсе и притварају људе за које сумњају да су илегално ушли у земљу. Најпре је Апелациони суд блокирао ступање на снагу тексашког закона, али је Врховни суд то у међувремену поништио. Гувернер Тексаса, Грег Абот, потписао је закон којим се органима те америчке савезне државе омогућава да хапсе људе осумњичене да су илегално прешли границу између САД и Мексика. Тиме су локални службеници добили овлашћења која су дуго имали само органи федералне владе.⁴⁹⁴ Овим мерама се веома противи мексички председник Лопез Обрадор који је на конференцији за медије додао да је закон Тексаса „драконски закон којем се Мексико противи”. Председник Мексика је наставио: „У потпуности је у супротности са људским правима. Дехуманизујући је, антихришћански, неправедан и крши норме људског суживота. Крши, не само међународно право, већ чак и Библију”. Председник Обрадор је критиковао решење америчке савезне државе Тексас да локалне власти могу да хапсе особе осумњичене да су илегално прешле америчко-мексичку границу, додавши да Мексико неће прихватити мигранте које тексашке власти буду депортовале.

Али није само мексички председник против тексашких антиимиграционих мера. Против је и савезна администрација демократског председника Џозефа Бајдена. Она је јавно критиковала власт Савезне државе Тексас за кршење устава, закона и узурпацију федералних овлашћења. Са друге стране, ни републикански гувернер Тексаса Абот није остао дужан влади у Вашингтону. Он је оптужио Бајдена да је колебљив и да води крајње неодлучну имиграциону политику која угрожава националне интересе САД. Абот је упозорио Бајдена да има уставну обавезу да покрене механизме

⁴⁹⁴ Press Release. „Texas Upholds Constitutional Right To Defend Itself From Invasion”. Austin, Texas. February 23, 2024, <https://gov.texas.gov/news/post/texas-upholds-constitutional-right-defend-itself-from-invasion/>

заштите САД од инвазије миграната. „Пре само неколико недеља”, рекао је Абот, „Бајден је говорио да му је потребан Конгрес како би донео неке законе који би требало да обезбеде границу. Или је само отворено лагао, или није имао појма о чему прича, или све од наведеног.” Национална гарда Тексаса игнорисала је одлуку Врховног суда којом је одобрено уклањање оgrade од жице и наставила изградњу оgrade дуж границе са Мексиком.⁴⁹⁵

Иако под притиском Вашингтона локална републиканска власт у Тексасу била је принуђена да додатно реагује због неконтролисаних ситуација са мигрантском кризом. Гувернер Абот потписао је закон којим се обезбеђује 1,5 милијарди долара за, између осталог, изградњу зида на граници са Мексиком. Уз то гувернер Абот је крајем новембра потписао закон о повећању казни за кријумчарење људи. Рекордан број миграната је ухваћен у преласку границе између САД и Мексика откако је Џозеф Бајден преузео дужност председника САД 2021. године. Абот и други републиканци за то криве управо Бајдена због одустајања од рестриктивне политике бившег председника Доналда Трампа.⁴⁹⁶

До сада су тексашке власти превезле више од 33.000 миграната из Тексаса у град Њујорк. Градска управа Њујорка поднела је тужбу против 17 аутобуских компанија оптужујући их да су прекршиле државни закон тако што су превезли више од 33.000 миграната у град из Тексаса, у оквиру кампање гувернера Тексаса Грега Абота. У тужби, град Њујорк тражи 708 милиона долара одштете, колико су, како се наводи, износили укупни трошкови пружања склоништа и других услуга мигрантима у последње две године.⁴⁹⁷ Тако мигранти све више постају терет за органе власти у САД-у, од државне администрације до локалног нивоа. На ово указују и пљачке и напади који прогресивно расту, чак и у централним њујоршким рејонима, попут Централ парка. Многобројни туристи, али и рођени Њујорчани који у том делу града живе, „на ивици су страха и

⁴⁹⁵ „Абот: Тексас спреман уколико Бајден федерализује Националну гарду”. *Политика*, 27. 01. 2024, <https://www.politika.rs/scc/clanak/596186/Abot-Teksas-spreman-ukoliko-Bajden-federalizuje-Nacionalnu-gardu>

⁴⁹⁶ Tanjug. „Vlasti u Teksasu će moći da hapse migrante koji ilegalno prelaze granicu”. *EuroNews*. Beograd. 18. 12. 2023, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/108564/vlasti-u-teksasu-ce-moci-da-hapse-migrante-koji-ilegalno-prelaze-granicu/vest>

⁴⁹⁷ Tanjug. „Njujork tužio prevoznike koji su u grad dovozili migrante iz Teksasa”. *EuroNews*. Beograd, 04. 01. 2024, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/110278/njujork-tuzio-prevoznike-koji-su-u-grad-dovozili-migrante-iz-teksasa/vest>

присилени да мењају свакодневну животну рутину”, пише „Њујорк пост”, и додаје да је пораст криминала резултат мешавине насилних тинејџера, скитница и миграната који нису средили папире. У 2024. години забележен је пораст броја пљачки за 222 одсто, у поређењу са истим периодом 2023. године. Ове податке износи њујоршка полиција која наглашава да се забележених 29 инцидената из 2023. године односи само на пљачку, и да овај број надмашују укупан број пријављених напада у 2019. години.

У сусрет председничким изборима у САД, остаће забележена изјава саветника Доналда Трампа и једног од најважнијих креатора глобалног света, Илона Маска, који је изјавио: „Демократска странка би могла да претвори САД у де факто једнопартијску државу ако успе да подстакне своје бирачко тело тако што ће све више давати држављанство илегалним мигрантима.”⁴⁹⁸ Тренутна власт демократа у Белој кући слала је тражитеље азила директно у нестабилне државе као што су: Пенсилванија, Охајо, Висконсин, Мичиген, Невада и Аризона (*swing state*), и тамо им је по убрзаној процедури издавала држављанство и бирачке папире. На овај начин, процењују из изборног штаба Доналда Трампа, уписао је око 2 милиона бирача у бирачки списак, чиме се радикално мења бирачка слика у корист демократа.⁴⁹⁹ С обзиром да „свинг” државе често одређују америчке изборе са разликом мањом од 20.000 гласова, Маск тврди да ако демократе успеју да искористе имиграцију да ојачају своје бирачко тело, више неће бити „свинг држава”. Једини избори након тога биће демократски предизбори, као у једнопартијским изборним системима. Из овога се јасно види колико је имиграциона политика јако средство политичког утицаја у САД.

⁴⁹⁸ Н.А. Маск: „Ако Трамп не буде изабран, ово ће бити последњи избори”. *Политика*. Београд, 30. 09. 2024.

⁴⁹⁹ Демократска партија не одустаје од политике која САД дефинише као „имигрантску земљу” и „земљу имигрантске традиције”. У предизборним наступима Камале Харис не оспорава се наставак либералне имиграционе политике, већ само јасније мере политике азила. (На ову тему у: Jazmine Ulloa, Zolan Kanno-Youngs. „On Immigration, Harris and Democrats Walk a Delicate – and Harder – Line”, *The New York Times*. New York, August 25, 2024, <https://www.nytimes.com/2024/08/25/us/politics/harris-democrats-immigration.html>: „We can create an earned pathway to citizenship and secure our border.”)

13. КРИЈУМЧАРЕЊЕ ЉУДИ У АУСТРАЛИЈУ И ОКЕАНИЈУ

Део света који називамо Аустралија са Океанијом поприлично је удаљен од других континената. Као руб света ово подручје никада није било под јаким изазовима мигрантских таласа који су заплускивали Европу и Северноамерички континент. Између Аустралије и остатка Океаније у погледу прилива миграната такође постоје битне разлике. Аустралија је у свом северном појасу у додиру за азијским континентом, и та је ситуација озбиљно тестира-ла аустралијско законодавство и пограничну полицију у погледу контроле прилива усељеника. Са друге стране, Нови Зеланд има географски положај који га додатно изолује од „Насељеног света”, па га додатна поморска баријера чини још мање атрактивним за масовне уласке са аустралијског тла.⁵⁰⁰

Опасност од илегалних миграната који зарад боље будућности одабирају и удаљену Аустралију као пожељну дестинацију за живот последњих година приближио је имигрантску проблематику ситуацији у којој се већ дуже време налазе Европа и Северна Америка. Не можемо утврдити да су Новом Зеланду и посебно Аустралији „кријумчарења људи” непозната појава, напротив: ни њихове власти нису биле имуне на ове проблеме, али је број миграната на овим просторима далеко испод годишњих просека за Европу и Северну Америку. Због карактера мигрантских трансфера мигранти су углавном улазили у ове земље појединачно или су стизали у малим групама, привлачећи мало пажње. Имигрантски уноси у ове две најзначајније земље Океаније одвијају се махом редовним летовима авио-компанија. Међутим, промене у организованој илегалној имиграцији током последњих неколико година (обим, приступ и земља порекла) привукле су медијску, политичку и јавну пажњу.

Неколико фактора Аустралију чине најпривлачнијом метом у басену Океаније. Најпре близина Аустралије бројним азијским изворним дестинацијама, из којих приспевају мигранти. Ту је и

⁵⁰⁰ Занимљива студија о утицају изолованости Новог Зеланда на привлачност ове дестинације за живот међу азијским усељеницима рађена је пре неколико година. (Hong-Jae Park, Tessa Morgan, Janine Wiles, Merryn Gott. „Lonely ageing in a foreign land: Social isolation and loneliness among older Asian migrants in New Zealand”. *Health & Social Care in the Community*. No 27: 1–8. John Wiley & Sons Ltd, 2018)

привлачност Индонезије која због свог географског положаја и слабих институција прераста у пожељну дестинацију за отискивање миграната до аустралијског копна. Атрактивност простране обале Аустралије, њена ретка насељеност и проблеми који настају са напорима да се њене границе у потпуности безбедносно покрију, стварају могућност илегалног уласка у земљу. Управо из тих разлога аустралијско законодавство инсистира да се „Људи идентификују као илегално пристигли у Аустралију ако дођу без путних исправа, или ако покажу документацију за коју се утврди да је лажна, али коју су можда користили за чекирање на прекоокеанским аеродромима. Истовремено, многи долазе као појединци, планирајући своје путовање, а има и оних који су део организоване операције кријумчарења људи”.⁵⁰¹

У односу на Аустралију, Нови Зеланд је до сада био поштеђен истог интензитета илегалних долазака. И поред тога, аустралијска искуства драгоцена су за превентивно деловање властима на Новом Зеланду.⁵⁰² Ово се може узети само као полазна основа за операционализацију проблема новозеландске владе. Ваља имати у виду да Аустралија има своја искуства која се не могу дословно пренети на Нови Зеланд. Аустралија има јачу и развијенију привреду, и знатно веће капацитете тржишта рада, поседује неколико пута бројније становништво, а етничке заједнице су знатно веће и израженије у друштвеним релацијама.⁵⁰³ Све у свему, економски то је привлачнија дестинација за имигранте, било да они улазе у земљу законито или илегално. Аустралија је за Нови Зеланд релевантна посебно у погледу искуства у јачању закона који се односе на илегалну имиграцију и на побољшану способност да заштити границе. Како је сужена могућност заобилажења уобичајеног процеса имиграције у Аустралији у паду, а вероватноћа и трошкови откривања су у прогресији, кријумчари траже лакше мете. Несклад

⁵⁰¹ Greg Talcott. *The Context and Risk of Organised Illegal Immigration to New Zealand: An Exploration in Policy Relevant Research*. Centre for Strategic Studies New Zealand. Victoria University of Wellington. Wellington, 2000, p. 18.

⁵⁰² Jacques Poot. „Trans-Tasman Migration, Transnationalism and Economic Development in Australasia”. *Motu Economic and Public Policy Research*. New Zealand Association for Migration and Investment. Auckland, 2008–2009, p. 3: „Despite the geographical differences, Australia and New Zealand are by global standards and historically very similar societies.”

⁵⁰³ Lesleyanne Hawthorne. „A Comparison of Skilled Migration Policy: Australia, Canada and New Zealand”, 2014.

у напорима аустралијске и новозеландске граничне контроле могу да на краћи рок изазову повећање прилива избеглица из Аустралије ка остатку Океаније. Ипак, природу будуће илегалне имиграције на Нови Зеланд није лако предвидети. Нови Зеланд је уживао релативни имунитет од илегалне имиграције због свог острвског облика и удаљености од земаља порекла избеглица.

Историја миграцијских кретања бележи да су од раних 2000-их, земље југоисточне Азије и Океаније, посебно Аустралија, биле популарне дестинације за кријумчарене мигранте из југозападне и централне Азије. Први велики брод са челичним трупом превозио је значајан број кинеских илегалних имиграната у Аустралију 1997. године. Овај брод се насукao у Торес мореузу са 139 држављана Народне Републике Кине (НР Кине) на њему. Ово пловило било је специфично по неколико питања: превозило је највећи број путника до тада и било је то пловило са челичним трупом и најсавременијом комуникацијском опремом која је омогућавала контакт брода са обалом. Посаду брода чинили су Индонезјани, али су постојале индиције да су кријумчари имали широку организацију, не само у Кини, већ и у Индонезији, могуће и у Аустралији.

Ситуација се, међутим, од тада значајно променила. Уведена је строга заповест: „Свако ко покуша неовлашћено бродом да приспе у Аустралију биће враћен на почетно одредиште: враћен у своју матичну земљу или пребачен у трећу земљу на обраду.” Аустралија је од 2013. пресрела сваки брод који је покушао да уђе илегално. Сваки брод се пажљиво прати. Обалска стража толико је уиграна и ефикасна да готово и не постоји шанса за илегалну миграцију у Аустралију.⁵⁰⁴

Ипак, кријумчарење људи није потпуно онемогућено. Увек постоје начини да се изведу индивидуалне акције кријумчарења. Кријумчари људи, користе лажна обећања о збрињавању у Аустралији убеђујући потенцијалне жртве да предају своју тешко зарађену уштеђевину. Мале су шансе да онај ко је платио кријумчару за илегално путовање бродом тај свој циљ и реализује. Стога је једини могући начин да се доспе до Аустралије онај легални – подношење захтева за важећу аустралијску визу.

Од 2013. године поморској кријумчарској рути до Аустралије је значајно опала популарност због појачане контроле обалске страже.

⁵⁰⁴ Australian Government. „Operation Sovereign Borders”, <https://osb.homeaffairs.gov.au/zero-chance>

Под будном присмотром обалске страже стављена је под контролу мигрантска траса између југоисточне Азије и северне Аустралије.⁵⁰⁵ Кријумчарење миграната из југозападне Азије у, и кроз југоисточну Азију често почиње у Пакистану. У одсуству директних летова из Авганистана за југоисточну Азију, већина авганистанских миграната прво путује у Пакистан и ту у Пакистану започиње њихова кријумчарско-ваздушна авантура. Сакупљалишта миграната су познате ваздушне луке у Пакистану: аеродроми у Исламабаду, Лахору и Карачију где постоје директни летови до одредишта у југоисточној Азији. До одредишта југоисточне Азије могуће је доћи и из ваздушних лука у Персијском заливу: Бахреину, Оману, Катару и Уједињеним Арапским Емиратима. Неке мигрантске руте из Пакистана иду преко јужне Азије, у индијски ваздушни простор и у зрачне луке на Цејлону или Бурми, а одатле до Индонезије, земље која је најподеснија последња дестинација пред покушај уласка у Аустралију. Има примера да ирегуларни мигранти прелазе из Пакистана у Индију. Потом настављају до Шри Ланке или Бангладеша пре него што се запуте на одредишта у југоисточној Азији. Постоје доступне информације да се авганистански држављани допремају у Аустралију преко Шри Ланке.

За многе мигранте из југозападне Азије, посебно за оне који лете из Пакистана, Тајланд (и његов главни град Бангкок) је прво транзитно одредиште.⁵⁰⁶ Кријумчарење ваздушним путем до Тајланда је генерално олакшано коришћењем лажних путних и/или личних исправа, али постоје случајеви легалног улаза на Тајланд са легално израђеним документима. Мигранти који пролазе кроз Тајланд настављају ваздушним путем, копном или бродом до Малезије или, ређе, заобилазе Малезију и путују у Индонезију директно бродом.⁵⁰⁷

⁵⁰⁵ Henry Sherrell. *The Central Role of Cooperation in Australia's Immigration Enforcement Strategy*. Migration Policy Institute, 2022, p. 1: „Alongside this policy, in 2013 Australia reintroduced its boat turnbacks policy as part of its Operation Sovereign Borders initiative. Under this policy, enforcement officials intercept and return boats to just outside the territorial waters of the country of departure. While Australia decides whether a vessel can be returned safely, the process requires informal cooperation with other countries to ensure that they readmit these boats to their territory.”

⁵⁰⁶ OHCHR. *Pathways to Migrant Protection: a Mapping of National Practice for Admission and Stay on Human Rights and Humanitarian Grounds in Asia and the Pacific*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Regional Office for South-East Asia, Migrants at Thailand's Red Cross center in Bangkok, Thailand, 2022.

⁵⁰⁷ Andreas Schloenhardt. *Migrant Smuggling: Illegal Migration and Organised Crime in Australia and the Asia Pacific Region*. Brill, 2021, p. 144–147.

У последње време Тајланд се као полазна дестинација избегава, па авио-летови из централне Азије и са Блиског истока иду до Куала Лумпура, и одатле ка Аустралији. У последње време индонезанска влада чини напоре да појачаним мерама надзора и ригидним законодавством пресече мрежу кријумчара људи. Пооштрени захтеви за визе и имиграциона контрола у Индонезији повећали су популарност Малезије као транзитне тачке. Малезија се још није ухватила у коштац са овим проблемом, па је све више организованих група кријумчара који раде на овој рути. Кријумчарење у Малезију ваздушним путем обично укључује употребу лажних докумената. Мигранти који успешно уђу у Малезију ваздушним путем настављају копном, а затим бродом до Индонезије, као и они који у Малезију улазе преко Тајланда.

До краја 2013. Индонезија је била кључна транзитна земља за кријумчарење миграната, посебно оних са простора: Авганистана, Исламске Републике Иран, Ирака, Пакистана и Шри Ланке. Мигранти су се из Индонезије најлакше отискивали пут северних обала Аустралије. Већина кријумчарених миграната ушла је у Индонезију чамцима који су полазили са Малајског полуострва. У неким случајевима транзит је ишао са Тајланда у Индонезију. Чамци који су полазили са Малајског полуострва путовали су преко Малачког мореуза до Суматре или су ишли дужом трасом, директно до Јаве.

У Индонезији је све до 2013. године био лоциран јак сабирни центар. „Локација за окупљање”, стационирана је у великим градским срединама попут Џакарте или Цисаруа. Ту би добили смештај у хотелу и мало хране у ишчекивању организованог кријумчарског путовања у Аустралију.

Из града су извођени ноћу и одвожени до пешчаних плажа на јужној Јави или чамцем до једног од острва источно од Јаве ради превоза за Аустралију. На Јави, лучки градови Тангеранг и Пелабухан-Рату, биле су најчешће дестинације за поморско кријумчарење. Крајња дестинација је обично била Божићно острво у Аустралији (које се налази 340 километара јужно од Јаве). Бродови су полазили са Балија, Сумбаве, Макасара, Кабена, острво Роте и Купанг. И ове су дестинације прерасле у главне тачке за укрцавање, а кријумчарење се завршавало недалеко од гребена Ашмор у Аустралији (који је 150 km јужно од острва Роте). Тежа и захтевнија траса полазила је из Индонезије до северне територије или западне Аустралије на

аустралијском копну.⁵⁰⁸ Ту су кријумчарски бродови били на удару аустралијске обалне страже.

Данас је ствар донекле промењена. Мигранти из Бангладеша, Пакистана, Непала и Шри Ланке махом се у миграције запућују преко све популарније Малезије, мада још увек Тајланд и Индонезија одржавају важност мигрантских рута. Има и оних миграната који из Малезије, а много чешће са Тајланда, користе авионе за улазак у земље Европске уније.

У мају 2015. идентификовано је 1.826 кријумчарених миграната из Рохинџа и Бангладеша који се преко Тајланда запућују пут Индонезије, и даље ка Аустралији. Готово 54.000 Рохиња и Бангладешана предузело је мигрантске подухвате пролазећи кроз југоисточну Азију.⁵⁰⁹ Маса миграната из Бангладеша и Мјанмара који су доспели до Малезије и Тајланда бележи бројку од чак 53.000. На стотине других отиснули су се кроз Индијски океан из Јужне Азије и Индонезије до Аустралије, и преко Малачког мореуза: од Малезије до Индонезије.

Од кризе у Бенгалском заливу 2015. године, поморска рута кријумчарења из Мјанмара и Бангладеша кроз југоисточну Азију није тако интензивна, углавном због повећане међународне пажње на рути и појачаних напора у спровођењу закона који спречава кријумчарење миграната. Како год, данас је Малезија главна одредишна земља за нерегуларне радне мигранте, укључујући кријумчарене мигранте из Бангладеша. Већина кријумчарених бангладешких држављана има устаљена кретања. У почетку се путује у Бангкок, а затим се кријумчаре копном кроз јужне делове Тајланда

⁵⁰⁸ Graeme Hugo, George Tan, Caven Jonathan Napitupulu. *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*: 167–196. ANU Press, 2017, p. 170: „Its archipelago geography, comprising more than 3,000 islands, presents virtually unlimited opportunities to enter Indonesia by boat without detection.”

⁵⁰⁹ Wahyuni Kartikasari. „Modern Migration Pattern in Indonesia: Dilemmas of a Transit Country”. *Revista UNISCI / UNISCI Journal*, № 53 (May/Mayo 2020), UNISCI, 2019, p. 25: „Another conflict that causes migration to Indonesia, is the Rohingya conflict in Myanmar. Rohingyas is a minority ethnic in Myanmar whose citizenship is not recognized by the government. Rohingyas are considered illegal migrants from Bangladesh. Vivian Tan, a spokeswoman for the United Nations Agency for Refugees, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) estimated that the number of Rohingya Muslim refugees increased rapidly in a day on September 7, 2017, from around 164,000 to 270,000 and fled to Bangladesh since the outbreak of violence in Rakhine State Myanmar 7. A good number of Rohingya refugees went to Indonesia. In March 2015, Indonesian Foreign Minister Retno LP Marsudi said that the total Rohingya Muslim refugees in Indonesia were 11,941 people.”

и преко границе у Малезију. Постоји, међутим, и алтернативни правац: неки мигранти из Бангладеша у почетку лете у Сингапур, а затим иду прокријумчарено у Малезију копном. Ретки су бангладешки мигранти који се усуде на директно кријумчарење авионом од главног града Бангладеша, Даке до Куала Лумпура и неког од већих градова у Малезији.

До краја 2013. године, држављани Шри Ланке, већином тамили, кријумчарени су у Аустралију на два главна правца. Кријумчарени мигранти из Шри Ланке или су путовали у Индонезију да би се придружили броду за кријумчарење миграната који се запутио према Аустралији, или су се укрцали на кријумчарски брод у Шри Ланки да би путовали директно на аустралијско копно или једну од њених приобалних територија. Кријумчарење је обично подразумевало путовање авионом од Шри Ланке до Бангкока на Тајланду, или до Куала Лумпура, у Малезији.⁵¹⁰ Из Малезије, обично кријумчарени мигранти се пребацују до Суматре у Индонезији, а затим настављају пут: морем, копном или ваздухом до острва Јава. Такође је било извештаја о бродовима који су превозили кријумчарене мигранте из Шри Ланке директно на Тајланд и Индонезију. Мигранте су затим кријумчари превезли до места за пристајање у близини обале где су чекали да буду одведени у Аустралију.

У последње време бележе се и мигранти из Ирака као и они из Сирије и Авганистана. Званичне власти Аустралије пажљиво бележе све ове податке. Они стижу ваздушним путем. Маршруте су уходане: уобичајено лете са Блиског истока у југоисточну Азију. Међутим, након што стигну до Бангкока, лете за Индонезију, често завршавајући на Балију. До ове тачке обично нема ничег неправилног или нелегалног у путовању многих од ових особа.

Јужна обала острва Јава је само релативно мало удаљена од аустралијских офшор територија, и до 2014. године често је коришћена као тачка одакле су се мигранти пребацивали из Индонезије у Аустралију.⁵¹¹ У малом броју случајева, мигранти из Шри Ланке су прокријумчарени у Аустралију ваздушним путем. Постоје и извештаји о кријумчарењу држављана Бангладеша и Индије у Аустралију, додуше у малом броју. Доступни докази сугеришу да су

⁵¹⁰ UNHCR. Chapter 4. *Migrant smuggling from South and West Asia through Southeast Asia to Australia and Canada*. United Nations Office on Drugs and Crime, 2012, p. 42.

⁵¹¹ Graeme Hugo, George Tan, Caven Jonathan Napitupulu. *Indonesia as a transit country in irregular migration to Australia*: 167–196, 2017.

ови мигранти прокријумчарени морем дуж устаљених рута преко Малезије и Индонезије или, у неким случајевима, путовали су авионом директно у Аустралију.

Мреже укључене у кријумчарење авганистанских, иранских, ирачких и пакистанских држављана преко Малезије и Индонезије у Аустралију углавном су описане као лабаве и нехијерархијске. Регрутери су често долазили из заједница тражилаца азила у земљама порекла (углавном Југозападна Азија и Јужна Азија, посебно Шри Ланка) и транзитним земљама у југоисточној Азији. Организатори и посредници су директно комуницирали само на одређеним тачкама кријумчарске руте, како не би био откривен ланац кријумчара.

Буџетски документи владе у Канбери дају прогнозе нето миграција при чему се очекује да ће број опасти са 528.000 у 2022-23. на 395.000 у 2023-24. и 260.000 у 2024-25. Људи у Аустралији којима су одобрене сталне визе ући ће махом са привременом визом. Носиоци привремених виза су највећа група која доприноси доласку миграната. Међународни студенти су највећа група долазака миграната, који чине око 283.000 од 737.000 долазака у периоду 2022-23. Влада предлаже да се ограничи број страних студената доношењем закона, како би се министру образовања дало овлашћење да одреди ограничења за стране студенте по високошколској установи.⁵¹² Статус ових људи је такав да они раде махом на црно, а аустралијски послодавци то рутински користе како би максимализовали профит.⁵¹³ Остаје нада да ће влада у Канбери развити системске прописе који ће „ограничити колико међународних студената може бити уписано на сваки универзитет на основу формуле, укључујући и колико стамбеног простора граде”. Године 2023. Институт за јавне послове (ИПА) објавио је извештај у којем се закључује да су у прошлој финансијској години међународни студенти заузимали огромну већину нових стамбених јединица. Дебата се наставља око планирања нивоа миграције, а медијски извештаји цитирају стручњаке који расправљају о томе како миграционе политике могу утицати на економски раст и недостатак станова за збрињавање миграната студентске популације. Влада је објавила своју *Миграциону*

⁵¹² Mary Crock, Chris Parsons. „Australia as a modern migration state: Past and present.” World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. The University of Sydney Law School, 2023. p. 18–19.

⁵¹³ Graeme Hugo. *Migration in the Asia-Pacific region*. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. National Centre for Social Applications of GIS. University of Adelaide, 2005, p. 7.

стратегију: увођење миграција у корист нације (Миграциона стратегија) у децембру 2023. Миграциона стратегија је посвећена моделу вишегодишњег планирања за стални програм миграција. Ниво планирања за 2024-25. је 185.000 места, што је благи пад у односу на ниво од 2023-24. од 190.000, што је био благи пад са нивоа 2022-23. од 195.000. Смањење прихода је у великој мери последица смањеног опорезивања од све мањег броја миграната, иако мањи број миграната повлачи са собом све мање приступ одређеним државним услугама. Модел вишегодишњег планирања омогућиће боље планирање влада држава чланица и савезне аустралијске владе у будућности, и учврстити бољу координацију извршне власти на савезном и нивоу чланица што би за последицу требало да има бољу ефикасност. Стратегија за миграцију означила је развој нове визе за „иновацију” којом је предложено да се замени постојећа виза за глобалне таленте – која обезбеђује мали број миграционих места за веома квалификоване и талентоване мигранте.

Извештај Института Гратан из 2022. године упоредио је стратуме по категоријама за квалификоване мигранте на основу фактора који квантификују следеће показатеље: зараде, године, вештине и квалификације. Овај се програм ослањао на моделе Трезора како би показао да у просеку сваки носилац визе кошта аустралијског пореског обвезника 120.000 долара током свог живота зато што су обично старији када стигну овде и зарађују много мање од других квалификованих миграната. Додељивање миграционих места је значајно смањено последњих година – 1.900 места додељено је 2023-24, што представља пад у односу на 5.000 места додељених претходних година, и пад са високих 13.500 места у ери пандемије пре тога.

Око 70.000 људи живи у Аустралији незаконито, од којих су многи стигли са студентским или гостујућим визама, каже Министарство унутрашњих послова. Високообразовани мигранти представљају приоритет владе Аустралије и за наредни период, али постоје снажни притисци да се и међу студентску популацију, миграната уведе додатни ред, и поопштре критеријуми.

Када је реч о мигрантима ван ове популације: већина незаконитих имиграната има незаконит статус и то само на кратак период, а затим добровољно напуштају земљу. У 2022. години око 5.700 незаконитих становника напустило је Аустралију.⁵¹⁴

⁵¹⁴ Department of Home Affairs. *Australia's Migration Trends 2022–2023*. Commonwealth of Australia. Canberra, 2023.

Визе за премошћавање могу да носе ограничења у раду и требало би да буду привремене, али су многи усељеници остали у истом статусу и годинама након што су требали да га реше и добију аустралијско држављанство. Ти се људи налазе у веома тешкој ситуацији, са нерешеним статусом. Они чекају да се нешто догоди годинама, а речено им је да не могу да раде за то време. Преко 30.000 у просеку по години је у статусу поседника виза за премошћавање без радних права.

Мигрантска рута: Јужна Азија → Аустралија

14. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Да ли последња збивања најављују „кидање” Шенгенског споразума? Да ли ће навала миграната, стихијска поплава избеглих и расељених, и свих оних који су кренули пут Европе и Северне Америке, изазвати затварање националних граница? (Овде посебно националних граница између држава чланица Европске уније?) Да ли ће поново стихијски покренуто усељеничко питање преокренути изборни исход у председничкој трци у САД? Да ли ће кријумчарење људи у Аустралију изазвати неке нове мере антимиграционе политике у том делу света? Ово су само нека од питања која би ускоро могла да добију системске одговоре, питања која смо отворили овом књигом.

Док исписујемо ове последње редове неки нови догађаји у вези миграција као да прстижу једни друге. Најновија дешавања у Немачкој, где је дошло до озбиљног нарушавања јавног реда и мира кроз покушаје терористичких атака, подстакли су Савезну владу у Берлину да предузме нове рестриктивне потезе. Мере се односе, пре свега, на пооштравање закона о оружју (посебно на ношење ножева), надзор и превентивно деловање у вези исламског радикализма и смањење нерегуларних миграција. Министарство унутрашњих послова Немачке најавило је да ће мигранти који криминално делују бити лакше депортовани у матична друштва из којих су дошли. Свим оним имигрантима који имају намеру да повремено одлазе у земље из којих су потекли, биће преиспитан статус. Миграција између домицилних полазних тачака и новопридошлих дестинација биће убудуће знатно отежана. Последња иницијатива 17 земаља ЕУ, које су поднеле захтев за предузимање додатних рестриктивних мера према усељеницима, подразумева нови пакет безбедносних иницијатива: притварање миграната који представљају опасност по националну безбедност, мере надзора, али и приморавање миграната да сарађују са властима како би се омогућила јединствена дигитална евиденција и контрола унутар ЕУ.

Узимајући у обзир свеобухватна дешавања у свету у вези масовних миграција становништва са једног дела у други део планете, власти земаља високоразвијеног „Центра” под изговором веће безбедности и сигурније будућности за мигранте и њихове породице, заправо границе чине све мање порозним, и проходним за мигранте

и азиланте. Сада се већ као општи тренд може извести закључак да је све више држава у Европској унији које некада либералну имигрантску политику замењују за рестриктивну. И суперсила какве су САД деценијама уназад настоје да редифинишу имиграциону политику, али им то не полази за руком. Стиче се утисак да се имигрантски проблем користи максимално како у дневно-политичке сврхе, тако и у међународној политици, пре свега у свим земљама где су мигранти једна од главних тема (ЕУ, Аустралија и друге атрактивне дестинације). Таласи избеглих лица из ратом захваћених подручја удомљавани су у богатија друштва једно време, док је за њима било потребе. Високоразвијене земље светског Центра пажљиво су бирале најквалитетније, школоване кадрове из Сирије, Ирана, централне Азије... За сва друга лица они нису показивали значајније интересовање. Међутим како је, генерално, потреба за имигрантским кадром усахла, наметнуло се логично питање: Шта са новим таласом имиграната, посебно са тек пристиглим избеглим и расељеним лицима, који очекују исти третман какав су имали они који су дошли пре њих? Очекивања миграната су остала иста, али потребе капиталистичких привреда Запада су опале. Западне привреде су на вратима рецесије, и нису више толико заинтересоване за нове усељенике. Ово посебно важи за Аустралију и Океанију, где је „увоз“ студентске популације битно ограничен за само две године. На све ове изазове нема адекватних одговора.

Ситуација се додатно усложњава са сазнањем да је веома тешко контролисати прилив избеглица са ратом захваћених подручја. А мигранти и даље пристижу. За њих, у новим политичким констелацијама, највероватније је планиран поступак враћања у друштва из којих су дошли. Друга врста миграната су они који су већ дуже време у земљама приспећа, али се нису интегрисали у новоприслобле заједнице и остављени су да таворе на маргинама друштва. Они могу бити потенцијални проблем у будућности.

Тенденција кретања: Намећу се питања шта ће се даље дешавати, куда иду процеси пред нама, какви фактори могу да промене тренутне „криве кретања”. Најновији сукоб на Блиском истоку између Израела, Палестине, Либана, Сирије и Ирана могао би додатно да дестабилизује не само Блиски исток, већ и север Африке и посебно Европу. Нова навала избеглих и расељених могла би на врата ЕУ да доведе неколико милиона миграната. У том случају највише на удару би биле земље на тзв. Мигрантској рути, пре свих

јужна Европа и Западни Балкан. Већ се најављује да привремено затворени кампови за мигранте буду поново отворени. Из центра за заштиту и помоћ тражиоцима азила стижу обавештења да се те мере предузимају због доласка хладног времена. Пре зиме мигранти би могли масовно кренути према ЕУ. Слична је ситуација и на граници Мексика и САД-а где неколико стотина хиљада миграната покушава да уђе на простор САД-а, а многи од њих се надају да ће успети да дођу и до Канаде. Стиче се утисак да је северни део Јужне Америке и читава Централна Америка у покрету према САД и Канади. Аустралија, захваљујући добро обученим војним снагама обалске страже, контролише масован прилив миграната из јужне и југоисточне Азије. Међутим, и даље има пуно злоупотреба кријумчарења људи у редовном авио-саобраћају између југоисточне Азије и Аустралије. Под плаштом студентских размена масе младих миграната улазе у Аустралију као слепи путници на бродским линијама, или и кроз авио-саобраћај. Аустралијска влада, посебно је поштрила мере надзора и контроле понашања запослених на царинској контроли, јер су регистровани случајеви корупције и узимања мита. Ипак, простор Аустралије, и посебно Новог Зеланда остају ван главних токова мигрантске кризе која је преплавила читав свет.

Предлог мера: Земље ЕУ и северне Америке суочавају се са великим демографским изазовима. Низак наталитет домаћег становништва, трансцендер идеологија, мањинска права, женске слободе, касно ступање у брак, промовисање културе забаве..., све те појаве не погодују репродукцији. У развијеним земљама све је већи недостатак радника у делатностима које нису омиљене код домаћег становништва. Јавља се потреба за попуном системских рупа у традиционално неатрактивним делатностима, па су владе земаља прилива периодично пропуштале један број миграната како би упражњени недостаци били попуњени, а капиталистичка логика производних односа била сачувана. Овде посебно треба истаћи логику профита, и интересе власника капитала који су веома заинтересовани да цене надница држе под контролом. Спрега капиталиста и политичке класе највидљивија је у све снажнијем подстицају либералног законодавства како би се на тржишту рада очувала конкурентност и ниска најамнина. У таквој констелацији мигранти су постали оруђе за обарање цене рада на домаћем тржишту, и гаранција одбране високих профитних стопа.

И када се овде сада постави питање: у ком правцу и у ком смеру би ишао одређени Предлог мера, долазимо до сазнања да би се морао што више подстицати наталитет домаћег становништва, промовисале породичне вредности, јачала породица, посебно социјална заштита мајки и њихова одлука да остану код куће са децом. . . Ту се предлажу и институционалне мере заштите деце предшколског и школског узраста (бесплатно здравство, бесплатна учила, субвенције за одећу и обућу, и једнократне помоћи).

Са друге стране, мигранти који су постали саставни чланови нових заједница у које су уселили требали би да буду више интегрисани у друштво пре свега преко културе и новог идентитета. Требало би радити на детрадиционализацији социјалних односа унутар мигрантских породица, рестрикцији социјалних програма и укључивању миграната у радни процес од ране младости. Поступак инклузије миграната у новопридошле заједнице представља битан предуслов акомодације и асимилације.

Међу новим мерама које би могле да стабилизују постојеће стање на терену спадају и: појачана контрола граница, онемогућавање стихијских процеса неконтролисаних упада у високоразвијена друштва и селекција миграната који имају жељу да се настане у нове средине. Ове би мере могле да постану добар полазни основ за решавање нагомиланих безбедносних ризика.

Као еталон успешног превентивног деловања могла би да послужи добра организација превентивног деловања у Аустралији где је уплив миграната сведен на бројке које не изазивају претерану пажњу јавности. Опасност од масовног усељавања миграната из Кине значајно је сузбијена развојем кинеског друштва у последњих 20 до 25 година. Требало би инсистирати на повећању животног стандарда у матичним земљама одакле мигранти пристижу, активирању механизма заштите људских права (како индивидуалних тако и грађанских), развоју већих слобода у земљама у развоју... Неконтролисани економски развој праћен бирократизацијом политичке номенклатуре у бившим комунистичким земљама далеког истока (Вијетнам, Кина, Камбоџа. . .) изазива неконтролисану корупцију и велико социјално раслојавање. Стога су масе транзиционих губитника додатно мотивисане да напусте домицилна друштва и да се отисну у земље високоразвијеног Центра. Из тог разлога би борба против корупције, изградња правне државе и снажне институције могле да постану мера успешне борбе против мигрантске стихије.

На крају ваља истаћи да се физичка заштита граница разматра као снажна полуга да се мигрантска стихија држи под контролом. Мере које би се у том случају предузимале подразумевају: успостављање контролних пунктова дуж мигрантских траса, дестимулисање миграната да стигну до жељене дестинације, проналажање привремених и трајних решења за мигранте на мигрантској рути... Овде полазимо од претпоставке да ће многи од миграната заостати на мигрантској рути, неки ће се на њој и задржати, па постоји реална потреба да се овим лицима пружи извесна помоћ, а земљама транзита посебна подршка у програмима њиховог привременог боравка (изналажење послова, смештаја, интеграција у ново друштво...). Програми интеграције миграната у друштва на трасама кретања треба да буду усмерени првенствено у програме учења језика домаћина, дошколовавање и привремено запошљавање. Дестимулација неприродног прираштаја имигрантске популације такође је заштитна мера на коју ће владе земаља пријема посегнути како би контролисале демографску стихију. Овде се, пре свега, мисли на контролу уласка чланова породице имиграната који нису добили „папире” за легализацију свог статуса у држави пријема.

Имиграционе политике се тако крећу између рестриктивног концепта посезања за безбедносним, политичким и правним мерама заштите од неконтролисаних миграција, где се миграције доживљавају као стихија, пошаст и најезда, и либералног концепта у коме преовладава голи интерес, логика профита и опстанак капиталистичког система производних односа. Савремена друштва схватају се све мање као заједнице живота и рада, а све више као машинерије у светској арени глобализоване економије.

Где је ту мигрант или дошљак, и његова судбина? Где је његово место у логици великих бројки? То је већ тема за неки роман. Стога ћемо овде застати.

РЕГИСТАР ПОЈМОВА

Адаптација	Интегрисано управљање
Азил	границама
Арапско пролеће	Ислам
Асимилација	Исламизам
Аустралија	Источно медитеранска рута
Бајден	Јавно мњење
Безбедносна политика	Канада
Безбедност	Канцеларија за имиграцију и др-
Блиски исток	жављанство Мађарске
Бриселска администрација	Капитализам
Високи комесаријат УН-а за људ-	Контрола граница
ска права	Корупција
Вишеградска група	Кријумчарење
Гастарбајтери	Ксенофобија
Глобализација	Култура
Даблински споразум, Даблинско	Ле Пен
правило	Либерална имиграциона политика
Демографија	Лисабонски уговор
Дечји додаток	Локалне власти
Дипломатија	Макрон
Директиве Европске уније	Малезија
Дискриминација	Међународна организација за ми-
Дознаке	грације (ИОМ)
Домицилно становништво	Мексички мигранти
Дошљаци	Мелоне
Европа у више брзина	Меркел
Европска комисија	Мигранти
Европска комисија за људска	Мониторинг
права	Мултикултурализам
Европска унија	Накнада за незапослене
Екстремизам	Наталитет
Западна Европа	Незапосленост
Западно балканска рута	Нови Зеланд
Идентитет	Обалска стража
Избеглице	Одлив мозга
Избеглички кампови	ОЕБС
Имиграциона реалполитика	Орбан
Инвазија миграната	Отворено друштво
Индонезија	Подсахарска Африка
Интеграција	Право на слободу кретања

Превентивно реаговање	Тероризам
Прекогранична сарадња, Преко-	Толеранција
гранични криминал	Трамп
Привремено запошљавање	Транзитне земље
Профит	Трговина људима
Радикализам	Тржиште
Радна снага	Усељеници
Радници	Финансијска подршка
Расељена лица	Фонд за миграције, азил и инте-
Религија	грације Мађарске (AMIF)
Рестриктивна имиграциона	ФРОНТЕКС
политика	Фундаментализам
САД	Хомогена друштва
Секуларизам	Хришћанска Европа
Социјализација	Централна Азија
Социјална кохезија	Шенгенски уговор
Социјална помоћ	MIPEX
Средоземље	Pull
Стабилност	Push
Тексас	

ЛИТЕРАТУРА

A Migráció Bűnügyi Hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016.

„Абот: Тексас спреман уколико Бајден федерализује Националну гарду”. *Политика*, 27. 01. 2024, <https://www.politika.rs/scc/clanak/596186/Abot-Teksas-spreman-ukoliko-Bajden-federalizuje-Nacionalnu-gardu>.

Adrian Favell, „The new face of East-West migration in Europe”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol.34, №5: 701–716, Taylor & Francis (Routledge), 2008.

AfD and anti-Islam Pegida group hold side-by-side rallies for first time”, *The Local.de* (<https://www.thelocal.de/20170509/afd-and-anti-islam-pegida-group-hold-side-by-side-rallies-for-first-time>)

Ahmed Al-Shahi, Richard Lawless: *Middle East and North African Immigrants in Europe – Current Impact, Local and National Responses*, Routledge, 2013.

Albert Schmid, *Integration in Germany*, Support Networking Dialogue, Federal Office for Migration and Refugees, Nuremberg, March 2007.

Albina Osrečki, „Novi mediji i Arapsko proljeće”, *Politička misao*, Vol. 51, №3:101–122, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

Alex Clark, Pamela Duncan. „Young more anti-immigration than old in parts of Europe, polling shows.” *The Guardian*. 28. May 2024, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2024/may/28/young-more-anti-immigration-than-old-in-parts-of-europe-polling-shows>.

Alex Schmid, „Link between Terrorism and Migration – A Exploration”, *Executive Summary*, International Center for Counter Terrorism, Hague, 2016.

Александар Бојовић, „Има ли међу migrantima спавача Исламске државе?”, *Politika* 28. 08. 2015, <https://www.politika.rs/sr/clanak/336969/Ima-li-medu-migrantima-spavaca-Islamske-drzave>.

Александра Булатовић, „Политика контроле организованог криминала – случај Турске”, Зборник радова Института за криминолошка и социолошка истраживања, Vol. 29, № 1-2/2010: 193–211, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2010.

Alix Culbertson, „Austrians living in fear as violent migrant gangs carry out DAILY attacks in Vienna”, *Express*, <https://www.express.co.uk/news/world/758881/Austrians-fear-migrant-gang-attacks-daily-Vienna>, 26. January 2017.

Amelie Constant, Olga Nottmeyer, Klaus Zimmermann: „Cultural Integration in Germany”, 69–125, ed. Alan Manning, *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, OUP Oxford, 2012.

Amnesty International, Urgent Action – Hungary Violates Human Rights of Refugees, 21. September 2015.

András Bíró-Nagy. „Orbán’s political jackpot: migration and the Hungarian electorate”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Volume 48, Issue 2: Special Issue. Centre-right Parties and Immigration in an Era of Politicization, 2022.

Andrea Gereöffy, „Migration to Hungary”, Report prepared for the Research Project: Immigrants, policies and migration systems – An ethnographic comparative approach, Central European University, Budapest 2006.

Andreas Jödecke, „Refuge and migration Organisational, administrative and logistic challenges”, *Security Policy Working Paper*, N° 10/2016.

Andreas Schloenhardt. *Migrant Smuggling: Illegal Migration and Organised Crime in Australia and the Asia Pacific Region*. Brill, 2021.

Andrew Byrne, „Hungary’s far-right Jobbik party tries to soften image <https://www.ft.com/content/43137b62-ff25-11e6-96f8-3700c5664d30>, Budapest, March 5, 2017.

Andrew Geddes, Peter Scholten, *The politics of migration and immigration in Europe*, Second edition, SAGE Publications, 2016.

Anita Skelin-Horvat. „Antiimigrantski diskurs u Europskoj uniji”: 274–282. Zbornik radova: *Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država*. Zagreb, 2020.

Ann Robertson, *Terrorism and Global Security*, Infobase Publishing, 2010.

Anna Triandafyllidou, Ruby Gropas: *European Immigration – A Sourcebook*, Routledge, 2016.

Anne-Linde Joki, Alexander Wolffhardt: „Local and central government co-ordination on the process of migrant integration: good practices from

selected OSCE participating States”, *Policy Study*, Migration Policy Group Warsaw, November 2017.

Anniina Jokinen, „Irregular migration, trafficking in persons and prevention of Exploitation”: 70–74, ed. Sergio Carrera Elspeth Guild, *Irregular migration, Trafficking and Smuggling of human beings*, Centre for european policy studies CEPS, Brussels, 2016.

Anthony Giddens, *Beyond Left and Right – The Future of Radical Politics*, Stanford University Press, 1994.

Anthony Messina, *West European Immigration and Immigrant Policy in the New Century*, Greenwood Publishing Group, 2002.

Anthony Richmond, *Immigration and Ethnic Conflict*, Palgrave Macmillan UK, 1988.

Antonio Tajani, „The migration crisis threatens to destroy the EU. We must not let it”, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jun/27/migration-crisis-destroy-eu-collapse-schengen> од 27. јуна.

Anja Bartel, Catherine Delcroix, Elise Pape. *Borders in Globalization Review*. Volume 1. Issue 2. Spring/Summer 2020.

Anja Rudiger, Sarah Spencer: „Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities – Policies to Combat Discrimination”. *The Economic and Social aspects of migration*. The European Commision and OECD, Brussels, 21–22. January 2003.

Anja Rudiger, Sarah Spencer: „The economic and social aspect of integration”, Conference: The Economic and Social Aspects of Migration - European Commission & OECD. Brussels, 2003.

Anja Rudiger, Sarah Spencer: „The economic and social aspect of integration”, *International Conference: Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities – Policies to Combat Discrimination*, The European Commission and the OECD, Brussels, 21–22 January 2003.

Arjen Leerkes, Godfried Engbersen, Erik Snel, Jan de Boom: „Civic stratification and crime. A comparison of asylum migrants with different legal statuses”, *Crime, Law and Social Change*, Vol. 68, N° 3: 1–26, Springer, 2017.

Artur Lyons, „Belgium – Trucker attacked by gang of African migrant men with machetes”, *Voice of Europe*, <https://voiceofeurope.com/2019/11/>

belgium-trucker-attacked-by-gang-of-african-migrant-men-with-machetes/, 26. November 2019. (Пристапљено: 20. 08. 2021)

Asaf Razin, Jackline Wahba: „Migration Policy and the Generosity of the Welfare State in Europe”, CESifo DICE Report 4/2011, <http://www.cesifo-group.de/DocDL/dicereport411-forum5.pdf>.

Attila Juhász, Bulcsú Hunyadi, Edit Zgut. *Focus on Hungary: Refugees, Asylum and Migration*. Heinrich-Böll-Stiftung, Prague, 2015.

Attila Juhász, Csaba Molnár, Edit Zgut, *Refugees, Asylum and Migration Issues in Hungary*, Prague 2017.

Attila Juhász, Edit Zgut, „Recent Changes in Refugee-Related Policies in Hungary”, *GlobSec*, Bratislava, 03. 05. 2017.

Aurelien Breeden, „News of the Attack in Nice, France”, *The New York Times*, New York, 15. July 2016.

Australian Government. „Operation Sovereign Borders”, <https://osb.homeaffairs.gov.au/zero-chance>.

Aydan Özoğuz, interview , German Commissioner for Immigration, Refugees and Integration, *International Migration*, Vol.55, N° 6: 5–11, John Wiley & Sons Ltd., 2017.

Bahar Baser, *Diasporas and Homeland Conflicts: A Comparative Perspective*, Ashgate Publishing Ltd, 2015.

Bassam Tibi, *Political Islam World Politics and Europe – From Jihadist to Institutional Islamism*, Routledge 2014.

Bent Greve, *The Routledge Handbook of the Welfare State*, Routledge, 2013.

Bill Edgar, Joe Doherty, Henk Meert: *L'Immigration et les sans-abri en Europe*, The Policy Press Université de Bristol, 2004.

Bob Vandererf, Liesbeth Heering, *Causes of International Migration – Proceedings of a Workshop*, DIANE Publishing, 1996.

Branka Arlović. „Egzistentnost načela solidarnosti u zajedničkom europskom sustavu azila”: 178–205. Zbornik radova: *Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država*. Zagreb, 2020.

Brett Klopp, *German Multiculturalism – Immigrant Integration and the Transformation of Citizenship*, Greenwood Publishing Group, 2002.

Bundesministerium für Bildung und Forschung, *Tips for immigrant parents: vocational training in Germany*, How to help your child get a good start in working life, JobStarter – Programme office at the Federal Institute for Vocational Education and Training, Bonn, March 2017.

Caitlin Stephen Hu, David Culver, Norma Galeana, Evelio Contreras. „Mexico’s bloodiest election in history sends new asylum-seekers to the US border”. *CNN*. June 12, 2024. <https://edition.cnn.com/2024/06/12/americas/us-migrants-mexico-election-intl-latam/index.html>.

Capitalism and Immigration”, www.cpgb-ml.org/download/publications/CapitalismAndImmigration.pdf, H. Brar, New Delhi, 2009.

Carl Dahlman, „Turkey’s Accession to the European Union – The Geopolitics of Enlargement”, *Eurasian geography and economics*, Vol.45, №8: 553–574, Taylor & Francis, 2004.

Caroline Mortimer, „The Netherlands’ most popular party wants to ban all mosques”, *Independent*, 28. August 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-pvv-leader-geert-wilders-koran-islam-mosque-banholland-dutch-pm-favourite-a7214356.html>.

Catherine Woollard, Josphine Liebl, Laura Davis, Estela Casajuana. „EU migration and asylum funds for third countries”. Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies. PE 737.870 – December 2022.

Ceri Peach, *West Indian Migration to Britain – A Social Geography*, Oxford, 1968.

Charles Hauss, *Comparative Politics: Domestic Responses to Global Challenges*, Cengage Learning, 2018.

Christian Leuprecht, Mario Kölling, Todd Hataley, *Public Security in Federal Politics*, University of Toronto Press, 2019.

Christopher Matthews, „The Economics of Immigration – Who Wins, Who Loses and Why”, *Time*, January 30-th 2013, <https://business.time.com/2013/01/30/the-economics-of-immigration-who-wins-who-loses-and-why/>

Christopher Rudolph, *National Security and Immigration: Policy Development in the United States and Western Europe since 1945*, Stanford University Press, 2006.

Citizens and Governance in a Knowledge based Society, „*Accommodation policies in European ethnic conflicts review of current theories*”, Peace processes in community conflicts – from understanding the roots of conflicts to conflict resolution.

Čarls Tejlor, *Doba sekularizacije*, Albatros plus, Beograd, 2011.

Dagmar Schiek, Urlike Liebert, Hildegard Schneider (ed), *European Economic and Social Constitutionalism after the Treaty of Lisbon*, Cambridge University Press, 2011.

Dan Keith, „Radical left parties and immigration issues”, SEI Working Paper N°132: 4–25, Sussex European Institute, 2014.

Danhong Cang, Darko Janjević: „Tajna uspeha nemačke privrede”, *Deutsche Welle*, 21. oktobar 2013, <https://www.dw.com/sr/tajna-uspeha-nema%C4%8Dke-privrede/a-17170947>.

Dario Intini, „No migrants, no Schengen – how right-wing political parties are increasing their popularity in Europe”, Institute of European Democrats, 2016.

David Turton, Julia Gonzalez, *Immigration in Europe*, University of Duesto, Bilbao, 2003.

Demetrios Papademetriou, Kevin O’Neil: *Efficient Practices for the Selection of Economic Migrants*, DG Employment and Social Affairs European Commission, Hamburg institute of International Economics/Migration Policy Institute Washington D.C, 2004.

Department of Home Affairs. *Australia’s Migration Trends 2022–2023*. Commonwealth of Australia. Canberra, 2023.

Deutsche Welle. „EU asylum policy: Will Germany agree to get tough?”. *InfoMigrants*. 08. 06. 2023, <https://www.infomigrants.net/en/post/49513/eu-asylum-policy-will-germany-agree-to-get-tough>.

Diana Schmidt-Pfister, Holger Moroff, *Fighting Corruption in Eastern Europe – A Multilevel Perspective*, Routledge, 2013.

Dieter Fuchs, Hans-Dieter Klingemann: *Cultural Diversity, European Identity and the Legitimacy of the EU*, Edward Elgar Publishing, 2011.

Dietrich Thränhardt: *Europe, a New Immigration Continent – Policies and Politics in Comparative*, LIT Verlag Münster, 1992.

Директива 2003/86/EZ (приступљено 03. 11. 2018)

Директива 2011/36/EU.

Директива 2014/36/EU.

Драган Штављанин, „Лидери ЕУ се договорили о миграцијама, разлике остале”, Радио Слободна Европа, 29. јуни 2018.

Dominik Hangartner, „Immigration Policy Lab – Europeans would accept more refugees if the Asylum System were fair”, Attitudes towards immigration in Europe – myths and realities, *European Parliament*, 19 June 2017.

Dorte Sindbjerg Martinsen, Gabriel Pons Rotger, *The Fiscal Impact of EU Immigration on the Universalistic Welfare State*, The Danish national centre for social research, Copenhagen, 2016.

Dragan Simeunović, „Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi”, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*: 1–19, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015.

Ed. Ruth Wodak, Brigitte Mral, *Right-Wing Populism in Europe – Politics and Discourse*, A&C Black, 2013.

Ed. Széldi Veronika, *Az idegen Magyarország – Bevándorlók társadalmi integrációja*, Budapest 2010.

Edited by Karen Bird, Thomas Saalfeld, Andreas Wüst, *The Political Representation of Immigrants and Minorities – Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*, Routledge, 2010.

Економска комисија Уједињених нација за Европу, „Политика старења – интеграција и учешће старијих особа у друштву”, *Извод из Политике старења*, №4/novembar 2009, UNECE, 2009.

Elaine Thomas, *Immigration, Islam, and the Politics of Belonging in France – A Comparative*, University of Pennsylvania Press, 2011.

Elmar Hönekopp, „Labour Migration to Germany from Central and Eastern Europe – Old and New Trends”, *Labour Market Research Topics*, Vol. 23, 1997.

Elsbeth Guild, Evelien Brouwer, Kees Groenendijk and Sergio Carrera: What is happening to the Schengen borders?, *Liberty and Security in Europe*, №86, December 2015, CEPS.

Elzbieta Gozdziaak, „Using Fear of the Other, Orbán Reshapes Migration Policy in a Hungary Built on Cultural Diversity”, migration Information source, migration Policy Institute, October 10, 2019.

Erhabor S. Idemudia, Klaus Boehnke: *I'm an Alien in Deutschland – A Quantitative Mental Health Case Study of African Immigrants in Germany*, Peter Lang, 2010.

Eric Leise, „Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies”, July 9-th 2007, <https://www.migrationpolicy.org/news/germany-strives-integrate-immigrants>, Migration Policy Institute, 2007.

Erik Snel, Godfrid Engbersen, Arjen Leerkes: „Transnational involvement and social integration”, *Global Networks*, Vol.6, N°3: 285–308, John Wiley & Sons, 2006.

Erion Gjatolli, Giovanni Vale. *Osservatorio balcani e caucaso transeuropa*. OBC Transeuropa. Trento, Rovereto, 03. 06. 2024: <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Albania/Migrants-all-the-doubts-about-the-Rama-Meloni-agreement-231441>.

ЕУ, Повеља основних права Европске уније ОЈ, Ц 364, 18. 12. 2000.

European Commision, „Synthesis Report – Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals”, European Migration Network Study, 2013.

European Commission, *Population ageing in Europe – fact, implications and policies*, Bruxelles, 2014.

European Council Conclusions, 28. June 2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/>) (приступљено 05. 11. 2018).

European Union Committee, *Frontex – the EU external borders agency*, 9-th Report of Session 2007–2008, Authority of the House of Lords, London, 2008.

Éva G. Fekete, Mihály Lados, Edit Pfeil, Zsolt Szoboszlai, *Size of local governments, local democracy and local service delivery in Hungary*.

Evropa ujedinjena protiv izbeglica, <http://www.migreurop.org/article2756.html?lang=fr>.

Fabrice Felliez, „Schengen/Dublin – The Association Agreements with Iceland, Norway, and Switzerland”, *Justice, Liberty, Security – New*

Challenges for EU External Relations, (ed. Bernd Martenczuk): 145–187, Asp / Vubpress / Upa, 2008.

Fenella Fleischmann, Jaap Dronkers: „Unemployment among immigrants in European labour markets – an analysis of origin and destination effects”, *Work, employment and society*, Vol. 24, N°2: 337–354, British Sociological Association, 2010.

Francesca Froy, „From Immigration to Integration: Comparing Local Practices”, 31–96, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006.

Frank Schimmelfennig, „Differentiation and self-determination in European integration: Exploring the Dynamics of Integration, Differentiation and Self-Determination in the European Union”, *Borders, sovereignty and selfdetermination*, Zürich/Barcelona/Leuven, 2017.

Franziska Woellert, Steffen Kröhnert, Lilli Sippel, Reiner Klingholz. *Ungenutzte Potenziale – Zur Lage der Integration in Deutschland*. Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung. Berlin, 2009.

ФРОНТЕКС (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Frontex>)

Galina Cornelisse, *Immigration detention and human rights – rethinking territorial sovereignty*, Martinus Nijhoff Publishers and VSP/ Koninklijke Brill NV, Leiden/ Boston, 2010.

Gallya Lahav, „Public Opinion Toward Immigration in the European Union, *Does It Matter?*”, *Comparative Political Studies*, Vol.37, N°10: 1151–1183, SAGE Publishing, 2004.

Gallya Lahav, *Immigration and Politics in the New Europe-Reinventing Borders*, Cambridge University Press, 2004.

Gallya Lahav, Virginie Guiraudon: *Actor and Venues in Immigration Control – Closing the Gap between Political Demands and Policy Outcomes*: 1–27, (ed. Virginie Guiraudon, Gallya Lahav) *Immigration Policy in Europe – The Politics of Control*, West-European Politics, Routledge, 2007.

Gary Craig: „Migration and integration, a local and experiential perspective”, N° 7/2015, Institute for Research into Superdiversity, Edgbaston, Birmingham UK, 2015.

Gary Freeman, Nikola Mirilović: *Handbook on Migration and Social Policy*, Edward Elgar Publishing, 2016.

Georgia Papagianni, *Institutional and Policy Dynamics of EU Migration Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2006.

Gerrard Quille, „The European External Action Service and the Common Security and Defence Policy”, *EU Crisis Management – Institutions and Capabilities in the Making*, Istituto Affari Internazionali, Roma, 2010.

Gilio Toić Sintić: „Uloga FRONTEX-a u nadzoru vanjskih granica EU”, *Policija i sigurnost*, Vol.21, N°1: 143–154, MUP Hrvatske, Zagreb, 2012.

Giorgia Meloni. „L’Europa secondo Giorgia Meloni”. *Il Foglio* – quotidiano. Roma, 2022, <https://www.ilmfoglio.it/politica/2022/04/13/news/l-europa-secondo-meloni-3904915/>.

Giovanni Peri, „Immigration and Europe’s demographic problems”, *Analysis and policy considerations, migration – challenges and policies*, CESifo dice Report N°4/2011, Center for Economic Studies CES, CESifo GmbH – Munich Society for the Promotion of Economic Research, Munich, Bayern-Bavaria, BR Deutschland, 2011, http://giovanniperi.ucdavis.edu/uploads/5/6/8/2/56826033/peri_immigration_europe_demographic_problems.pdf.

Горан Чворовић, „Због избеглица ЕУ прети чланицама”, Вечерње новости, 06. 09. 2017.

Graeme Hugo, George Tan, Caven Jonathan Napitupulu. *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*: 167–196. ANU Press, 2017.

Graeme Hugo, George Tan, Caven Jonathan Napitupulu. *Indonesia as a transit country in irregular migration to Australia*: 167–196, 2017.

Graeme Hugo. *Migration in the Asia-Pacific region*. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. National Centre for Social Applications of GIS. University of Adelaide, 2005.

Greg Talcott. *The Context and Risk of Organised Illegal Immigration to New Zealand: An Exploration in Policy Relevant Research*. Centre for Strategic Studies New Zealand. Victoria University of Wellington. Wellington, 2000.

Gustavo Valdes, Catherine Shoichet. „The other border”. *CNN*. Atlanta. May 21-th, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/05/21/world/canada-latin-american-immigrants/index.html>.

Guus Extra, Durk Gorter: *The Other Languages of Europe – Demographic, Sociolinguistic, and Educational, Multilingual Matters*, 2001.

Gyöngyvér Demény, „Integration of refugees in Hungary”, *4th Training School of Challenge*, 2007 Brussels, CEPS, p. 116.

Hans-Joachim Hoffmann-Nowotny, „Social integration and Cultural Pluralism: Structural and Cultural Problems of Immigration in European Industrial Countries”, ed. William Alonso, *Population in an interacting world*, Harvard university Press, 1987.

Hein de Haas. *How Migration Really Works? – A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Viking, Penguin Books, 2023.

Helena Bauerová: „Migration Policy of the V4 in the Context of Migration Crisis”, *Politics in Central Europe*, Metropolitan University Prague, 2018.

Henry Sherrell. *The Central Role of Cooperation in Australia's Immigration Enforcement Strategy*. Migration Policy Institute, 2022.

Hong Jae Park, Tessa Morgan, Janine Wiles, Merryn Gott. „Lonely ageing in a foreign land: Social isolation and loneliness among older Asian migrants in New Zealand”. *Health & Social Care in the Community*. No 27: 1–8. John Wiley & Sons Ltd, 2018.

House Republican Policy Committee. „Policies That Led to the Biden Border Crisis”. <https://republicanpolicy.house.gov/sites/evo-subsites/republicanpolicy.house.gov/files/documents/Biden%20Border%20Crisis.pdf>.

How Denmark's *ghetto list* is ripping apart migrant communities. *The Guardian*. London. Mart, 11, 2020. <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/11/how-denmarks-ghetto-list-is-ripping-apart-migrant-communities>
<http://mondo.rs/a833064/Info/Srbija/Srbija-i-Hrvatska-carinski-rat-granica-izbeglice.html> (приступљено 25. 11. 2018)

<http://www.emins.org/wp-content/uploads/2018/06/Evropske-sveske-4-2018-Migracije-Srbija-i-Evropska-unija.pdf> (приступљено 23. 11. 2018)

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/immigration-policy>, приступљено 01. 11. 2018

http://www.mvp.gov.ba/konzularne_informacije/vize/?id=8682 (приступљено 23. 11. 2018)

<http://www.novimagazin.rs/svet/makron-visegradska-grupa-da-ne-koristi-eu-pred-biracima-kao-dezurnog-krivca> (приступљено 02. 11. 2018)

<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:746120-NAPADI-NA-EU-SU-AUTOGOL-Evropski-komesar-zamigracije-Dimitris-Avramopoulos-grdi-Italiju-i-upozorava> (06. 11. 2018)

<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html:757133-BITKA-OKO-SENGENA-Evropski-parlament-trazi-vracanjeslobode-kretanja> (06. 11. 2018)

<http://www.politika.rs/scc/clanak/359202/Kamion-pokosio-pesake-u-Nici-najmanje-84-poginulih-Video>

<http://www.politika.rs/sr/clanak/406205/EU-u-rasulu-zbog-migranata> од 25. 06. 2018. (приступљено 03. 11. 2018) Preston Huennekens, „What’s Going on in Brussels? Migration is dividing the European Union”, Center for Immigration Studies, <https://cis.org/Huennekens/Whats-Going-Brussels> од 4. октобра 2018.

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2043331/arapsko-prolece-u-evropskoj-jeseni.html>.

https://bfpe.org/wp-content/uploads/2017/04/Pogled-preko-horizonta_zapisnik-i-preporuke_SRB.pdf (приступљено 24. 11. 2018)

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2018/commission-and-oecd-presentreport-on-the-local-integration-of-migrants приступљено 10. 07. 2019.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0086&from=HR>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0115&from=EN>, (приступљено: 03. 11. 2018)

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0036&from=en>, приступљено 09. 04. 2021

<https://europeanwesternbalkans.rs/ek-sprema-sankcije-protiv-visegradske-grupe/> (приступљено 05. 11. 2018)

<https://javno.rs/analiza/blokirani-migranti-sa-balkana-koriste-rumuniju-za-ulazak-u-eu-> (приступ: 03. 07. 2019, време: 12:50)

<https://n1info.rs/svet/a406526-evropska-komisija-6000-evra-za-svakog-prihvacenog-migranta/> (приступљено 02. 11. 2018)

https://sh.wikipedia.org/wiki/Napadi_u_Parizu_13._novembra_2015. (приступ: 12. 26. 2019, време: 9:07)

<https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Баас> (приступ: 11/26/2019, време: 8:41)

<https://www.asylumineurope.org/reports/country/hungary/statistics>

https://www.bbc.co.uk/news/resources/idx-sh/Viktor_Orban, 6. April 2018.

<https://www.blic.rs/vesti/svet/beneluks-visegradskoj-grupi-solidarnost-u-eu-ne-moze-biti-ni-elasticna-niproizvoljna/4sfrdpd> (приступљено 05. 11. 2018)

<https://www.blic.rs/vesti/svet/fico-visegradska-grupa-nije-crna-ovca-eu/d123xph> (приступљено 07. 11. 2018)

<https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-ne-udruzejemo-se-sa-visegradskom-grupom/eyx8x30> (приступљено 05. 11. 2018)

<https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-postoji-samo-jedno-resenje-za-migrante/8g8lbyb> (приступљено 02. 11. 2018)

<https://www.blic.rs/vesti/svet/kurc-predlozio-slanje-spasenih-migranata-u-zemlje-van-eu/8b57g3x>

<https://www.blic.rs/vesti/svet/najstrasniji-teroristicki-napad-u-francuskoj-u-poslednjih-40-godina/d8wld6g> (приступ: 26. 12. 2019, време: 8:00)

<https://www.blic.rs/vesti/svet/pre-nekoliko-godina-ova-zemlja-bila-je-miljenik-brisela-a-danas-je-na-korakod/cysz88> (приступљено 05. 11. 2018)

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/> (приступљено 03. 11. 2018)

<https://www.ekspres.net/svet/migranti-tacka-razdora-evropske-unije-rastu-tenzije-izmedu-clanica-oko-imigracione-politike> од 16. јуна 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

<https://www.ekspres.net/svet/migranti-tacka-razdora-evropske-unije-rastu-tenzije-izmedu-clanica-oko-imigracione-politike> од 16. јуна 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

<https://www.express.co.uk/news/world/969725/EU-news-latest-Belgium-migration-refugee-crisis-European-UnionItaly> од 5. јуна 2018. (приступљено 04. 11. 2018)

<https://www.koreni.rs/aravijsko-more-sve-potopi-readmisija-migranata-iz-eu-u-srbiju/>.

<https://www.masina.rs/?p=957>.

<https://www.politico.eu/article/europe-migration-crisis-fight-explained/> (приступљено 03. 11. 2018)

<https://www.telegraf.rs/vesti/svet/2970249-junker-priznao-migrantska-kriza-ostavice-trajne-posledice-na-evropskiprojekat-eu-nikad-ranjivija> (приступљено 02. 11. 2018)

<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/eu-migration-crisis-what-are-the-issues>

Ildikó Barna and Bulcsú Hunyadi, Report on Xenophobia, Discrimination, Religious Hatred and Aggressive Nationalism in Hungary in 2015.

Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy – Comparative analysis, Directorate-General for Internal Policies, Policy department A: Economic and Scientific Policy, European Parliament's Committee on Employment and Social affairs, December 2017.

Ireneusz Pawel Karolewski, Roland Benedikter. „Europe's Refugee and Migrant Crisis – Economic and Political Ambivalences”. *Challenge*. Vol. 60, N° 3: 294–320. Published By: Routledge, Taylor & Francis, Ltd, 2017.

Iris Hoßmann, Margret Karsch: „Germany's Integration Politics”, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Berlin, 2011.

Iryna Balachuk. „Hungary simplifies entry conditions for Russians and Belarusians”. *Ukrainska Pravda*. 30 July 2024, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/07/30/7468038/>.

Ivan Berend, *The Contemporary Crisis of the European Union – Prospects for the Future*, Taylor & Francis, 2016.

Jacques Poot. „Trans-Tasman Migration, Transnationalism and Economic Development in Australasia”. *Motu Economic and Public Policy Research*. New Zealand Association for Migration and Investment. Auckland, 2008–2009.

Jahn Eberhard, „Migration Movements”, in: Rudolf Bernhardt (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Vol. III, 1997.

James Frank Hollifield, *Immigrants, Markets, and States – The Political Economy of Postwar Europe*, Harvard University Press, 1992.

James Gimpel. „Immigration Policy Opinion and the 2016. Presidential Vote Issue relevance in the Trump-Clinton election”. Center for Immigration Studies. Washington DC, 2017.

James Hollifield, *Immigrants, Markets, and States – the Political Economy in PostWar Europe*, Harvard University Press/ Cambridge/Massachusetts/ London, 1992.

James Kanter, „E.U. Countries Must Accept Their Share of Migrants, Court Rules”, *The New York Times*, September 6, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/06/world/europe/eu-migrants-hungary-slovakia.html>.

James Parisot, Jake Lin. „The US, China and the Implications of Uneven and Combined Development”. Ed. Salvador Santino F. Regilme Jr. *The United States and China in the Era of Global Transformations – Geographies of Rivalry: 1993–2001*. Bristol University Press, 2023.

James Rothwell, Peter Foster, Balazs Csekö, „Hungary referendum: 98 percent of voters say ‘no’ to EU migrant quotas”, *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/02/hungary-votes-no-to-migrant-quotas-polls-suggest---but-what-does/>, October 3-th, 2016.

Jan Dobbernack, „Citizenship, Nationality and Immigration in Germany”, Global Center for Pluralism, 2017.

Jan Pakulski, *The Visegrad countries in crisis*, Collegium Civitas, Warsaw, 2016. (<http://mondo.rs/a826891/Info/Svet/Orban-Evropi-prete-milioni-migranata.html>, од 25. 11. 2018)

Јанис Ктистакис, *Заштита миграната – према Европској конвенцији за заштиту људских права и Европској социјалној повељи*, Савет Европе, Београд, 2006.

Jasmine Garsd. „An unprecedented year in immigration, and in anti-immigration rhetoric”. NPR. December 22, 2023, <https://www.npr.org/2023/12/22/1221006083/immigration-border-election-presidential>.

Jazmine Ulloa, Zolan Kanno-Youngs. „On Immigration, Harris and Democrats Walk a Delicate – and Harder – Line”, *The New York Times*.

New York, August 25, 2024, <https://www.nytimes.com/2024/08/25/us/politics/harris-democrats-immigration.html>.

Jean Jacques Waardenburg, *Islam – Historical, Social, and Political Perspectives*, Walter de Gruyter, 2002.

Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity – Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, 2006.

Jeffrey Diefendorf, Axel Frohn, Hermann-Josef Rupieper: *American Policy and the Reconstruction of West Germany 1945–1955*, Cambridge University Press, 1993.

Jens Rydgren, „Immigration sceptics, xenophobes or racists? Radical right-wing voting in six West European countries”, *European Journal of Political Research*, Volume 47, Issue 6: 687–875, ECPR, 2008.

Jens Thureau. „Germany gets top marks for integration of migrants”. DW. 07. 07. 2014. (<https://www.dw.com/en/germany-gets-top-marks-for-integration-of-migrants/a-69584486>)

Jérôme Gonnot & Federica lo Polito. „Cultural Transmission and Political Attitudes: Explaining Differences between Natives and Immigrants in Western Europe.” *Cultural Transmission and Political Attitudes*. Paris, 2023.

John Levine, Michael Hogg, *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations*, SAGE, 2010.

Jonathan Fitzsimons, *The German Private Rented sector – a holistic approach*, The Knowledge Centre for Housing Economics, March 2014.

Jonathan Portes, „Immigration Is Good for Economic Growth. If Europe Gets It Right, Refugees Can Be Too”, *The World Post*, https://www.huffingtonpost.com/jonathan-portes/economic-europerefugees_b_8128288.html.

Jonathan Xavier Inda, *Targeting Immigrants – Government, Technology, and Ethics*, John Wiley & Sons, 2008.

Joscha Legewie, „Terrorist Events and Attitudes toward Immigrants – A Natural Experiment”, *American Journal of Sociology*, Vol.118, N°5: 1199–1245, University of Chicago Press, Chicago, 2013.

Joseph Stiglitz, *With a New Foreword – Globalization and Its Discontents*, W. W. Norton, Incorporated, 2017.

Judith Herman, *Trauma and Recovery – The Aftermath of Violence – From Domestic Abuse to Political Terror*, Basic Books, 2015.

Julie Van Domelen, „Reaching the Poor and Vulnerable – Targeting Strategies for Social Funds and other Community-Driven Programs”, N°0711, Social Protection – The World Bank, 2007.

Jürgen Enders, „A chair system in transition: Appointments, promotions, and gate-keeping in German higher education”, *Higher Education*, Vol. 41: 3–25, Kluwer Academic Publishers, 2001.

Katrine Anspaha, „The Integration of Islam in Europe – Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy”, *Fourth Pan-European Conference on EU Politics*, University of Latvia, Riga, 2008.

Katya Adler, „EU’s Mediterranean migrant crisis: Just a mess or cynical politics?”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-44466388> од 13. јуна 2018) (приступљено 03. 11. 2018)

Kemal Kirişci, „The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations”, *Turkish Studies*, Vol.4, N°1: 79–106, Taylor & Francis, 2003.

Kerstin Tanis, „Regional distribution and location choices of immigrants in Germany”, *Regional Studies*, Vol. 52, Journal of the Regional Studies Association, Routledge Taylor & Francis Group, 2018.

Ксенија Петовар, *Наши градови између државе и грађанина*, ИА-УС, Београд, 2003.

Lauren McLaren, *Immigration and Perceptions of National Political Systems in Europe*, Oxford University Press, 2015.

Lesleyanne Hawthorne. „A Comparison of Skilled Migration Policy: Australia, Canada and New Zealand”, 2014.

Лидија Валтнер, „Влада Србије не усмерава избеглице у Хрватску”, <https://www.danas.rs/politika/vlada-srbijene-usmerava-izbeglice-u-hrvatsku/> (приступљено 25. 11. 2018.)

Lili Bayer Hungary’s ‘Zero refugee’ strategy, Politico, Bruselles, September 20, 2016 (10:27 AM CET).

Lisa Brandt, Gunilla Fincke: „Germany – Monitoring integration in a federal state”, Rob Bijl, Arjen Verweij (eds.): *Measuring and monitoring*

immigrant integration in Europe, 144–165, The Netherlands Institute for Social Research, Hague, 2012.

Louis Schneider, *The Idea of Culture in the Social Sciences*, CUP, 1973.

Luigi Frey, Roberto Livraghi. *The jobs and effects of migrant workers in Italy* – Three essays. International Migration Papers. Vol. 11. Employment Department, The International Labour Organisation library. Geneva, 1996.

Ljubiša Mitrović, „Uzroci i posledice globalnih migracija u savremenosti – sociološki, geopolitički i bezbednosni aspekti”, Zbornik: *Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 53–68, Niš, 2017.

Манифест конзервативне странке, „Controlled immigration that benefits Britain”, *Strong Leadership, a clear economic plan, a brighter, more secure future*, 2015.

Manuela Samek Lodovici, Serena Marianna Druifuca, Nicola Orlando, Chiara Crepaldi, Flavia Pesce, Spyros Koulocheris, Szilvia Borbély: *Integration of Refugees in Greece, Hungary and Italy Comparative analysis*, European Parliament, Directorate-General for Internal policies, Policy Department A: Economic and scientific policy, Brussels, 2017.

Marco Martiniello, „Towards a coherent approach to immigrant integration policy(ies) in the European Union”, European Doctorate on Migration, Diversity and Identities, Université de Liège, 2006.

Marco Martiniello: *Political Participation, Mobilisation and Representation of Immigrants and Their Offspring in Europe*, Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, N°1/05, School of International Migration and Ethnic Relations, Malmö University, 2005.

Margit Fauser, „Transnational Migration – A National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Reports and Analyses*, Vol. 2/2006, Center for International Relations, Warszawa, 2006.

María-Teresa Gil-Bazo. *The Safe Third Country Concept in International Agreements on Refugee Protection Assessing State Practice*. UNHCR, 2015.

Marie de Somer. *Dublin & Shengen* – A tale of two cities. Discussion Paper European Migration and Diversity Programme. European Policy Center, Brussel, 15. June 2018.

Марина Савковић: „Запошљавање у националним стратегијама одрживог развоја”, докторска дисертација, Универзитет Сингидунум, Београд, 2016.

Mark Cooney, „Ethnic conflict without ethnic groups – a study in pure sociology”, *The British Journal of Sociology*, Vol. 60 Issue 3, London School of Economics, London, 2009.

Marko Tašković, Biljana Vučković, „Pobesneli Orban opet napada – mađarski premijer naredio vojsci da migrante vraća kroz žicu”, <http://www.blic.rs/vesti/politika/pobesneli-orban-ponovo-napada-madarski-premijer-naredio-vojsci-da-migrantevraca-kroz-yb9c29f>.

Mary Crock, Chris Parsons. „Australia as a modern migration state: Past and present.” World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. The University of Sydney Law School, 2023.

Mathias Czaika, Hein de Haas, „The Effectiveness of Immigration Policies”, *Population and Development Review*, Volume 39, Issue 3: 487–508, The Population Council Inc, 2013.

Maxim Schuman, „Immigration and terrorism are Europeans’ biggest fears”, *EurActiv*, 03. 08. 2016, <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/immigration-and-terrorism-are-europeans-biggest-fears/>.

May Bulman, „Brexit – people voted to leave EU because they feared immigration, major survey finds”, Independent, Wednesday 28-th June, <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-latest-news-leave-euimmigration-main-reason-european-union-survey-a7811651.html>

Michael Boskin. „Tax Policy and Economic Growth: Lessons From the 1980s”. *The Journal of Economic Perspectives*. Vol. 2, No. 4: 71–97, American Economic Association, 1988.

Michael Reynolds, Thomas Grant, „The Future of Europe and Its Muslims – Four Scenarios”, *Long Term Strategy Group*, 2007.

Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum, p. 6.

„Migrants crisis – Slovakia will only accept Christians”, 19 August 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-33986738>.

Migration Policy Debates, „How will the refugee surge affect the European economy?“, №8, November, 2015.

Milosavljević Zoran, Stanković Vladan, „Ekonomske činjenice migracija u državama članicama Evropske unije“, Tematski zbornik vodećeg nacionalnog značaja: *Savremene migracije i društveni razvoj – interdisciplinarna perspektiva*: 203–215, Srpsko sociološko društvo, Beograd, 2018.

Milovan Radaković, *Komponente nacionalnog i evropskog identiteta*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012.

Мина Петровић, *Социологија становања, стамбена политика – изазови и могућности*, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета, Универзитет у Београду, Београд, 2004.

Мирјана Оклобџија, „Имигранти и имиграцијско друштво – проблеми друштвених интеракција“, миграције и етничке теме, вол.7, бр. 3–4 / 1991: 259–275; Институт за миграције и етничке студије, Загреб, 1991.

Miroslav Lazanski, „Zašto terorizam uspeva?“, *Politika online*, 04. 06. 2017, (<http://www.politika.rs/sr/clanak/382119/Zasto-terorizam-uspeva>).

Mladen Bodiroža, Duško Masleša: „Geopolitički uzroci i posledice migrantske krize sa posebnim osvrtom na sigurnosne izazove za Evropsku uniju i njene države članice“, Zbornik: *Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 17–24, Niš, 2017.

Monica Colombo, „Discourse and politics of migration in Italy – The production and reproduction of ethnic dominance and exclusion“, *Journal of Language and Politics*, Vol. 12, № 2: 157–179, JLP publishes, 2013.

MTI. „Government Taking Development Programs to Africa to Curb Migration“. *Hungary Today*. 12. 04. 2024, <https://hungarytoday.hu/government-taking-development-programs-to-africa-to-curb-migration/>.

Н.А. Маск: „Ако Трамп не буде изабран, ово ће бити последњи избори“. *Политика*. Београд, 30. 09. 2024.

Nadja Milewski, *Fertility of Immigrants: A Two-Generational Approach in Germany*, Springer Science & Business Media, 2009.

Natascha Zaun, Ariadna Ripoll Servent. „One step forward, two steps back: the ambiguous role of Germany in EU Asylum policies.” *Journal of European Integration*. Volume 43. Issue 2: 157–174. Routledge, 2021.

National programme AMIF, <http://www.solidalapok.hu/solid/sites/default/files/AMIF%20HU%20v1.2.pdf>.

„Nemci više neće da trpe! Berlin počeo da deportuje Avganistance Talibanima!” *Informer*. Beograd, 30. avgust 2024, <https://informer.rs/planeta/vesti/938948/nemacka-deportuje-avganistance-talibanima>.

Nenad Mišćević, „Vratit ćemo narodu državu – desni populizam, nacionalizam i novi izazovi”, *Političke perspektive*, Vol. 9, N° 1/2019: 37–66, Fakultet političkih nauka Beograd, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Udrženje za političke nauke Srbije, 2019.

Nezar Al-Sayyad, Manuel Castells: *Muslim Europe or Euro-Islam – Politics, Culture and Citizenship in the Age of Globalization*, Lexington Books, 2002.

Никола Јокић, „Србији улога тампон-зоне?”, <https://vesti-online.com/Vesti/Svet/517327/Srbiji-uloga-tampon-zone> (приступљено 29. 11. 2018)

Nicolai Slotte, *Political Influence and Anti-Immigrant Attitudes*, Master thesis in European studies, University of Gothenburg, 2015.

Noah Rayman, „Kosher Grocery Assault Confirms Worst Fears of French Jews”, *Time*, January 9, 2015.

OECD, *International Migration Outlook 2008*, OECD, 2008.

OHCHR. *Pathways to Migrant Protection: a Mapping of National Practice for Admission and Stay on Human Rights and Humanitarian Grounds in Asia and the Pacific*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Regional Office for South-East Asia, Migrants at Thailand's Red Cross center in Bangkok, Thailand, 2022.

Oliver Pieper. „German immigration policy: What's changing in 2024?”. *Deutsche Welle*. 01/01/2024. <https://www.dw.com/en/german-immigration-policy-whats-changing-in-2024/a-67753472>

Oliver Schmidtke, Andrej Zaslove, „Why Regions Matter in Immigrant Integration Policies: North RhineWestphalia and Emilia-Romagna in Comparative Perspective”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Volume 40, N° 12/2014: 1854–1874, Taylor and Fracis, 2014.

Patric Manning, *Migration in World History*, New York and London, Routledge, 2005.

Patrick Weil, *La France et ses l'étrangers – L'aventure d'une politique de l'immigration de 1938. à nos jours*, Édition Calman-Lévy, Paris, 1991.

Paul Knox, *The Geography of Western Europe – A Socio-Economic Study*, Routledge, 2015.

Petra Bendel, „Coordinating immigrant integration in Germany”, *Mainstreaming at the federal and local levels*, Migration Policy Institute, 2014.

Philip Ernest Ogden (ed): *Migrants in modern France – four studies*, Occasional Paper, N°23, Queen Mary College, University of London, 1984.

Philippe Legrain. *Immigrants: Your country needs them*. Princeton University Press, 2014.

Press Release. „Texas Upholds Constitutional Right To Defend Itself From Invasion”. Austin, Texas. February 23, 2024, <https://gov.texas.gov/news/post/texas-upholds-constitutional-right-defend-itself-from-invasion/>.

Preston Huennekens, „What's Going on in Brussels? Migration is dividing the European Union”, Center for Immigration Studies, <https://cis.org/Huennekens/Whats-Going-Brussels> од 4. октобра 2018. (приступљено 02. 11. 2018)

Rafaela Dancygier, *Immigration and Conflict in Europe*, Cambridge University Press, 2010.

Različite dimenzije evropske bezbednosti, N°17: 50–63, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2010.

Refik Erzan, Kemal Kirisci, *Turkish Immigrants in the European Union – Determinants of Immigration and Integration*, Routledge, 2013.

Report, „An Uncertain Road – Muslims and the Future of Europe”, *The Pew Forum on Religion and Public Life*. 19/10/2005.

Report: *Governance of migrant integration in Sweden*. June 2024.: https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance/sweden_en#.

Ricardo Beczkuk, Alberto Musalem, „How can Financial Markets be Developed to Better Support Funded System?”, *Aging Population, Pension Funds and Financial Markets – Regional Perspectives and*

Global Challenges for Central, Eastern and Southern Europe, (ed. Robert Holzmann), World Bank Publications, 2009.

Richard Berthoud, Maria Iacovou: *Social Europe – Living Standards and Welfare States*, Edward Elgar Publishing, 2004.

Richard Perry, Margaret Perry. *The Origin of the Magyarhungarians, Language, Homeland, Migrations and Legends to the Conquest*. University of Toledo, Ohio, 1983.

Rick Noack „Leaked document says 2,000 men allegedly assaulted 1,200 German women on New Year’s Eve.” Washingtonpost.com, 10 July 2016. Gale Academic OneFile, <https://go.gale.com/ps/i.do?p=AONE&u=anon~53da249&id=GALE%7CA457549469&v=2.1&it=r&sid=sitemap&asid=2f440129>. Accessed 30 Nov. 2024.

Rita Süssmuth, *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, 2009.

Robert Leiken, *Europe’s Angry Muslims – The Revolt of The Second Generation*, Oxford University Press, 2012.

Rolf Jeny, „Current Trends and Developments – The Changing Character of Contemporary Migration”, *International Migration*, Vol. 22, N°4, 1984.

Ronald Inglehart, Pippa Norris: „Muslim Integration into Western Cultures – Between Origins and Destinations”, *Faculty Research Working Papers Series*, John F. Kennedy School of Government Harvard University, 2009.

Ronald Schoenmaeckers, Irena Kotowska, *Population Ageing and Its Challenges to Social Policy* – Study Prepared for the European Population Conference, Issue 50, Edition du Conseil de l’Europe, Strasbourg, 2005.

Ronald Stanley Walshaw: *Migration to and from the British Isles – Problems and Policies*, Jonathan Cape, London, 1941.

Ruben Atoyan, Lone Engbo Christiansen, Allan Dizioli, Christian Ebeke, Nadeem Ilahi, Anna Ilyina, Gil Mehrez, Haonan Qu, Faezeh Raei, Alaina Rhee, Daria Zakharova. *Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe*. International Monetary Fund, 2016.

Ruby Gropas, Anna Triandafyllidou, *European Immigration – A Sourcebook*, Ashgate Publishing, 2007.

Ruth Rubio-Marín, *Human Rights and Immigration*, OUP Oxford, 2014.

Ruud Koopmans, Bram Lancee, Merlin Schaeffer: *Social Cohesion and Immigration in Europe and North America – Mechanisms, Conditions, and Causality*, Routledge, 2014.

Ruud Koopmans, *Contested Citizenship – Immigration and Cultural Diversity in Europe*, Minnesota Press, 2005.

Sako Musterd, „The impact of immigrants’ segregation and concentration on social integration in selected European contexts”, *Documents d’Anàlisi Geogràfica*, Vol.57, N°3: 359–380, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 2011.

Sanja Badanjak, „Disentangling Europe – an Assessment of the Impact of the EU on Party Systems in Member States”, *Političke perspektive*, Vol. 9, N° 1/2019: 7–35, Fakultet političkih nauka Beograd, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Udrženje za političke nauke Srbije, 2019.

Sara de la Rica, Albrecht Glitz, Francesc Ortega: *Immigration in Europe – Trends, Policies and Empirical Evidence*, IZA, 2013.

Sara Wallace Goodman, „Immigration and Conflict in Europe”, *The Journal of Politics*, Vol. 74, N° 3, 2013.

Saša Mijalković, Ivan Petrović, „Bezbednosni rizici savremenih migracija”, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*: 1–19, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2016.

Sayel Al-Serhan, Mohammed Bani Salameh, Hani Akhu Rsheideh, Ahed Mashagbeh, *British Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol.18, N°1: 48–62, 2017.

Slobodan Zečević, Gordana Gasmi: „Evropski bezbednosni i odbrambeni identitet i migrantska kriza”, *Strani pravni život*, Vol. 60, N° 2/2016: 57–75, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016.

Snežana Đorđević, „Local Government Capacities for Integration: Good European Experiences and Practices”, ed. Ivan Koprić, Goranka Lalić-Novak, etc., *Migration, Diversity, Integration and Public Governance in Europe and Beyond*, 427–446, Institute of Public Administration, Zagreb, 2019.

Snežana Đorđević. „Local Government Capacities for the Integration of Migrants: Good European Experiences and Practices”. *Croatian and Comparative Public Administration*. Vol. 18. N° 3: 465–486. Institute for public administration. Zagreb, 2018.

Spyridon Borsis. *Lack of Solidarity – Failure to Repair the Dublin System*. Master Thesis Track: Justice, Security and the Governance of Risks. MSc Public Governance: Public Administration, Economics and Law. Tilburg University, 2021.

Stefan Speckesser, *The immigrant workforce in Germany: Formal and Informal barriers to addressing skills deficits*, TransAtlantic Council on Migration/Migration Policy Institute, 2013.

Susanne Bygnes, „Are They Leaving Because of the Crisis? The Sociological Significance of Anomie as a Motivation for Migration”, *Sociology*, Vol. 51, N° 2/2017: 258–273, Sage, 2017.

Sylvain Giguère, „Integrating Immigrants: Finding the Right Policy Mix to Tackle a Governance Problem”, 21–29, *From Immigration to Integration – Local solutions to a global challenge*, Organisation for economic co-operation and development, 2006.

Szabolcs Pogonyi, *Extra-Territorial Ethnic Politics, Discourses and Identities in Hungary*, Springer, 2017.

T.T. „Grčka ostrva imaju veću muku od masovnog turizma: Više stotina migranata razvilo šatore u centru popularnog letovališta Evropa”. *EuroNews Srbija*. 24. 10. 2024, <https://www.euronews.rs/evropa/vesti/142347/grcka-ostrva-imaju-vecu-muku-od-masovnog-turizma-vise-stotina-migranata-razvilo-satore-u-centru-popularnog-letovalista/vest>.

Tanjug. „Hiljade migranata peške krenulo iz južnog Meksika ka SAD”. *EuroNews*. Beograd. 25. 12. 2023, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/109234/hiljade-migranata-peske-krenulo-iz-juznog-meksika-ka-sad/vest>.

Tanjug. „Njujork tužio prevoznike koji su u grad dovozili migrante iz Teksasa”. *EuroNews*. Beograd, 04. 01. 2024, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/110278/njujork-tuzio-prevoznike-koji-su-u-grad-dovozili-migrante-iz-teksasa/vest>.

Tanjug. „Vlasti u Teksasu će moći da hapse migrante koji ilegalno prelaze granicu”. *EuroNews*. Beograd. 18. 12. 2023, <https://www.euronews.rs/svet/fokus/108564/vlasti-u-teksasu-ce-moci-da-hapse-migrante-koji-ilegalno-prelaze-granicu/vest>.

Tanjug. „Migracije nisu stale! Balkanska ruta i dalje aktivna. Stručnjaci zabrinuti zbog jedne pojave: Ovo je sada velika bezbednosna pretnja!”

BLIC, 9. septembar 2024. (<https://www.blic.rs/vesti/svet/migracije-nisu-stale-balkanska-ruta-i-dalje-aktivna-strucnjaci-zabrinuti-zbog-jedne/tzc7yn6>)

Tanjug: „Švajcarci zabrinuti: Ilegalni imigranti sa Kosova samo pristižu”, <http://www.vesti-online.com/Vesti/Svet/484938/Svajcarci-zabrinuti-Ilegalni-imigranti-sa-Kosova-samo-pristizu>.

Terri Givens, Adam Luedtke: „The Politics of European Union Immigration Policy – Institutions, Salience, and Harmonization”, *The Policy Studies Journal*, Vol. 32, N°1: 145–165, Wiley-Blackwell, 2004.

The Impact of demographic change – in a changing environment
Publication Office of European Union, 2023.

The Lisbon Treaty, Article 79, Foundation for EU Democracy, 2009, p. 76. <http://en.euabc.com/upload/books/lisbon-treaty-3edition.pdf>, приступљено 28. 10. 2018.

The Lisbon Treaty, Article 80, Foundation for EU Democracy, 2009, p. 77, <http://en.euabc.com/upload/books/lisbon-treaty-3edition.pdf>, приступљено 28. 10. 2018.

Thomas Banchoff, *Democracy and the New Religious Pluralism*, Oxford University Press, 2007.

Thomas Biebricher. „The Crisis of American Conservatism in Historical – Comparative Perspective”. *Politische Vierteljahresschrift – German Political Science Quarterly*. Vol. 65: 233–259, Springer, 2024.

Thomas Mackintosh, Vanessa Buschschlüter. „Thousands join huge migrant caravan in Mexico ahead of Blinken visit”. BBC. 25 December 2023, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-67818686>.

Todor Gardos. „Lost in Transit: How Hungary Scrapped Asylum”. *BIRN*. Belgrade, November 10, 2020. <https://balkaninsight.com/2020/11/10/lost-in-transit-how-hungary-scrapped-asylum/>

Tomáš Kajánek. „The migration strategies and positions on the EU migration and asylum agenda: evidence from the Visegrad Group countries”. *Journal of Liberty and International Affairs*. Vol. 8, N° 3: 202–219. Institute for Research and European Studies, 2022.

Tommaso Emiliani, „Refugee Crisis-EU Crisis? The Response to Inflows of Asylum-Seekers as a Battle for the European Soul”, College of Europe Policy Brief, N°6, Bruges, March 2016.

Tranzitzóna, (https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Roszke-Tompa-tranzitzona-jelentes-20160422_javitott.pdf), 10. 04. 2019.

Tyler Reny, Loren Collingwood, Ali Valenzuela. „Vote Switching in the 2016 Election How Racial and Immigration Attitudes, Not Economics, Explain Shifts in White Voting”. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 83, No. 1: 91–113. Spring 2019.

Ugovor o funkcioniranju EU, Lisabonski ugovor, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>, (приступљено 30. 11. 2024).

UNHCR. Chapter 4. *Migrant smuggling from South and West Asia through Southeast Asia to Australia and Canada*. United Nations Office on Drugs and Crime, 2012.

Uri Dadush, Michele Dunne, „American and European Responses to the Arab Spring: What’s the Big Idea?”, *The Washington Quarterly*, Vol.34, N°4: 131–145, Center for Strategic and International Studies, Washington D.C, 2011.

Vanessa Buschschlüter. „Migrant caravan heading through Mexico to US grows in numbers”. *BBC*. London. November 2th, 2023, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-67296361>.

Vera Hanewinkel, Jochen Oltmer: „Integration and Integration Policies in Germany”, BPB – *Bundeszentrale für Politische Bildung*, August 24, 2017.

Victoria Esses, John Dovidio, Lynne Jackson, Tamara Armstrong: „The Immigration Dilemma – The Role of Perceived Group Competition, Ethnic Prejudice, and National Identity”. *Journal of Social Issues*. Vol.57: 389–412, The Society for the Psychological Study of Social Issues, 2001.

Viktor Glied, Norbert Pap, „The Christian Fortress of Hungary – The Anatomy of the Migration Crisis 2014+ in the European Union”, *Yearbook of Polish European Studies*, Vol.19, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2016.

Vladan Stanković, „Islamski fundamentalizam i sekularizam – razlozi migracija stanovništva”, *Zbornik: Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 173–188, Niš, 2017.

Владан Алимпијевић, „ЕУ без решења за мигранте – државе чланице не желе квоте”, (<http://rs.n1info.com/a393671/Svet/Svet/EU-bez-resenja-za-migrante-drzave-clanice-ne-zele-kvote.html>) приступљено 28. 10. 2020.

Владан Станковић, „Верски фундаментализми, друштвена интегритетност и тероризам”, *Политика националне безбедности*, №1/2016: 121–144, Институт за политичке студије, Београд, 2016.

Владан Станковић, „Исламски фундаментализам и секуларизам – разлози миграција становништва”, *Zbornik: Pravni i bezbednosni aspekti migracija i posledice migrantske krize* – Constantin Magnus: 173–188, Niš, 2017.

Владимир Гречић, *Миграције и интеграција страног становништва – процеси у земљама северне, западне и централне Европе*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1989.

Владимир Гречић. *Српска стваралачка интелигенција у расејању*. Матица српска. Нови Сад, 2019.

Vladimir Grečić, „How to Create a Much More Attractive Living Environment for Talent Retaining and Attracting? – the Case of Serbia”: 1–31. *Ekonomске идеје и пракса*. JP „Službeni glasnik”. Beograd, 2024.

W.R. Böhnning, *The Migration of Workers in the United Kingdom and the European Community*, Oxford University Press for the Institute of Race Relations, 1972.

Wahyuni Kartikasari, „Modern Migration Pattern in Indonesia: Dilemmas of a Transit Country”. *Revista UNISCI / UNISCI Journal*, № 53 (May/Mayo 2020), UNISCI, 2019.

Werner Eichhorst, Michael Kendzia: *Workforce Segmentation in Germany* – From the Founding Era to the Present Time, IZA Discussion Papers, No. 8648, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn, November 2014.

Why are anti-immigration parties so strong in the Nordic states?, *The Guardian*, 19. June 2015, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2015/jun/19/rightwing-anti-immigration-parties-nordic-countries-denmark-sweden-finland-norway>.

Yael Schacher. „Biden’s approach to migration management in the Americas: a medley of pathways, asylum restrictions and unceasing transit”.

Mixed Migration Center. April 10-th, 2024, <https://mixedmigration.org/bidens-approach-migration-management-americas/>.

Yannis Tirkides, „Europe’s Demographic Challenge and Immigration”, *Think Global – Act European*, <http://www.institutdelors.eu/media/tgae2011itirkides.pdf?pdf=ok>.

Закон о управљању миграцијама, „Сл. гласник РС”, број 107/12.

Zsolt Darvas, Guntram Wolff, Francesco Chiacchio, Konstantinos Efsthathiou, Gonçalves Raposo. „EU funds for migration, asylum and integration policies”. *Budgetary Affairs*. Policy Department for Budgetary Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union. PE 603.828 – April 2018.

Zuzanna Hübschmann, „Migrant Integration Programs – The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*, N° 11/2015, Global Migration Centre, 2015.

О АУТОРУ

Доц. др Зоран Милосављевић, политиколог, стручњак за међународну безбедност и миграције. Рођен 11. 11. 1977. године у Крушевцу. Средњу школу завршио на: „Nordonia High school” (Cleveland, Ohio, USA). Дипломирао на Универзитету у Монтани (Missoula, Montana, USA). Мастер студије завршио на Факултету политичких наука Универзитета у Београду на теми: политичко насиље и држава. Специјализирао на Факултету политичких наука на теми: „Превенција тероризма” и стекао звање „специјалисте за контратероризам и организовани криминал”. Докторирао на факултету политичких наука Универзитета у Београду на теми: Имиграционе политике у Европској Унији – Између рестриктивног и либералног концепта. Члан је управног одбора Матице српске (најстарије књижевне, културне и научне установе српског народа) за иселјеништво (дијаспора). Рецензент је више научних часописа.

За ових двадесет година рада у Институту за политичке студије у Београду, објавио је преко 80 публикација у земљи и иностранству. Живи и ради у Београду.

РЕЦЕНЗЕНТИ О КЊИЗИ

Аутор се усредсређује на миграције из неразвијених земаља и земаља у развоју у земље развијеног запада, посебно Европску унију. У том смислу је књига свакако добродошла. Књига се проблема хвата из многих углова: политички, културно, правно, економски, геополитички... Дело је и компаративно, јер врши систематско поређење, пре свега две државе: Немачке и Мађарске, које представља у виду студије контрастивних случајева. Док је прва пример за отворено прихватање миграната, друга је супротан случај. Илустрације у књизи – посебно мапе и графикони чине је привлачном за шири круг читалаца. Њена утемељеност на богатом истраживању извора, указује на ауторову преданост теми, а саму монографију чини занимљивом и нечим за шта се може оправдано очекивати да ће наићи на топао пријем и заинтересованост ширег читатељства. Стога рукопис треба штампати што пре.

(emeritus проф. др Сергеј Флере, редовни професор у пензији,
Универзитета у Марибору, Словенија)

Монографија др Зорана Милосављевића представља озбиљан истраживачки подухват о феномену савремених миграција. Др Милосављевић прилази теми истраживања мултидисциплинарно, са циљем да проникне у развојну димензију феномена миграција и делом обухвати историју миграцијских односа. У фокусу његове анализе је успешно изведена студија случаја о два идеално-типска концепта: либералном (немачки) и рестриктивном (мађарски). Предлажем да се објављивањем ова књига што пре учини доступном широј јавности. Она је значајна и корисна за даљи развој научно – истраживачког рада у Србији, те представља научни допринос у области међународних миграција.

(проф. др Владимир Гречић, професор међународне политике
и миграција у пензији)

Подцртавајући (под)наслов „између најезде и логике профита” аутор Милосављевић сугерише да се миграције могу третирати као безбедносно, али и као економско-социјално питање. Књига др Зорана Милосављевића нуди нам богат фонд знања у материји којој, на нашим научним просторима, није посвећена довољна пажња. Тема је више него актуелна. Књига садржи богат информациони

капитал: од траса миграција ка Европској унији, преко имиграционих политика, стања у међународним односима, до миграција у Северну Америку и Аустралију. Читајући ову књигу стичемо увид у филигрантске процесе, који се дешавају пред нашим очима. Управо из тих разлога ово штиво заслужује нашу читалачку пажњу.

(проф. др Драган Ђукановић, редовни професор међународних односа Факултета политичких наука Универзитета у Београду)

Научна монографија Зорана Милосављевића методолошки је тачно изведена и утемељена, а стил модеран и без „дескриптивног вишка”. Аутор истражује феномен миграција примарно усредсређујући се на западноевропске просторе, а затим и шире, попут Сједињених Америчких Држава и „вјечитог проблема” њихове границе са Мексиком. Аутор се бави и Аустралијом са Океанијом, не губећи из видног поља нама најближе просторе Европе, кроз Студију случаја Њемачке и Мађарске, и нама понајближе тзв. „Балканске руте”. Пишући о Балкану Зоран Милосављевић се у великој мјери опредјељује да појасни не само политиколошке, већ и безбједносне аспекте.

Нема сумње да је научна монографија Зорана Милосављевића драгоцен научни рукопис који допуњава општи фонд знања о миграцијама, посебно из угла науке о политици.

(проф. др Владе Симовић, Факултет политичких наука, Универзитет у Бања Луци)

Научна монографија др Зорана Милосављевића „Миграције: између најезде и логике профита” представља дуго година припреману, целовиту, студију о феномену миграција. Посебан део књиге посвећен је успешно дефинисаном идеалном типу либералне и рестриктивне имиграционе политике чији су препознатљиви носиоци владе СР Немачке и Мађарске. Укрштајући упоредне студије стичемо реалну слику мигрантског проблема: интегрисати усељенике или спречити прилив (?). Ситуација на граници између Мексика и САД преламала је председничке изборе у САД, а нови облици кријумчарења миграната проблематизују мигрантске трасе из јужне и централне Азије у Аустралију и Океанију. Књигу прати богато опремљена документација са мапама и другим статистичким показатељима. Стога је топло препоручујемо на читање.

(др Владан Станковић, Виши научни сарадник, Институт за политичке студије у Београду)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

314.15:32 314.15:33 314.15.045(4)"20"

МИЛОСАВЉЕВИЋ, Зоран Т., 1977-

Миграције : између најезде и логике профита / Зоран
Милосављевић. - Београд : Институт за политичке студије, 2025
(Београд : Донат Граф,). - 276 стр. : геогр. карте ; 18 cm

Тираж 50. - О аутору: стр. 274. - Стр. 275-276: Рецензенти о књизи
/ Сергеј Флере ... [и др.]. - Напомене и библиографске референце уз
текст. - Библиографија: стр. 245-273. - Регистар.

ISBN 978-86-7419-414-0

а) Миграције -- Друштвено-економски аспект

б) Европа -- Имиграциона политика -- 21в

COBISS.SR-ID 169766153